AKADEMIA
OBRONY
NARODOWEJ

Mjr mgr inż. Andrzej DYLONG

WSPÓŁPRACA CYWILNO-WOJSKOWA W WARUNKACH ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Rozprawa doktorska

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid.
57937

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej
57937
09-057937-000-0

WARSZAWA **2004**

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
57937
Akademia Obrony Narodowej

Mjr mgr inż. Andrzej DYLONG

WSPÓŁPRACA CYWILNO-WOJSKOWA W WARUNKACH ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Rozprawa doktorska

opracowana pod kierunkiem naukowym

gen. broni prof. dr. inż. Tadeusza JEMIOŁO

WARSZAWA 2004

Spis treści

Wstęp 3

1. Założenia metodologiczne 7

1.1 Uzasadnienie wyboru tematu i podjęcia badań; 7

1.2 Przedmiot, cel i zadania badawcze; 9

1.3 Problem badawczy i hipoteza robocza; 12

1.4 Metody, techniki i narzędzia badawcze; 16

1.5 Organizacja badań, teren i ograniczenia. 27

2. Podstawy współpracy cywilno – wojskowej w NATO 31

2.1 Doktryna amerykańskich Civil Affairs; 31

2.2 CIMIC jako rodzaj relacji cywilno – wojskowych w doktrynach NATO; 43

2.3 Założenia współpracy cywilno – wojskowej według modelu „CIMIC 2000"; 54

2.4 CIMIC na początku XXI wieku; 68

2.5 Wnioski. 77

3. Współpraca cywilno – wojskowa realizowana przez Wojsko Polskie na tle współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa 81

3.1 Charakterystyka współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego RP; 81

3.2 Wybrane przykłady relacji cywilno – wojskowych w XX wieku; 93

3.3 Problematyka współpracy cywilno – wojskowej na przykładzie działania Polskiej Jednostki Wojskowej w Kosowie (1999 rok); 98

3.3.1 Sekcja współpracy cywilno - wojskowej; 99

3.3.2 Współpraca z ludnością lokalną i organizacjami; 104

3.3.3 Szczególne przypadki współpracy ze środowiskiem cywilnym; 113

3.4 CIMIC w strukturach Wojska Polskiego; 118

3.5 Wnioski. 125

4. Przygotowanie i realizacja współpracy cywilno – wojskowej w warunkach militarnego oraz niemilitarnego zagrożenia bezpieczeństwa narodowego. **128**

4.1 Model „CIMIC 2000" w realiach Wojska Polskiego; 128

4.2 Proces przygotowanie kadry CIMIC do wykonywania zadań; 138

4.3 Wykorzystanie struktur CIMIC w przypadku zaistnienia zagrożeń bezpieczeństwa narodowego; 149

4.3.1 Działania CIMIC w przypadku zagrożeń bezpieczeństwa na obszarze RP (państw Sojuszu); 149

4.3.2 Działania CIMIC w warunkach obcego środowiska cywilnego (poza obszarem Sojuszu); 155

4.4 Badanie wybranych aspektów współpracy cywilno – wojskowej w obszarze rozstrzygnięć modelowych; 161

4.4.1 Zapewnienie komunikacji lingwistycznej ze środowiskiem lokalnym jako element bezpieczeństwa sił zbrojnych w rejonie prowadzonej operacji; 161

4.4.2 Wykorzystanie kadry i specjalistów CIMIC po zakończeniu służby wojskowej; 169

4.5 Wnioski. 173

Zakończenie **176**

Bibliografia **182**

Spis rysunków, tabel i wykresów **186**

Wykaz skrótów użytych w dysertacji **188**

Załączniki **192**

1 Kwestionariusz ankiety „Typ 2 - Ekspert" 193

2 Kwestionariusz ankiety „Typ 2 - Ekspert wojskowy" 203

3 Kwestionariusz ankiety „Typ 3 - Specjalista cywilny" 213

Wstęp

Członkostwo naszego kraju w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego wymaga jakościowo nowego spojrzenia na problemy dotyczące współpracy cywilno – wojskowej, czyli na jej zakres związany z wykonywaniem zadań na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa – członka sojuszu oraz poza obszarem działania NATO. Problematyka wspólnych działań cywilno - wojskowych odgrywa również ważną rolę w procesie planowania i prowadzenia operacji przez Organizację Narodów Zjednoczonych (UN) oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OSCE), a w przyszłości przez Unię Europejską.

W niniejszej dysertacji punktem wyjściowym do szczegółowych rozważań na temat współpracy cywilno – wojskowej są konflikty lat 90 końca XX wieku, ale problematyka ta nie pojawiła się dopiero w XX wieku. Rozważania można rozpocząć od zasadniczego pytania: *„Kiedy rozpoczęła się współpraca cywilno – wojskowa?”*. Od zarania dziejów w każdy konflikt zbrojny zaangażowane było środowisko cywilne, a tym samym występowały relacje cywilno – wojskowe. Wielcy stratedzy i dowódcy zawsze brali pod uwagę wpływ środowiska cywilnego na prowadzenie działań oraz wagę pozyskania przychylności ludności lokalnej. Przyjmując więc tezę, że w każdym przypadku w obszarze aktywności sił zbrojnych (niezależnie od charakteru ich

działania) dochodzi do interakcji między środowiskiem cywilnym, a siłami militarnymi to początek takiej współpracy sięga początku powstania sił zbrojnych. Przedstawiona teza nie jest jednak prawdziwa, gdyż wspomniane interakcje to nic innego jak wszelkiego rodzaju relacje cywilno – wojskowe, które nie zawsze można nazwać współpracą. Relacja jako jedno z pojęć logiki formalnej, to wszelki związek, czy zależność (stosunek) między dwoma (lub więcej) przedmiotami danego rodzaju, pojęciami, wielkościami itp.[1]. Treść definicji potwierdza więc tylko część tezy, która mówi o zależności działań prowadzonych przez siły militarne w stosunku do środowiska cywilnego. Natomiast „współpraca" to praca wykonywana wspólnie z kimś, z innym; wspólna praca, działalność prowadzona wspólnie[2]. Biorąc pod uwagę głównie charakter konfliktu, ludność nie zawsze będzie chciała współpracować z siłami zbrojnymi[3]. W celu zobrazowania rozwoju CIMIC według doktryn Sojuszu Północnoatlantyckiego najbardziej trafną oraz efektywną metodą będzie przeprowadzenie analizy przyjmując chronologię za kryterium wiodące. Po tej analizie należy ukazać różnice w stosunku do innych relacji cywilno – wojskowych definiowanych w NATO. Bez dokonania ich omówienia, prowadzenie dalszych badań nad tą problematyką jest trudne, a wręcz niemożliwe.

Na przełomie XX i XIX wieku relacje cywilno – wojskowe w świetle operacji prowadzonych przez NATO mają o wiele szersze znaczenie, ponieważ ich charakter zależy od typu operacji i otoczenia, w którym są prowadzone. Bardzo często działania militarne oraz cywilne prowadzone są pod tymi samymi warunkami politycznymi, ale nie zawsze środowiska te współpracują ze sobą. Nie oznacza to, że nawet wtedy próby zawiązania takiej współpracy nie są podejmowane zarówno przez dowódców jak i coraz częściej przez samych cywilów. Bardzo trafnym przykładem takiej sytuacji są słowa byłego przedstawiciela Organizacji Narodów Zjednoczonych

---

[1] Słownik języka polskiego PWN, (red.) M. Szymczak, Warszawa 1998, T. 3, s. 38.
[2] Tamże, T. 3, s. 714.
[3] Współpracować – pracować razem z kimś, uczestniczyć w czyjejś pracy, działalności. Słownik współczesnego języka polskiego, (red.) B. Dunaj, Warszawa 1998, tom II, s. 543.

(UN[4]) w Kosowie: *„Cywile muszą uczyć się od wojska, bez którego moja praca byłaby niemożliwa. Wojsko jest bardziej międzynarodowe niż dyplomaci, którzy są konserwatywni"*[5].

Praca składa się z czterech rozdziałów. W pierwszym rozdziale przedstawiono problematykę badawczą, metody i techniki stosowane przez innych badaczy, jak również te, które wykorzystano w badaniach własnych. Drugi rozdział to rozwój problematyki współpracy cywilno – wojskowej w XX wieku, jej podstawy i aktualne założenia według modelu „CIMIC 2000". W trzecim rozdziale omówiono relacje cywilno – wojskowe panujące w Wojsku Polskim w XIX i XX wieku oraz obecną postać współpracy cywilno – wojskowej na tle współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa. W czwartym rozdziale przedstawiono oraz omówiono wyniki badań prowadzonych w obszarze współpracy cywilno – wojskowej oraz przedstawiono rozwiązania modelowe wybranych aspektów.

---

[4] United Nations.
[5] Bernard Kouchner w Szwecji 19 kwiecień 2001.

ROZDZIAŁ I

Założenia metodologiczne

1.1. Uzasadnienie wyboru tematu i podjęcia badań

Przygotowania Rzeczypospolitej Polskiej do członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim (NATO[1]) zostały poprzedzone udziałem naszego kraju w programie „Partnerstwo dla Pokoju" (PfP[2]). W programie tym (realizowanym od 1994) położono duży nacisk na zapoznanie przyszłych (potencjalnych) sojuszników z procedurami obowiązującymi w Sojuszu tak, aby jak najszybciej osiągnąć pełne współdziałanie. Osiągnięcie zdecydowanej większości celów interoperacyjnych, sprecyzowanych w licznych doktrynach i regulaminach NATO, nie przysporzyło większych trudności, gdyż niejednokrotnie polegało tylko na ujednoliceniu form wspólnego, przyszłego działania. Inne cele, jak wzajemne powiązania operacji militarnych ze środowiskiem cywilnym, bardzo długo były rozumiane tylko przez nieliczną grupę ludzi bezpośrednio zajmujących się tym tematem. Problematyka oznaczona akronimem CIMIC (**CI**vil & **MI**litary **C**ooperation), czyli współpraca cywilno – wojskowa, do dzisiaj w wielu wojskowych oraz cywilnych kręgach pozostaje tematem kłopotliwym i niezrozumiałym. Zmiana koncepcji obronnej Polski po wstąpieniu w struktury NATO spowodowała możliwość natychmiastowego użycia jednostek polskich na terytorium innego państwa - strony paktu lub działania na naszym terytorium żołnierzy Sojuszu. W celu ujednolicenia struktur dowodzenia zaistniała potrzeba stworzenia wyspecjalizowanych komórek oferujących dowódcom, zaangażowanym w prowadzenie operacji militarnych, wsparcie w kontaktach ze środowiskiem cywilnym. Z perspektywy kilkuletniego członkostwa w Sojuszu

---

[1] North Atlantic Treaty Organization.
[2] Partnerships for Peace.

możliwości użycia jednostek Wojska Polskiego jest rozpatrywana już w kategoriach potrzeby ich natychmiastowego użycia.

CIMIC to w równym stopniu problematyka dotycząca współpracy cywilno - wojskowej podczas występowania różnego rodzaju zagrożeń niemilitarnych. Rozpatrując wsparcie wojska przez środowisko cywilne należy pamiętać, że może ono wspierać władze lokalne. Armia wykorzystując swoje możliwości jest w stanie angażować, zgodnie z porozumieniami międzyresortowymi, część swoich sił oraz środków. Wsparcie to powinno wystąpić zawsze wtedy, gdy podczas różnego rodzaju zagrożeń (kryzysów) wysiłek cywilny może być wzmocniony lub uzupełniony zarówno na poziomie krajowym (Wojska Polskiego) jak i międzynarodowym (NATO, EU, UN). Nieporozumieniem jest rozgraniczanie zagrożeń na występujące wyłącznie w czasie pokoju lub wyłącznie w czasie wojny. Taki podział może stać się katastrofalny w skutkach, a tym samym prawdopodobnie będzie tylko pogłębiał sytuacje kryzysowe z tendencjami do tworzenia nowych ognisk zapalnych. Obydwa sektory wojskowy (jako układ militarny) i cywilny (pozamilitarny) w jednakowym stopniu są i będą odpowiedzialne za bezpieczeństwo oraz ochronę ludności cywilnej w każdych warunkach i w każdym środowisku.

Podjęcie badań naukowych dotyczących problematyki CIMIC podyktowane było tym, że wszelkie relacje cywilno - wojskowe mają obecnie bardzo znaczący wpływ na zmieniające się struktury oraz procedury Sojuszu Północnoatlantyckiego. Aktualnie ciągle trwają prace nad ustanowieniem precyzyjnej, uniwersalnej definicji CIMIC. Taki stan wynika z faktu, iż dotychczas jej cele oraz zadania określane są przez każdą z zaangażowanych w operację organizacji na swój własny sposób i użytek. Znaczenie współcześnie pojmowanej problematyki współpracy cywilno - wojskowej ujawniło się w latach 90 ubiegłego wieku: w toku prowadzenia licznych operacji pokojowych pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych, a później operacji

NATO szczególnie na Półwyspie Bałkańskim. Podczas ich trwania uświadomiono sobie, że obecnie podczas planowania czy prowadzenia operacji wojskowych w znacznie większym stopniu, należy uwzględnić czynniki polityczne, społeczne, ekonomiczne, kulturowe, religijne, humanitarne oraz środowiskowe. Prowadzone operacje militarne w Europie miały wpływ na fakt, iż znaczenie CIMIC znalazło swoje nowe odbicie w Koncepcji Strategicznej Sojuszu przyjętej w 1999 roku.

Przedstawione wywody, zdaniem autora pracy, w pełni uzasadniają konieczność podjęcia badań naukowych i dokonania opisu wyjaśniającego dotyczącego współpracy cywilno – wojskowej oraz jej wpływu na bezpieczeństwo narodowe naszego kraju w czasie stanu pokoju, kryzysu i wojny. W pełni uzasadnione wydaje się również określenie przedmiotu, celu oraz zadań badawczych, które w logicznej konsekwencji umożliwią przeprowadzenie badań stanowiących podstawę do weryfikacji przyjętej - w dalszej części dysertacji - hipotezy roboczej.

1.2. Przedmiot, cele i zadania badawcze

Przedmiot badań jest pierwszą myślową czynnością człowieka zamierzającego podjąć badania naukowe. Według W. Zaczyńskiego badaniem naukowym jest wieloetapowy proces zróżnicowanych wewnętrznie działań, które mają zapewnić obiektywne, dokładne i wyczerpujące poznanie wybranego wycinka rzeczywistości[3]. R. Kolman przedstawia je jako postępowanie, którego celem jest poznanie nieznanych lub mało znanych przemian stanowiących fragment jakiejś wybranej rzeczywistości[4]. Natomiast Ch. Frankfort-Nachmias i D. Nachmias bardziej ogólniej

[3] W. Zaczyński, Praca badawcza nauczyciela, Warszawa 1995, s. 9.
[4] R Kolman, Poradnik dla doktorantów i habilitantów, Bydgoszcz 1996, s. 77.

określają go jako całościowy schemat działań, podejmowany przez naukowców, w celu wytworzenia wiedzy[5]. Reasumując można powiedzieć, że badanie naukowe jest próbą poznania wybranej rzeczywistości lub jej części za pomocą metody naukowej[6]. Przedmiotem niniejszej dysertacji są teoretyczne i praktyczne aspekty współpracy cywilno – wojskowej oraz ich wpływ na zapewnienie militarnego i niemilitarnego bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej.

Zgodnie z poglądami pedagogów takich jak H. Muszyński i T. Pilch najbardziej odpowiednim układem procesu badawczego jest układ: cel – problem – hipoteza, Według H. Muszyńskiego *„(...) badacz musi wiedzieć co ma badać (...)”*[7].

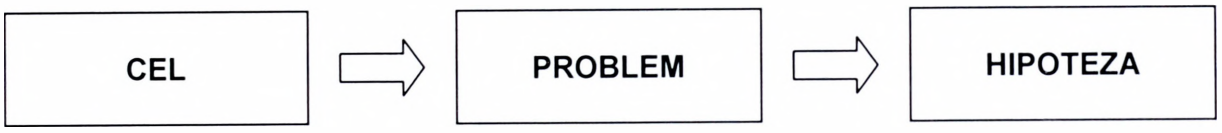

Rysunek nr 1: Układ procesu badawczego przyjęty w dysertacji.

Określenie „cel” pochodzi z języka niemieckiego (ziel) i oznacza między innymi: kres, punkt do którego skierowane jest jakieś działanie, przedmiot (rzecz, osoba) zamierzonych działań, punkt centralny jakiejś akcji[8]. Cel to planowy wynik każdego racjonalnego działania, to do czego się dąży, o co się zabiega[9]. Cytując za J. Gniteckiem cel badań to rodzaj zamierzonego efektu, do którego ma doprowadzić działalność badawcza[10]. Z. Stachowiak cel badań określa jako punkt lub miejsce, do którego się zmierza. Cel jest również stanem wiedzy jaki zamierzamy osiągnąć poprzez podjęte badania naukowe lub próbą nowego spojrzenia na problem[11]. Jest

---

[5] Ch Frankfort-Nachmias, D. Nachmias, Metody badawcze w naukach społecznych, Poznań 2001, s. 36.
[6] M Cieślarczyk (red.), Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich, AON, Warszawa 2003, s. 12.
[7] H. Muszyński, Jak pisać pracę magisterską z pedagogiki. Formułowanie problemów i hipotez badawczych, z. III, na prawach rękopisu, Poznań 1996, s. 6.
[8] Słownik wyrazów obcych, red. H. Szkiłądź, Warszawa 1980, s. 115.
[9] Słownik współczesnego języka polskiego, red. B. Dunaj, Warszawa 2000, T. 1, s. 93.
[10] J. Gnitecki, Zarys metodologii badań w pedagogice empirycznej, Zielona Góra 1993, s. 115.
[11] Z. Stachowiak, Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych, AON, Warszawa 2001, s. 57.

on rozwiązaniem jakiegoś problemu badawczego jako wyniku poznania określonych przez badacza kategorii zjawisk, procesów oraz faktów[12]. Głównym celem niniejszej dysertacji jest:

Preparacja (spostrzeżenie, wskazanie, omówienie oraz zdefiniowanie podstawowych, powielających się w każdym środowisku) problemów, jakie niesie dla dowódców prawidłowa współpraca ze środowiskiem cywilnym oraz budowa modelu zawierającego główne, prakseologicznie uzasadnione zależności. Wykazanie zróżnicowania problematyki CIMIC podczas zagrożeń militarnych i niemilitarnych, przy realizacji istniejących oraz przewidywanych działań Wojska Polskiego w obszarze kraju, Sojuszu (krajów zrzeszonych w ramach programu PfP) oraz poza obszarem jego działania (operacje EU, UN). Wykorzystując powyższe dane zbudowanie model działania dowódców i kadry CIMIC w rozpatrywanych środowiskach oraz warunkach.

Osiągnięcie celu głównego wymaga określenia następujących celów szczegółowych:

- Poddanie szczegółowej oraz kompleksowej analizie problematyki CIMIC w rozumieniu dokumentów normatywnych;
- Zdefiniowanie działań Wojska Polskiego w obszarze współpracy cywilno – wojskowej na tle współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa.
- Dokonanie oceny możliwości realizacji współpracy cywilno – wojskowej w Wojsku Polskim według modelu „CIMIC 2000";

[12] M Cieślarczyk (red.), op. cit., s. 27.

- Zbudowanie uproszczonego modelu kształcenia kadry i specjalistów CIMIC wybranego poziomu dowodzenia, podczas pokoju, kryzysu i wojny (na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz w operacjach prowadzonych w ramach zobowiązań sojuszniczych);
- Dokonanie oceny skutków badań i przeniesienie wniosków na obszary obecnie funkcjonujących oraz planowanych struktur CIMIC w Wojsku Polskim.

1.3. Problem badawczy i hipoteza robocza

W procesie badań naukowych bardzo istotnym elementem przyjętej procedury jest przedstawienie oraz sprecyzowanie problemu badawczego. Jest on niezbędnym elementem rozpoczęcia i prawidłowego przebiegu procesu badań. Samo powstanie sytuacji problemowej jest motywem prowadzenia badań naukowych[13]. Droga do rozwiązania problemów prowadzi poprzez poznanie naukowe. Przebiega od poznania zmysłowego, przez myślowe do poznania empirycznego[14]. Sam problem stanowi punkt wyjścia do badań. Według M. Łobockiego problem badawczy jest pytaniem, na które szukamy odpowiedzi na drodze badań naukowych[15]. S. Nowak uważa, że *„Problem badawczy to tyle, co pewne pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie"*[16]. Natomiast J. Pieter traktuje problem jako *„swoiste pytanie, określające jakość i rozmiar pewnej niewiedzy (pewnego braku w dotychczasowej wiedzy) oraz cel i granicę pracy naukowej"*[17].

---

[13] T. Majewski, Miejsce celów, problemów i hipotez w procesie badań naukowych, AON, Warszawa 2003, s. 11.
[14] J. Majkut, O teorii i praktyce badań naukowych, Toruń 1992, s. 13.
[15] M. Łobodzki, Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1984, s. 74.
[16] S. Nowak, Metodologia badań socjologicznych, Warszawa 1970, s. 214.
[17] J. Pieter, Ogólna metodologia pracy naukowej, Warszawa 1967, s. 67.

Z etymologicznego punktu widzenia wyraz „problem" pochodzi z języka greckiego, w którym słowo „probléma" oznacza: przeszkodę, kwestię sporną, zagadnienie, zadanie, sprawę do rozwiązania, zagadnienie stwarzające trudność, kłopot[18]. Problem to poważne zagadnienie z jakiejś dziedziny, które trzeba rozstrzygnąć[19]. Definicje wskazują, iż z problemem badawczym mamy do czynienia zawsze, gdy istnieje do pokonania jakaś trudność powstająca (na przykład) z uświadomienia sobie braków w stanie naszej bieżącej wiedzy naukowej. Pojawienie się sytuacji problemowej z jednej strony motywuje badacza do poszukiwania rozwiązań, a z drugiej precyzuje jego obszar zainteresowań oraz ukierunkowuje go na dany odcinek rzeczywistości[20]. W aspekcie przedmiotu i celów dysertacji sformułowany został następujący główny problem badawczy:

Jaka jest oraz jaka powinna być istota współpracy cywilno – wojskowej w warunkach militarnego i niemilitarnego zagrożenia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej?

Główny problem badawczy implikuje konieczność rozwiązania następujących problemów cząstkowych:

- Jakie są podstawy poprawnego kształtowania wzajemnych relacji między wojskiem a środowiskiem cywilnym?
- Jak należy ocenić poprawność realizacji współpracy cywilno – wojskowej (CIMIC) przez Wojsko Polskie na tle współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa?
- W jakim zakresie zostały zrealizowane przez Wojsko Polskie wymagania dotyczące współpracy cywilno – wojskowej w NATO?

---

[18] W. Kopaliński, Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa 1990, s. 413.
[19] Słownik współczesnego języka polskiego, op. cit., T. 2, s. 148.
[20] T. Majewski, op. cit., s. 12.

- W jaki sposób przygotować kadry i struktury CIMIC do wykonywania zadań w czasie militarnego i niemilitarnego zagrożenia bezpieczeństwa państwa?
- Jakie mogą być dalsze kierunki rozwoju problematyki CIMIC w czasie pokoju, kryzysu i wojny?

Określenie celu oraz problemów badawczych powiązanych ze sobą i wzajemnie się uzupełniających, a także posiadana wiedza badacza, pozwala na sformułowanie hipotezy roboczej. Określenie „hipoteza" pochodzi z języka greckiego (hypothesis – przypuszczenie) i oznacza przypuszczenie naukowe wysunięte dla objaśnienia jakiegoś zjawiska lub szeregu zjawisk wymagające sprawdzenia. Wszelki domysł tłumaczący stwierdzone fakty; jakiekolwiek orzeczenie niezupełnie pewne[21]. Hipoteza to założenie oparte na prawdopodobieństwie wymagające udowodnienia[22]. Według T. Majewskiego *„Hipotezę stawia się wtedy, gdy stwierdzonych faktów nie można wyjaśnić za pomocą istniejącej wiedzy naukowej"*[23]. J. Pieter określa hipotezę jako naukowe przypuszczenie co do istnienia lub braku danej rzeczy, czy zjawiska występującego w określonym miejscu i czasie[24]. Hipoteza powinna być tak przedstawiona, aby z jednej strony do jej weryfikacji można było zastosować procedury badawcze, a z drugiej strony, by jej szczegółowa postać eliminowała nadmierne gromadzenie informacji[25]. Hipoteza jest jedną z dwóch lub więcej odpowiedzi na postawione pytania wysunięte do sprawdzenia[26]. W procesie badań naukowych hipotezę należy potwierdzić lub ją odrzucić, ale jej odrzucenie nie oznacza niepowodzenia w badaniach naukowych[27].

---

[21] Słownik wyrazów obcych, op. cit., s. 281.
[22] Słownik współczesnego języka polskiego, op. cit., T. 1, s. 305.
[23] T. Majewski, op. cit., s. 13.
[24] J. Pieter, Zarys metodologii pracy naukowej, Warszawa 1975, s. 61.
[25] Z. Stachowiak, op. cit., s. 62.
[26] S. Stachak, Wstęp do metodologii nauk ekonomicznych, Warszawa 1997, s. 120.
[27] M Cieślarczyk (red.), op. cit., s. 30.

Cel dysertacji, określony główny problem badawczy oraz doświadczenia autora, umożliwiły sformułowanie następującej hipotezy roboczej:

Polska (w rozumieniu działań istniejących struktur CIMIC) jako sojusznik i partner, pragnie zachować własne bezpieczeństwo narodowe, a jednocześnie wywiązywać się z przyjętych zobowiązań w ramach Sojuszu państw - stron Traktatu Północnoatlantyckiego. Jako członek NATO bierze czynny udział w programie „Partnerstwo dla Pokoju", opierając się na doświadczeniach wynikających z długoletniego członkostwa w UN, OSCE oraz Radzie Europy (EU). Stowarzyszenie z Unią Zachodnioeuropejską w okresie 1991 - 2001 oraz wieloletnie starania o członkostwo w Unii Europejskiej, stanowią podstawę przyjętych, choć nie do końca sformalizowanych, zobowiązań w zakresie wsparcia antykryzysowego lub humanitarnego innych państw.

Ponadto:

- Współpraca cywilno – wojskowa jest jednym z kluczowych elementów operacji wojskowych prowadzonych przez Sojusz Północnoatlantycki na przełomie XX i XXI wieku.
- Wojsko Polskie realizując działania w obszarze współpracy cywilno – wojskowej w operacjach sojuszniczych, jednocześnie powinno być zaangażowane w działania z zakresu wsparcia kryzysowego ludności cywilnej na terenie kraju.
- Sytuacja międzynarodowa i nasilanie się konfliktów wewnątrzpaństwowych wymaga posiadania w strukturach jednostek (przynajmniej tych wydzielonych do sił natychmiastowego oraz szybkiego reagowania NATO)

wykwalifikowanej kadry, która będzie w stanie nawiązywać, ukierunkowywać i utrzymywać współpracę między dowódcą a środowiskiem cywilnym w rejonie prowadzonych działań;

- Mechanizmy przeciwdziałania zagrożeniom dla bezpieczeństwa narodowego RP tworzą świadomi skutków swoich działań ludzie, w kraju oraz poza jego granicami. Szczególną rolę pełnią ci, którzy są odpowiedzialni za realizację współpracy cywilno - wojskowej;

- Specjaliści CIMIC, objęci specjalnym programem przygotowań, powinni w przyszłości stanowić fundament cywilnych oraz wojskowych struktur (komórek) odpowiedzialnych za zarządzanie kryzysowe na terenie kraju oraz poza nim (głównie w ramach działania struktur reagowania antykryzysowego Unii Europejskiej).

1.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Sformułowane cele, problem badawczy i hipoteza robocza oraz wiedza oparta na studiowaniu literatury przedmiotu w logiczny sposób wyznaczają kierunki badań oraz są podstawą do ich ocen, interpretacji faktów naukowych i doboru najbardziej właściwych metod badawczych. Pojęcie metoda pochodzi z języka greckiego (methodos – badanie), a oznacza *„świadomy i konsekwentnie stosowany sposób postępowania dla osiągnięcia określonego celu (oraz) w nauce – sposób badania rzeczy i zjawisk; ogół reguł stosowanych przy badaniu rzeczywistości: droga dochodzenia do prawdy”*[28]. Metoda to sekwencja świadomie, systematycznie oraz

[28] Słownik wyrazów obcych, red. J. Tokarski, Warszawa 1980, s. 471.

konsekwentnie podejmowanych działań prowadzących do osiągnięcia zamierzonego celu lub zespół technik stosowanych w określonym celu[29].

Pod pojęciem metody badawczej rozumie się: „... *pewne typowe i powtarzalne sposoby zbierania, analizy i interpretacji danych empirycznych, służące do uzyskania maksymalnie zasadnych odpowiedzi na pytania problematyki badawczej*"[30]. Metoda – według S. Kamińskiego – to tok operacji przy stawianiu zagadnień, ich rozwiązywaniu oraz uzasadnianiu i systematyzowaniu odpowiedzi[31]. Zdaniem A. Kamińskiego „... *przez metodę badań rozumieć będziemy zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych obejmujących najogólniej całość postępowania badacza, zmierzającego do rozwiązania określonego problemu naukowego*"[32].

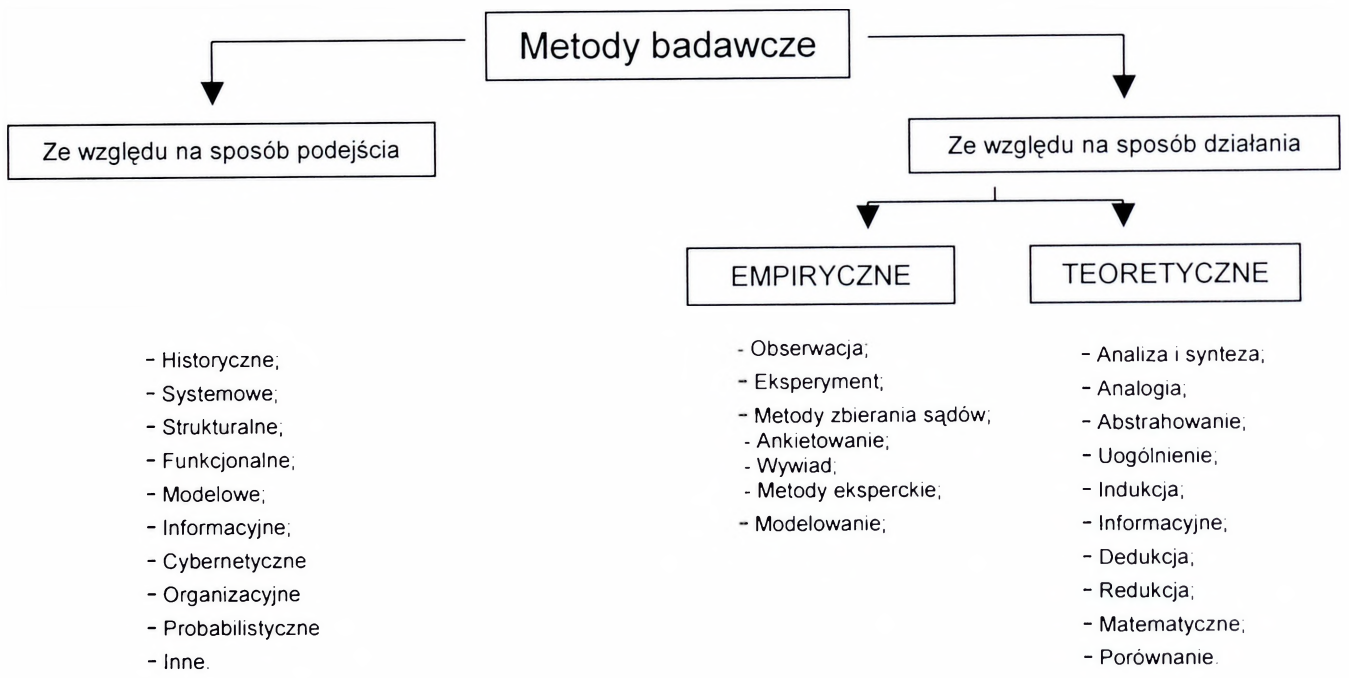

Rysunek nr 2: Podział metod badawczych.

---

[29] Słownik współczesnego języka polskiego, op. cit., T. 1, s. 505.
[30] S. Nowak, Metodologia badań społecznych, Warszawa 1985, s. 46.
[31] W. Bańka, Wstęp do metodologii badań społecznych w wojsku, Warszawa 1986, s. 138.
[32] A. Kamiński, Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej, [w:] Metodologia pedagogiki społecznej, red. R. Wroczyński, T. Pilch, Wrocław 1974.

W innym kontekście metoda badań to *„Zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych, obejmujących najogólniej całość postępowania badacza, zmierzającego do rozwiązania określonego problemu naukowego"*[33]. Wychodząc z powyższych definicji można przyjąć, że metoda badań to *„... sposób podejścia oraz całokształt operacji powtarzających się, które prowadzą do zdobycia informacji o rzeczywistości, do rozwiązania określonego problemu"*[34]. Obecnie przyjmowany podział metod przedstawia rysunek nr 2[35]. Ze względu na dość częste mylenie pojęć: metoda badawcza (badań), technika badawcza (badań) oraz narzędzie badawcze, celowym jest sprecyzowanie ich znaczeń.

Techniki badań są to *„... czynności praktyczne, regulowane starannie wypracowanymi dyrektywami, pozwalającymi na uzyskanie optymalnie sprawdzonych informacji, opinii, faktów problemu naukowego"*[36]. Według M. Łobockiego techniki badawcze są sposobami realizacji prowadzonych badań oraz podporządkowane są metodom badawczym[37]. Techniki badań są zatem czynnościami określonymi przez dobór odpowiedniej metody oraz przez nią uwarunkowanymi. Technika badań w sensie logicznym jest pojęciem podrzędnym w stosunku do metody, a w sensie rzeczowym o znacznie węższym zakresie niż metoda. Technika badawcza ogranicza się do czynności pojedynczej lub kilku czynności jednorodnych, natomiast metoda zawiera szereg działań o różnorodnym charakterze zarówno koncepcyjnym, jak i rzeczowym, zjednoczonych celem generalnym oraz ogólną koncepcją badań.

Przez techniki badań należy rozumieć kompleks sposobów zbierania materiałów naukowych (danych) opartych na wytycznych prakseologicznych. Są to

---

[33] R. Wroczyński, T. Pilch, Metodologia środowiskowych badań pedagogicznych, Kraków 1970, s. 31.
[34] M. Cieślarczyk (red.), op. cit., s. 25.
[35] E. Wiśniewski, Metodyka wojskowych badań naukowych, cz. I, Zeszyt nr 3, Warszawa 1990.
[36] R. Wroczyński, T. Pilch, op. cit., s. 31.
[37] M. Łobocki, op. cit., s. 115.

konkretne środki działania lub konkretne wskazówki posługiwania się tymi środkami – wiele z nich może znaleźć zastosowanie w różnych metodach. Techniki badań to swoisty rodzaj instrukcji, która określa np. jak prowadzić ankietowanie, wywiad, testowanie itp., a zatem są to sposoby zdobywania szczegółowych informacji na temat przedmiotu badań.

Narzędzie badawcze służy do realizacji wybranej techniki badań. O ile technika badawcza ma znaczenie czasownikowe i oznacza czynność badającego (obserwowanie, prowadzenie wywiadu), o tyle narzędzie badawcze ma znaczenie rzeczownikowe i oznacza sposób technicznego gromadzenia danych z badań. Według T. Pilcha *„... narzędzie badawcze jest przedmiotem, służącym do realizacji wybranej techniki badań”*[38]. Narzędzie badawcze bardzo często mylone jest z metodą badawczą, a metoda z techniką. Analizując kilka pozycji literatury metodologicznej możemy stwierdzić, iż faktycznie istnieją różnice w interpretacji metody, techniki i narzędzia. M. Cieślarczyk tłumaczy ten fakt, ilością zastosowanych metod. Na przykład, jeśli w badaniach wykorzystujemy więcej niż jedną metodę (ankieta, wywiad, obserwacja, itd.) to mogą się one okazać technikami badawczymi[39]. Narzędzia badawcze to różnorodne środki techniczne i dokumenty stosowane w badaniach, np. magnetofon, kamera video, aparat fotograficzny, kwestionariusz ankiety, arkusz obserwacji, itp.

Dążenie do rozwiązania zawartych w dysertacji problemów badawczych wymaga doboru odpowiednich metod badawczych zarówno teoretycznych, jak i empirycznych. Przy ich wyborze uwzględniono dwa następujące uwarunkowania[40]:

- czy wybór metod jest podporządkowany problematyce badań;

---

[38] T. Pilch, Zasady badań pedagogicznych, Warszawa 1995, s. 116.
[39] M. Cieślarczyk (red.), op. cit., s. 42.
[40] S. Nowak, op. cit., s. 47.

- czy wybór i zastosowanie określonych metod rzeczywiście w stopniu maksymalnym zapewnią udzielenie odpowiedzi na postawione pytania problemowe.

W procesie badawczym głównie będę się posługiwał zracjonalizowanymi pod względem kryteriów i logiki stosowania (w stosunku do założonych celów) metodami ogólnymi. Z racji nowych uwarunkowań oraz zachowania niezbędnej elastyczności badawczej, uważam również za konieczne posłużenie się metodami heurystycznymi: głównie metodą morfologiczną oraz metodą analizy systemów. W szczególnych, pod względem prakseologicznym, przypadkach posługiwał się będę metodami analizy obiektowej.

Dla umożliwienia gruntownego poznania teoretycznego, metodologicznych oraz aksjomatycznych podstaw definiowania problematyki należy dokonać szczegółowej analizy piśmiennictwa naukowego oraz publicystyki tematycznej. Analiza ma wykazać potrzebę kształtowania poprawnych stosunków pomiędzy wojskiem, a środowiskiem cywilnym. W dalszej kolejności zostanie przeprowadzona analiza oraz krytyka oficjalnych, jawnych dokumentów ogólnych i doktrynalnych. Ma ona na celu opis i uzasadnienie, że głównym czynnikiem wpływającym na jakość realizacji wykonywanych zadań w ramach CIMIC są rodzaje występujących zagrożeń oraz przesłanki powodujące brak skuteczności działania. Analiza (z greckiego anályzis – rozbiór) to myślowe, pojęciowe wyodrębnienie cech, części lub składników badanego zjawiska, przedmiotu: badanie cech elementów lub struktury oraz związków między nimi zachodzących[41]. Analiza jako zdolność umysłu do operacyjnego rozdzielania na części interesującego nas zjawiska legła u podstaw sprecyzowania problemów naukowych i wysunięcia hipotezy roboczej. Umożliwiła ona uporządkowanie, przetworzenie, a także wyeksponowanie i wyjaśnienie prawidłowości oraz istoty

[41] Słownik wyrazów obcych, op. cit., s. 31.

rozpatrywanych problemów. Pogłębia wiedzę autora w obszarze złożonej problematyki badawczej oraz pozwala na wykreowanie teoretycznej podbudowy dociekań. W procesie badawczym analiza nierozłącznie występuje z syntezą, która jest jej odwrotnością. Synteza (z greckiego sýnthesis) – to łączenie elementów w całość; ujęcie pewnych zjawisk jako tworzących całość[42]. Synteza dostarczyła istotnej i głębokiej wiedzy o przedmiocie badań. Dzięki syntezie sformułowano problemy, skonstruowano hipotezę, a także dokonano opisu wyników prowadzonych badań.

Metoda analizy i krytyki piśmiennictwa - polega na analizie i krytyce literatury danego przedmiotu. Autor nie opiera się na badaniach własnych, ale na pracach oraz badaniach innych autorów. Metoda ta jest bardzo przydatna gdyż często jest stosowana w pracach badawczych o charakterze analitycznym w celu głębokiej analizy sytuacji i sformułowania odpowiednich wniosków oraz w pracach metodologicznych, wymagających analizy już istniejących rozwiązań. Praktycznie trudno jest uzyskać potrzebne dane opierając się tylko na powyższej metodzie. Stosuje się ją na wstępie pracy w celu poznania przedmiotu badań i na końcu, aby skonfrontować uzyskane wyniki z istniejącymi rozwiązaniami.

Według autora pracy kolejną metodą zastosowaną do gruntowego poznania relacji cywilno – wojskowych jest porównanie. Porównanie jest logiczną metodą badawczą polegającą na ustaleniu podobieństw i różnic między badanymi przedmiotami oraz zjawiskami[43]. Zastosowanie tej metody pozwala na wykrycie podobieństw i odmienności w przedmiocie badań. Wykorzystać ją można do interpretacji nowych faktów poprzez konfrontację wiedzy odkrytej z istniejącą.

---

[42] Tamże, s. 723.
[43] M. Cieślarczyk (red.), op. cit., s. 51.

Metody heurystyczne to zbiór metod, które łączy twórcze (w przeciwieństwie do rutynowego) podejście do zjawiska. Jedną z najbardziej powszechnych metod heurystycznych jest „Burza mózgów" autorstwa A. Osborna, ale sama heurystyka to sztuka wykrywania nowych faktów oraz związków występujących pomiędzy nimi prowadząca do odkrywania nowych prawd i stawiania hipotez. Z pośród licznych metod wybrałem metodę morfologiczną. Morfologia lub też macierz idei, polega na pierwotnym podziale funkcji systemu na funkcje cząstkowe, do których stosujemy podejście innowacyjne, a następnie dokonujemy syntezy i kombinacji rozwiązań. Metoda analizy morfologicznej służy do identyfikowania, indeksowania i liczenia wszystkich rozwiązań danego problemu. Dzięki tej metodzie mogą być ujawnione następujące możliwości rozwiązania problemu:

- znane sposoby rozwiązania, nowe lub nieznane rozwiązania;
- rozwiązania racjonalne i oryginalne;
- rozwiązania niemożliwe do realizacji na danym etapie rozwoju lub rozwiązania nierealne;
- potencjalne kierunki rozwiązania (np. przez zmianę lub rozwój danej dziedziny);

W celu uzupełnienia metod badawczych niezbędnym jest zastosowanie wybranych metod empirycznych. Pierwszą będzie najbardziej powszechna metoda obserwacja naukowej. Zastosowana została w ramach dotychczasowej praktyki autora, umożliwiając przeanalizowanie wielu faktów, zjawisk oraz zdarzeń istotnych dla podjętej tematyki rozprawy. Szczególną rolę odgrywała zwłaszcza we wstępnej fazie badań, w której przedmiotem obserwacji były działania z zakresu współpracy cywilno – wojskowej prowadzone w ramach misji KFOR w Kosowie. Wyniki obserwacji pozwalają wzbogacić treść pracy co znacznie wzbogaci zastosowanie

użyte formuły metodologiczne. Kolejna metodą z grypy metod empirycznych jest badanie opinii. Metoda ta została sprowadzona do formy wywiadu eksperckiego oraz ankietowania. Jej celem jest uzyskanie wiarygodnego materiału faktograficznego dotyczącego problematyki współpracy cywilno – wojskowej w różnych warunkach oraz uzyskanie danych o:

- poglądach, postawach i oczekiwaniach respondentów;
- wnioskach i postulatach badanych dotyczących interesującej problematyki;
- charakterystyce badanej zbiorowości.

Ostatnią metodą badawczą z grupy metod ogólnych zastosowaną w procesie badawczym będzie modelowanie. Model to uproszczony obraz badanego fragmentu rzeczywistości (np. określonych obiektów, zdarzeń, procesów, systemów), oparty na eliminacji elementów nieistotnych dla danego celu lub w danym etapie badań[44]. Przy budowie modelu bardzo ważnym jest właściwy wybór cech i właściwości modelu, gdyż ma służy do objaśnienia danego zjawiska, a nie do opisywania go. Rozróżniamy następujące rodzaje modeli: plastyczne, analogowe, symboliczne, analityczne i syntetyczne.

Podczas prowadzenia badań wykorzystano następujące techniki badawcze:

- **Technika analizy dokumentów.** Każdy dokument rozpatrywany za pomocą tego rodzaju technik wnosi wartości niepowtarzalne. Badacz usiłuje znaleźć w dokumentach i publikacjach odzwierciedlenie indywidualnych właściwości charakterystycznych dla analizowanego wytworu i jego twórcy. Ponieważ odbywa się to głównie na podłożu własnej intuicji i wyczucia, techniki te mają charakter wyraźnie subiektywny. Bazują głównie na

[44] Wielka encyklopedia powszechna, T. 7, Warszawa 1966, s. 393.

dowolnej interpretacji danego dokumentu przez poszczególnego badacza. Fakt ten znacznie utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia wszelkie intersubiektywne sprawdzanie końcowego wyniku przeprowadzonej interpretacji (analizy)[45]. Z punktu widzenia zakresu badania dokumentu uznaje się, że mają one charakter wewnętrzny i zewnętrzny[46]. Analiza wewnętrzna polega na dokładnym poznaniu treści dokumentu, właściwym ich rozumieniu oraz wyjaśnieniu. Z drugiej strony analiza zewnętrzna dokumentu jest uzupełnieniem analizy wewnętrznej. Jej celem jest ustaleniu czasu, warunków oraz okoliczności w jakich powstał dokument, a także jego identyfikacji zarówno z autorem jak i adresatem, dla którego został sporządzony. Pozwala również określić ewentualny wpływu, jaki wywarł na bieg określonych wydarzeń[47].

- **Techniki obserwacyjne.** Do tego typu technik zaliczamy zarówno obserwację uczestniczącą jak i otwartą. W pierwszym przypadku badacz jest aktywnym uczestnikiem procesów i zjawiskach podlegających badaniom[48]. W drugim dokonuje obserwacji, pozostając na zewnątrz rozgrywanych wydarzeń. Może przyjąć postać obserwacji kontrolowanej i niekontrolowanej. Ich cechą specyficzną jest to, że badani są jedynie przedmiotem obserwacji czyli badacz sam czyni spostrzeżenia o badanych. Sprawą zasadniczą w posługiwaniu się tą techniką jest umiejętność rozumienia tego, co jawi się uszom i oczom badacza[49].

- **Techniki oparte na wzajemnym komunikowaniu się badacza z respondentami**. Zaliczamy do nich wszystkie formy wywiadu, ankiety oraz sposoby zdobywania pisemnych niestandardowych wypowiedzi.

---

[45] M. Łobocki, op. cit., s. 237 – 240.
[46] Z. Zaczyński, op. cit., s. 176.
[47] Tamże, s. 177.
[48] T. Pilch, op. cit., s. 78.
[49] L. Sołoma, Metody i techniki badań socjologicznych, Olsztyn 1995, s. 45.

Techniki te ze względu na rodzaj pośrednictwa między badaczem, a respondentem oraz ich zastosowanie w procesie badawczym możemy podzielić na:

- pośrednie, do których zalicza się różne formy ankiet oraz inne sposoby zdobywania wypowiedzi. Zaletą tych technik jest to, że zachowania respondenta nie są modyfikowane obecnością osoby drugiej. Wadą jest fakt, iż badacz nie ma możliwości ustalenia w jakich warunkach odbywało się udzielanie informacji (np. czy nie było wpływu osób trzecich). W przypadku wątpliwości respondenta mogą wystąpić również odpowiedzi niejednoznaczne i nie ma sposobności do ich uściślenia.

- bezpośrednie, w których zakres wchodzą wszelkie odmiany wywiadu. Pozwalają uniknąć wad technik opartych na pośrednim komunikowaniu się, ale z drugiej strony sprzyjają pojawieniu się niebezpieczeństwa wpływu ankietera (badacza) na rodzaj uzyskiwanych informacji.

- **Techniki diagnostyczne**. Do tego typu technik zaliczamy projektowanie zarówno diagnostyczne jak i prognostyczne. Pierwsze charakteryzuje się tradycyjnym podejściem (analiza i opis istniejącego systemu) na podstawie którego następuje określenie potrzeb obiektu. Podejście prognostyczne jest oparte na technice wzorca idealnego G. Nadlera oraz uważane jest za najbardziej profesjonalną odmianę podejścia systemowego. Określono w nim trzy poziomy idealizacji:

  - teoretyczny system idealny (w rzeczywistości nie istnieje);

  - perspektywiczny system idealny (możliwy do osiągnięcia w przyszłości, po spełnieniu określonych, wymaganych warunków);

- technicznie wykonalny system idealny (model, który osiąga najwyższą sprawność na dzień dzisiejszy).

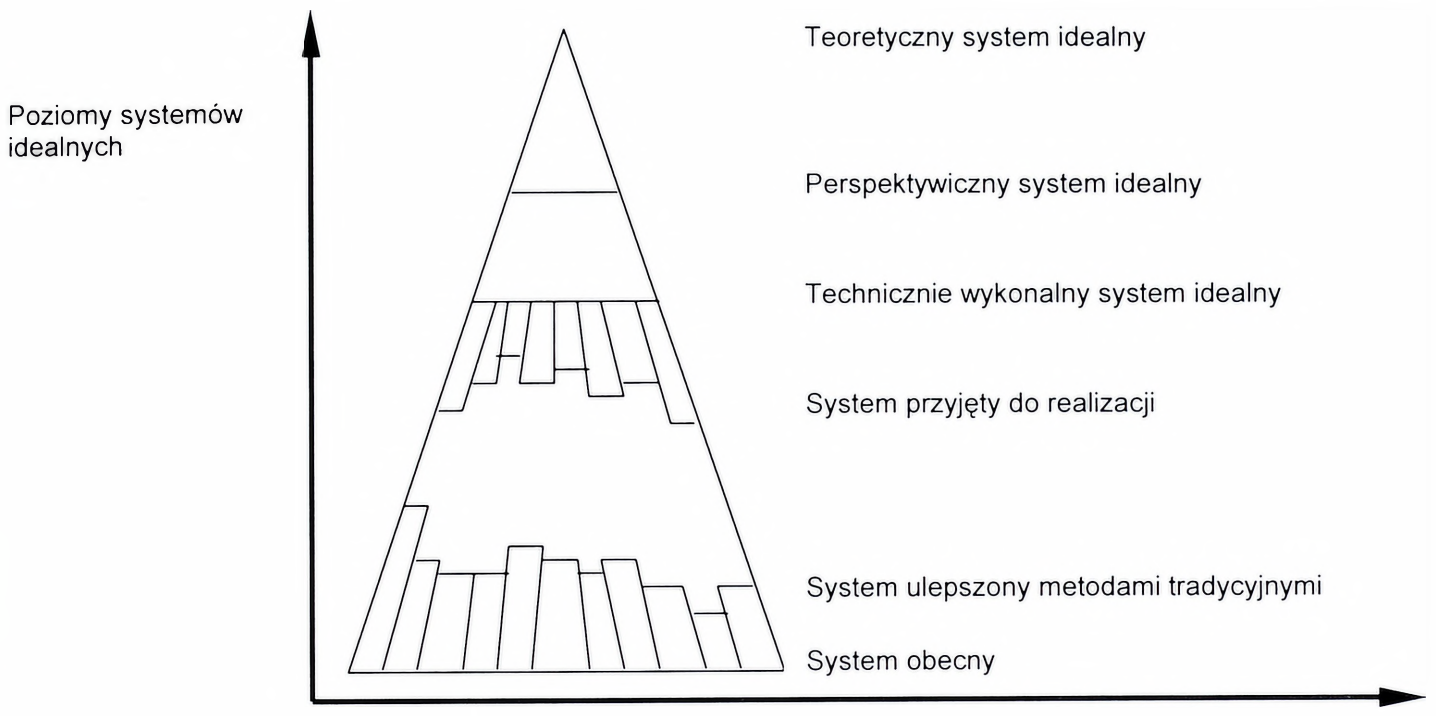

Rysunek nr 3: Trójkąt idealny G. Nadlera.

Na podstawie przeprowadzonych badań i dokonanej oceny, skonfrontuję otrzymane wyniki z wiedzą praktyczną nabytą podczas udziału w misji KFOR[50] w Kosowie. Takie podejście do problemu, pozwoli na wypracowanie (zbliżonego do optymalnego) programu CIMIC oraz udowodni założenie, iż współpraca cywilno - wojskowa stanowi jedno ze szczególnych zobowiązań Polski zarówno w sojuszu militarnym jak i przyszłych sojuszach gospodarczych. W tym aspekcie oddziaływanie państwa zawarte jest w podejmowaniu działań militarnych wynikających z rozwijającego się konfliktu, jak również w obszarze przeciwdziałania zagrożeniom niemilitarnym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i poza jej granicami, czyli wsparcia innych państw członkowskich i partnerskich.

[50] Kosovo Forces.

1.5. Organizacja badań, teren i ograniczenia

Wojskowe badania naukowe charakteryzowane są jako: „... celowo, logicznie uporządkowany ciąg czynności badawczych prowadzących do uzyskania zamierzonego wyniku naukowego”[51]. W literaturze dotyczącej problematyki metodologii badań można znaleźć różne warianty podziału procesu badań na etapy. M. Cieślarczyk wspomina o trzech etapach prowadzenia badań[52]:

- konceptualizacji;
- realizacji;
- finalizacji.

Całokształt badań podejmowanych w celu rozwiązania problemów badawczych oraz weryfikacji hipotez niniejszej dysertacji zorganizowano według następujących etapów:

- **Etap pierwszy – wstępny:** służył do zgromadzenia materiału naukowego stanowiącego podstawę realizacji badań, w szczególności materiałów źródłowych i opracowań zawierających wyniki badań dotyczących problematyki badawczej oraz ich konfrontacji z praktyką. W etapie tym został zapoczątkowany proces badawczy, dokonano wyboru oraz sprecyzowania problemu badawczego, wygenerowano i zweryfikowano założenia dotyczące wstępnej hipotezy roboczej oraz sformułowano koncepcję rozprawy. Etap ten stanowił podstawę do realizacji badań właściwych, a efektem prowadzonych dociekań było przygotowanie

[51] E. Wiśniewski, op. cit.
[52] M Cieślarczyk (red.), op. cit., s. 24.

i dokonanie wstępnego opisu porządkującego w obrębie rozstrzyganego problemu;

- **Etap drugi – zasadniczy:** prowadził do naukowego opracowania zebranego materiału, umożliwienia przedstawienia istoty problemu oraz nakreślenia modelu programu współpracy wojska ze środowiskiem cywilnym. W etapie tym dążono do potwierdzenia bądź odrzucenia poszczególnych elementów hipotezy roboczej;

- **Etap drugi – końcowy:** po przeprowadzeniu badań i zgromadzeniu całości materiału faktograficznego dokonano jego oceny oraz systematyzacji. Zdobyte w procesie weryfikacji nowe fakty umożliwiły opracowanie wyników badań, które opisane zostały w niniejszej dysertacji.

W każdym rozdziale rozprawy przedstawione zostaną uogólnienia teoretyczne problemu oraz wnioski praktyczne dotyczące wyartykułowanej specyfiki przedmiotu badań.

Poszukiwania badawcze prowadzone były w czasie operacji militarnej NATO w Kosowie. Autor dysertacji z racji potrzeby chwili, bez specjalistycznego przygotowania, w 1999 roku został wyznaczony na stanowisko szefa komórki CIMIC Polskiej Jednostki Wojskowej KFOR (PJW KFOR). Problematyka zagadnienia, wynikająca z codziennej służby wymusiła potrzebę poszukiwania możliwych rozwiązań w dostępnej literaturze fachowej oraz w doświadczeniach wypływających z poprzednich misji na Bałkanach. W związku z wyznaczeniem autora w 2000 roku na stanowisko oficera sekcji CIMIC w 6 BDSz, badania prowadzone w okresie styczeń 2000 do listopad 2002 to okres studiowania literatury zarówno z zakresu CIMIC, jak i zagadnień dotyczących wsparcia kraju gospodarza (HNS[53]). Dokonano

[53] Host Nation Support.

analizy polskich regulacji prawnych oraz działania amerykańskich jednostek do spraw cywilnych (US CA[54]). Wynikiem uświadomienie sobie potrzeby weryfikacji posiadanej wiedzy było rozpoczęcie Zaocznych Studiów Doktoranckich w Akademii Obrony Narodowej (AON). Skierowanie autora do pełnienia służby w Dowództwie Korpusu Sił Szybkiego Reagowania NATO w Turcji (NRDC-T[55]) stworzyło możliwość prowadzenia analizy realizacji współpracy cywilno – wojskowej w różnych warunkach. W celu przeprowadzenia badań przygotowano trzy rodzaje ankiet: typ „Ekspert", typ „Ekspert wojskowy" oraz typ „Ekspert cywilny". Ankiety typu „Ekspert" były przygotowane dla obecnej i byłej kadry Wojska Polskiego, która z racji zajmowanych stanowisk służbowych posiada wiedzę na temat analizowanego problemu. W tych badaniach wzięło udział 11 ekspertów. Ankiety typu „Ekspert wojskowy" skierowane były od kadry CIMIC, która pełniła lub obecnie pełni służbę na takich stanowiskach związanych z problematyką współpracy cywilno - wojskowej. Badania tej grupy przeprowadzono głównie w Jednostce Ogólnego Wsparcia CIMIC w Kielcach oraz w garnizonie Kraków. W badaniach wzięło udział 14 oficerów. Trzeci typ ankiet „Ekspert cywilny" został przygotowany dla ludzi odpowiedzialnych za mechanizmy zarządzania kryzysowego kraju. Ich celem było rozpoznanie problemu ze strony środowiska cywilnego. Ze względu na bardzo ograniczony dostęp do tej grupy (tylko cztery ankiety), zrezygnowano z analizowania tych opinii dla potrzeb niniejszej dysertacji. Ze względu na znacznie utrudniony dostęp do badanych, wynikający z służby autora poza granicami, kwestionariusze ankiet przygotowano zarówno w formie fizycznej jak i elektronicznej. Statystyczne opracowanie zgromadzonego materiału badawczego miało zostać dokonane przy użyciu programu komputerowego STATISTICA 5.0 PL, ale biorąc pod uwagę liczebność respondentów również zrezygnowano z tego rozwiązania.

---

[54] Civil Affairs.
[55] NATO Rapid Deployable Corps - Turkey.

Ze względu na obszerność realizowanego tematu, konieczne było przyjęcie następującego ograniczenia: pominięto kwestie dotyczące współpracy cywilno – wojskowej w operacji sojuszniczej pod kryptonimem „Iracka Wolność" w Iraku.

ROZDZIAŁ II

Podstawy współpracy cywilno – wojskowej w NATO

2.1 Doktryna amerykańskich Civil Affairs

Problematyczną kwestią, którą należy rozwiązać na początku tego podrozdziału jest przetłumaczenie na język polski pojęcia (zwrotu, idiomu) „Civil Affairs". Biorąc pod uwagę udział w różnego rodzaju spotkaniach naukowych, konferencjach w licznych tłumaczeniach prezentacji można spotkać się z bardzo dowolną interpretacją tego pojęcia. Sytuacja taka jest typowa dla zwrotów specjalistycznych (idiomów), a w tym przypadku zwrotów wojskowych. Bardzo często musi on być przedstawiony opisowo, gdyż nie ma odpowiednika polskiego[1]. W 1973 roku samo Civil Affairs było definiowane jako: każda sprawa dotycząca relacji pomiędzy dowódcą sił a populacją czy władzami cywilnymi, podczas wojny w strefie, gdzie siły są rozwinięte lub stacjonują na podstawie wzajemnych porozumień oficjalnych lub nie[2]. Autor dysertacji rozumie zwrot Civil Affairs jako „sprawy cywilne", ale dla potrzeb pracy będzie unikał tego tłumaczenia przyjmując pisownię angielską oraz używając skrót CA lub US CA[3].

Z historycznego punktu widzenia początek amerykańskich Civil Affairs sięga wojny meksykańskiej (1846 - 1848)[4], a pierwsze doświadczenia dotyczyły głównie tworzenia rządu na wrogim terytorium[5]. Kolejne, bardzo bogate doświadczenia w tym

---

[1] Typowym przykładem jest słowo: „Deployability (Deployable)", które nie ma odpowiednika w pisowni polskiej. Deployable HQ - stanowisko dowodzenia posiadające możliwości szybkiego przemieszczenia się i rozwinięcia. „Deploy" - zorganizować ludzi lub rzeczy, w szczególności żołnierzy w taki sposób, aby byli do użycia w odpowiednim miejscu i czasie, Dictionary of Contemporary English, Longman, 1995, s. 363.
[2] AAP-6 (U), NATO Glosary of Terms and Definition, November 1997, s. 33.
[3] United States Civil Affairs.
[4] General Order No 20 z 1847 roku.
[5] Civil Affairs Studies. Illustrative Cases from Military Occupations. Training Packet No 8, 10 June 1944, s. 1.

obszarze Amerykanie nabywali w czasie oraz po wojnie secesyjnej (prawo, porządek publiczny i pomoc w powojennej odbudowie kraju)[6]. Nie bez znaczenia na kształt późniejszych relacji cywilno – wojskowych pozostaje wojna amerykańsko – hiszpańska oraz sprawowanie władzy na Kubie (Raport Magoon'a)[7]. Okres I wojny światowej to głównie działania jednostek CA w rejonie Doliny Renu (pomoc po wojnie oraz rządy wojska - Raport Hunt'a[8]). Do wybuchu II wojny światowej Armia USA nie posiadała żadnej instrukcji dotyczącej działań CA, ale jeszcze w październiku 1939 zostało wysłane memorandum w tej sprawie. Pierwsza instrukcja polowa FM[9] 27-5 pod tytułem „Military Government" została wprowadzona do użytku w roku 1940. Dwa lata później założono szkołę dla kadry jednostek CA, zawierającą w programie szkolenia 10 – 12 tygodniowy kurs z zakresu tych działań, a wspomnianą instrukcję FM 27-5 uaktualniono oraz rozszerzono[10]. W czerwcu 1944 roku została wydana (cytowana już) publikacja „Civil Affairs Study", zawierająca doświadczenia oraz wnioski z lat 1847 – 1944 w zakresie wielu dziedzin dotyczących środowiska cywilnego.

Wszystkie wymienione konflikty inicjowały rozwój doktryn dotyczących relacji cywilno – wojskowych, ale działania tych jednostek zbliżone do dzisiejszych (zdaniem autora dysertacji) rozpoczynają się dopiero pod koniec II wojny światowej. W czerwcu 1944 wojska państw sprzymierzonych rozpoczęły największą w historii wojskowości operację desantową pod kryptonimem „Overlord". W szeregach amerykańskich i brytyjskich znajdowali się między innymi żołnierze Civil Affairs odpowiedzialni za współpracę ze środowiskiem cywilnym. Obecność ta była wynikiem planowania strategicznego, w którym troska o odbudowę powojennej

---

[6] The Lieber Code of 1863, www.civilwarhome.com
[7] Charls E. Magoon w latach 1908 – 1909 był przedstawicielem rządu amerykańskiego na Kubie.
[8] Płk Irwin L. Hunt w latach 1918 – 1920 był oficerem odpowiedzialnym za działania dotyczące Civil Affairs w 3 Armii (US) stacjonującej w okupowanych Niemczech.
[9] FM – Field Manual.
[10] Oznaczenie zostało to samo, zmienił się tytuł: FM 27-5, United States Army and Navy Manual of Military Government and Civil Affairs, 22 December 1943.

Europy zajmowała jeden z pierwszoplanowych celów. Ich zadaniem była pomoc, wyzwalanym spod hitlerowskiej okupacji krajom w odbudowie struktur państwowych oraz ekonomicznych w celu stworzenia warunków do jak najszybszej normalizacji życia głównie na terenie Włoch, Austrii i Niemiec. W tamtych czasach, zangażowanie to oraz obszar problematyki związanej ze współpracą cywilno – wojskową najtrafniej oddają słowa gen. Dwight'a Eisenhower'a[11]:

- Im szybciej mogłem pozbyć się problemów niebędących stricte wojskowymi tym bardziej byłem szczęśliwy. Czasem jeden tydzień kosztował mnie dziesięć lat życia z czego dziewięć pochłaniały problemy natury politycznej oraz ekonomicznej – głowa mogła rozboleć. Brak wody, prądu, żywności, paliwa, zwłoki ludzkie w cały mieście.

Amerykanie wraz z Brytyjczykami byli pierwszymi, którzy wyasygnowali tak znaczną liczbę swoich żołnierzy do współpracy ze środowiskiem cywilnym jeszcze podczas trwającego konfliktu i tuż po jego zakończeniu. Z racji uwarunkowań politycznych zajmowali się przede wszystkim strefą okupacyjną w Niemczech, a ich działania zostały sfinalizowane powstaniem samodzielnego państwa[12]. Obszar przedmiotowej współpracy obejmował wszystkie dziedziny życia z pomocą humanitarną włącznie. Punktem kulminacyjnym było stworzenie i utrzymanie „mostu powietrznego" przez okres 15 miesięcy w czasie, gdy wojska radzieckie dokonały blokady alianckich stref okupacyjnych w Berlinie[13].

---

[11] D. Eisenhower, Krucjata w Europie.

[12] Niemiecka Republika Federalna powstała 7 września 1949.

[13] 26 czerwca 1948 jako protest przeciwko wprowadzeniu przez aliantów waluty niemieckiej wojska radzieckie zamknęły dopływ wody oraz wszystkie drogi dojazdowe. Natychmiast został utworzony „most powietrzny". W ciągu 322 dni blokady wykonano 277 264 lotów. Wartość dostarczonych towarów szacowana była na 234 mln USD. Dziennie transportowano od 550 700 t (VI 1948) do 12 940 ton (IV 1949), głównie żywność, paliwo, lekarstwa, środki materiałowe. Reasumując w czasie trwania blokady przetransportowano do miasta 2 323 738 ton towarów. Blokada została zniesiona w maju 1949, ale most powietrzny funkcjonował jeszcze do września.

Po zakończeniu działań wojennych już w lutym 1947 roku grupa weteranów wojennych oraz czynnych wojskowych założyła w Stanach Zjednoczonych Ameryki Związek Civil Affairs (CAA)[14]. Głównym celem powstania tej organizacji było zachowanie doświadczeń wynikłych z zakończonej wojny, rozwijanie jednostek CA oraz utrzymanie ich możliwości operacyjnych na poziomie wymaganym przez siły zbrojne w czasie pokoju i konfliktu. Największym wyzwaniem było uświadomienie dowódcom wszystkich szczebli znaczenia tych działań oraz możliwości zarówno pojedynczych żołnierzy jak i całych jednostek CA[15]. Kolejne doświadczenia wynikające z wojny koreańskiej w zakresie tworzenia rządu znalazły odzwierciedlenie w FM 41-15[16], a w 1957 roku została wprowadzona do użytku najpowszechniej znana instrukcja z zakresu operacji prowadzonych przez jednostki CA oznaczona skrótem FM 41-10, pod tytułem „Civil Affairs Operations"[17].

17 sierpnia 1957 roku zostało ustanowione Civil Affairs and Military Government Branch funkcjonujące w składzie armii rezerwowej, dwa lata później przemianowane na Civil Affairs Branch[18]. Głównym zadaniem kierownictwa tej organizacji było określanie wytycznych dla dowódców w zakresie szerokiego spektrum działań począwszy od działań z zakresu dzisiejszego Wsparcia Kraju Gospodarza (HNS)[19] do sprawowania władzy wykonawczej, ustawodawczej i sądowniczej na terenach przeszłych, ewentualnie prowadzonych operacji wojskowych. Na trzy lata przed wybuchem wojny wietnamskiej została wprowadzona jedna z pierwszych specjalistycznych instrukcji dla pododdziałów US CA oznaczona FM 41-5[20]. Koniec

---

[14] Civil Affairs Association.
[15] Zobacz: www.civilaffairsassoc.org.
[16] W marcu 1954 ukazała się nowa instrukcja na temat rządów tworzonych lub wspieranych przez wojsko, FM 41-15, Civil Military Government Units.
[17] Kolejne edycje tej instrukcji w latach 60 ukazały się w maju 1962 i październiku 1969.
[18] 2 październik 1959.
[19] W latach 50 takie stwierdzenie jeszcze nie funkcjonowało. W literaturze przedmiotu można się spotkać ze zwrotem Host – Guest Relationship tłumaczonym jako pomoc ze strony władz cywilnych na terytorium własnym lub obcym.
[20] FM 41-5, Joint Manual for Civil Affairs, 18 November 1966. Stworzono wtedy instytucjonalne oraz doktrynalne ogniowo pomiędzy działaniami Civil Affairs, działaniami prowadzonymi przeciwko

lat 60 i początek 70 w historii jednostek CA to połączenie ich działań z operacjami mającymi charakter działań psychologicznych (PSYOPS[21]). W celu rozszerzenia możliwości prowadzenia działań specjalnych, jednostki oraz żołnierze CA w roku 1993 zostali zintegrowani w skład operacji specjalnych.

W definicji z 1966 roku zadania CA przedstawiane były jako: działania dowódców (sztabów jednostek) mające na celu planowanie, doradztwo, prowadzenie oraz kontrolowanie kontaktów wojskowych z cywilami tak, by jak najbardziej efektownie przyczynić się do osiągnięcia założonych celów operacyjnych w określonym rejonie lub państwie[22]. Bardziej ogólną definicją, która ulegała wielokrotnym przekształceniom na podstawie wniosków z kolejnych prowadzonych operacji była forma zawarta w instrukcji FM 41-10, bardzo charakterystyczna dla początku lat 90[23]:

- zadaniem CA jest wspierać relacje pomiędzy dowódcą, a władzami oraz ludnością cywilną w promowaniu uzasadnienia celu prowadzonej operacji i zwiększania efektywności działań wojsk prowadzących tą operację[24].

W bazowym dokumencie dla United States Civil Affairs (US CA) dotyczącym przedmiotowej doktryny (JP 3-57) czytamy, że CA obejmuje działania podejmowane przez dowódców (wojskowych) w celu stworzenia i utrzymania wzajemnych relacji między siłami wojskowymi, a władzami cywilnymi, ludnością, zasobami oraz instytucjami w rejonie sprzyjającym, neutralnym lub wrogim, gdzie siły takie prowadzą operację[25]. Na uwagę zasługuje fakt, iż w definicji nie ma już ograniczenia tylko i wyłącznie do stanu wojny, ale pojawia się bardzo ważny kolejny czynnik –

---

partyzantce i działaniami specjalnymi. Zobacz: National Security Action Memo no 124 (NSAM 124) z 18.01.1962, www.armymil/cmh/books.

[21] Psychological Operations.

[22] FM 41-5, Joint Manual for Civil Affairs, 18 November 1966, s. 25.

[23] Przed działaniami NATO na Bałkanach.

[24] FM 41-10, Civil Affairs Operations, 11 January 1993, s. 1-1.

[25] JP 3-57, Joint Doctrine for Civil Affairs Operations, 8 luty 2001, s. VII.

zasoby. Zdaniem autora stwierdzenie to nie dotyczy zasobów ludzkich (tak powszechnie interpretowanych), ale szerokiego spektrum możliwości logistycznych (materiałowych oraz usługowych), które mogą być wykorzystane przez operujące wojska. Analiza doktryny amerykańskich CA dokonana zostanie na podstawie instrukcji polowej FM 41-10 z roku 1993 oraz ostatniego wydania z roku 2000. Uzasadnieniem przyjęcia takiej konfiguracji jest fakt wpływu późniejszych operacji militarnych prowadzonych zarówno przez armię amerykańską, jak i Sojusz Północnoatlantycki na Bałkanach.

Na operacje prowadzone przez CA na początku lat 90 składały się dwa rodzaje operacji wspierających:

- operacje cywilno - wojskowe (CMO[26]);
- operacje wsparcia administracji cywilnej.

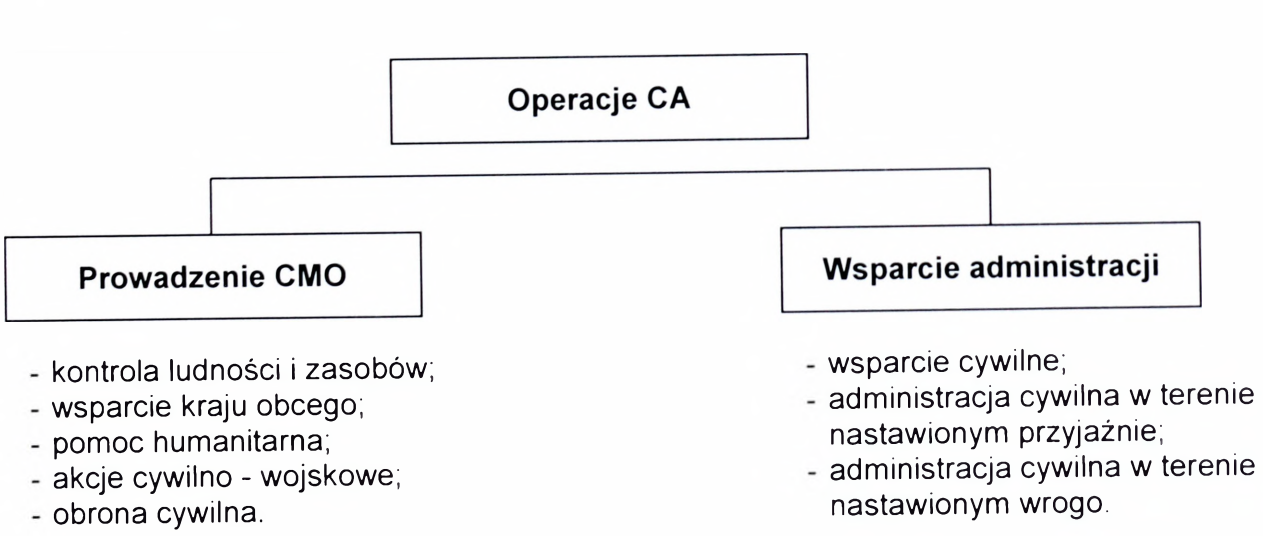

Rysunek nr 4: Podział operacji CA (źródło: FM 41-10, 1993, s. 1-2.).

CMO to działania dowódcy prowadzone celem ustanowienia, utrzymania, wywierania wpływu na relacje między siłami wojskowymi (prowadzącymi operację), a rządowymi (GO[27]) i pozarządowymi (NGO[28]) organizacjami cywilnymi, władzami

[26] Civil - Military Operations.
[27] Government Organizations.

lub populacją cywilną. CMO mogą być prowadzone zarówno przez jednostki CA, jak również przez inne wyznaczone do tego zadania siły[29]. Należy wyróżnić oraz wyraźnie zaznaczyć, że CA to nie to samo co operacje cywilno – wojskowe, ponieważ CA pojmowane są jako podmiot prowadzący czynność czyli CMO. Ponadto, działania CA są operacjami cywilno – wojskowym tylko i wyłącznie wtedy, gdy prowadzone są przez jednostki CA. Jednocześnie wszyscy dowódcy podczas planowania i prowadzenia operacji muszą wziąć pod uwagę wszelkie aspekty cywilno – wojskowe. Celem CMO jest zminimalizowanie ewentualnego, negatywnego wpływu czynników cywilnych na działania wojskowe oraz maksymalizowanie wsparcia operacji przez te czynniki. Operacje te zawierają w sobie prawną odpowiedzialność dowódcy za ludność cywilną w rejonie prowadzonych przez niego działań[30]. W CMO rozróżniano pięć typów (rodzajów) działań[31]:

- **kontrola ludności i zasobów** (PRC[32]) – utrudnianie przeciwnikowi dostępu do ludzi i zasobów, a w ten sposób zapobieganie powstawaniu ewentualnych wystąpień przeciwko siłom wojskowym oraz ograniczanie przeciwnikowi źródeł zaopatrywania (wewnętrznych i zewnętrznych). Mimo, że PRC dotyczą głównie konfliktów o niższej intensywności mogą mięć zastosowanie w operacjach mających na celu ochronę usankcjonowanych interesów rządowych, gdzie stopniowo zmienia się sytuacja (tzw. continuum operation)[33];

- **wsparcie kraju obcego** (FNS[34]) – wytworzenie pomostu łączącego wymagania związane z zabezpieczeniem prowadzonych działań oraz dostępnymi zasobami lokalnymi i możliwościami usługowymi występującymi

---

[28] Non - Government Organizations.
[29] JP 3-57, Joint Doctrine for Civil Affairs Operations, 8 luty 2001, s. I-1.
[30] Tamże.
[31] 96th Civil Affairs Battalion (Airborne), Leader's Reference Book, II Edition, 14 July 1994, s. A-9.
[32] Populace and Resources Control.
[33] FM 41-10, Civil Affairs Operations, 11 January 1993, s. 10-6.
[34] Foreign Nation Support.

w rejonie prowadzonej operacji. Jest to szczególnie ważne w rejonie gdzie takie wsparcie, z różnych względów, może być ograniczone[35];

- **pomoc humanitarna** (HA[36]) – zawiera programy redukujące oddziaływanie na ludność cywilną wszelkiego rodzaju katastrof lub innych niekorzystnych czynników. Programy te mają na celu: ograniczenie bólu, chorób, głodu, cierpienia i ubóstwa, które mogą być zagrożeniem dla życia ludzkiego oraz mogą powodować zniszczenia lub inne straty[37];

- **akcja cywilno – wojskowa** (MCA[38]) – zawiera projekty mające na celu maksymalizowanie efektywności działań, uprawomocnienia operacji oraz stworzenia obrazu rządu zbliżonego do lokalnego lub rządu wojskowego[39];

- **obrona cywilna** – minimalizowanie oddziaływań przeciwnika na ludność cywilną. Zadaniem obrony cywilnej USA jest planowanie i organizowanie działań mających na celu ochronę życia i dóbr osobistych. W zakresie tej obrony zawiera się również obowiązek utrzymywanie gotowości do działania odpowiednich służb, których celem jest udzielanie pomocy ludności[40].

Drugim rodzajem operacji prowadzonych przez jednostki Civil Affairs były operacje wspierające administrację cywilną w zakresie pomocy dotyczącej tworzenia obcego rządu. Była to pomoc mająca na celu wypełnianie obowiązków wynikających z pojawiających się ewentualnych zagrożeń, zawierania nowych porozumień lub prawa międzynarodowego (rola wojskowa w administracji cywilnej podlegała zmianą w przypadku wspomnianej Continuum Operation)[41]:

---

[35] FM 41-10, Civil Affairs Operations, 11 January 1993, s. 10-2.
[36] Humanitarian Assistance.
[37] FM 41-10, Civil Affairs Operations, 11 January 1993, s. 10-17.
[38] Military Civic Action.
[39] FM 41-10, Civil Affairs Operations, 11 January 1993, s. 10-20.
[40] Tamże, s. 10-21.
[41] Tamże, s. 11-1.

- **wsparcie cywilne** – wojsko prowadzi pomoc dla ludności w celu utrzymania niezbędnych potrzeb życiowych, utrzymania porządku publicznego i nadzoru na dystrybucją żywności[42];

- **wsparcie administracji w przyjaznym środowisku** – wsparcie działań administracji państwowej lub odtworzenie rządu[43];

- **wsparcie administracji we wrogim środowisku** – wsparcie działań administracji na terenie okupowanym w sytuacji kiedy warunki i okoliczności wymagają obecności wojsk w celu stworzenia rządu tymczasowego[44].

W styczniu 2000 roku wprowadzona została do użytku kolejna edycja instrukcji polowej FM 41-10, która zastąpiła omawianą z roku 1993. W stosunku do niej zawiera dość istotne zmiany, które jak wspomniano wcześniej były wynikiem doświadczeń wojsk amerykański biorących udział w operacji na Bałkanach (głównie pododdziałów CA, sił specjalnych oraz działań psychologicznych). Zweryfikowano rodzaje działań i zrezygnowano z wcześniej istniejącego podziału. Obecnie US CA mogą prowadzić sześć rodzajów działań (rysunek nr 5)[45]:

- **wsparcie kraju obcego** (FNS) – obecnie wyraźnie wskazana jest różnica pomiędzy FNS a HNS. HNS jest określony jako wsparcie zaprzyjaźnionego (sojuszniczego lub partnerskiego) kraju dla US Army, a FNS występuje jako wsparcie kraju, z którym nie ma podpisanych wcześniejszych porozumień. Pojawia się również zwrot CIMIC jako wsparcie wewnątrz NATO[46];

- **kontrola ludności i zasobów** (PRC) – zawierająca w sobie obecnie dwa rodzaje operacji Dislocated Civilian Operations (DCO) oraz Non-combatant

---

[42] Tamże, s. 11-2.
[43] Tamże, s. 11-2.
[44] Tamże, s. 11-4.
[45] FM 41-10, Civil Affairs Operations, February 2000, s. 2-1.
[46] Tamże, s. 2-2.

Evacuation Operations (NEO). Celem pierwszej jest minimalizowanie wpływu ludności na operację wojskową, ale jednocześnie jej ochrona tak, aby nie ucierpiała w wyniku prowadzonej operacji[47]. Celem drugiej jest ewakuacja ludności z rejonów dla niej niebezpiecznych[48];

- **pomoc humanitarna** (HA) – wyróżnia się dwa rodzaje operacji: Disaster Relief oraz Refugee Assistance Operations. W pierwszej nadal pozostają aktualne zadania dotyczące HA, natomiast w drugiej działania mające na celu wsparcie przemieszczenia uchodźców lub innych przesiedlonych osób[49];

- **akcja cywilno – wojskowa** (MCA) – bez zmian;

- **wsparcie kryzysowe** (ES[50]) – jest nowym pojęciem zdefiniowanym w tym regulaminie i jest wsparciem wojska dla służb cywilnych takich jak: policja, straż, pogotowie, itp. Relacje cywilno – wojskowe są redukowane do minimum, jeśli rząd kontroluje oraz panuje nad sytuacją, a wsparcie wojska może być prowadzone w ramach MCA[51];

- **wsparcie administracji cywilnej** (SCA[52]) – składa się z tych samych elementów co poprzednio, ale nie występuje już jako osobny rodzaj operacji wspierającej[53].

---

[47] Tamże, s. 2-8.
[48] Tamże, s. 2-10.
[49] Tamże, s. 2-13.
[50] Emergency Service.
[51] FM 41-10, Civil Affairs Operations, February 2000, s. 2-20.
[52] Support Civil Administration.
[53] FM 41-10, Civil Affairs Operations, February 2000, s. 2-20.

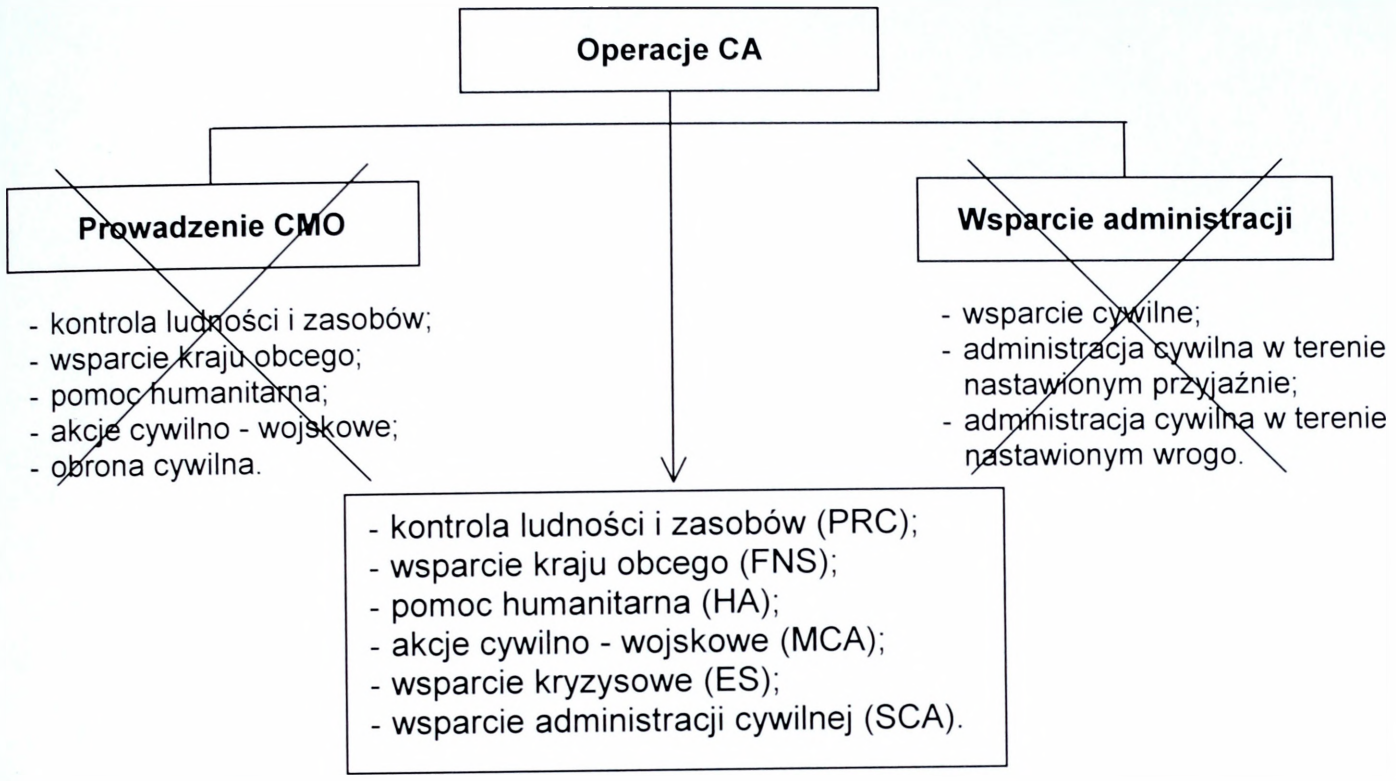

Rysunek nr 5: Podział operacji CA (źródło: FM 41-10, 2000, s. 2-1.).

Obecnie zadania dla US CA są podzielone na trzy główne obszary dotyczące stanu wojny, konfliktu i pokoju, a poszczególne rodzaje działań mają zastosowanie przedstawione w tabeli nr 1.

Stan	Rodzaje operacji wojskowych		Cel Sił Zbrojnych USA	Działania CA
Wojna	Militarne: Wojna		Walczyć i zwyciężyć	- kontrola ludności i zasobów (PRC); - wsparcie kraju obcego (FNS); - pomoc humanitarna (HA); - wsparcie kryzysowe (ES).
Konflikt	Militarne: Operacje inne niż wojna	Niemilitarne	Zapobiec agresji i / lub rozwiązać konflikt	- pomoc humanitarna (HA); - akcje cywilno - wojskowe (MCA); - wsparcie kryzysowe (ES); - wsparcie administracji cywilnej (SCA).
Pokój	Operacje inne niż wojna	Niemilitarne	Promować pokój	- pomoc humanitarna (HA); - akcje cywilno - wojskowe (MCA); - wsparcie administracji cywilnej (SCA)

Tabela nr 1: Miejsce działań CA w operacji wojskowej (źródło: FM 41-10, 2000, s. 1-3.).

Szczegółowej analizy umiejętności funkcjonalnych w obszarach, których działania CA wspierają środowisko cywilne dokonam podczas analizy CIMIC, gdyż są to te same obszary. Należy je tutaj jednak przynajmniej wymienić, aby pokazać przez kogo funkcje te są realizowane. Jednostki US CA zajmują się szesnastoma wymienionymi funkcjami zawartymi w czterech głównych obszarach:

- **rządowe** – prawo, administracja publiczna, opieka medyczna, edukacja, bezpieczeństwo publiczne;
- **ekonomiczno - gospodarcze** – rozwój ekonomiczny, zaopatrzenie, żywność i rolnictwo;
- **użyteczności publicznej** – transport, komunikacja, służby publiczne;
- **specjalistyczne** – środki masowego przekazu, ochrona środowiska, wsparcie w sytuacjach kryzysowych, kultura, przesiedlenia ludności.

Rezerwiści powoływani do planowanej lub prowadzonej operacji są odpowiedzialni za prowadzenie czternastu z nich. Wynika to z logicznej zasady, iż będą oni powołani ze środowiska cywilnego spośród ekspertów w danych dziedzinach. Tylko dwie ostatnie funkcje, czyli kultura oraz problematyka dotycząca migracji ludności są realizowane przez żołnierzy zawodowych pełniących służbę w jednostkach CA.

Idea istnienia jednostek CA pokrywa się z doktryną działań sił specjalnych oraz pozostaje wciąż aktualna od czasów II wojny światowej. Zawiera się w czterech pryncypialnych zasadach[54]:

- **ludzie są ważniejsi niż sprzęt** – właściwi ludzie, dobrze wyszkoleni oraz działający w zespole wykonają zadanie z dostępnym sprzętem;

[54] Tamże, s. 1-5.

- **jakość, a nie ilość** – mała grupa ludzi, starannie wyselekcjonowanych oraz właściwie dowodzonych może działać o wiele bardziej efektywniej niż całe pododdziały;

- **CA nie mogą posiadać cech tak zwanej „masowej produkcji"** – rozwój jednostek operacyjnych do stopnia pozwalającego na wykonanie zadań wymaga lat szkolenia oraz zdobywania doświadczeń. Ponieważ integracja kompetentnych żołnierzy w całe jednostki wymaga specjalistycznego szkolenia w szkołach i jednostkach CA, pośpiech w tym kierunku jest niewskazany, gdyż może degradować nawet podstawowe możliwości;

- **kompetentny element CA nie może być tworzony po fakcie pojawienia się potrzeby jego użycia** – wyszkolenie elementów CA zdolnych do natychmiastowego użycia zajmuje wiele czasu, więc działania w tym kierunku muszą być rozpoczęte jeszcze w czasie pokoju.

Doktryna Civil Affairs jest amerykańską doktryną narodową. Pomimo, że wniosła znaczące treści do współpracy cywilno – wojskowej (obecnie prowadzonej przez NATO) oraz jak wielokrotnie podkreśla się, że odpowiednikiem CMO jest CIMIC prowadzony właśnie przez NATO oraz UN - **doktryna US Civil Affairs nie jest doktryną CIMIC**.

2.2 CIMIC jako rodzaj relacji cywilno – wojskowych w doktrynach NATO

W 1973 roku Sojusz Północnoatlantycki definiował relacje cywilno – wojskowe jako wszelkie działania podjęte przez dowódców podczas wojny, bezpośrednio dotyczące stosunków istniejących pomiędzy siłami zbrojnymi, a rządem, ludnością

cywilną lub agencjami krajów nienależących do NATO, gdzie takie siły stacjonują, prowadzą działania lub będą rozwinięte[55]. Biorąc pod uwagę fakt, że definicja pochodzi z czasów „zimnej wojny", zawężenie jej tylko i wyłącznie do czasu wojny nie wzbudza szczególnego zainteresowania. Należy jednak stanowczo stwierdzić, iż definicja mimo, że nie wyróżniała żadnych relacji zachodzących w czasie stanu pokoju lub kryzysu posiadała już elementy charakterystyczne dla niezdefiniowanych jeszcze w tym czasie działań CIMIC. W słownikach NATO określenie „relacje cywilno – wojskowe" już nie występuje, ale było używane jeszcze do 1998 roku[56].

Jedna z pierwszych definicji CIMIC w NATO pojawiła się w listopadzie 1990 roku. Została określona jako współpraca podczas pokoju oraz wojny, pomiędzy władzami wojskowymi, a cywilnymi (sojuszniczymi jak i narodowymi) mająca na celu zapewnienie podniesienia efektywności obrony obszaru Sojuszu[57]. Jest to tradycyjna definicja ograniczająca się do wspomnianej obrony terytorium państw członkowskich. Zawiera w sobie sens rozwinięcia sił w terenie znanym o ustalonych mechanizmach współdziałania i nie przewiduje współpracy z ludnością zamieszkałą na terenie innego państwa (nie członka NATO).

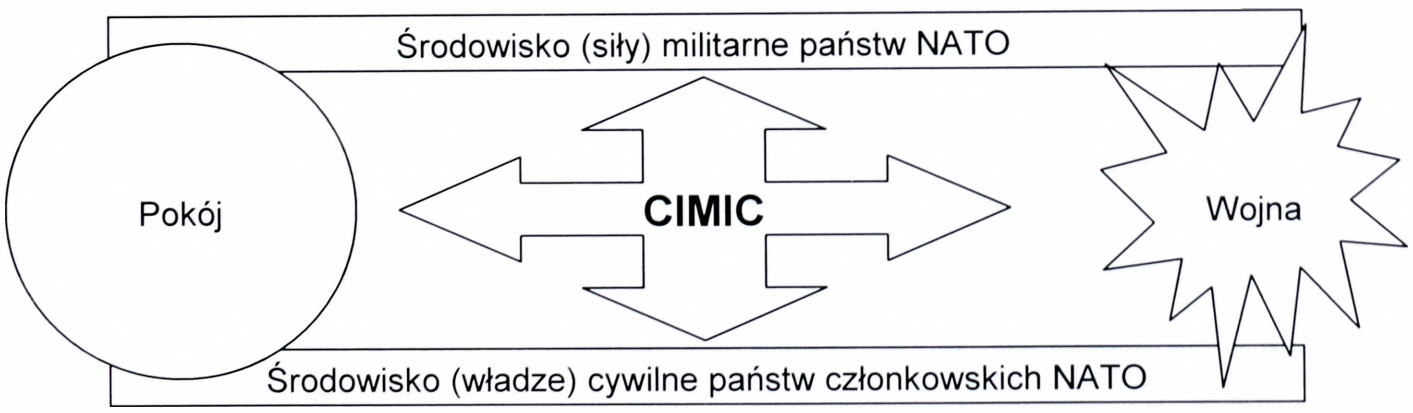

Rysunek nr 6: Rola CIMIC według definicji z 1990 roku (opracowanie własne).

[55] AAP-6(U), NATO Glossary of Terms and Definitions, Version 2, November 1997, s. 33.
[56] Kolejna edycja słownika z serii AAP 6(V) z 25.09.1998 takiej definicji już nie zawiera.
[57] AAP-6(U), NATO Glossary of Terms and Definition, Version 2, November 1997, s. 33.

Jej sformułowanie spowodowane było potrzebą wypełnienia luki pomiędzy siłami wojskowym reprezentowanymi przez dowództwo NATO, a środowiskiem cywilnym państwa – członka sojuszu (rysunek nr 6). Przedstawiciele obu tych środowisk zdali sobie sprawę z powagi istnienia takiej współpracy zarówno w czasie pokoju jak i wojny.

Jednak pierwszy dokument Sojuszu mający określenie CIMIC w tytule „SACEUR's Policy and Guidance on Civil – Military Cooperation (CIMIC)" został zatwierdzony dopiero w kwietniu 1991 roku[58]. W tym czasie był to dokument opatrzony klauzulą „NATO Confidential" uaktualniający oraz zastępujący instrukcję AD 86-1 datowaną na rok 1979. Autorzy przedstawili w nim cel CIMIC, który ograniczał się również tylko i wyłącznie do ewentualnych działań obronnych Sojuszu:

- działania mające na celu podniesienie efektywności (skuteczności) wszystkich wysiłków na rzecz obrony, przez utrzymanie kontaktów pomiędzy Sojuszem oraz narodowymi, cywilnymi i wojskowymi strukturami, w celu optymalizacji użycia zasobów NATO[59].

- CIMIC to podjęte działania oraz użyte środki przez dowódców i władze narodowe (zarówno wojskowe, jak i cywilne) w czasie pokoju oraz wojny, dotyczące relacji pomiędzy siłami Sojuszu, rządem, ludnością cywilną oraz organizacjami w rejonie, gdzie siły takie stacjonują, prowadzą działania wspierające lub są rozwijane. CIMIC dotyczy również współpracy między dowódcami, a cywilnymi agencjami NATO obejmując koordynację wysiłków na rzecz obrony oraz cywilnego zarządzania kryzysowego (CEP[60]). CIMIC nie zawiera w sobie organizacji współpracy pomiędzy dowództwem

---

[58] AD 86-1, Skrót AD oznacza **A**CE (Allied Command Europe) **D**irective.
[59] AD 86-1, SACEUR's Policy and Guidance on Civil Military Cooperation (CIMIC), 17 April 1991, s. 1-1.
[60] Civil Emergency Planning.

narodowych sił zbrojnych oraz władzami cywilnymi danego państwa NATO, ale ze względu na potrzebę wspólnej obrony musi ją brać pod uwagę[61].

W powyższej definicji pojawia się określenie „pokoju i wojny". Mimo, że dokument powstał już po znaczących przemianach polityczno – militarnych kończących erę „zimnej wojny"[62] jego natura pozostawała jeszcze w jej cieniu.

W 1991 roku podczas szczytu państw NATO w Rzymie[63] pierwszy raz w historii Sojuszu Północnoatlantyckiego ogłoszono publicznie strategię NATO. W dokumencie Komitetu Wojskowego MC 400[64], który był odzwierciedleniem koncepcji strategicznej w zakresie treści niejawnych, w punkcie pod tytułem „Struktury wsparcia" pojawił się nagłówek CIMIC i został podzielony na trzy krótkie podpunkty[65]:

- **cywilne planowanie kryzysowe** (CEP) – podpunkt określający cel takiego planowania;
- **cywilne planowanie obrony** (CDP[66]) – podpunkt dotyczący ochrony ludności;
- **koordynacja** – podpunkt dotyczący planów obronny.

Znaczenie współcześnie pojmowanej problematyki współpracy cywilno - wojskowej ujawniło się ze szczególną ostrością w latach 90 ubiegłego wieku w toku

---

[61] AD 86-1, SACEUR's Policy and Guidance on Civil Military Cooperation (CIMIC), 17 April 1991, s. 1-1.
[62] Dokument, który dotyczył likwidacji planów z czasów "zimnej wojny" ukazał się dopiero w roku 1999 (MCM-102-99, Cancellation of Plans from the Cold War Era, 30 May 1999).
[63] 7 – 8 listopad 1991.
[64] Do roku 1990 kolejne koncepcje strategiczne Sojuszu Północnoatlantyckiego były przedstawiane tylko i wyłącznie w publikacjach Komitetu Wojskowego - MC 14/1, 14/2, 14/3. Ogłoszenie koncepcji jako jawnej spowodowało potrzebę wydania osobnego dokumentu, który zawierałby informacje niejawne. Tak powstał dokument opatrzony klauzulą „NATO Confidential" MC 400 oraz późniejsze MC 400/1 i najbardziej aktualny MC 400/2.
[65] MC 400 (Final), MC Directive for Military Implementation of the Alliance's Strategic Concept, 12 December 1991, s. 28.
[66] Civil Defence Planning.

prowadzenia licznych operacji pokojowych UN[67], a później operacji NATO na Półwyspie Bałkańskim. Podczas ich trwania - jak nigdy do tej pory - uświadomiono sobie, że podczas planowania czy prowadzenia operacji wojskowych dowódcy muszą w znacznie większym stopniu uwzględnić czynniki polityczne, społeczne, ekonomiczne, kulturowe, religijne, humanitarne oraz środowiskowe. Operacje prowadzone na Bałkanach nie tylko zweryfikowały pierwsze doktryny CIMIC, ale przede wszystkim definicje, a w konsekwencji działania prowadzone w tym zakresie. Znaczący wpływ miały – wspomniane w poprzednim podrozdziale – wspólne operacje prowadzone z jednostkami amerykańskich CA.

Dowódcy wszystkich szczebli zaczęli w praktyce dostrzegać szeroką problematykę obszaru CIMIC: *„Kiedyś, dowódcy nigdy nie myśleli o współpracy cywilno – wojskowej. Zajmowali się nią starzy pułkownicy niebiorący udziału w operacji. Dzisiaj wszystko się zmieniło. CIMIC to odpowiedzialność dowódcy[68]”*. Nie pozostała ona zawarta już tylko w instrukcjach, ale zaczęła przynosić wymierne korzyści dla sił prowadzących operację. Dowódca IFOR w 1998 roku, stwierdził: *„W listopadzie 1995 nigdy nie słyszeliśmy o CIMIC, nie mieliśmy pojęcia co robicie ... teraz nie możemy żyć bez was”*[69]. Również przedstawiciele władz cywilnych oraz organizacji międzynarodowych nie pozostali obojętni na przedmiotową współpracę. Właśnie w tym kontekście, w maju 1996 roku, Wysoki Komisarz ONZ Carl Bildt wypowiedział znamienne – dla problematyki CIMIC – słowa:

- *„Jakkolwiek nazwiemy te operacje - wspierania pokoju czy utrzymania pokoju – będą one wymagały obecności cywilnego komponentu oraz wspólnej płaszczyzny cywilno - wojskowej. Tak było we wszystkich tego typu operacjach w przeszłości, szczególnie w Bośni i będzie to jedno z kluczowych doświadczeń na przyszłość”.*

---

[67] UNPROFOR – United Nation Protection Forces.
[68] General Joachim Spiering, Commander in Chief Allied Forces Central Europe, 9 wrzesień 1998.
[69] Admirał Leighton Smith, Dowódca IFOR, Kwiecień 1998, „NATO Review”, nr 1, Spring 1998, s. 24.

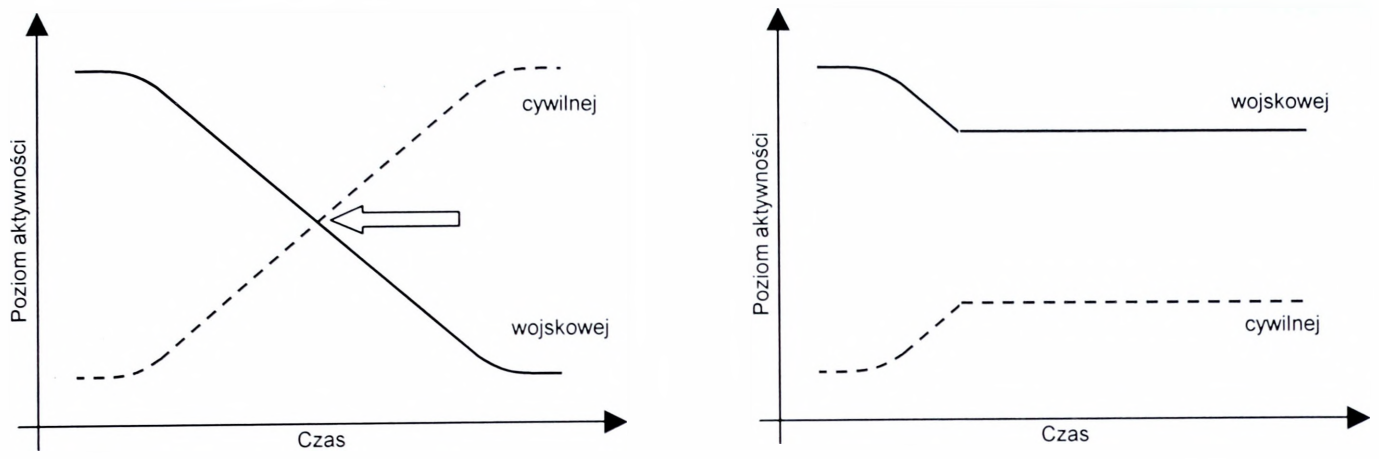

Rysunek nr 7: Zależność aktywności cywilnej i wojskowej od czasu operacji (opracowanie własne).

Zaangażowanie dowódców NATO oraz przedstawicieli władz cywilnych wynikło z prostej zależności pomiędzy poziomem aktywności obu środowisk, a czasem trwania operacji. Początkowo poziom aktywności militarnej jest odwrotnie proporcjonalny do aktywności różnego rodzaju środowisk cywilnych. Z biegiem czasu zaangażowanie wojska powinno maleć przy jednoczesnym wzroście działań cywilnych, przejmujących odpowiedzialność tak szybko, jak to jest możliwe. Logicznie wnioskując musi zaistnieć jakiś punkt wyrównawczy, który będzie początkiem fazy stabilizacji sytuacji, a w konsekwencji jej normalizacji (wykres prawy rysunku nr 7). W przypadku braku właściwych działań ze strony obu środowisk, operacja może przeciągać się w nieskończoność. Taka sytuacja jest bardzo prawdopodobna, gdy poziom aktywności sił zbrojnych jest zbyt duży, a środowisk cywilnych zbyt mały lub charakteryzuje się bliżej niesprecyzowanym zaangażowaniem obu środowisk (wykres lewy).

W sierpniu 1997 roku Komitet Wojskowy NATO (MC[70]) zatwierdził nowy, jednocześnie pierwszy dokument z serii MC 411 pod tytułem „NATO Civil Military Cooperation (CIMIC) Policy". Już na samym wstępie widać różnicę pomiędzy wspominanym AD 86-1. Podczas, gdy wcześniejszy dokument ograniczał się tylko do

[70] Military Committee.

sił sojuszniczych w Europie, głównym celem publikacji MC 411 było ustanowienie dalszego kierunku rozwoju CIMIC w NATO. Ponadto w MC 411, które posiadało już klauzule „Jawne", nie ograniczono się tylko do definicji „współpracy", ale pierwszy raz sformułowano takie pojęcia jak: „Działania CIMIC" i „Operacja CIMIC"[71]. Dokument wyraźnie identyfikuje, że Komitet Wojskowy NATO jest przekonany o możliwościach oraz korzyściach wynikających z współpracy ze środowiskiem cywilnym. Biorąc powyższe pod uwagę Komitet Planowania Obronnego NATO (DPC[72]) w wytycznych ministerialnych na rok 1997 określił, że[73]:

- NATO potrzebuje środków do koordynowania planów i działań operacyjnych, niewojskowych instytucji oraz innych organizacji międzynarodowych ze stroną wojskową, a dowódcy Sojuszu potrzebują środków do realizacji współpracy cywilno – wojskowej.

Znaczenie CIMIC znalazło swoje odbicie oraz należne jej miejsce w artykule 60 Koncepcji Strategicznej Sojuszu przyjętej w 1999 roku:

- *„Dla powodzenia operacji realizowanych przez NATO ogromne znaczenie mają również związki między siłami Sojuszu i lokalnymi władzami cywilnymi (zarówno rządowymi jak i pozarządowymi). Współpraca cywilno - wojskowa jest wzajemnie zależna: władze cywilne coraz częściej potrzebują środków wojskowych, z drugiej strony dla operacji militarnych ogromne znaczenie ma wsparcie cywilne, jak np.: logistyka, komunikacja, wsparcie medyczne i poparcie społeczne. Jednocześnie duże znaczenie mieć będzie w dalszym ciągu współpraca między wojskowymi i cywilnymi strukturami Sojuszu"*[74].

---

[71] MC 411 (MD), NATO Civil – Military Cooperation (CIMIC) Policy, 22 September 1997, s. 3.
[72] Defence Planning Committee.
[73] Ministerial Guidance 1997, DPC(D) 1997 (revised).
[74] Wytyczne dla Sił Sojuszu, podrozdział, Charakterystyka Sił Konwencjonalnych, tłumaczenie M. Kazimierski DBM MON, konsultacja cz. IV - ppłk K. Konopka DIzOTP MON.

Analogicznie, jak w przypadku koncepcji strategicznej z roku 1990, jest ona decyzją polityczną i na jej podstawie został opublikowany dokument wyrażający decyzję Komitetu Wojskowego NATO z serii MC 400. Podkreślono w nim, że[75]:

- CIMIC jest kluczowym elementem operacji prowadzonych przez Sojusz;
- struktury Sojuszu muszą w pełni odpowiadać potrzebom współpracy między siłami NATO, a organizacjami cywilnymi (GO, NGO) uznając, że środowisko cywilne wymaga wsparcia wojska i odwrotnie;
- władze wojskowe często będą zmuszone do wzięcia odpowiedzialności za część funkcji sprawowanych w normalnych warunkach przez władze cywilne, szczególnie w fazie początkowej prowadzonej operacji (funkcje takie będą przekazane tak szybko, jak będzie to możliwe).

Przedstawiona dotychczas historia rozwoju doktryny współpracy cywilno – wojskowej oraz dokonana analiza dokumentów pozwala na jej podsumowanie najbardziej aktualną (ostatnią) doktryną zatwierdzoną przez Komitet Wojskowy NATO. Jest to doktryna MC 411/1, która uaktualniła oraz zastąpiła poprzedni dokument MC 411. Analiza tej publikacji z jednej strony wykazuje istotę CIMIC w XXI wieku oraz będzie podstawą do dalszych rozważań na ten temat, z drugiej umożliwia wskazanie i omówienie działań, które bardzo często błędnie zaliczane są do obszaru współpracy cywilno – wojskowej. Według MC obszar relacji cywilno – wojskowych w świetle operacji prowadzonych przez Sojusz powiększa się, ale ich natura jest bardzo zróżnicowana. Niezmienny natomiast pozostaje pogląd, że istota współpracy cywilno – wojskowej posiada cechy współzależności. Z jednej strony środowisko cywilne potrzebuje środków wojskowych, z drugiej dla Sojuszu niezbędne jest jego wsparcie. Definicja CIMIC została sprecyzowana i uproszczona:

---

[75] MC 400/2 (Final), MC Guidance for the Military Implementation of Alliance Strategy, 23 May 2000, s. 1-30.

- koordynacja i współpraca wspierająca operację, pomiędzy dowódcą NATO, a środowiskiem cywilnym wraz z ludnością lokalną, władzami cywilnymi, jak również z międzynarodowymi, rządowymi i pozarządowymi organizacjami oraz agencjami[76];

a bezpośredni cel CIMIC został określony, jako:

- ustanowienie i utrzymanie pełnej współpracy pomiędzy dowódcą NATO, a władzami cywilnymi, organizacjami, agencjami oraz ludnością wewnątrz obszaru działania, w celu umożliwienia mu (dowódcy) osiągnięcia celu operacji. Może zawierać również bezpośrednie wsparcie realizacji planów cywilnych. Celem długoplanowym jest stworzenie i utrzymanie warunków, które będą pomagać osiągnąć cele operacji określone przez Sojusz[77].

W powyższych definicjach nie ma określonych warunków w jakich będą prowadzone lub planowane operacje. Na uwagę zasługuje fakt, że w definicji CIMIC najważniejsze jest działanie czyli „koordynacja i współpraca" podczas, gdy sam cel utożsamiany jest z realizacją założonych celów militarnych (w stosunku do działań prowadzonych przez dowódcę) oraz polityczno – militarnych (w stosunku do celu prowadzonej operacji założonego przez Sojusz Północnoatlantycki).

Przedstawiając definicje i obrazując zjawisko współpracy cywilno – wojskowej należy jednoznacznie odpowiedzieć sobie na dwa, bardzo ważne pytania. Pierwszym z nich jest: *„Czym CIMIC nie jest?"*, drugim: *„Co nie jest CIMIC-iem?"*. Logiczny wywód *„Czym CIMIC nie jest?"* wynika z pytania o jego zastosowanie. Celem CIMIC nie jest sprawowanie kontroli nad wszystkimi lub nawet nad wybranymi organizacjami

---

[76] MC 411/1 (Final), NATO Military Policy on Civil - Military Cooperation (CIMIC), 17 July 2001, s. 1. Jej aktualność w 2004 jest potwierdzona w: AAP-6 (2004), NATO Glossary of Terms and Definitions, December 2003, s. 2-C-4.
[77] MC 411/1 (Final), NATO Military Policy on Civil - Military Cooperation (CIMIC), 17 July 2001, s. 3.

cywilnymi prowadzącymi swoją działalność w rejonie operacji. Nie ma również na celu zastępowania lub dublowania ich funkcji, choć w tym przypadku sytuacja taka może mieć miejsce szczególnie w początkowej fazie operacji[78]. Omawiany dokument MC 411/1 definiuje CIMIC oraz wyodrębnia trzy tak zwane „inne aspekty relacji cywilno – wojskowych", czyli odpowiada na drugie pytanie: „Co nie jest CIMIC-iem?"[79]:

- cywilne planowanie kryzysowe (CEP);
- pomoc wojskowa w sytuacjach kryzysowych (MAHE[80]);
- wsparcie kraju gospodarza (HNS).

CEP – jest pojmowany jako ochrona i wsparcie ludności zwykle w czasie klęsk żywiołowych (innych katastrof) lub wojny na terenie kraju. Aktualnie, główną funkcją CEP jest odpowiedzialność wynikająca z planowania zarówno w przypadku pojawienia się operacji w ramach artykułu V (CDO) jak i operacji prowadzonej poza nim (CRO). Wszelkiego rodzaju przedsięwzięcia w tym zakresie polegają na planowaniu działań mających na celu koordynację wsparcia środowiska cywilnego, które pozostaje jednym z kluczowych czynników gwarantujących powodzenie operacji[81]. Personel cywilny odpowiedzialny za zadania wynikające z obszaru CEP może znajdować się w rejonie, ale działania CIMIC nie będą przez niego koordynowane. Współpraca cywilno – wojskowa jest ważnym, ale nie jedynym elementem w realizacji przedsięwzięć z zakresu planowania kryzysowego.

MAHE – w przypadku wystąpienia różnego rodzaju klęsk żywiołowych lub innych zagrożeń dla ludności (katastrof), niezwiązanych z operacją prowadzoną

---

[78] MC 411/1, (Final) NATO Military Policy for CIMIC, 17 July 2001, s. 3.
[79] Tamże, s. 2.
[80] Military Assistance to Humanitarian Emergencies.
[81] MC 411/1 (Final), NATO Military Policy for CIMIC, 17 July 2001, s. 1-2.

przez Sojusz, siły i środki militarne mogą być użyte do wsparcia środowiska cywilnego, w celu zapobiegania skutkom lub ich minimalizacji. W takim przypadku ma zastosowanie doktryna MC 343/1[82], która określa możliwości użycia środków cywilnych oraz wojskowych (MCDA[83]) pod warunkiem, że Rada Północnoatlantycka (NAC[84]) wyrazi zgodę na użycie tych, które są wydzielone i przeznaczone do obrony kolektywnej. W przypadku prowadzenia operacji (zarówno CDO jak i CRO) oraz potrzeby wydzielenie w tym samym czasie sił i środków, Sojusz Północnoatlantycki musi posiadać zawarte wcześniej umowy z organizacjami humanitarnymi. Pomoc humanitarna jest realizowana głównie przez państwo gospodarza (HN[85]) i przez odpowiednie agencje UN, a obecność sił NATO prowadzących operację, może wynikać tylko z posiadania odpowiednich sił oraz środków[86]. W takiej sytuacji kadra CIMIC może spełniać funkcje łącznikowe, ale nie są to działania z zakresu współpracy cywilno – wojskowej. Ponieważ celem MAHE jest wsparcie środowiska cywilnego w takim przypadku może się zdarzyć, że w pewnych okolicznościach siły wojskowe będą oddane do dyspozycji władz cywilnych przez ściśle określony czas. Nawet w takiej sytuacji, niezależnie od warunków, władze cywilne będą określać „co siły militarne mają robić", ale sam sposób realizacji tych przedsięwzięć będzie zależny tylko i wyłącznie od władz wojskowych.

HNS jest definiowany jako pomoc cywilna oraz wojskowa udzielana przez państwo gospodarza, w czasie pokoju, kryzysu lub wojny, siłom NATO i innym działającym na jego terytorium lub przemieszczającym się przez nie[87]. Podstawą HNS są porozumienia[88] zawarte pomiędzy właściwymi władzami i państwem, którego

---

[82] MC 343/1 (Final), NATO Military Assistance to International Disaster Relief Operation (IDRO), 25 May 2002.
[83] Military and Civil Defence Assets.
[84] North Atlantic Council.
[85] Host Nation.
[86] MC 411/1 (Final), NATO Military Policy for CIMIC, 17 July 2001, s. 1-2.
[87] AAP-6 (2004), NATO Glossary of Terms and Definitions, December 2004, s. 2-H-3.
[88] Porozumienia te określone są w dokumencie ALP-12, Guidance for the Planning and Preparation of Host Nation Support Agreements / Arrangements (HNSA), 06.1993.

wojska prowadzą działania oraz Sojuszem[89]. Celem jest wsparcie dowódcy prowadzącego operację w zakresie użycia zasobów materiałowych i szeroko pojętej bazy usługowej, włącznie z przedsięwzięciami na rzecz ochrony oraz wsparcia administracji, zgodnie z wcześniejszymi uzgodnieniami. HNS ma redukować liczbę sił i środków logistycznych, które w innych warunkach musiałyby być zabezpieczane przez dowódcę prowadzącego operację[90]. Determinantem dla sił otrzymujących wsparcie w ramach HNS jest fizyczne przebywanie na terenie państwa gospodarza. Jeśli warunek ten nie jest spełniony, nie są to działania z zakresu HNS. Innym warunkiem istnienia HNS są wspomniane wcześniej umowy dwu lub wielostronne, gdyż działania te nie mogą opierać się na umowach zawieranych ad-hoc. Wsparcie kraju gospodarza było kiedyś postrzegane jako współpraca cywilno – wojskowa, ale obecnie funkcjonuje przede wszystkim jako wsparcie logistyczne. Podobnie jak w przypadku CEP, struktury CIMIC będą zaangażowane w HNS, szczególnie pod względem wykorzystania zasobów materiałowych oraz usługowych, ale nie będą to działania z zakresu współpracy cywilno – wojskowej.

2.3 Założenia współpracy cywilno – wojskowej według modelu „CIMIC 2000"

Koniec XX wieku w rozwoju doktryny współpracy cywilno - wojskowej w NATO był okresem przełomowym. Z jednej strony Sojusz Północnoatlantycki posiadał już bogate doświadczenia praktyczne wynikające z operacji prowadzonych na Bałkanach, z drugiej istniały już trzy znaczące dokumenty o tej tematyce[91]. Powyższe

---

[89] MC 334/1 (Final), NATO Principles and Policy for Host Nation Support (HNS), 4 September 2002, s. 1-2.
[90] MC 411/1 (Final), NATO Military Policy for CIMIC, 17 July 2001, s. 1-2.
[91] Autor ma na myśli dokumenty: Ministerial Guidance 1997 (DPC-D 97, Final), MC 411 oraz AD 86-1. W przygotowaniu był czwarty AJP-1, będzie o nim mowa później.

uwarunkowania pozwoliły na sformułowanie oraz rozpoczęcie procesu budowy modelu **„CIMIC 2000"**. W styczniu 1998 roku ukazał się nowy dokument z serii AD 86[92]. Celem wydania tej publikacji było uzyskanie odpowiedzi na pytanie: „Dlaczego ACE potrzebuje CIMIC?", podsumowanie ówcześnie posiadanych możliwości w zakresie CIMIC oraz określenie dalszego rozwoju w tym kierunku. Odwołując się do operacji na Bałkanach autorzy podkreślili, że ograniczone możliwości oraz wąskie definicje współpracy ze środowiskiem cywilnym z okresu „zimnej wojny" nie mają już zastosowania w przypadku nowych uwarunkowań[93].

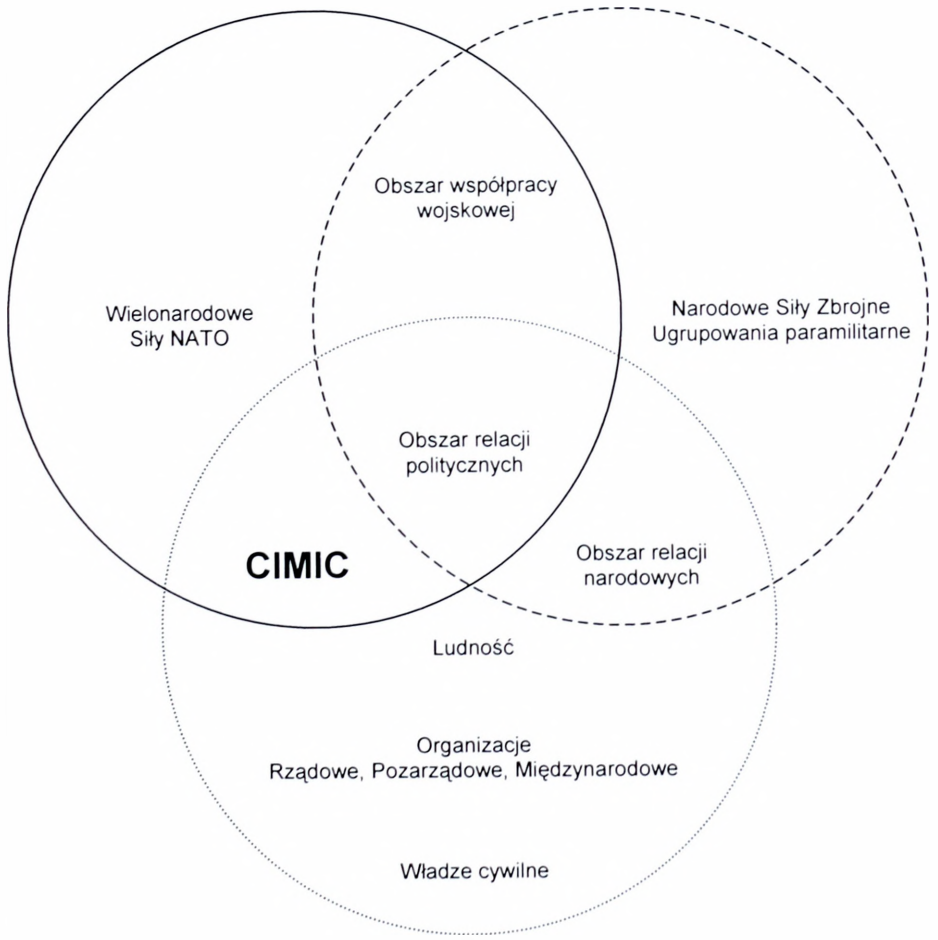

Rysunek nr 8: Interfejs CIMIC (źródło: AD 86-2, 1998, s. 1-2).

---

[92] Dokument posiadał oznaczenia AD 86-2, „CIMIC 2000: Establishment of an Allied Command Europe (ACE) Civil Military Co-operation (CIMIC) Capability" oraz zgodnie z zasadami publikacji dokumentów w NATO zastępował analizowany w poprzednim rozdziale AD 86-1.

[93] AD 86-2, CIMIC 2000: Establishment of an Allied Command Europe (ACE) Civil Military Co-operation (CIMIC) Capability, 13 January 1998, s. 1-1.

Według AD 86-2 w każdą, ewentualną operację będą zaangażowane trzy główne elementy: połączone siły sojusznicze (AJF[94]), środowisko cywilne (władze, organizacje, ludność) oraz inne siły militarne zorganizowane i kontrolowane lub nie (rysunek nr 8). Punktem wspólnym stanowiącym centrum jest obszar relacji politycznych. Relacje pomiędzy AJF oraz innymi siłami militarnymi są kwestią współpracy wojskowo – wojskowej i nie wymagają dodatkowych uzgodnień. Narodowe relacje cywilno – wojskowe zwykle nie dotyczą działania prowadzonych przez AJF (będąc sprawą czysto narodową), więc CIMIC jest obszarem współpracy tylko pomiędzy AJF i środowiskiem cywilnym. Jest to układ idealny, gdyż w praktyce trudno wytyczyć granice precyzyjnie określające obszar CIMIC oraz same granice relacji politycznych.

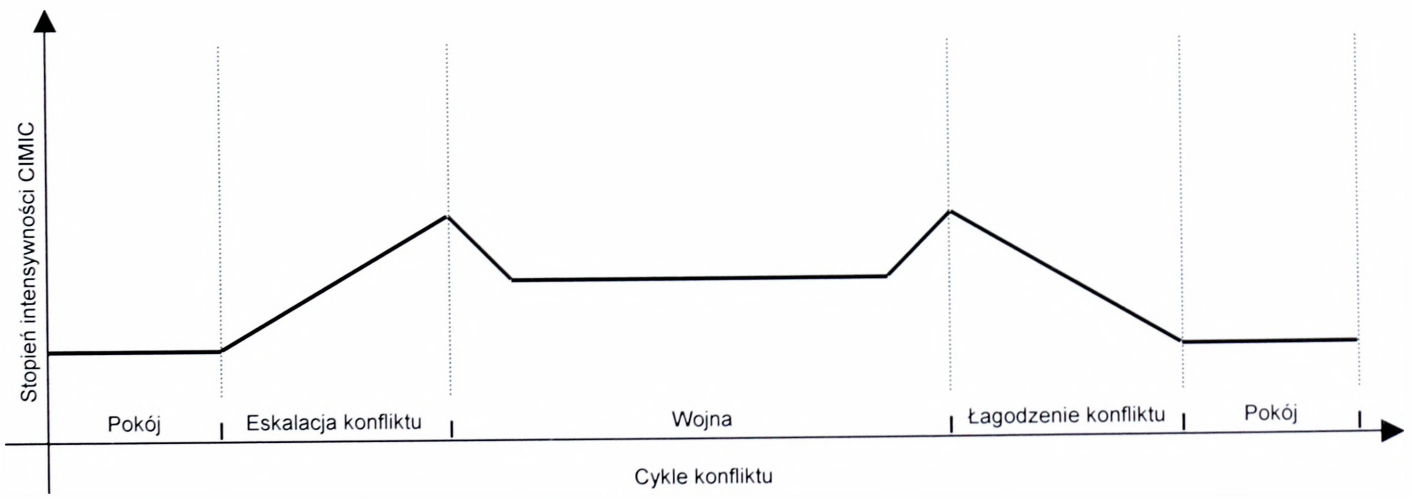

Rysunek nr 9: Aktywność CIMIC w fazach konfliktu (źródło: AD 86-2, 1998, s. 1-2).

Podobnie jest ze stopniem aktywności w poszczególnych fazach konfliktu. Zarys teoretyczny przedstawiony jest na rysunku nr 9, z którego wynika, że zaangażowanie CIMIC wzrasta w sytuacji kryzysowej (narastania konfliktu) oraz maleje w fazie stabilizacji sytuacji i łagodzenia konfliktu. W fazie stanu wojny (prowadzenia działań wojennych) znaczenie CIMIC zmniejsza się, ale nie oznacza to, że współpraca cywilno – wojskowa w tym czasie nie istnieje. Jest to rozważanie teoretyczne,

[94] Allied Joint Force.

ponieważ ewentualne rozgraniczenie pomiędzy poszczególnymi fazami może być określone tylko bardzo umownie, najczęściej w analizach na długo po zakończeniu danej operacji.

Dysponowanie pełnymi możliwościami w zakresie CIMIC zaplanowano na rok 2000 oraz podzielono na dwie fazy. Osiągnięcie pierwszej zaplanowano do końca 1998 roku, stawiając sobie za cel sprecyzowanie i posiadanie trzech zasadniczych aspektów[95]:

- **koncepcyjnego** – przejawiającego się w posiadaniu właściwych podstaw teoretycznych, zawartych w doktrynach oraz określeniu procedur działania, na podstawie których możliwe będzie planowanie i prowadzenie operacji;
- **moralnego** – opartego na wiedzy dowódców, kadr sztabów i żołnierzy, dotyczącego prawidłowego postrzegania środowiska cywilnego oraz efektywnego wykorzystania posiadanych możliwości CIMIC;
- **fizycznego** – charakteryzującego się posiadaniem właściwie wyszkolonej kadry sztabów oraz jednostek CIMIC.

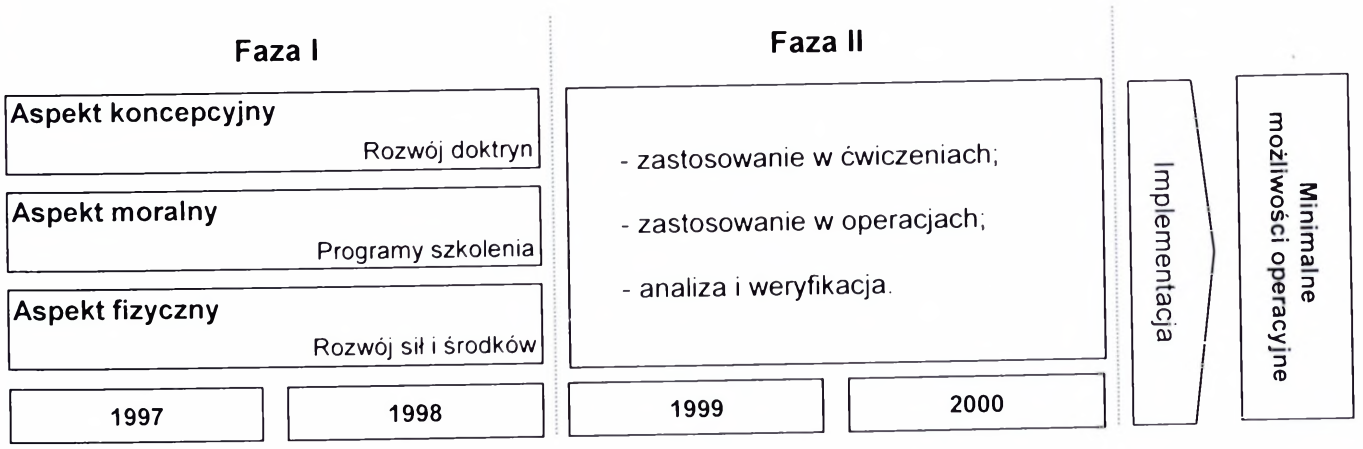

Rysunek nr 10: Implementacja CIMIC (źródło: AD 86-2, 1998, s. 2-1).

[95] AD 86-2, CIMIC 2000: Establishment of an Allied Command Europe (ACE) Civil Military Co-operation (CIMIC) Capability, 13 January 1998, s. 1-2.

Druga faza obejmowała zastosowanie wymienionych aspektów w ćwiczeniach oraz prowadzonych operacjach, przeprowadzenie analiz, w celu dokonania ewentualnej weryfikacji lub modyfikacji doktryn i procesów szkolenia. Efektem finalnym miało być wdrożenie założeń teoretycznych i osiągnięcie możliwości operacyjnych do końca 2000 roku.

Aspekt koncepcyjny wymagał rozwoju właściwych doktryn, a problematyka ta bardzo ogólnie została określona w analizowanym już MC 411. Jednak dopiero w AD 86-2 sprecyzowano potrzebę kontynuowania prac w zakresie wymaganej dokumentacji oraz ukończenia ich jeszcze w pierwszej fazie realizacji modelu „CIMIC 2000". Do czasu ich zatwierdzenia, kierunki rozwoju CIMIC miały być wyznaczane przez ówcześnie posiadane dokumenty[96]:

- uaktualnienia polityki CIMIC datowanej na rok 1997 tak szybko, jak będzie to możliwe, poprzez zakończenie prac nad doktryną AJP-1 i wprowadzenie jej do użytku w lutym 1998 roku. Było to niezbędne do stworzenia podstaw teoretycznych i rozpoczęcia prac nad bazowym dokumentem dotyczącym współpracy cywilno – wojskowej AJP-9;

- zakończenia prac nad dokumentem „Functional Planning Guide" (autorstwa Bi-MNC), którego zatwierdzenie przełożono z połowy na koniec roku 1998;

- rozwoju technik i procedur mających zastosowanie na szczeblu operacyjno – taktycznym.

Aspekt moralny wymagał stworzenia i wdrożenia odpowiedniego programu szkolenia. Konferencje zdecydowano organizować głównie na szczeblu dowództw strategicznych, koordynowanych przez ARRC[97]. Obligatoryjnie programy kursów

---

[96] MC 411 oraz niezatwierdzony do użytku AJP-1, będący w fazie uzgodnień.
[97] ACE Rapid Reaction Corps – dowództwo korpusu sił szybkiego reagowania będącego ówcześnie w dyspozycji ACE

prowadzonych w NATO School (SHAPE) oraz w NATO Defence Collage uzupełniono o prezentacje dotyczące problematyki współpracy cywilno – wojskowej[98]. Dodatkowo SHAPE[99] zorganizował trzy kursy specjalistyczne dla przyszłych kadr CIMIC:

- C-37 „Civil Emergency Planning (CEP)/CIMIC Course" – prowadzony dwa razy w roku i dostępny dla państw uczestniczących w programach PfP oraz MD[100];
- I-57 „CIMIC Operational – Level Planning Course" – jak wyżej;
- „NATO Pre – Employment CIMIC Course" – kurs (prowadzony od 1997 roku) był przeznaczony głównie dla kadr biorących udział w misji SFOR;

Kurs I-57 jest kursem podstawowym oraz obowiązkowym dla kadry NATO pełniącej służbę w jednostkach CIMIC. Od 1999 roku do scenariusza każdego ćwiczenia realizowanego przez ACE została wprowadzona przedmiotowa problematyka obejmująca zastosowanie doktryn, udział kadry CIMIC we wszystkich fazach operacji, szkolenie dowódców oraz ich sztabów w planowaniu współpracy cywilno – wojskowej i integracji kadry oraz jednostek CIMIC w działania prowadzone w rejonie ich odpowiedzialności.

Aspekt fizyczny był największym wyzwaniem dla ACE. Pod tym pojęciem rozumiano kadry sztabów, sprzęt, środki finansowe oraz zasoby niezbędne do realizacji CIMIC. Zostały określone potrzeby w zakresie dysponowania kadrą odpowiedzialną za współpracę cywilno – wojskową i to nie tylko na szczeblach wszystkich międzynarodowych dowództw NATO, ale również kadry poszczególnych dowództw państwach członkowski. Siły CIMIC planowano zintegrować w strukturze

---

[98] AD 86-2, CIMIC 2000: Establishment of an Allied Command Europe (ACE) Civil Military Co-operation (CIMIC) Capability, 13 January 1998, s. 2-3.
[99] Supreme Headquarters Allied Powers in Europe.
[100] Mediterranean Dialogue – program skupiający państwa basenu Morza Śródziemnego współpracujące z NATO.

pod nazwą „Grupa CIMIC". Grupa miała się składać z elementów dowodzenia oraz specjalistów, których użycie warunkowano od rodzaju planowanej i prowadzonej operacji. Całą organizację współpracy cywilno – wojskowej według modelu „CIMIC 2000" podzielono na trzy elementy[101]:

- **element decyzyjny** – kadra CIMIC pełniąca służbę w sztabach na wszystkich szczeblach dowodzenia;
- **element wykonawczy** – jednostki podporządkowane Grupom CIMIC;
- **zasoby** – środki niezbędne do realizacji współpracy cywilno – wojskowej.

Dwa lata po opublikowaniu AD 86-2 Komitet Wojskowy NATO zatwierdził do użytku doktrynę AJP-01(A) „Allied Joint Publication Doctrine"[102], która w logicznej konsekwencji odzwierciedla decyzje polityczne i militarne Sojuszu. Jest podstawową instrukcją, na bazie której powstają bardziej szczegółowe doktryny dotyczące planowania oraz prowadzenia operacji lub rodzajów działań. Ponieważ omawiana publikacja AD 86-2 w swoich treściach oparta była na wersji roboczej AJP-01, zatwierdzenie tej ostatniej w grudniu 2000 roku podsumowało wysiłki w kształtowaniu modelu „CIMIC 2000". Dokument ten między innymi zawiera bardzo obszerne treści dotyczące:

- odpowiedzialności dowódcy w zakresie realizacji CIMIC[103];
- powiązania z operacjami PSYOPS[104];
- struktury dowodzenia sił lądowych, gdzie wymienia się oprócz grupy dowodzenia, wydziału rozpoznawczego, operacyjnego, zarządzania logistyką, elementów łącznikowych - element CIMIC. Podkreśla się, że ten

[101] AJP-01(A), Allied Joint Publication Doctrine, December 2000, s. 20-10.
[102] Obecnie doktryna AJP-01(A) zastępowana jest kolejną edycję oznaczoną AJP-01(B).
[103] AJP-01(A), Allied Joint Publication Doctrine, December 2000, s. 2-7.
[104] Tamże, s. 16-7.

element zapewnia interfejs między środowiskiem cywilnym, a wojskowym oraz służy radą w sprawach cywilno – wojskowych[105];

- osobny rozdział ujmujący istotę i znaczenie współpracy cywilno – wojskowej w prowadzonej operacji[106].

Autorzy niniejszego dokumentu w rozdziale 21 zatytułowanym „Współpraca cywilno – wojskowa", w porównaniu do poprzednich dokumentów bardzo szczegółowo przedstawili jej problematykę. Określają CIMIC jako:

- zasoby i przedsięwzięcia, które wspierają związki pomiędzy dowódcami NATO, władzami narodowymi, cywilnymi i wojskowymi oraz populacją cywilną na obszarze, gdzie są użyte lub planuje się użycie sił militarnych Sojuszu. Obejmują współpracę z organizacjami rządowymi, pozarządowymi, międzynarodowymi, agencjami i władzami cywilnymi.

Każda świadoma działalność musi opierać się na określonych zasadach regulujących jej przebieg. W AJP-01(A) pierwszy raz określono dziesięć głównych zasad, podzielonych na aspekty wojskowe i związki cywilno – wojskowe, na których opiera się współpraca cywilno – wojskowa. Pierwsze z nich dotyczą procesów wewnętrznych zachodzących w środowisku militarnym, które umożliwiają planowanie działań z zakresu CIMIC i ich realizację. Drugie, określają warunki niezbędne do ustanowienia oraz utrzymania właściwych relacji ze wszystkimi czynnikami cywilnymi w rejonie planowanej lub prowadzonej operacji. Do aspektów wojskowych należą[107]:

- **prymat misji** – działania CIMIC muszą być prowadzone w taki sposób, aby wspierały osiąganie założonych celów wojskowych. Nawet, jeśli siły militarne musiałyby prowadzić wsparcie dla środowiska cywilnego, tylko

[105] Tamże, s. 6-4.
[106] Tamże, s. 20-1.
[107] Tamże, s. 20-3.

dowódca prowadzący operację będzie decydował o tym, w jakim zakresie zasoby militarne mogłyby być użyte lub wydzielone. Również inne zadania prowadzone przez podporządkowanych dowódców muszą być autoryzowane, w celu wykluczenia ujemnego wpływu na przebieg operacji;

- **dowodzenie** – dowódcy wszystkich szczebli są odpowiedzialni za prowadzenie działań CIMIC w taki sposób, aby osiągnąć wymaganą jedność dowodzenia oraz integrację wysiłków. Muszą być świadomi oddziaływania prowadzonej operacji na środowisko cywilne oraz jego wypływu na ich działania. Powinni również tak ukierunkować swoje działania, aby niepotrzebnie nie pogarszać i tak trudnej sytuacji środowiska cywilnego;

- **ekonomia** – dowódca powinien tak prowadzić operację, aby minimalizować użycie środków militarnych, a w jak największym stopniu wykorzystywać zasoby cywilne. W tej sytuacji ważne jest, aby nie uszczuplić zasobów cywilnych do poziomu, w którym będzie zagrożona egzystencja ludności. Dla osiągnięcia celów militarnych dowódca może wydzielić część swoich zasobów dla wsparcia środowiska cywilnego (ludność, organizacje, agencje). Nie może jednak dopuścić do uzależnienia środowiska cywilnego od tych zasobów, gdyż wycofanie lub nawet najmniejsze ograniczenie dostępu do nich może powodować sytuacje konfliktowe;

- **priorytety** – ponieważ zasoby wydzielone do realizacji współpracy cywilno – wojskowej mogą być ograniczone, należy je skoncentrować oraz określić priorytety ich użycia. Zaletą takiego rozwiązania jest demonstracja, a tym samym podkreślenie zaangażowania wojska w troskę o środowisko cywilne. Rozproszenie tych zasobów może minimalizować ten efekt oraz powodować ryzyko przedłużana się operacji i opóźniania osiągnięcia założonego stanu końcowego;

- **uwarunkowania prawne i humanitarne** – dowódcy oraz wszyscy żołnierze są zobowiązani do przestrzegania prawa konfliktów zbrojnych. Podczas prowadzenia operacji powinny być przyjmowane takie warianty działań, aby redukować do minimum ujemny wpływ na środowisko cywilne. Prawo międzynarodowe obliguje do przestrzegane zarówno prawa człowieka, jak i całych grup (społecznych, etnicznych, kulturowych, religijnych, itp.).

Zasady rządzące związkami cywilno – wojskowymi to[108]:

- **świadomość kulturowa** – wszyscy żołnierze biorący udział w operacji muszą być świadomi prawa lokalnego, zasad i zwyczajów ludności. Świadome lub nawet nieświadome ich naruszenie może tworzyć bardzo niekorzystny wizerunek sił zbrojnych w rejonie prowadzonej operacji;

- **wspólne cele** – raz ustanowione relacje cywilno – wojskowe nie zawsze będą charakteryzować się jednym kierunkiem działania. Należy przygotować się na różnego rodzaju konflikty i rozbieżności powodujące sytuacje sporne. Z tego powodu należy jasno określić wspólne cele zarówno sił militarnych, jak i organizacji oraz agencji cywilnych;

- **podział odpowiedzialności** – zasady działania sił zbrojnych i organizacji cywilnych są bardzo zróżnicowane. W celu zminimalizowania przyszłych, ewentualnych nieporozumień należy przeanalizować i określić rolę oraz zakres odpowiedzialności poszczególnych struktur;

- **jednomyślność** – działania powinny opierać się na jednomyślności. Charakter operacji militarnej zwykle nie będzie wymagał zgody ze strony

---

[108] Tamże, s. 20-4.

czynników cywilnych, ale dowódcy powinni zrobić wszystko, aby taką jednomyślność uzyskać i zachować;

- **przejrzystość** – powodzenie działań będzie zależne od wzajemnego zaufania wszystkich czynników zarówno militarnych jak i cywilnych. Napięcia oraz sytuacje konfliktowe są nieuniknione i nie należy ich pogłębiać atmosferą braku zaufania. Personel CIMIC jest cennym źródłem informacji oraz rzecznikiem sił militarnych, gdyż to on będzie ściśle współpracował ze środowiskiem cywilnym. Z tego powodu nie powinien być wykorzystywany do pozyskiwania wiadomości o charakterze wywiadowczym, ponieważ bardzo szybko jego działania mogą stać się nieefektywne;

- **łączność** – warunkiem prawidłowej współpracy i koordynacji działań jest utrzymanie właściwej łączności między siłami militarnymi, a środowiskiem cywilnym. Organizacje i agencje często będą posiadały swoje własne cele oraz priorytety, a niektóre z nich mogą dążyć do uzyskania niezależności swoich działań. Z tego względu należy ustalić warunki utrzymywania łączności i dążyć do ich akceptacji przez stronę cywilną.

Niezależnie od rodzaju prowadzonej operacji (CRO czy CDO) zadania CIMIC będą realizowane w trzech etapach: przedoperacyjnym, operacyjnym oraz przejściowym.

Etap przedoperacyjny będzie obejmował wszelkiego rodzaju zadania przygotowawcze, takie jak zbieranie informacji na temat rejonu działania, planowanie oraz szkolenie (nie tylko kadr CIMIC, ale również dowódców i innych żołnierzy). Ze względu na fakt, że sytuacja najprawdopodobniej będzie podlegała ciągłym przeobrażeniom oraz wymagała nieustannej aktualizacji, wymienione działania

rozpoczęte w etapie pierwszym będą realizowane we wszystkich kolejnych etapach. W etapie przedoperacyjnym zostaną również zawiązane pierwsze porozumienia oraz rozpoczęte analizy rejonu działania, gdyż są one konieczne do realizacji procesu planowania.

Etap operacyjny to realizacja współpracy cywilno – wojskowej oraz **etap przejściowy** – przekazanie pełnej odpowiedzialności odpowiednim władzom cywilnym. Przedstawiony schemat ideowy (rysunku nr 11) obrazuje tylko zarys procesu, gdyż w praktyce bardzo trudno będzie rozgraniczyć nie tyle etapy realizacji CIMIC, co moment rozpoczęcia oraz zakończenia poszczególnych działań. Etap przejściowy zawierający przekazanie odpowiedzialności czynnikom cywilnym, będzie bardzo często zdominowany pomocą w organizacji wyborów i mianowaniu nowych władz.

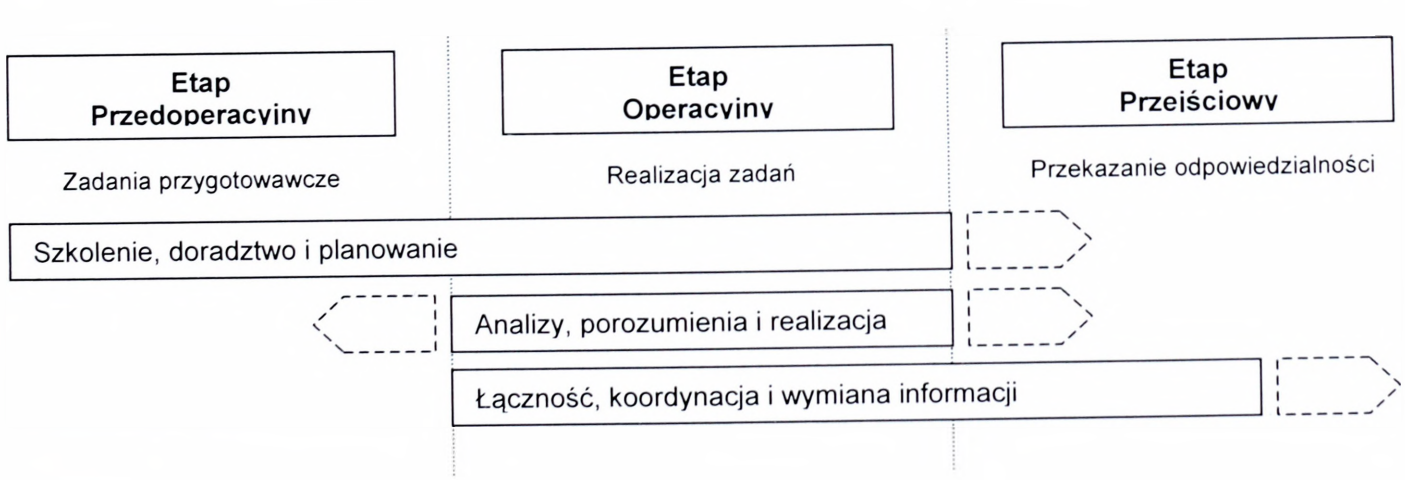

Rysunek nr 11: Etapy realizacji współpracy cywilno – wojskowej (źródło: AJP-01(A), 2000, s. 20-6).

Dodatkowo pewne szczególne uwarunkowania będą charakteryzowały operacje zgodne z artykułem V (CDO) i z poza artykułu V (CRO). W przypadku obrony kolektywnej z natury rzeczy istnieją porozumienia (dwu i wielostronne) pomiędzy NATO, a poszczególnymi państwami członkowskimi[109]. W tej sytuacji będą

[109] SOFA – Status of Force Agreement, MoU – Memorandum of Understanding, TA – Technical Agreement (Arrangement).

dominowały działania z zakresu HNS oraz CEP. Dodatkowo w założeniach Sojusz zakłada, że nawet w przypadku wystąpienia znacznych zniszczeń będą funkcjonowały władze cywilne, a organizacje międzynarodowe będą posiadały zdolność ich wsparcia. W operacji zgodnej z artykułem V podstawą realizacji CIMIC w etapie operacyjnym jest współpraca i koordynacja działań z władzami (organizacjami) cywilnymi oraz dodatkowo utrzymanie funkcji łącznikowych związanych z HNS. Problem migracji ludności występujący we wszystkich rodzajach operacji będzie łatwiejszy do rozwiązania ze względu na ustalone oraz co ważniejsze znane dla każdego państwa członkowskiego systemy ewakuacji ludności oraz reagowania kryzysowego.

Znacznie bardziej złożona sytuacja dotycząca współpracy cywilno – wojskowej wystąpi podczas operacji spoza artykułu V, czyli operacji innych niż wojna (MOOTW)[110]. W większości takich operacji będzie wymagana wstępna koordynacja działań na najwyższych szczeblach politycznych pomiędzy NATO, EU, OSCE oraz UN. Dowódca sił prowadzących działania musi liczyć się z brakiem lub poważnymi ograniczeniami w zakresie wsparcia logistycznego, gdyż rejon ewentualnej operacji najprawdopodobniej nie będzie objęty umowami w tym zakresie. Obecność władz lokalnych oraz organizacji międzynarodowych może być bardzo ograniczona lub żadna. Z tego względu w etapie przedoperacyjnym, podczas planowania, dodatkowo należy uwzględnić realizację CIMIC do czasu pojawienia się organizacji w rejonie operacji oraz sposobu ich koniecznego wprowadzenia. W etapie operacyjnym najprawdopodobniej będzie istniała potrzeba realizacji zadań zwykle wykonywanych przez organizacje i agencje cywilne. Niezbędnym jest również przekonanie ludności lokalnej do współdziałania ze środowiskiem militarnym oraz zachęcanie organizacji cywilnych do pomocy i podjęcia odpowiedzialności za ludność.

---

[110] Military Operations Other than War.

Jak wynika z doświadczeń nabytych podczas konfliktów etnicznych na Bałkanach w latach dziewięćdziesiątych, organizacje oraz agencje międzynarodowe w pierwszej kolejności będą prowadziły działalność mającą na celu ochronę życia ludności, a następnie wsparcia jej egzystencji oraz ostatecznie odbudowy infrastruktury cywilnej. Organizacja Narodów Zjednoczonych (UN) wykształciła w sobie struktury odpowiedzialne za poszczególne działania. Priorytetem dla sił militarnych w CRO będzie zakończenie działań wojennych, w celu umożliwienia rozpoczęcia procesu przywracania stabilizacji oraz stworzenia bezpiecznego środowiska dla działalności organizacji i agencji cywilnych (IOs, NGOs, itp.). W dalszej kolejności działania militarne będą zmierzały w kierunku wsparcia wspomnianych czynników cywilnych.

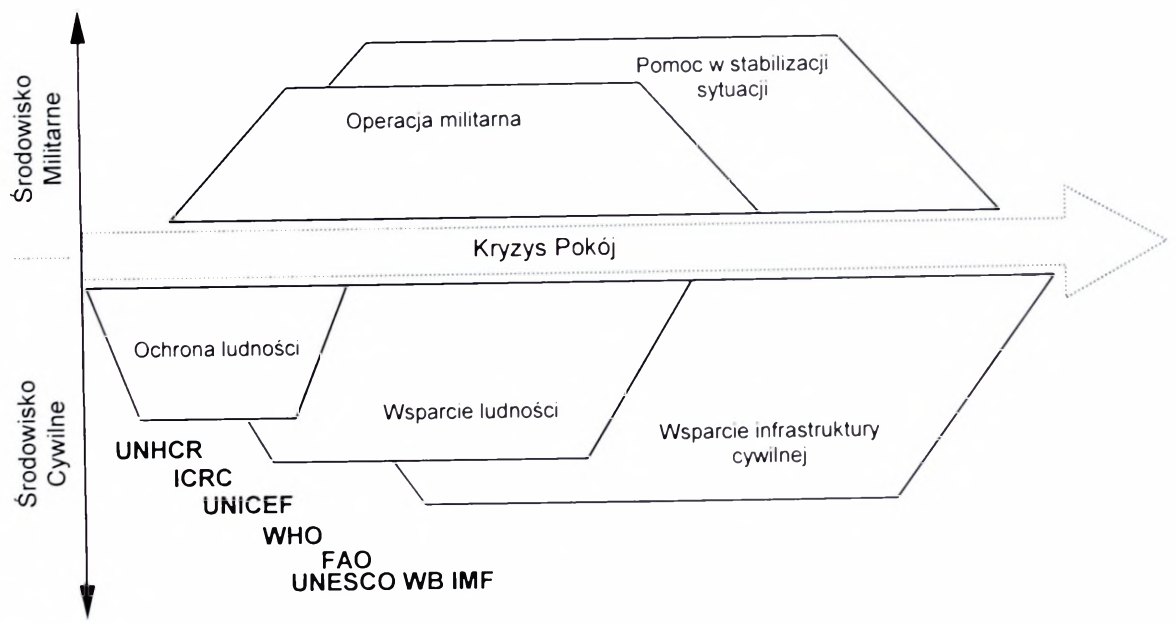

Rysunek nr 12: Etapy realizacji współpracy cywilno – wojskowej (źródło: przypis 111).

Na rysunku nr 12 przedstawiony jest układ modelowy omawianego stanu. Siły militarne odpowiedzialne będą za zadania przedstawione w górnej części rysunku, a organizacje oraz agencje cywilne w dolnej[111]. W praktyce jednak bardzo trudno jest osiągnąć taki stan, gdyż wojsko będzie zaangażowane, szczególnie podczas

[111] W. R. Philips, Towards NATO Strategic Civil Military Cooperation, w: Militaire Spectator, JRG 168, 5-99, s. 271.

pierwszej fazy operacji w zadania przedstawione w dolnej części. Pamiętając podział na poszczególne etapy operacji, powyższy rysunek można podzielić w płaszczyźnie pionowej na trzy fazy operacji. Autor dysertacji celowo nie dokonał takiego podziału, ponieważ analogicznie jak poprzednio trudno jest określić, w którym miejscu zaczynają się i kończą poszczególne przedziały.

2.4 CIMIC na początku XXI wieku

Wspomniany dokument Komitetu Wojskowego MC 411/1 wydany w lipcu 2001 roku oraz analizowana publikacja AJP-01(A) stworzyły podstawy wprowadzenia do użytku doktryny AJP-9[112]. Jeszcze w dokumencie MC 411/1 określono, że w AJP-9 (funkcjonującym wówczas w formie roboczej) zawarte zostaną wskazówki niezbędne do planowania i realizacji CIMIC we wsparciu operacji prowadzonych przez NATO. Niewykluczono jednak, że zawarte w dokumencie regulacje nie mogą mieć zastosowania również w innych operacjach prowadzonych przez koalicje lub państwa niebędące członkami sojuszu[113]. Publikacja AJP-9 dotyczy głównie działania na szczeblu operacyjnym, aczkolwiek doktryna ta powinna być studiowana wraz z „NATO CIMIC Functional Planning Guide (FPG)"[114]. Procedury zawarte w AJP-09 są rozwinięciem lub raczej uszczegółowieniem nie tyle istniejących już definicji, co zawartych we wcześniejszych dokumentach treści. Tylko w nielicznych przypadkach są nowym spojrzeniem na problematykę CIMIC, ale biorąc pod uwagę datę wdrożenia doktryny z całą pewnością należy stwierdzić, że jest najbardziej aktualnym dokumentem bazowym.

---

[112] AJP-9, NATO Civil - Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, June 2003.
[113] MC 411/1 (Final), NATO Military Policy on Civil - Military Cooperation (CIMIC), 17 July 2001, s. 3.
[114] Bi-SC Functional Planning Guide CIMIC, February 2002. Przewodnik dotyczy planowania CIMIC na rzecz wsparcia operacji prowadzonej przez Sojusz.

Definicja oraz zastosowanie współpracy cywilno – wojskowej pozostały niezmienione[115]. Jak podkreślano w poprzednim podrozdziale, bezpośrednim celem realizacji CIMIC jest nawiązanie oraz utrzymanie współpracy przez dowódcę prowadzącego operację ze środowiskiem cywilnym. Ponieważ CIMIC jest niczym innym jak czynnikiem wspierającym działania militarne, to współpraca cywilno – wojskowa ma ułatwić dowódcy wykonanie powierzonych mu zadań. Celem długofalowym jest stworzenie oraz utrzymanie takich warunków, które pomogą osiągnąć cele strategiczne założone przez Radę Północnoatlantycką. Według AJP-9 wspomniane warunki można osiągnąć poprzez[116]:

- utrzymanie kontaktów z instytucjami oraz organizacjami cywilnymi na właściwych szczeblach;
- uczestniczenie wraz z nimi w planowaniu działań zarówno na szczeblu strategicznym, jak i operacyjnym we wszystkich fazach operacji;
- prowadzenie rozpoznania środowiska cywilnego przede wszystkim w celu określenia jego potrzeb oraz udzielenia ewentualnego wsparcia;
- przekazanie odpowiedzialności za środowisko właściwym organom cywilnym (narodowym lub międzynarodowym) tak szybko jak będzie to możliwe.

Powyższe działania pomimo, że będą zależały dodatkowo od rodzaju operacji (CDO, CRO) będą przyczyniać się do osiągania tak zwanych funkcji podstawowych CIMIC, czyli[117]:

---

[115] AJP-9, NATO Civil - Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, June 2003, s. 1-1.
[116] Tamże, s. 1-3.
[117] Tamże, s. 1-3.

- **utrzymania związków cywilno – wojskowych** – działania te realizowane są głównie na szczeblu Dowództwa Strategicznego (SC[118]) w obszarze prowadzenia operacji połączonych;

- **wsparcia środowiska cywilnego** – w treściach zawartych w AJP-9 wsparcie takie będzie udzielane tylko zgodnie z celami założonymi przez dowódców prowadzących operację;

- **wsparcia sił prowadzących operację** – uzyskanie maksymalnego poparcia środowiska cywilnego oraz otrzymanie ewentualnej pomocy w zakresie potrzeb logistycznych.

W dokumencie MC 411/1 określono, że działania z obszarów: MAHE, CEP oraz HNS nie są działaniami CIMIC będąc rodzajami relacji cywilno – wojskowych. W AJP-09 potwierdzono to stanowisko, ale dodatkowo pojawiła się próba rozwiązania problemu zarządzania zasobami cywilnymi. Rola struktur współpracy cywilno – wojskowej ograniczać się będzie do ułatwienia dostępu do różnego rodzaju zasobów oraz infrastruktury logistycznej. Działania w tych obszarach będą sprowadzały się do oceny zasobów, monitorowania sytuacji, doradzania lub nawet w szczególnych sytuacjach do zarządzanie ich wykorzystaniem. Właśnie w AJP-9 podkreślono, że kadra CIMIC będzie odpowiedzialna za wykorzystanie zasobów przez Sojusz Północnoatlantycki, ludność lokalną, organizacje oraz agencje cywilne. Działania te w nomenklaturze NATO określone są jako CMRC[119], czyli Koordynacji Zasobów Cywilno – Wojskowych, a według definicji są to[120]:

- procedury i wojskowe uzgodnienia wymagane w czasie, pokoju, kryzysu oraz wojny, mające na celu ułatwienie dostępu do zasobów cywilnych, które

---

[118] Strategic Command.
[119] Civil – Military Resource Coordination.
[120] AJP-9, NATO Civil - Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, June 2003, s. 4-1.

są niezbędne dla sił NATO oraz utrzymanie równowagi wykorzystania ich przez siły, ludność lokalną oraz organizacje cywilne.

Autorzy omawianego dokumentu (AJP-09) podsumowują również zakres odpowiedzialności organizacyjnych CIMIC od szczebla strategicznego (NAC, MC, Bi-SC), poprzez obowiązki dowódców regionalnych (RHQ[121]), korpusów sił szybkiego reagowania, do obowiązków każdego państwa NATO w zakresie współpracy cywilno – wojskowej. Ze względu na temat dysertacji, autor ograniczył się tylko do przedstawienia tych obowiązków, które dotyczą państw NATO, a do nich zalicza się[122]:

- uwzględnienie CIMIC w procesie planowania działań oraz uwidocznienie go w odpowiednich zarządzenia i dokumentach;
- opracowanie planów i programów wsparcia polityki i doktryny w zakresie realizacji CIMIC;
- dopilnowanie, by w ramach posiadanych sił i środków zapewnione były wszelkie działania mające na celu wsparcie CIMIC oraz poprzez interoperacyjność właściwie zostały wykorzystane wszystkie możliwości;
- wdrożenie problematyki CIMIC w programy kształcenia, szkolenia oraz ćwiczeń zgodnie z potrzebami;
- dysponowanie odpowiednimi siłami oraz środkami, w celu wsparcia CIMIC podczas operacji i ćwiczeń prowadzonych przez Sojusz Północnoatlantycki.

Zadania w ramach realizacji CIMIC podczas wsparcia operacji mogą być bardzo zróżnicowane i zależne od wielu czynników. Struktury organizacyjne muszą

---

[121] Regional Headquarters: JFC NORTH w Brunssum oraz JFC SOUTH w Neapolu.
[122] AJP-9, NATO Civil - Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, June 2003, s. 6-2.

być tak sformowane, aby mogły zostać dostosowane do każdej, ewentualnie zaistniałej operacji. Absolutnym minimum (MMR[123]) jest dysponowanie wyszkoloną kadrą w pełni zintegrowaną ze sztabem. Struktury oraz stany osobowe poszczególnych dowództw w czasie pokoju są zależne od uwarunkowań narodowych. W przypadku prowadzenia operacji będą dodatkowo zależne od rodzaju i charakteru misji, w której biorą udział. Muszą jednak zawierać stanowiska dla oficerów, którzy w przypadku rozwinięcia będą pełnili funkcje łącznikowe między siłami militarnymi, a środowiskiem cywilnym. Niezależnie od rodzaju planowanej oraz prowadzonej operacji (CDO, CRO) dowódca będzie posiadał w swojej dyspozycji siły i środki potrzebne do realizacji CIMIC, mające ułatwić mu wykonanie zadań. W AJP-9 zostały potwierdzone wymogi (określone wcześniej w AD 86-2) dotyczące posiadania takich sił oraz środków. Zalicza się do nich: kadry CIMIC, Grupę CIMIC (siły i specjaliści) oraz inne siły, które dowódca może asygnować do wykonywania takich zadań[124].

Kadry CIMIC – pod pojęciem kadry rozumie się (nie ma oficjalnej definicji) ten personel wojskowy, który pełni służbę (pracuje) w zintegrowanych komórkach organizacyjnych CIMIC lub na pojedynczych stanowiskach oraz jest odpowiedzialny za wszelkie przedsięwzięcia wynikające z realizacji współpracy cywilno – wojskowej. Personel ten wykonuje swoje obowiązki służbowe w międzynarodowych dowództwach NATO, dowództwach narodowych wydzielonych do działań w ramach Sojuszu oraz innych dowództwach narodowych sił zbrojnych, państw członkowskich. Personel najczęściej skupiony jest w strukturach CJ9/J9/G5/S5 sztabów tworząc komórki CIMIC, ale również na pojedynczych stanowiska, które funkcjonują w innych strukturach sztabu takich jak operacyjne (CJ3/J3/G3/S3) oraz logistyczne. Wszystkie stanowiska CIMIC muszą być zintegrowane i mieć wgląd w działalność całego sztabu. Doświadczenia wynikające z prowadzonych operacji pokazują, że

[123] Minimum Military Requirement.
[124] Patrz również, BI-SC Directive 86-3, Establishment of a Bi-SC CIMIC Operational Capability, s. 6.

najlepszym i najbardziej efektywnym rozwiązaniem jest przyjęcie schematu wymiany informacji przedstawionego na rysunku nr 13.

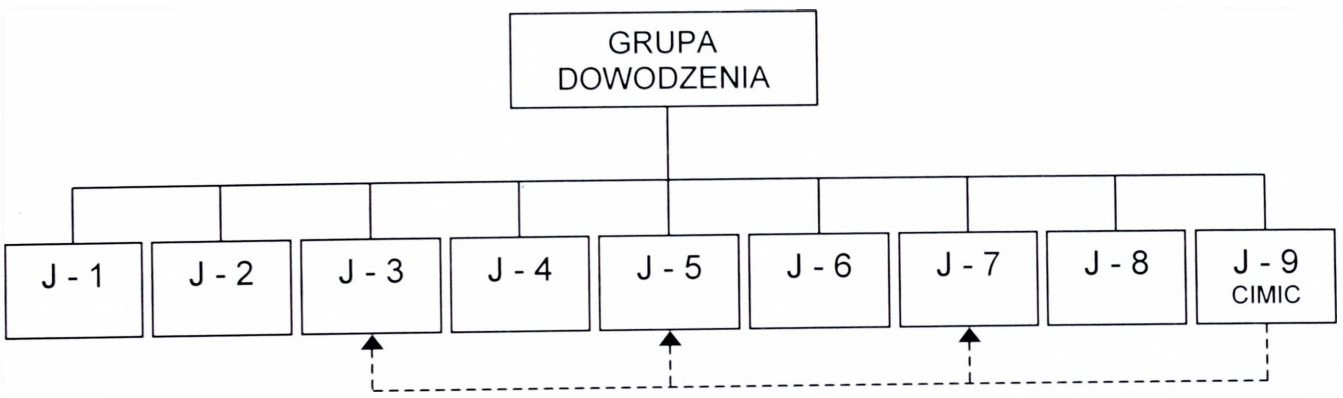

Rysunek nr 13: Struktura obiegu informacji CIMIC w sztabie (opracowanie własne).

Grupa CIMIC – pojęcie to po raz pierwszy w historii współpracy cywilno – wojskowej definiowanej przez NATO pojawiło się w publikacji AD 86-2. Ideą jej powstania było stworzenie tworu organizacyjnego, który byłby odpowiedzialny za planowanie oraz realizację CIMIC[125]. Grupa składa się z trzech elementów: struktury dowodzenia, specjalistów oraz sił (rysunek nr 14).

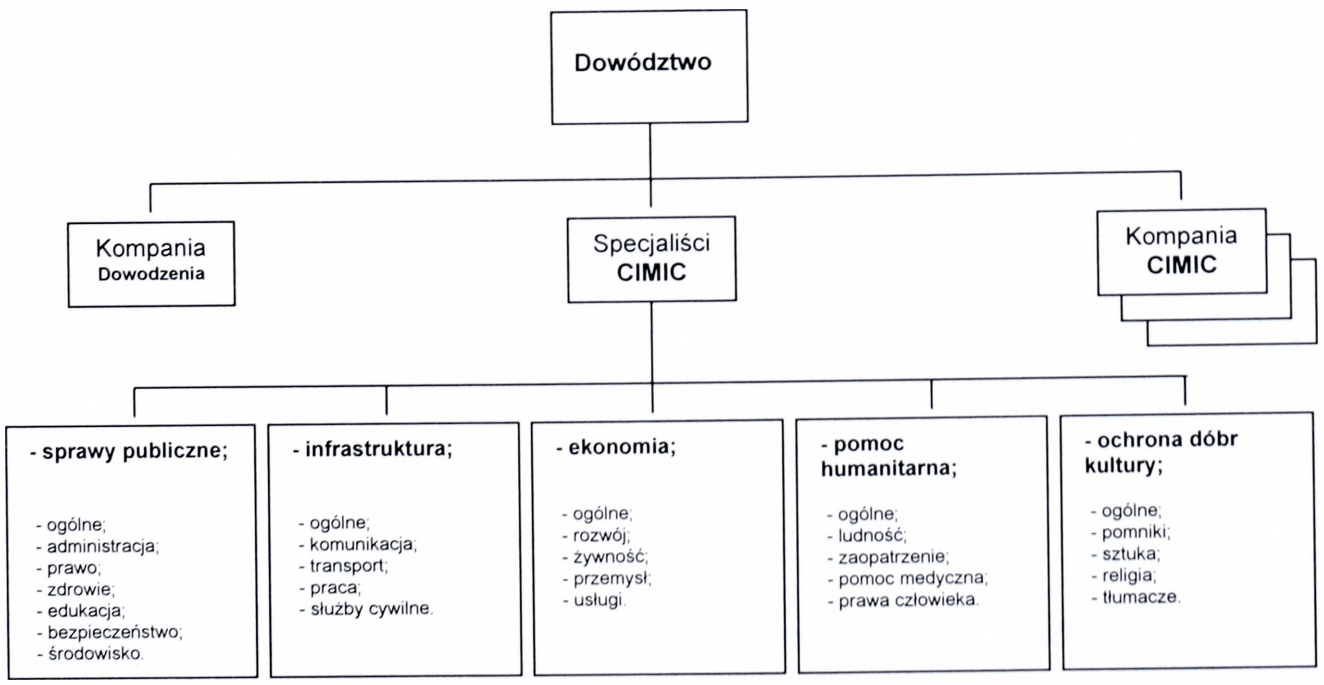

Rysunek nr 14: Grupa CIMIC (źródło: AD 86-2, 1998, s. D-1).

[125] AD 86-2, CIMIC 2000: Establishment of an Allied Command Europe (ACE) Civil Military Co-operation (CIMIC) Capability, 13 January 1998, s. 2-4.

Kadra wykonująca zadania w elemencie dowodzenia odpowiada za realizację planu dowódcy operacji w zakresie realizacji CIMIC oraz za właściwe użycie dwóch pozostałych elementów. Zadaniem specjalistów, którzy mogą składać się z personelu wojskowego lub cywilnego jest prowadzenie oceny środowiska cywilnego oraz analiz potrzebnych do planowania działań, a także pomoc w zakresie zarządzania wszelkimi zasobami zgodnie z zamiarem dowódcy. Siły przeznaczone są do realizacji zadań[126]. Wstępne założenia dotyczące ilości personelu grupy CIMIC, która może posiadać strukturę narodową lub międzynarodową określono na około 400.

W przypadku CDO Grupa CIMIC będzie pod kontrolą operacyjną (OPCON[127]) dowództwa komponentu lądowego (LCC[128]). Znacznie bardziej złożona sytuacja wystąpi w przypadku CRO, gdyż zakłada się, że może ona przebiegać w trzech przedstawionych wariantach[129]:

- cała Grupa CIMIC może być przydzielona do dowództwa połączonych sił (AJF). W tym wariancie specjaliści oraz jednostki będą otrzymywać zadania bezpośrednio od dowództwa Grupy CIMIC;

- do dowództwa prowadzącego operacje mogą być wydzielone określone siły lub specjaliści z Grupy CIMIC, w celu zwiększenia efektywności działań;

- do dowództwa prowadzącego operacje mogą być wydzielone siły i środki CIMIC państwa członkowskiego NATO, zgłoszone do udziału w operacji oraz oddane w OPCON podległym dowódcom.

Dla ułatwienie funkcji łącznikowych pomiędzy środowiskiem wojskowym a cywilnym, Sojusz stworzył w swoich założeniach Centra CIMIC, czyli miejsca

---

[126] AJP-9, NATO Civil - Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, June 2003, s. 5-2.
[127] Operational Control, AAP-6(2004), NATO Glosary of Terms and Definitions, December 2003, s. 2-O-2.
[128] Land Component Command.
[129] AJP-9, NATO Civil - Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, June 2003, s. 5-2.

w których realizowane będą kontakty ze stroną cywilną. Centra CIMIC zlokalizowane są najczęściej obok ośrodków decyzyjnych, ale zwykle poza terenem instalacji wojskowych. Na taką sytuację rzutuje fakt, że zwykle w tych punktach będą zlokalizowane różne przedstawicielstwa organizacji i agencji cywilnych. Jeżeli siły militarne będą w rejonie operacji pierwsze, organizacje lub agencje cywilne zwykle powinny lokować się obok oraz dążyć do współpracy. Może się jednak zdarzyć, że wspomniane czynniki cywilne będą już funkcjonować w rejonie działań. W takim przypadku, zgodnie z AJP-09, dowódcy w zależności od sytuacji, powinni dostosować się do środowiska cywilnego. Centra CIMIC mogą funkcjonować na wszystkich szczeblach dowodzenia[130].

Nieustannie zmieniające się środowisko polityczno – militarne na świecie wymaga uwzględnienia również innych definicji współpracy cywilno – wojskowej. Dla potrzeb dysertacji właściwym jest przytoczenie dwóch definicji używanych przez Unię Europejską (EU) oraz Organizację Narodów Zjednoczonych (UN). Na takie stanowisko ma wpływ fakt, że w przyszłą (ewentualną) operację militarną, prędzej czy później będą zaangażowane siły wojskowe wymienionych organizacji. Biorąc pod uwagę NATO oraz EU (dwie znaczące siły polityczno – militarne) trzeba pamiętać, że obecnie trudno wyobrazić sobie ich zaangażowane w jakąkolwiek operację bez mandatu, który będzie wyrażał intencje organizacji międzynarodowych na rzecz rozwiązania kryzysu. Aktualnie tylko jedna organizacja ma kompetencje do posiadania takiego mandatu i jest nią właśnie UN. W rzeczywistości można dodatkowo wymienić OSCE, ale z drugiej strony organizacja ta nie przeprowadziła do tej pory żadnej operacji militarnej bez formalnej zgody UN[131]. Organizacja Narodów Zjednoczonych nie posiada definicji współpracy cywilno – wojskowej. Jest

---

[130] AJP-9, NATO Civil - Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, June 2003, s. 5-3.
[131] Przykładem może być aktywność OSCE w Kosowie.

to raczej robocze określenie „koordynacji cywilno – wojskowej" (CMCoord[132]) i obejmuje:

- dialog oraz wzajemne stosunki pomiędzy cywilnymi i wojskowymi czynnikami, istniejące podczas operacji humanitarnych, niezbędne dla prowadzenia ochrony życia, unikania współzawodnictwa, minimalizowania sprzeczności, promowania zasad humanitarnych oraz właściwego zrozumienia wspólnych celów. Swoim zasięgiem obejmuje działalność od współistnienia do współpracy[133].

Na szczycie NATO w Pradze Sojusz Północnoatlantycki potwierdził potrzebę podtrzymania zobowiązań oraz zacieśniania współpracy z EU, podając za pozytywny przykład ówczesną sytuację na Bałkanach[134]. Dodatkowo z koncepcji CJTF[135] wynika, że operacje militarne mogą być prowadzone pod przewodnictwem EU[136]. CIMIC w rozumieniu Unii Europejskiej obejmuje[137]:

- zasoby oraz porozumienia, które wspierają wzajemne relacje pomiędzy komponentami militarnymi EU prowadzącymi operację, a zewnętrznymi organizacjami cywilnymi, których celem działania jest udzielanie pomocy siłom militarnym w sytuacji kryzysowej zgodnie z mandatem Unii. Zawierają one rozpoczęcie (tak szybko, jak to możliwe) oraz prowadzenie współpracy, koordynacji, wsparcia, wspólnego planowania oraz stałą wymianę informacji z właściwymi czynnikami cywilnymi (władze narodowe, ludność, organizacje rządowe, pozarządowe i międzynarodowe).

---

[132] Civil Military Coordination.
[133] Definicja pojawia się w większości prezentacji specjalistycznych, ale bez podania jej źródła.
[134] Deklaracja Szczytu Praskiego, 21 Listopada 2002, pkt 11.
[135] Combine Joint Task Force. – połączone siły zadaniowe.
[136] MC 389/2 (MD), MC Policy on NATO's Combined Joint Task Force (CJTF), 4 Maj 2004, s. 18.
[137] CIMIC Concept – EUMC doc 06/02, March 2002.

Definicja posiada bardzo podobne treści do opisywanych już w „Wytycznych Ministerialnych na rok 1997". Funkcje rdzenne współpracy oraz zadania nie różnią się od założeń CIMIC definiowanych przez Sojusz Północnoatlantycki. W przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej, w której kilku członków Unii Europejskiej wyraziłoby akces uczestnictwa w operacji pod dowództwem NATO (lub odwrotnie) można stwierdzić, że koncepcja EU jest porównywalna z polityką oraz doktrynami Sojuszu, co zapewni bardzo wysoki stopień interoperacyjności.

2.5 Wnioski

Amerykanie wraz z Brytyjczykami byli pierwszymi, którzy wyasygnowali znaczną liczbę swoich żołnierzy do współpracy ze środowiskiem cywilnym, jeszcze podczas trwającego konfliktu (II wojna światowa) oraz tuż po jego zakończeniu. Z historycznego punktu widzenia, biorąc pod uwagę usankcjonowanie zasad dotyczących relacji cywilno – wojskowej, armia amerykańska swoją doktryną stworzyła podstawy dla współcześnie pojmowanej problematyki CIMIC w NATO. Doktryna Civil Affairs jest amerykańską doktryną narodową. Pomimo, że wniosła znaczące treści do współpracy cywilno – wojskowej (obecnie prowadzonej przez NATO) i jak wielokrotnie podkreśla się, że odpowiednikiem Civil Military Operations jest CIMIC prowadzony właśnie przez NATO - doktryna US Civil Affairs nie jest doktryną CIMIC. Na bazie tej doktryny, weryfikowanej przez kolejne konflikty zbrojne toczące się głównie w Azji Wschodniej (Korea, Kambodża, Wietnam), powstały pierwsze doktryny CIMIC zatwierdzone przez Komitet Wojskowy NATO, a następnie przez Radę Północnoatlantycką. Ich analiza nie tylko pozwoliła dostrzec problem w nowym świetle, ale zainicjowała również potrzebę poszukiwania przez NATO własnych rozwiązań w tym obszarze. Podrozdział o US CA kończy się

stwierdzeniem, że doktryna ta nie jest doktryną CIMIC w rozumieniu NATO. Mimo, że Sojusz Północnoatlantycki dążył oraz dąży do stworzenia własnej doktryny CIMIC, w AD 86-2 potwierdził gotowość integracji swoich działań z jednostkami amerykańskimi. Na takie stanowisko miały wpływ dwa bardzo ważne uwarunkowania. Pierwszym z nich jest potrzeba współpracy w zakresie rozwoju możliwości CIMIC, drugim konieczność utrzymania interoperacyjności w zakresie prowadzonych operacji[138].

Zwykle rozważania na temat współpracy cywilno – wojskowej w rozumieniu NATO rozpoczyna się od definicji zawartej w koncepcji Strategicznej Sojuszu przyjętej w Rzymie podczas szczytu państw NATO. Koncepcja ta była pierwszą jawnie ogłoszoną strategią NATO. Niestety nie zawierała ona żadnych informacji na temat relacji cywilno – wojskowych, nie mówiąc już o problematyce samej współpracy pomiędzy środowiskiem cywilnym a siłami zbrojnymi. Jest to poważny błąd merytoryczny często spotykany podczas różnego rodzaju konferencji oraz spotkań, których tematem jest CIMIC[139]. W dokumencie MC 400, który jest odzwierciedleniem koncepcji strategicznej w zakresie treści niejawnych dotyczących koncepcji pojawiło się określenie CIMIC, ale zostało potraktowane bardzo ogólnie. Wydaje się to niezrozumiałe w zestawieniu z publikacją AD 86-1 wydaną sześć miesięcy przed szczytem. Operacje NATO prowadzone na Półwyspie Bałkańskim w połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku nie tylko zweryfikowały pierwsze doktryny CIMIC, ale również sprecyzowały definicje, cele i w konsekwencji działania prowadzone w tym zakresie. Znaczący wpływ na taki stan rzeczy miały operacje prowadzone wspólnie z jednostkami US CA. W 1997 roku została zatwierdzona pierwsza doktryna MC 411, której tematem była współpraca cywilno – wojskowa,

---

[138] Do działań w Europie wydzielone jest 353 Dowództwo CA składające się z 3 brygad CA (rezerwiści) oraz 1 kompanii (w pełni rozwiniętej) należącej do 96 batalionu CA..

[139] Autor również nie ustrzegł się tego błędu pisząc i oddając do zatwierdzenia koncepcję niniejszej dysertacji.

choć momentem przełomowym w rozwoju doktryny było ogłoszenie nowej Koncepcji Strategicznej Sojuszu w 1999 roku.

CIMIC to działania wspierające operacje, których istotą jest koordynacja oraz współpraca realizowana pomiędzy dowódcą NATO, a środowiskiem cywilnym wraz z wszystkimi czynnikami cywilnymi (ludność lokalna, władze, organizacje i agencje międzynarodowe, rządowe, pozarządowe). Celem jest ustanowienie oraz utrzymanie pełnej współpracy pomiędzy dowódcą NATO, a wspomnianymi czynnikami w zakresie umożliwienia dowódcy realizacji celu operacji. Długoplanowym celem jest stworzenie oraz utrzymanie warunków, sprzyjających osiąganiu celów operacji polityczno – militarnych, określonych przez Sojusz Północnoatlantycki. W obszarze działań CIMIC może być zawarte również bezpośrednie wsparcie realizacji planów cywilnych. Współpraca cywilno – wojskowa ma zastosowanie we wszystkich rodzajach operacji prowadzonych przez NATO, a ponieważ jej przeznaczeniem jest wsparcie prowadzonych działań, podlega tym samym zasadom co każdy element wsparcia bojowego. Jej funkcje rdzenne zostały określone w trzech obszarach: wsparcie sił militarnych, wsparcie środowiska cywilnego oraz funkcje łącznikowe pomiędzy nimi.

Współpraca cywilno – wojskowa jest jednym z rodzajów relacji cywilno – wojskowych, do których dodatkowo należą: cywilne planowanie kryzysowe (CEP), pomoc wojskowa w sytuacjach kryzysowych (MAHE) oraz wsparcie kraju gospodarza (HNS). CIMIC we wspomnianych relacjach odgrywa ważną rolę, ale nie są to zadania przypisane tej problematyce. Należy również stwierdzić, że CIMIC nie ma na celu sprawowania kontroli nad wszystkimi lub nawet wybranymi organizacjami cywilnymi prowadzącymi swoją działalność w rejonie operacji, a także zastępowania lub dublowania ich funkcji. Z doktryny CIMIC wynika, że zadaniem wojska nie jest niesienie pomocy humanitarnej, aczkolwiek wojsko może być jedynym obecnym

w rejonie operacji czynnikiem posiadającym takie możliwości. Sytuacja taka może zaistnieć w przypadku nieobecności organizacji cywilnych w rejonie działania i będzie miała miejsce szczególnie w początkowej fazie operacji.

Nieustannie zmieniające się środowisko polityczno – militarne na świecie wymaga uwzględnienia również innych definicji współpracy cywilno – wojskowej. Dla potrzeb dysertacji przytoczono dwie definicje używane przez Unię Europejską oraz Organizację Narodów Zjednoczonych. Na takie stanowisko rzutuje fakt, że trudno wyobrazić sobie dzisiaj jakąkolwiek operację militarną, w której prędzej czy później nie będą zaangażowane siły wojskowe wymienionych organizacji. CIMIC według EU jest zaadoptowaną definicją NATO, podczas gdy określenie koordynacji cywilno – wojskowej głoszonej przez UN jest bardziej cywilnym spojrzeniem na tą samą problematykę.

ROZDZIAŁ III

Współpraca cywilno – wojskowa realizowana przez Wojsko Polskie na tle współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa

3.1 Charakterystyka współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego RP

Psycholog A. H. Maslow[1] postawił hipotezę, że człowiek w swoim działaniu dąży do zaspokojenia zespołu potrzeb, które tworzą logiczną całość. Swoją hierarchię rozpoczął od potrzeb niższego stopnia, których zaspokojenie redukuje niedobory w systemie fizjologicznym (potrzeba pożywienia i wody), a zakończył na potrzebach wyższego stopnia (potrzeby osobiste i abstrakcyjne). Był przekonany, że pojawienie się potrzeb wyższego stopnia może nastąpić tylko wtedy, gdy zostaną zaspokojone potrzeby niższego[2].

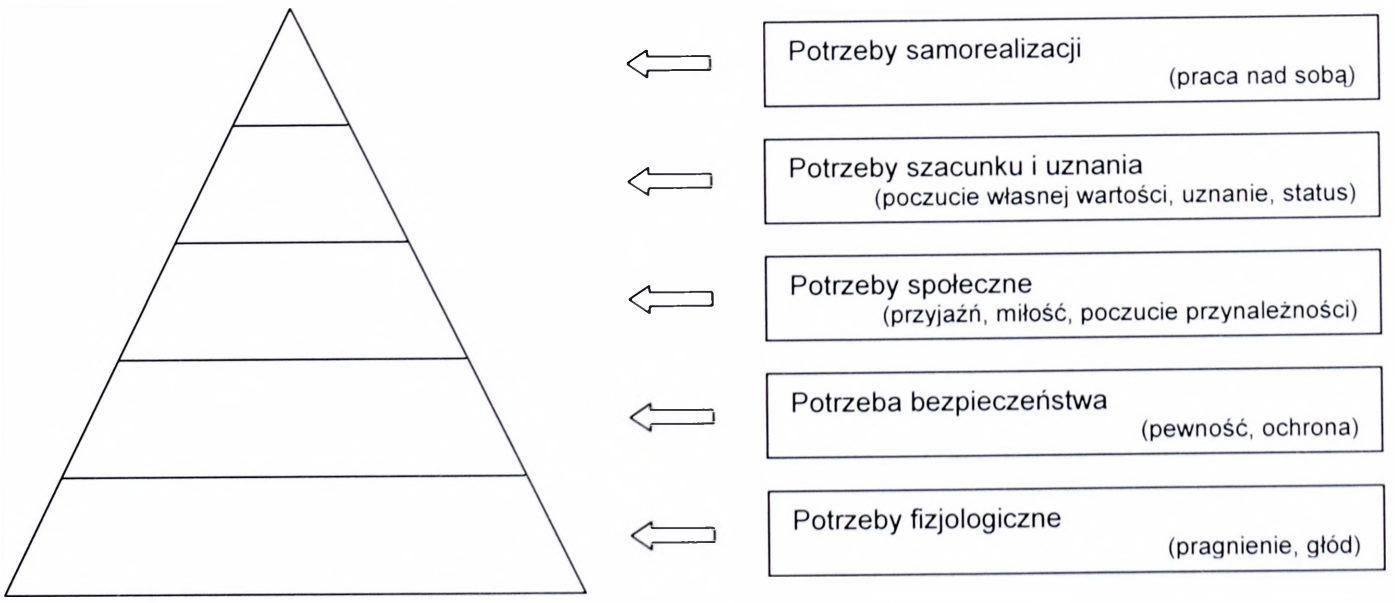

Rysunek nr 15: Hierarchiczna teoria potrzeb A. H. Maslowa (źródło: przypis 2).

---

[1] Abraham H. Maslow (1908 – 1970) amerykański psycholog i psychopatolog, twórca oraz przedstawiciel tak zwanej psychologii humanistycznej.

[2] A. Maslow, Ch. N. Cofer, M. N. Appley, Motywacja, teoria, badania, Warszawa 1972, s. 560 – 583.

Jego zdaniem zachowanie jednostki określone jest między innymi przez prawo homeostazy, czyli dążenia do równowagi potrzeb niższego rzędu. Oznacza to, że ich niezaspokojenie będzie naruszać ustaloną równowagę organizmu człowieka, a zaspokojenie będzie tą równowagę przywracać i niwelować stany napięcia. Kiedy w 1954 roku przedstawił swoją teorię, potrzebę bezpieczeństwa umieścił na drugim miejscu zaraz po zaspokojeniu potrzeb fizjologicznych.

Bezpieczeństwo należy do jednej z podstawowych potrzeb człowieka i jest sytuacją odznaczającą się brakiem utraty czegoś co człowiek szczególnie ceni na przykład: zdrowie, praca, szacunek, uczucia, dobra materialne, itp.[3]. Jest stanem pewności, spokoju, braku zagrożeń (negatywna definicja) oraz jest potrzebą podmiotową (podmioty to jednostka, naród, państwo). Według R. E. Osgooda jest zjawiskiem subiektywnym, które oznacza nieobecność strachu. W praktyce mamy do czynienia z dwojakim rozumieniem bezpieczeństwa. Pierwsze, które J. S. Nye nazywa pojęciem negatywnym - traktuje bezpieczeństwo jako brak zagrożeń oraz koncentruje się na analizowaniu oddziaływania podmiotu, w celu ochrony przed zagrożeniami dla jego istotnych wartości wewnętrznych. W tym pojęciu bezpieczeństwo definiowane jest przeciwstawnie do zagrożenia. Drugie rozumienie to pozytywne postrzeganie kształtowania pewności przetrwania, posiadania oraz swobód rozwojowych podmiotu i polega na kreatywnej analizie podmiotu.

Definiując bezpieczeństwo, bardzo często pojawia się pojęcie zagrożenia, które nierozłącznie sie z nim kojarzy. Powodem takiego stanu rzeczy jest fakt, że oba pojęcia pozostają ze sobą w bardzo ścisłym związku dialektycznym. W języku semantycznym „bezpieczeństwo" znaczy „niezagrożenie"[4]. Zagrożenie to pewien stan psychiczny lub świadomościowy wywołany postrzeganiem zjawisk, które

---

[3] Słownik terminów z zakresu psychologii dowodzenia i zarządzania, AON, Warszawa 2000, s. 17.
[4] B. Balcerowicz, Wybrane problemy obronności państwa. Materiał studyjny, AON, Warszawa 2002, s. 50.

subiektywnie ocenia się jako niekorzystne lub niebezpieczne, to czynniki obiektywne powodujące stany niepewności oraz obaw[5]. Jest definiowane również jako sytuacja, w której pojawia się prawdopodobieństwo powstania stanu niebezpiecznego dla otoczenia[6] lub stany i zjawiska występujące o określonym natężeniu oraz na określonych obszarach[7].

Zarówno pojęcie bezpieczeństwa, jak i zagrożenia posiadają dwa istotne aspekty: obiektywny (rzeczywisty) oraz subiektywny (postrzegany). Na ich podstawie D. Frey stworzył model analizy bezpieczeństwa, w którym wyróżnił cztery stany:

- **stan braku bezpieczeństwa** (istnieje duże rzeczywiste zagrożenie, a jego postrzeganie jest prawidłowe);
- **stan obsesji** (istnieje nieznaczne zagrożenie, ale jest postrzegane jako bardzo duże);
- **stan fałszywego bezpieczeństwa** (istnieje duże zagrożenie, a jego postrzeganie jest niewielkie);
- **stan bezpieczeństwa** (zagrożenie jest nieznaczne, a jego postrzeganie jest prawidłowe).

W celu prowadzenia badań niezbędnym jest zdefiniowanie i poddanie analizie następujących sformułowań dotyczących bezpieczeństwa i zagrożenia:

Bezpieczeństwo państwa jest rzeczywistym stanem stabilności oraz suwerenności państwa, który odzwierciedla brak lub występowanie jakichkolwiek zagrożeń (w sensie zaspokajania podstawowych potrzeb egzystencjonalnych i behawioralnych

---

[5] S. Korycki, System bezpieczeństwa Polski, Warszawa 1994, s. 54.
[6] Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, op. cit., s. 162.
[7] Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa MON, Warszawa 1996, s. 117 - 120.

społeczeństwa) oraz traktowania państwa jako suwerennego podmiotu w stosunkach międzynarodowych[8].

Bezpieczeństwo narodowe jest nadrzędnym celem polityki państwa. Według W. Stankiewicza to stan równowagi między zagrożeniem wywołanym możliwością zaistnienia jakiegoś konfliktu, a potencjałem obronnym państwa[9]. C. Rutkowski podkreśla, że to stan świadomości społecznej, w którym istniejący poziom zagrożeń, w skutek posiadania odpowiednich zdolności obronnych, nie budzi obaw o zachowanie (osiąganie) uznawanych wartości[10]. Określane jest również zdolnością narodu do ochrony jego wartości wewnętrznych przed zagrożeniami zewnętrznymi[11] oraz takim układem okoliczności, które sprawiają, że państwo nie będzie celem ataku lub taki atak nie będzie przedstawiał szans powodzenia.

Bezpieczeństwo międzynarodowe to brak obiektywnie istniejących zagrożeń, subiektywnych obaw i zgodne dążenie oraz działanie społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony określonych wartości państwowych i społecznych za pomocą norm, instytucji oraz instrumentów zapewniających pokojowe rozstrzygania sporów oraz tworzenie gospodarczych, społecznych, ekologicznych oraz innych przesłanek dynamicznej stabilności i eliminowania zagrożeń[12]. Obejmuje również przetrwanie (państwa, narodu lub grupy etnicznej), integralność terytorialną, niezależność polityczną oraz standard życia[13]. Bezpieczeństwo międzynarodowe utożsamiane jest z bezpieczeństwem narodowym, ale w tym przypadku środki jego zapewnienia wynikają z porozumień międzynarodowych.

---

[8] S. Dworecki, Zagrożenia bezpieczeństwa państwa, Warszawa 1994, s. 16.
[9] W. Stankiewicz, Bezpieczeństwo narodowe a walki niezbrojne, Studium, Warszawa 1991, s. 73.
[10] C. Rutkowski, Bezpieczeństwo i obronność. Strategie – koncepcje – doktryny, Warszawa 1995, s. 30.
[11] Polityka zagraniczna państwa, Warszawa 1992, s. 66.
[12] Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, op. cit., s. 14.
[13] J. Kukułka, Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależność i sprzeczność interesów, „Sprawy Międzynarodowe" 7/1982, s. 34.

Zagrożenie bezpieczeństwa państwa jest to taki splot zdarzeń wewnętrznych (narodowych) lub międzynarodowych, w konsekwencji których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju wewnętrznego państwa lub naruszenie albo utrata jego suwerenności oraz partnerskiego traktowania w stosunkach międzynarodowych (np. przemoc polityczna, ekonomiczna, militarna, itp.)[14].

Zdefiniowanie powyższych pojęć pozwala na zawężenie oraz sprecyzowanie rozpatrywanych aspektów i tworzy podstawę do bardziej wnikliwej analizy zagadnień dotyczących bezpieczeństwa oraz wynikających z potrzeby jego utrzymania zagrożeń. Istnieje kilka kryteriów rozpatrywania bezpieczeństwa.

- **kryterium podmiotowe** (określa podmiot), bezpieczeństwo narodowe (państwa) - bezpieczeństwo jednego podmiotu, bezpieczeństwo międzynarodowe - bezpieczeństwo grupy podmiotów;

- **kryterium przedmiotowe** (określa przedmiot), bezpieczeństwo polityczne, bezpieczeństwo militarne, bezpieczeństwo gospodarcze, bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo ideologiczne;

- **kryterium przestrzenne** (określa zasięg geograficzny), bezpieczeństwo globalne – międzynarodowe, bezpieczeństwo ponadregionalne – strefowe (np. strefa Euroatlantycka), bezpieczeństwo regionalne, bezpieczeństwo subregionalne, bezpieczeństwo lokalne;

- **kryterium czasowe** (określa czas), stan bezpieczeństwa – w danym punkcie czasowym, proces bezpieczeństwa – w danym okresie, przedziale czasowym;

---

[14] S. Dworecki, op. cit., s. 61.

- **kryterium sposobu organizowania** (określa w jakim systemie funkcjonuje):
  - system bezpieczeństwa zbiorowego – Liga Narodów, UN, (działa do wewnątrz);
  - system bezpieczeństwa kooperatywnego – OSCE (oparty o współpracę państw i instytucji międzynarodowych);
  - system bezpieczeństwa blokowego – NATO, Układ Warszawski (jego głównym celem jest wyeliminowanie lub zrównoważenie czyjejś przewagi. System ten można traktować jako formę bezpieczeństwa zbiorowego, ale w odróżnieniu od niego działa na zewnątrz i musi posiadać określonego przeciwnika);
  - system równowagi sił – Traktat Westfalski (1648, żadne państwo nie może się stać silniejsze niż inne), Koncert mocarstw (1815), system bipolarny (1945 – 1990), system równowagi strachu;
  - system bezpieczeństwa indywidualnego – hegemonizm mocarstwowy, izolacjonizm, neutralność, niezaangażowanie.

Biorąc pod uwagę wzajemne zależności definicji bezpieczeństwa oraz zagrożeń można przyjąć, że ich podział pod względem czasowo – przestrzennym oraz przedmiotowym jest nieomal identyczny. Według B. Balcerowicza punktem odniesienia, według którego klasyfikujemy zagrożenia są przyczyny ich powstawania, czyli[15]:

- immanentne właściwości systemów (organizmów) społecznych – sprzeczności i konflikty społeczne;

[15] B. Balcerowicz, op. cit., s. 51 - 54.

- polityka i jej narzędzia – cele polityczne i sposoby ich realizacji;
- dysproporcje dotyczące rozwoju lub potencjałów militarnych.

Jeszcze do niedawna zagrożenie bezpieczeństwa państwa (narodowego) było utożsamiane tylko i wyłącznie z **zagrożeniem militarnym**. Według S. Dworeckiego jest ono splotem zdarzeń w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie (utrata) warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju państwa lub naruszenie (utrata) jego suwerenności oraz integralności terytorialnej w wyniku zastosowania przemocy zbrojnej[16]. Z definicji wynika, że podstawowym czynnikiem powodującym zagrożenie była i jest groźba użycia lub użycie sił zbrojnych przez inne państwo (państwa). Dokonanie zamachów terrorystycznych w dniu 11 września 2001 roku na Stany Zjednoczone uzupełnia tą definicję o możliwość użycia siły przez inne podmioty – w tym przypadku przez organizację. Cytując za B. Balcerowiczem zagrożenie militarne posiada znaczenie kluczowe w każdej strategii obronnej będąc realną możliwością zastosowania przemocy zbrojnej[17]. Użycie siły może przybrać formę demonstracji siły, blokady, dywersji, szantażu, prowokacji, incydentu granicznego, ograniczonego użycia sił zbrojnych, zbrojnego starcia granicznego, zbrojnej napaści nieformalnych grup, konfliktu lokalnego lub konfliktu pomiędzy państwami. Istnienie zagrożeń militarnych sugeruje w logicznej konsekwencji istnienie **zagrożeń niemilitarnych**. „Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego" określa zagrożenie niemilitarne jako rodzaj zagrożenia obejmującego taki splot zdarzeń w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie (utrata) warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju państwa lub naruszenie (utrata) jego suwerenności oraz integralności terytorialnej w wyniku

---

[16] S. Dworecki, op. cit., s. 25.
[17] B. Balcerowicz, op. cit., 2002, s. 55.

zastosowania przemocy niezbrojnej[18]. Analiza przytoczonych definicji wskazuje, że jedyną różnicą między zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi jest rodzaj zastosowanej przemocy.

Współcześnie podział zagrożenia pod względem przedmiotowym nie wyróżnia jednak zagrożeń niemilitarnych jako takich. Oprócz zagrożenia militarnego wyróżnia zagrożenia polityczne, gospodarcze, społeczne, które są traktowane jako zagrożenia niemilitarne. Podział wyodrębnia dodatkowo zagrożenia ekologiczne, które z całą pewnością należą do grupy zagrożeń niemilitarnych. Ze względu na fakt, że ich występowanie może być zarówno wynikiem działania umyślnego, jak również (zdecydowanie częściej) działania czynników naturalnych nie znajduje one pełnego odzwierciedlenia w rozpatrywanej definicji.

Zagrożenie polityczne jest stanem, podczas którego nasilają się działania zorganizowanych grup społecznych (politycznych), w wyniku których uniemożliwiane jest wypełnianie głównych funkcji państwa, a przez to osłabianie i niweczenie działań organów lub instytucji realizujących cele i interesy narodowe[19]. Działania te mogą przybrać następujące formy: niepodporządkowanie się rezolucjom UN, nieprzestrzeganie umów i prawa międzynarodowego, brak gotowości do współpracy międzynarodowej, rozwój agresywnych ideologii, zmiany granic, przeciwstawianie się tendencjom stabilizacyjnym i integracyjnym, istnienie secesjonistycznych grup i ich dążenia do autonomii, konflikty wielkich mocarstw o strefy wpływów, korupcja oraz przenikanie struktur przestępczych do organów władzy, antynarodowa polityka innych państw, zastraszanie państw, sprawowanie władzy przy użyciu siły, nieprzestrzeganie praw i wolności obywateli, fałszerstwa wyborcze, współpraca przedstawicieli władz z obcym wywiadem, dyskryminacja mniejszości narodowych, manipulacje świadomością i psychiką społeczeństwa, masowe migracje obywateli,

[18] Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, op. cit., s. 163.
[19] Tamże, s. 163.

czystki etniczne, niepohamowany rozwój struktur państwa (biurokracja), upartyjnienie struktur państwa, naruszenie praworządności, eskalacja i umiędzynarodawianie konfliktów wewnętrznych, ingerencja w wewnętrzne sprawy innych państwa, brak skutecznego zarządzania w sytuacjach kryzysowych, wspieranie terroryzmu, postępujący spadek nakładów na bezpieczeństwo[20].

Zagrożenia gospodarcze to takie zagrożenia, w wyniku których może nastąpić osłabienie potencjału gospodarczego państwa[21]. W takiej sytuacji państwo ma trudności w przeciwstawianiu się oddziaływaniom zewnętrznym i wewnętrznym, które uniemożliwiają jego rozwój ekonomiczny. Zagrożenia mogą się przejawiać w niskim tempie rozwoju gospodarczego, ograniczeniu dostępu do rynków innych państw, egoizmie ekonomicznym rozwiniętych państw świata, niszczeniu i zakłócaniu pracy systemów informacyjnych, powstawaniu stref ubóstwa, ograniczaniu wydatków na badania naukowe, braku transferu osiągnięć naukowych do gospodarki, blokadzie gospodarczej, działaniach międzynarodowych grup przestępczych, „praniu brudnych pieniędzy", niestabilności finansowej państwa, kryzysowi wydatków publicznych, bezrobociu, nadmiernemu importowi towarów prowadzącemu do nieopłacalności rodzimej produkcji, spekulacjom finansowym, braku mechanizmów konkurencji oraz nakręcania koniunktury gospodarczej[22].

Zagrożenia społeczne (spotykane pod nazwą społeczno – kulturowe, kulturowe, cywilizacyjne lub psychospołeczne) dotyczą wszystkiego, co zagraża utracie życie lub zdrowia, tożsamości narodowej i etnicznej oraz bezpieczeństwa socjalnego oraz publicznego. „Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego" nie zawiera definicji „zagrożenia społecznego", ale określa „zagrożenie psychospołeczne". Jest to stan świadomości społeczeństwa objawiający się takim stopniem nasilenia

---

[20] R. Jakubczak (red.), Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa państwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów, Warszawa 2003, s. 93.
[21] Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, op. cit., s. 163.
[22] R. Jakubczak (red.), op. cit., s. 94.

negatywnych oddziaływań i zjawisk, w wyniku których zachwiane zostają egzystencjalne wartości oraz interesy narodu i państwa[23]. Zaliczyć do nich można: naruszenie praw człowieka i podstawowych wolności, uprzedzenia kulturowe oraz religijne, dyskryminacja mniejszości narodowych (etnicznych, kulturowych, religijnych i językowych), dyskryminacja płci, manipulacje świadomością oraz psychiką, ograniczanie wolności mediów, nacjonalizm, szowinizm, ksenofobia, fundamentalizm, patologie społeczne, nadużywanie wiedzy przeciw ludzkości, dewaluacja wartości ludzkich, zacieranie różnic między dobrem i złem, kult przemocy, brutalizacja stosunków międzyludzkich, katastrofy i kataklizmy prowadzące do naruszenia systemu społecznego, upadek systemu ochrony zdrowia ludności, kradzieże dóbr kultury, masowy import obcej kultury, kryzysy demograficzne, zubożenie i głód dużych grup społecznych, degradacja infrastruktury komunikacyjnej, mieszkaniowej oraz środków transportu[24].

Zagrożenia ekologiczne to zagrożenie, w wyniku którego może nastąpić niebezpieczeństwo dla istot żywych, na skutek zmian w środowisku naturalnym[25]. Według J. Czaputowicza jest to taki rodzaj zdarzeń, w którym istnieje możliwość wystąpienia trwałego uszkodzenia lub zniszczenia znacznego obszaru środowiska naturalnego, wpływającego negatywnie (bezpośrednio lub pośrednio) na zdrowie lub życie ludzi[26]. Do zagrożeń ekologicznych należą: niekontrolowane eksploatacje zasobów naturalnych, zanieczyszczanie powietrza wody oraz gleby, wadliwie funkcjonująca gospodarka odpadami komunalnymi (przemysłowymi i nuklearnymi), stosowanie niebezpiecznych technologii przemysłowych mających istotny wpływ na zmiany w atmosferze, katastrofy naturalne i przemysłowe, naruszanie stosunków wodnych w środowisku, próby nuklearne oraz testy nowych typów broni[27]. Z definicji

---

[23] Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, op. cit., s. 164.
[24] R. Jakubczak (red.), op. cit., s. 96.
[25] Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, op. cit., s. 162.
[26] J. Czaputowicz, System czy nieład? Bezpieczeństwo europejskie u progu XXI wieku, Warszawa 1998, s. 25.
[27] R. Jakubczak (red.), op. cit., s. 97.

wynika, że częścią tej grupy zagrożeń są zagrożenia naturalne. R. Grocki rozpatrując źródła zagrożeń oraz sposób ich powstawania wyróżnił między innymi zagrożenia naturalne jako osobną grupę, dodając zagrożenia techniczne i inne[28]:

- **naturalne** geologiczne – trzęsienia ziemi, tsunami, erupcje wulkanów, osuwiska ziemi, klimatyczne – powodzie, susze, ulewne deszcze, upały, huragany i śnieżyce;
- **techniczne** awarie urzadzeń technicznych, katastrofy, pożary:
- **inne** terroryzm, działania militarne, epidemie, wydarzenia społeczne, zamieszki, narkotyki, alkoholizm, ubóstwo, bezrobocie, wyniki błędów człowieka, szkody wyrządzone przez owady (gryzonie),

Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego odzwierciedlają różnego rodzaju dokumenty dotyczące strategii bezpieczeństwa państw. Biorąc pod uwagę temat rozprawy, właściwym jest odwołanie się do „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP"[29]. Autorzy tego dokumentu w rozdziale II pod tytułem „Zagrożenia i wyzwania" zwracają uwagę na następujące aspekty dotyczące zagrożenia bezpieczeństwa RP:

- **wojna i agresja** – państwo nie jest narażone na bezpośrednią agresję militarną, a byt nie jest zagrożony;
- **kryzysy i konflikty** – nastąpiła zmiana charakteru zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa wszystkich państw europejskich. Ewentualne kryzysy oraz konflikty mogą pośrednio lub bezpośrednio oddziaływać na bezpieczeństwo państwa i obywateli;

---

[28] R. Grocki, Vademecum zagrożeń, Warszawa 2003, s. 9 - 10.
[29] Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 04.01.2000).

- **regiony nadmiernej koncentracji potencjału militarnego** – mimo nieobecności broni jądrowej w pobliżu granic nadal skoncentrowane są przy niej poważne siły konwencjonalne;

- **proliferacja broni masowego rażenia** – obecnie stanowi jedno z głównych transnarodowych zagrożeń bezpieczeństwa, a dodatkowo państwo sąsiaduje z obszarem zwiększonego ryzyka rozprzestrzeniania takiej broni;

- **zagrożenia ekonomiczne** – utrzymanie potencjału gospodarczego państwa, jego stabilności makroekonomicznej i finansowej. Niezbędnym jest zapewnienia strategicznych źródeł oraz kanałów zaopatrzenia w nośniki energii, takie jak ropa naftowa i gaz ziemny. Zagwarantowanie świadczeń obronnych jako zaplecza logistycznego operacji wojskowych;

- **niebezpieczeństwo nowych podziałów w Europie** – pogłębianie się różnic gospodarczych i cywilizacyjnych na kontynencie europejskim może rodzić nowe, długofalowe wyzwania i zagrożenia;

- **niekontrolowane migracje transgraniczne** – możliwość wystąpienia katastrofy humanitarnej i regionalnej destabilizacji. W połączeniu ze zorganizowaną działalnością przestępczą, przemytem broni, materiałów rozszczepialnych, narkotyków i środków do ich produkcji może rodzić nowe, długofalowe wyzwania i zagrożenia;

- **środowisko naturalne** – klęski żywiołowe oraz katastrofy wywołane działalnością człowieka stanowią poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa;

- **terroryzm i przestępczość zorganizowana** – terytorium Polski, ze względu na usytuowanie geograficzne i relatywną dostępność, może stanowić dogodną bazę logistyczną dla przygotowywania oraz

podejmowania działań skierowanych przeciwko obywatelom, instytucjom i firmom innych państw;

- **aktywność obcych służb specjalnych oraz ochrona informacji** – przynależność do NATO ma wpływ na zwiększenie aktywności obcych służb specjalnych.

Z perspektywy czasu należy podkreślić, że mimo upływu czterech lat wymienione zagrożenia bezpieczeństwa państwa są nadal aktualne. Dokonanie zamachów terrorystycznych na Stany Zjednoczone 11 września 2001 roku zmieniło jednak ich percepcję. Jednym z bardzo znaczących wydarzeń jest fakt, że pierwszy raz w historii Sojuszu Północnoatlantyckiego jego członkowie wypełnili zobowiązania[30] wynikające z artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego o obronie kolektywnej.

3.2 Wybrane przykłady relacji cywilno – wojskowych w XX wieku

Relacje cywilno – wojskowe posiadające znamiona definiowanego obecnie CIMIC również w Polsce nie są zjawiskiem nowym. Wzajemne powiązanie środowisk wojskowego oraz cywilnego sięga głęboko początków historii polskiej wojskowości. Modelowym wręcz przykładem takiej współpracy było zbudowanie przeprawy wiślanej dla wojsk króla Władysława Jagiełły zmierzających pod Grunwald w 1410 roku. Przetrwanie narodu polskiego podczas zaborów było możliwe tylko dzięki licznym zrywom narodowowyzwoleńczym, w których wojska powstańcze wspierane

[30] W związku z atakiem na obiekty w Stanach Zjednoczonych czyli na członka NATO został uruchomiony system wczesnego ostrzegania - AWACS.

były przez ludność cywilną. Bardzo charakterystycznym okresem w relacjach cywilno – wojskowych w historii Wojska Polskiego był okres międzywojenny.

W 1918 roku Polska odzyskała suwerenność. Kraj był zubożały nie tylko pod względem gospodarczym, ale przede wszystkim intelektualnym. Dramatu sytuacji dopełniał fakt, że mimo odzyskanej niepodległości Rzeczypospolita dalej była zaangażowana w walki zbrojne[31]. W takim otoczeniu po 123 latach zaborów kadra WP jako pierwsza krzewiła kulturę oraz rozbudzała tożsamość narodową. Poborowi zostali objęci przymusowym nauczaniem, a jednostki wojskowe bardzo szybko stały się zasadniczymi ośrodkami walki z analfabetyzmem[32]. Prowadzenie różnego rodzaju form działalności oświatowo – wychowawczej (wycieczki, pogadanki, słuchanie radia, teatry żołnierskie) i organizacja ośrodków kulturalnych (świetlice, biblioteki) sprzyjały zacieśnianiu więzi pomiędzy wojskiem a społeczeństwem. Święta państwowe, religijne, czy wojskowe uroczyście obchodzono wspólnie ze środowiskiem cywilnym. Organizowano liczne kursy doskonalenia zawodowego, połączone ze zwiedzaniem zakładów pracy, aby przygotować żołnierzy do życia w społeczeństwie[33]. Wojsko Polskie objęło swoim patronatem wiele szkół, w których za pieniądze pochodzące głównie z dobrowolnego opodatkowania się kadry organizowano dożywianie dzieci oraz młodzieży lub prowadzono różnego rodzaju akcje charytatywne[34]. Stworzono mechanizmy i programy zaopatrywania armii. Pryncypialną zasadą było promowanie drobnej przedsiębiorczości, która dopiero powstawała w odradzającym się państwie. Wojsko przyczyniło się do rozwoju hodowli oraz rolnictwa dokonując zamówień przede wszystkim u pojedynczych chłopów[35]. Wszystkie wymienione przedsięwzięcia można nazwać współpracą

---

[31] J. Odziemkowski, Armia i społeczeństwo II Rzeczypospolitej, Warszawa 1996, s. 41 - 50.
[32] L. Wyszczelski, Działalność oświatowo – wychowawcza w Wojsku Polskim w latach 1918 - 1939, Warszawa 1995, s. 16.
[33] J. Odziemkowski, op. cit., s. 75 - 81.
[34] Tamże, s. 89 - 96.
[35] Dzięki realizacji tego systemu unikano pośredników, a rachunek ekonomiczny był korzystny dla obu stron. Z drugiej strony wzrastało zaufanie wojska względem społeczeństwa.

wojska ze społeczeństwem, a już na początku lat trzydziestych dostrzeżono pierwsze efekty tych działań. Z inicjatywy władz cywilnych, rozwijające się, coraz bardziej świadome społeczeństwo organizowało liczne festyny połączone ze zbiórką pieniędzy na zakup sprzętu dla armii. Druga wojna światowa począwszy od kampanii wrześniowej, poprzez pięć lat hitlerowskiej okupacji do Powstania Warszawskiego, to zjawisko nie tyle współpracy, ale wręcz integracji wspólnych wysiłków wszelkich organizacji wojskowych z ludnością cywilną.

W powojennej historii Wojska Polskiego możemy raczej mówić o relacjach cywilno - wojskowych. Zjawisko to przejawiało się głównie w pracach świadczonych na rzecz gospodarki narodowej oraz pomocy wojska w czasie klęsk żywiołowych. Żołnierze LWP posiadali również bogate doświadczenia w kontaktach z ludnością lokalną, nabyte podczas udziału w licznych operacjach pokojowych, prowadzonych pod egidą UN[36]. W listopadzie 1973 Polacy rozpoczęli służbę w Egipcie w ramach misji UNEF II[37]. W latach 1992 – 1995 w składzie sił UNPROFOR[38] działał polski batalion zorganizowany na bazie 16 bpd z 6 BDSz. W grudniu 1993 roku na Wzgórzach Golan rozpoczęła się misja 10 bdsz tej samej brygady w ramach sił UNDOF, gdzie Polacy pierwszy raz w swojej historii rozpoczęli służbę jako jednostka operacyjna[39].

Po parafowaniu porozumienia pokojowego w sprawie Bośni i Hercegowiny oraz ustanowieniu sił IFOR (następnie SFOR[40]), wspomniany już 16 bpd z Krakowa, jako

---

[36] Polska Rzeczpospolita Ludowa jako jedyny kraj z byłych państw - stron Układu Warszawskiego, od 1973 roku była uprzywilejowana asygnowaniem swoich żołnierzy poza granice bloku państw socjalistycznych do udziału w tego rodzaju operacjach.

[37] United Emergency Force in the Middle East, zobacz: L. Zapałowski, Operacje pokojowe ONZ, Kraków 1989, s. 191.

[38] United Nation Protection Force.

[39] United Nation Disengagement Observer Force. Zobacz: E. Osmańczyk, Encyklopedia spraw międzynarodowych i ONZ, Warszawa 1974, s. 627.

[40] Implementation Forces powstały 14 grudnia 1995 w celu nadzorowania pokoju w pierwszym roku obowiązywania porozumienia z Dayton zawartego w dniu 21 listopada 1995. Głównym zadaniem było stworzenie bezpiecznych warunków dla organizacji międzynarodowych odpowiedzialnych za cywilne aspekty porozumienia. Po wyborach we wrześniu 1996 na mocy rezolucji UN nr 1088 powstał SFOR (Stabilization Forces) jako legalny następca sił IFOR, którego mandat wygasł dnia 22 grudnia 1996.

pierwsza jednostka WP rozpoczął pełne współdziałanie z jednostkami NATO. W dniu wyjazdu do Bośni i Hercegowiny[41] jednostka przeznaczona do działania w ramach sił IFOR nie posiadała w swoich strukturach sekcji współpracy cywilno – wojskowej. Po rozwinięciu w rejonie działania jednym z pierwszych pytań przełożonych z Brygady Nordycko – Polskiej były pytania o sekcję CIMIC. Ponieważ w strukturach zarówno dowództwa brygady, jak i już rozwiniętych innych batalionów[42] takie sekcje funkcjonowały, zaistniała natychmiastowa potrzeba stworzenia CIMIC na szczeblu batalionu. W tym celu oddelegowano jednego oficera z sekcji operacyjnej (S-3), wyznaczając go na stanowisko szefa CIMIC, drugi oficer dojechał z Polski. Tłumaczy poszukiwano wśród ludności lokalnej i tak sekcja została uzupełniona o tłumacza języka serbsko – chorwackiego. Jej działalność polegała na zbieraniu informacji o środowisku lokalnym, uczestnictwo w różnego rodzaju rozmowach pomiędzy dowództwem batalionu, a czynnikami cywilnymi (organizacje, ludność, itp.) i rozdziale pomocy humanitarnej. Szczegółowa specyfika współpracy z ludnością lokalną (typowa dla obszaru objętego konfliktem etnicznym) zostanie przedstawiona w następnym podrozdziale. Warto jednak zaznaczyć, że była to pierwsza komórka CIMIC stworzona w strukturach Wojska Polskiego. Kadra była zmuszona z dnia na dzień uczyć się zupełnie nowych form operacyjnych, gdyż metody działania nie były oparte na żadnych zasadach wynikających z regulaminów (dokumentacja taka jeszcze nie istniała zarówno w Wojsku Polskim, jak i w samych strukturach NATO). Nawet każda kolejna zmiana mogła liczyć tylko na doświadczenia wynikające z poprzednich.

Z licznych, najbardziej aktualnych przykładów wsparcia środowiska cywilnego przez wojsko – na terenie naszego kraju – na uwagę zasługują dwa (zdaniem autora pracy) bardzo charakterystyczne wydarzenia. Pierwszym przykładem jest pożar

---

[41] 18 stycznia 1996.
[42] W skład brygady Nordycko – Polskiej wchodziły oprócz polskiego batalionu, bataliony: fiński, szwedzki, duński i norweski.

lasów na Górnym Śląsku w 1992 roku, a drugim powódź zwana „powodzią tysiąclecia" w roku 1997. Oba przypadki dotyczą pomocy wojska w zwalczaniu klęsk żywiołowych, które swoim zasięgiem obejmowały rozległe tereny kraju. Pożar lasu w rejonie miejscowości Kuźnia Raciborska został zauważony w godzinach południowych 26 sierpnia 1992 roku. Natychmiast zostały zaalarmowane jednostki rejonowej straży pożarnej, ale już po pierwszych rekonesansach okazało się, że sytuacja wymaga uruchomienia systemu zarządzania kryzysowego. Pożar szybko się rozprzestrzeniał, a miejscowe jednostki straży pożarnej nie były w stanie go opanować. Wraz z koniecznością wsparcia działań przez dodatkowe zastępy strażackie spoza rejonu województwa, zwrócono się z prośbą do wojska o pomoc. Dotyczyła ona głównie skierowania do rejonu działania żołnierzy wyposażonych w łopaty, siekiery i piły. Należy zaznaczyć, że wojsko posiadało również środki łączności, które odegrały bardzo znaczącą rolę w koordynacji działań (nie tylko wojskowych). Dodatkowo żołnierze wyposażeni zostali w racje żywnościowe na okres pięciu dni[43]. W kulminacyjnym okresie akcji (29/30 sierpnia) liczba żołnierzy biorących udział w zwalczanie klęski żywiołowej wynosiła 3 200. Była to bardzo znacząca część biorąc pod uwagę fakt, że w tym czasie liczba wszystkich ludzi zaangażowanych w akcję wynosiła 10 280[44]. Pożar został opanowany dopiero w dniu 3 września, a powierzchnia spalonego drzewostanu obejmowała 9 062 ha. Drugim przypadkiem była wspomniana powódź w lipcu 1997 roku. Celem autora pracy nie jest jednak przedstawianie w liczbach sił oraz środków skierowanych przez MON do pomocy w zwalczaniu klęski żywiołowej. Najważniejszy jest fakt, że udzielenie pomocy ze strony wojska było konieczne i niezbędne, gdyż stan klęski obejmował 26 województw, a łączna powierzchnia rejonów zalanych sięgała 6 700 km^2. Tym razem rozmiar zatopień, a tym samym klęski żywiołowej wymusił skierowanie do działania oprócz żołnierzy, użycie różnego rodzaju ciężkiego sprzętu inżynieryjnego oraz

---

[43] Opisywana sytuacja dotyczy grupy żołnierzy 10 bdsz z Krakowa wydzielonej do zwalczania klęski żywiołowej w dniu 29 sierpnia.

[44] 3 200 żołnierzy, 2 430 strażaków z OSP, 2 270 strażaków z PSP, 1 280 ratowników z obrony cywilnej, 650 policjantów, 450 pracowników leśnych. Zobacz: www.kwpsp.wroc.pl.

śmigłowców. Innymi, nie tak bardzo spektakularnymi, ale powszechnymi przykładami gotowości wsparcia środowiska cywilnego przez wojsko są:

- działania patroli rozminowania, pełniących służbę w garnizonach oraz pozostających w 72 – godzinnej gotowości do działania od czasu zgłoszenia;
- pełnienie dyżurów przez załogi samolotów oraz śmigłowców ratownictwa morskiego i zespoły poszukiwawcze SAR[45];
- pełnienie dyżurów przez załogi samolotów transportowych, które pozostają w gotowości do wylotów w ramach akcji „Serce" (dotyczy głównie 13 pułku lotnictwa transportowego z Balic);
- wydzielanie grup żołnierzy pozostających w gotowości do zwalczania klęsk żywiołowych (pożary, powodzie, śnieżyce, itp.).

Nie można również zapominać o wojskowym sprzęcie radiolokacyjnym, który znacząco wspomaga system kierowania cywilnym ruchem lotniczym w przestrzeni powietrznej kraju. W gotowości pozostają również liczne wojskowe stacje sanitarno – epidemiologiczne, meteorologiczne, radiologiczne, itp.

3.3 Problematyka współpracy cywilno – wojskowej na przykładzie działania Polskiej Jednostki Wojskowej w Kosowie (1999)

12 marca 1999 roku w Independence (Missouri USA) w obecności sekretarza stanu Madeleine Albright, ministrowie spraw zagranicznych: Czech, Polski i Węgier,

---

[45] Search and Rescue. Zobacz: AAP 6 (2004), NATO Glosary of Terms and Definition, s. 2-S-2.

złożyli dokumenty ratyfikacyjne. Od tej chwili staliśmy się pełnoprawnym członkiem sojuszu. Status ten nie tylko daje przywileje, ale nakłada również obowiązki. Takim obowiązkiem, trzy miesiące po naszej akcesji, stała się kolejna planowana interwencja militarna NATO na Bałkanach. Na mocy „Zarządzenia Ministra Obrony Narodowej nr 66/Org." z dnia 16 czerwca 1999 sformowana została Polska Jednostka Wojskowa (PJW) w Siłach Międzynarodowych KFOR[46]. Do wykonania tego zadania został wyznaczony 18 bdsz z Bielska Białej podległy dowództwu 6 BDSz z Krakowa. Pierwszy raz w historii Rzeczpospolita Polska, jako członek Paktu Północnoatlantyckiego, oddała do dyspozycji jednostkę wojskową do udziału we wspólnej operacji sojuszniczej.

3.3.1 Sekcja współpracy cywilno - wojskowej

Po zapadnięciu decyzji o skierowaniu 18 bdsz do Kosowa przyspieszono procesy uzupełnienia stanów osobowych, wyposażenia bojowego i logistycznego jednostki. Kadra podnosiła swoje kwalifikacje, głównie w zakresie nauki języka angielskiego na różnego rodzaju kursach stacjonarnych oraz na szkoleniach specjalistycznych (również poza granicami kraju). Sekcja CIMIC analizowała sytuację polityczną w Kosowie i jej wpływ na rozwój wydarzeń na arenie międzynarodowej. Pracowano nad zbieraniem informacji dotyczących historii ziem objętych konfliktem, różnic kulturowych, religijnych oraz społecznych między poszczególnymi stronami konfliktu. Badano również postępy w prowadzonych rozmowach pokojowych. Analizowano działalność poszczególnych ugrupowań politycznych zarówno w rejonie konfliktu jak i samej Serbii oraz możliwe nastawienie ludności lokalnej do wojsk KFOR i Wojska Polskiego w rejonie operacyjnego przeznaczenia. Sekcja składała

---

[46] Dodatkowe wytyczne zostały określone w „Rozkazie Szefa Sztabu Generalnego WP nr 67/Org." z 16.06.1999 r. w sprawie sformowania PJW w Siłach Międzynarodowych KFOR i „Rozkazie Dowódcy Wojsk Lądowych nr Z-26/Org." z 17.06.1999 w sprawie sformowania PJW w KFOR.

się z szefa sekcji[47], oficera oraz tłumaczy, ale podczas wyjazdu w rejon misji w jej składzie oprócz żołnierzy zawodowych znajdował się tylko jeden tłumacz języka albańskiego i serbskiego. Dopiero 17 lipca 1999 roku z Albanii został oddelegowany drugi tłumacz języka serbskiego[48].

Z oceny prowadzonej w czasie pierwszych rekonesansów wynikało, że ludność pochodzenia albańskiego mimo, że zna język serbsko – chorwacki nie chce go używać. Nawet próba prowadzenia rozmowy w tym języku stwarzała sytuacje kryzysowe. W celu zapewnienia ciągłości i sprawności komunikacji, priorytetowym zadaniem stało się poszukiwanie co najmniej ośmiu tłumaczy wśród ludności lokalnej znających język polski lub angielski. Ich brak uniemożliwiał nie tylko prawidłowe funkcjonowanie sekcji CIMIC, ale również posterunków (szczególnie na przejściach granicznych). Ze względu na brak rynku pracy, zgłosiło się kilka osób, z których do 17 lipca zatrudniono dwie i w ciągu pięciu dni kolejne dwie. Byli to Albańczycy[49] znający dość dobrze język polski. Wszyscy tłumacze (polscy i lokalni) na początku misji zakwaterowani byli w bazie, poruszali się w polskich mundurach wojskowych bez stopni i broni. Przeszkodą w zatrudnianiu tłumaczy były skromne (w porównaniu do Amerykanów) zasoby finansowe. Strona polska mogła zaoferować 500 – 600 DM podczas, gdy US Army proponowała około 900 USD.

Zadaniem sekcji było utrzymanie łączności pomiędzy przywódcami lokalnej administracji cywilnej, formalnymi i nieformalnymi liderami społeczności, przedstawicielami humanitarnych organizacji pozarządowych, ludnością cywilną oraz koordynacja działań pomiędzy nimi a dowództwem jednostki. Kadra zawodowa sekcji współuczestniczyła w tworzeniu wojskowego systemu dowodzenia poprzez gromadzenie, analizowanie, opracowanie i rozpowszechnianie informacji jawnych.

---

[47] Pierwszym szefem sekcji CIMIC w okresie od czerwca do listopada 1999 roku była autor dysertacji.
[48] Tłumacz pierwotnie był zatrudniony dla potrzeb misji AFOR w Albanii, ale ze względu na znajomość tylko języka serbskiego był tam bezużyteczny.
[49] Dla potrzeb dysertacji autor przyjmuje nazwę Albańczycy, ale ludność pochodzenia albańskiego zamieszkująca Kosowo określana jest mianem Kosowarów.

Brała również udział w realizacji przedsięwzięć związanych z migracją ludności oraz w przypadkach zagrożenia koordynowała działania w celu zapewnienia wojskom NATO swobody poruszania się[50]. Dodatkowo uczestniczyła w prowadzeniu negocjacji z udziałem lub w imieniu dowódcy PJW KFOR.

Po przybyciu w rejon misji działalność sekcji skupiona była na nawiązaniu kontaktów z ludnością cywilną oraz na zbieraniu informacji o terenie i liczbie ludności w rejonie odpowiedzialności PJW. System zbierania informacji obejmował dane dotyczące nastrojów, ilości mieszkańców w poszczególnych miejscowościach oraz standardu ich życia, potrzeb materialnych (w celu ukierunkowania pomocy humanitarnej) oraz kontaktów z organizacjami politycznymi, działającymi legalnie lub nie. Zadania te realizowano poprzez osobiste kontakty oficerów sekcji z ludnością obu grup etnicznych, przedstawicielami organizacji humanitarnych, UNMIK[51], UNHCR[52], oraz OSCE. Wymiana informacji prowadzona była wspólnie z sekcją rozpoznawczą (S-2) poprzez analizowanie meldunków z patroli. Utrzymywano ścisłą współpracę z przełożonymi w brygadzie amerykańskiej (G-5 Task Force „Falcon") uczestnicząc w cotygodniowych odprawach „Information Operation Working Group" (IOWG), na których obecni byli oficerów CIMIC z jednostek wchodzących w skład brygady międzynarodowej. Oficerowie S-5 brali również udział w cotygodniowych spotkaniach organizowanych na terenie obu gmin przez UNMIK w ramach „Joint Security Commission" pomiędzy organizacjami międzynarodowymi oraz lokalną administracją. Tematy poruszane na spotkaniach dotyczyły głównie utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego w administrowanych gminach.

Działalność S-5 zmierzała do stabilizacji życia ludności oraz łagodzenia napięć pomiędzy grupami etnicznymi poprzez: zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom (eskorty, patrole, punkty kontroli), udzielanie pomocy materialnej (na przykład

---

[50] Freedom of Movement.
[51] United Mission in Kosova.
[52] United Nation High Commissioner for Refugees.

dystrybucja darów pochodzących od organizacji humanitarnych) oraz technicznej (utrzymywanie przejezdności głównych dróg, organizacji dowozu dzieci do szkół z oddalonych, a w zimie odciętych miejscowości). Obejmowała również pomoc dla zakładów pracy w zakresie rozpoczęciu produkcji, a tym samym stworzenia jakichkolwiek miejsc pracy. Na podstawie ankiet (opracowanych w języku serbskim oraz albańskim) stworzono bazę danych o miejscowościach zawierającą lokalizację placówek użyteczności publicznej (szkoły, szpitale, apteki, itp.), miejsc kultu religijnego oraz zabytków. Zlokalizowano również organizacje prowadzące działalność w rejonie odpowiedzialności PJW.

Przyjęto następujący system pracy: szef sekcji, oficer wraz z jednym tłumaczem znajdowali się na SD batalionu, czterech tłumaczy języka albańskiego oddelegowano na posterunki zlokalizowane w rejonie zamieszkałym przez tą ludność. Tłumacz języka serbskiego został zakwaterowany na stałe w enklawie serbskiej. Takie rozwiązanie zapewniło w owym czasie (1999 rok) minimalne wymagania w zakresie wykonywania zadań mandatowych w rejonie odpowiedzialności. Tłumacze brali udział w rutynowych patrolach, podczas których dowódca patrolu musiał porozumieć się z ludnością lokalną. Ponieważ każdy dzień (z niedzielą włącznie) rozpoczynał się od odprawy, na której dowódcy meldowali sytuację operacyjną w ich strefie, szef sekcji miał dobrą orientację w tym, co się wydarzyło lub co mogło się wydarzyć w rejonie PJW. Dodatkowo szef sekcji był zobowiązany przedstawić aktualne zagrożenia mogące się pojawić ze strony poszczególnych grup etnicznych (ich stosunek do siebie, do KFOR i PJW). Co drugi dzień był odpowiedzialny za przygotowanie analizy wiadomości rozpowszechnianych w środkach masowego przekazu. Studiowanie prasy lokalnej obu grup etnicznych i analizowanie audycji radiowych było bardzo ważnym elementem zdobywania informacji. Po odprawie szef sekcji organizował patrol, który udawał się wraz z tłumaczem do poszczególnych stref w celu dokładnego zapoznania się z sytuacją lub zdobycia nowych informacji.

W każdą środę o godzinie 14.00 w Camp Bondsteel (HQ MBNE[53]) odbywała się odprawa, na której szefowie CIMIC wszystkich batalionów meldowali sytuację w ich rejonach, określając priorytety działania na nadchodzący tydzień oraz zapoznając się z wytycznymi do działania brygady i całego KFOR. Na odprawach IOWG przełożeni amerykańscy nigdy nie narzucali priorytetów działania dla batalionów. Przyjęto system, który w pełni akceptował przede wszystkim zadania narzucone sobie przez dowódcę każdego batalionu. Inne zadania traktowano drugoplanowo, każdorazowo ograniczając się do potwierdzenia, czy podany termin będzie możliwy do realizacji.

Oficerów S-5 wraz z tłumaczami zakwaterowano przy bramie wjazdowej do bazy. Lokalizację taką uzasadniały trzy znaczące czynniki. Pierwszy - tłumacze lokalni nie mieli możliwości poruszania się samodzielnie po bazie, co ograniczało do minimum ewentualne zdobywanie przez nich informacji na temat działania PJW oraz ich możliwe przekazywanie do placówek WAK[54]. Drugim czynnikiem była potrzeba ciągłej obecności tłumacza przy bramie, gdyż ludność lokalna przychodziła do bazy prosząc o pomoc medyczną, humanitarną lub zgłaszając lokalizację min, wypadków i naruszeń prawa. Trzecim była ciągła gotowość do uczestnictwa w patrolach (patrol wyjeżdżając z bazy brał tłumacza ze sobą).

Już w sierpniu 1999 roku okazało się, że ze względu na duże zapotrzebowanie na informację i możliwość porozumiewania się z ludnością lokalną obsada etatowa sekcji jest niewystarczająca. Pojawiła się pilna potrzeba zatrudnienia kolejnych tłumaczy. Po zgłoszeniu takiego problemu przełożonym[55], US Army zatrudniła dla potrzeb polskiego batalionu czterech tłumaczy (trzech albańskich i jednego serbskiego) delegując ich na stałe do PJW. Jedyną trudnością było to, że byli to tłumacze anglojęzyczni, czyli kontakt z nimi był znacznie utrudniony i ograniczony dla żołnierzy nieznających tego języka. Dodatkowym problemem utrudniającym pracę

---

[53] Stanowisko Dowodzenia Międzynarodowej Brygady Północ – Wschód.
[54] Wyzwoleńcza Armia Kosowa.
[55] W kraju i w brygadzie amerykańskiej.

w sekcji były nieporozumienia do jakich dochodziło pomiędzy tłumaczami zatrudnionymi przez stronę polską oraz amerykańską. Powodem była wspomniana sytuacja finansowa. Wykonując te same zadania, ale poruszając się w mundurach amerykańskich, tłumacze ci dostawali około dwukrotnie większe uposażenie będąc na liście płac US Army.

W każdej enklawie przełożeni amerykańscy umiejscowili komórki US Civil Affairs, które składały się z dowódcy, czterech podoficerów oraz dwóch tłumaczy, a sekcja S-5 utrzymywała z nimi ścisłą współpracę. Według ustaleń raz w tygodniu szef sekcji CIMIC miał się spotykać z obydwoma dowódcami US CA, ale praktycznie spotkania takie odbywały się codziennie.

3.3.2 Współpraca z ludnością lokalną i organizacjami

Od początku swojej obecności żołnierze PJW spotykali się z różnymi formami próśb ze strony ludności cywilnej o udzielenie pomocy. Albańczycy oraz Serbowie prosili głównie o środki do życia w postaci żywności (bardzo poszukiwane były odżywki dla dzieci). Przychodzili pod bramy posterunków przynosząc dzieci, przede wszystkim w celu uzyskanie pomocy medycznej w zakresie wykonania badań. Do takiej działalności batalion, w miesiącach lipiec - sierpień 1999 roku, nie był przygotowany. Jednostka polska nie dysponowała, ani odżywkami dla dzieci, ani lekarstwami dla ludności cywilnej. W żadnym przypadku nie odmówiono pomocy lekarskiej, ale lekarze bardzo niechętnie podawali lekarstwa, zwłaszcza dzieciom. Nie było to wynikiem ich złej woli, ale związane z ryzykiem podawania lekarstw, które przeznaczone były dla dorosłych. Oczekiwali więc na obiecaną pomoc humanitarną organizacji międzynarodowych, której rozdział bardzo by podniósł autorytet KFOR oraz samych żołnierzy polskich w oczach miejscowej ludności.

W związku z rozpoczynającym się okresem żniw i trudną sytuacją ekonomiczną w strefie, wojska KFOR w dniu 26 lipca rozpoczęły dystrybucję paliwa w ramach operacji „Harvest"[56]. PJW dysponowała paliwem (3 650 l oleju napędowego), które przeznaczone było dla ludności cywilnej według określonych priorytetów: maszyny rolnicze, karetki pogotowia i wozy straży pożarnej. Była to pierwsza masowa forma pomocy humanitarnej realizowana całkowicie przez wojsko. Przewidywany czas trwania akcji został określony na dwa tygodnie. Sekcja S-5 odpowiedzialna za rozdział paliwa przyjęła założenie, że każdy użytkownik otrzyma 10 l paliwa do zbiornika maszyny rolniczej, którą przyjedzie we wskazane miejsce. Dwa dni przed planowaną akcją ludność została uprzedzono o miejscu, godzinie oraz warunkach dystrybucji za pomocą plakatów. W dniu 27 lipca rozprowadzono 2 000 l wśród Albańczyków oraz 1 650 l wśród Serbów. Biorąc pod uwagą duże zainteresowanie ludności lokalnej, batalion wystąpił z prośbą do przełożonych o przydział dodatkowej ilości paliwa. Dwa dni później rozlano 1 200 l dla enklawy albańskiej oraz 2 400 l dla Serbów (z tego około 1 000 przeznaczono dla szpitala, placówki Czerwonego Krzyża oraz piekarni w celu uruchomienia agregatów prądotwórczych). Kilkakrotnie dyrektor serbskiego ośrodka zdrowia zwracał się z prośbą o dostawę paliwa dla placówki do agregatu prądotwórczego (noworodek przebywający w inkubatorze przeżył tylko dzięki natychmiastowej dostawie paliwa, gdyż nie było prądu) lub do ambulansu. W okresie 5 - 6 sierpnia rozprowadzono dodatkowo 3 275 l paliwa, w tym 400 dla szpitali zlokalizowanych w obu gminach. Podczas dystrybucji, której dokonywano na podstawie zgłoszonego nazwiska i numeru pojazdu, można było zauważyć próby wprowadzania żołnierzy w błąd, poprzez wielokrotne podjeżdżanie jednym pojazdem przez kilku użytkowników, którzy zamieniali tablice rejestracyjne, w celu otrzymania jak największej ilości paliwa. Ogółem sekcja S-5 wraz sekcją logistyczną batalionu rozdysponowała 10 525 l, z tego 1 400 dla szpitali oraz innych instytucji użyteczności publicznej.

---

[56] Żniwa.

Pomoc ta inaczej traktowana była przez Albańczyków, a zupełnie inaczej odnosili się do niej Serbowie. Dla tych pierwszych była darmowym źródłem zdobycia paliwa, ponieważ pod koniec lipca 1999 roku w strefie albańskiej uruchomiona została większość stacji benzynowych. Właściciele legalnie lub nielegalnie sprowadzali paliwo z FYROM[57], więc ten kto dysponował środkami finansowymi mógł tankować na ogólnie przyjętych zasadach bez żadnych ograniczeń. Dla drugich było to jedyne źródło zdobycia paliwa. Szef sekcji CIMIC prowadził rozmowy zarówno z przełożonymi jak i Serbami na temat możliwości zakupu paliwa dla jedynej stacji benzynowej w enklawie serbskiej zlokalizowanej w miejscowości Brezovica. Dla przełożonych w brygadzie amerykańskiej przeszkodą były procedury celne, czyli „kto zapłaci cło na granicy macedońskiej". Serbowie nie potrafili pogodzić interesu społecznego z interesem prywatnym. Ludzie, którzy byli gotowi zainwestować pieniądze i dokonać zakupu (na przykład pop, czy właściciel hotelu „Narcyz") nie mogli zrozumieć, że nie będą mieli z tego żadnych zysków. Rozwiązanie wypracowane w sekcji CIMIC zakładało zebranie pieniędzy, zakup paliwa do cysterny wojskowej (u Albańczyków) w obecności przedstawicieli serbskiego Czerwonego Krzyża oraz jego dystrybucję na terenie enklawy serbskiej przez tą samą organizację. Niestety do realizacji tego rozwiązania nie doszło.

Dnia 30 lipca do polskiego batalionu przyjechała szefowa Polskiej Akcji Humanitarnej Janina Ochojska, wraz z trzema przedstawicielami innych organizacji humanitarnych. Podczas spotkania z dowództwem omówione zostały problemy związane z udzieleniem pomocy, a następnie przeprowadzono rekonesans w strefie odpowiedzialności PJW. Następnego dnia odbyło się spotkanie, w którym wzięli udział: Janina Ochojska, przedstawiciele UNHCR w Polsce oraz Fundacji Stefana Batorego, przedstawiciele US Civil Affairs na enklawę serbską i albańską. Biorąc pod uwagę fakt, że spotkanie odbywało się na terenie enklawy albańskiej, zaproszono na nie przedstawicieli tej społeczności, ale z niewyjaśnionych przyczyn byli nieobecni.

---

[57] Former Yugoslavian Republic of Macedonia.

Po przedstawieniu sytuacji w obu enklawach przez przedstawicieli US CA oraz sekcji S-5, próbowano ustalić rozwiązania dotyczące prowadzenia pomocy humanitarnej dla regionu w zakresie dostaw żywności, pomocy medycznej oraz infrastruktury mieszkalnej. Takie samo spotkanie odbyło się w dniu 2 sierpnia z przewodniczącym serbskiego Czerwonego Krzyża. Dyskutowano nad problemami niesienia szeroko zakrojonej pomocy dotyczącej zaspokajania podstawowych potrzeb ludności. Na uwagę zasługuje fakt podkreślania w rozmowie, że organizacja ta jest gotowa do niesienia pomocy również ludności albańskiej, co spotkało się z zainteresowaniem polskich organizacji humanitarnych. Sytuacja ta zminimalizowałaby koszty oraz czas dotarcia konwojów z pomocą do strefy odpowiedzialności PJW. Pomimo przekazania rzetelnych informacji na temat liczebności i potrzeb populacji w rejonie oraz obietnic Janiny Ochojskiej złożonych przedstawicielom ludności lokalnej do końca roku 1999 powstała tylko grupa organizacyjna PAH w Kačaniku.

We wrześniu sekcja CIMIC nawiązała kontakt z niemiecka organizacją humanitarną „Die Johanniter", której magazyn był zlokalizowany 600 m od SD batalionu. W zamian za pomoc podczas rozładunku (wydzielanie wózka widłowego i żołnierzy), ochronę ciężarówek na parkingu przed bramą w godzinach nocnych oraz pomoc w przekraczaniu granicy, batalion otrzymywał część darów do dystrybucji. Ponieważ organizacja ta opiekowała się głównie Albańczykami, proszono dowódcę batalionu o dystrybucję darów wśród Serbów. W dniu 15 września żołnierze rozdali paczki żywnościowe i odzieżowe otrzymane od „Die Johanniter" w Sušicach i Viči. Pomogli również w rozładunku 18 ton produktów spożywczych, głównie cukru oraz słodyczy. Przekazane produkty zostały rozwiezione do trzech szkół podstawowych i przekazane dzieciom (1 100 kg cukru, 1 000 kg słodyczy). 17 września przekazano 110 paczek z odzieżą dla dzieci i dorosłych. Pomocą zostały objęte miejscowości, w których kilka dni wcześniej żołnierze polscy dokonali aresztowań związanych z konfiskatą broni (Jazince, Sevce, Vrbestnica, Brezovica).

W dniu 17 października do PJW przybył pierwszy konwój humanitarny z darami. Konwój składał się z pięciu samochodów ciężarowych o ładowności 20 ton. Wartość darów sięgała prawie 330 tysięcy USD. Dary zawierały kurtki, koszule i buty zimowe ofiarowane przez Wojsko Polskie oraz 65 ton produktów spożywczych (mąka, kasza, konserwy) i lekarstw. Tego samego dnia dokonano podziału darów, biorąc pod uwagę ilość mieszkańców w poszczególnych strefach: 1 ksz - 45%, 2 ksz - 30% (dla Albańczyków), 3 ksz - 25% (dla Serbów). Dary po przeładowaniu na samochody ciężarowe zostały rozwiezione na posterunki kompanijne, w celu ich dalszej dystrybucji. Lekarstwa oraz materiały opatrunkowe dostarczone przez Caritas Polska podzielono i przekazano do szpitali w Štrpcach 50% i Kačaniku 50%.

Zgodnie z poleceniem Szefa Oddziału Misji Międzynarodowych nakazującym wsparcie dystrybucji artykułów pomocy humanitarnej w strefie odpowiedzialności PJW KFOR, transporty z darami kierowane były bezpośrednio do jednostki. Na podstawie informacji zgromadzonych przez oficerów sekcji CIMIC i dowódców pododdziałów opracowano rozdzielniki, które były podstawą do podziału na sektory odpowiedzialności PJW (proporcjonalnie do ilości ludności).

Dowódcy stref współpracujący z Radami Starszych poszczególnych miejscowości dokonywali dystrybucji otrzymanych darów, starając się dotrzeć do wszystkich mieszkańców. Dostarczone dary przekazywane były sołtysom wiosek (dla ludności albańskiej), którzy prowadzili dalszą dystrybucję pod nadzorem żołnierzy. Pomoc ta była dzielona sprawiedliwie, gdyż odbywała się zwykle w obecności wszystkich mieszkańców. W większości miejscowości położonych w gminie Štrpce dary przekazywane były bezpośrednio dla rodzin. Stwierdzono bowiem nadużycia ze strony serbskiego Czerwonego Krzyża, który domagał się samodzielnej dystrybucji darów. Pop gminy Štrpce próbował wymusić na kadrze sekcji CIMIC przekazanie mu pewnej ilości produktów. W czasie rozdzielania pomocy w poszczególnych strefach szczególną uwagę zwrócono na to, aby jak najwięcej pomocy humanitarnej dotarło

przed porą deszczową, głównie do wiosek położonych wysoko w górach. Już wtedy żołnierze mieli problem z dojechaniem do osad albańskich w okolicach miejscowości: Burnik, Korbulić, Pustenik, a do niektórych docierano tylko pieszo, na przykład do Kostanieva. Stan techniczny dróg był fatalny. Łatwo można było przewidzieć, że zimą niektóre wioski będą całkowicie odcięte od świata. Do końca roku 1999 łącznie przyjęto cztery konwoje (3 „Caritasu Polska", 1 PAH) zawierające dary załadowane do 16 samochodów TIR (14 „Caritas Polska" i 2 PAH).

Siły KFOR były zobowiązane nie tylko do zapewnienia podstawowych funkcji życiowych wszystkim mieszkańcom Kosowa, ale również myślały o przyszłości prowincji. Przejawem takiego działania w regionie była organizacja szkolnictwa, czyli realizacja wszystkich przedsięwzięć związanych z rozpoczęciem roku szkolnego 1999/2000. Serbowie, przewidując rozwój konfliktu zakończyli rok szkolny rozdaniem świadectw już w marcu 1999 roku. Tylko nieliczne dzieci, które musiały zdawać egzaminy poprawkowe otrzymały świadectwa pod koniec czerwca. Zupełnie inaczej wyglądała sytuacja w szkołach albańskich. Z powodu niespodziewanej dla Albańczyków eskalacji konfliktu, do zrealizowania całości programu zabrakło dwóch miesięcy.

Działania PJW rozpoczęto od określenia liczby nauczycieli, uczniów i stanu bazy dydaktycznej. W sekcji CIMIC opracowano ankiety, które zawierały pytania dotyczące ilości dzieci uczęszczających do szkół przed konfliktem. Wypełnione kwestionariusze miały również dostarczyć informację na temat ilości dzieci mających rozpocząć naukę, w rozbiciu na rodzaje szkół (cztero - ośmioklasowe i średnie). Inne pytania dotyczyły profilu nauczania, stanu technicznego budynków, wyposażenia oraz ewentualnych potrzeb. Formularze zostały przetłumaczone na język serbski oraz albański. Za stronę albańską ankiety wypełniali dyrektorzy lub nauczyciele obecni w szkołach, natomiast w enklawie serbskiej funkcjonujący wydział edukacji. Dodatkowo dowódcy patroli podczas wyszukiwania szkół i wręczania ankiet określali

ich położenie (za pomocą urządzenia GPS[58]), łatwość dotarcia do szkoły pomocy medycznej (możliwość lądowania śmigłowca) i najważniejsze, czy istnieje niebezpieczeństwo występowania min. Na podstawie formularzy ustalono liczbę uczniów przed konfliktem na 4 000 dzieci oraz 2 100 młodzieży (Albańczycy 2 900 / 1 600 oraz Serbowie 1 100 / 500). W sumie na terenie odpowiedzialności PJW znajdowało się 51 szkół. Albańczycy posiadali 15 szkół podstawowych w systemie nauczania czteroklasowym, 22 szkoły ośmioklasowe oraz 5 szkół średnich. Serbowie posiadali 3 szkoły podstawowe w systemie nauczania czteroklasowego, 5 w systemie ośmioklasowym i jedną szkołę średnią.

Szkoły albańskie były zniszczone, zdewastowane oraz rozkradzione. Szkoły, podobnie jak inne budynki, pozbawione były sprawnej kanalizacji, instalacji elektrycznej, a nierzadko konstrukcyjnie pozbawione były instalacji grzewczych oraz sanitariatów. We wszystkich placówkach zostały zniszczone albańskie książki. Większość z tych szkół nie nadawała się nawet do doraźnego przygotowania i użytkowania. Dramatu sytuacji dopełniał fakt, że brakowało nauczycieli oraz samych dzieci, ponieważ cała ludność albańska dopiero powracała do Kosowa. Szkoły serbskie były dobrze zachowane oraz nadawały się do natychmiastowego otwarcia. Wszystkie posiadały systemy grzewcze lub były wyposażone w piece. Kompletna kadra nauczycielska, pełniąca dyżury i chroniąca obiekty przed kradzieżami była w stanie rozpocząć naukę w przewidywanym terminie. Serbowie nie mieli żadnych problemów z bazą dydaktyczną, ale z dziećmi, które ukończyły szkołę podstawową oraz powinny iść do szkół średnich. Przed konfliktem szkoły takie zlokalizowane były w miastach, które teraz należały do Albańczyków. Częściowo można było rozwiązać ten problem na miejscu, gdyż w enklawie funkcjonowała szkoła średnia, ale kontynuowanie nauki na uniwersytecie w Prištinie było kompletnie niemożliwe. Oficerowie CIMIC pomagali również nauczycielom serbskim w odtwarzaniu

---

[58] GPS - Global Position System, przenośne urządzenie pozwalające, w oparciu o system satelitarny, określić położenie dowolnego obiektu na kuli ziemskiej. W wojsku najczęściej spotykamy urządzenia określające miejsce z dokładnością do 5 metrów.

dokumentacji szkół, przywożąc (głównie z Uroševaca) świadectwa oraz dzienniki szkolne. Na ich podstawie można było stwierdzić, czy dane dziecko ukończyło szkołę czy nie. Jeden z takich konwojów zakończył się tragicznie.

W dniu 28 września na prośbę serbskich nauczycieli zorganizowano konwój do miejscowości Uroševac. Nauczycielki zamierzały odebrać książki pracy z urzędów należących obecnie do Albańczyków oraz zobaczyć swoje domy, które pospiesznie opuściły. Dwaj mężczyźni pojechali w celu odebrania dokumentów i programów nauczania ze szkół, w których do czasu wybuchu konfliktu byli dyrektorami. Gdy konwój dotarł do Szkoły Technicznej w enklawie albańskiej, mężczyźni zostali rozpoznani przez ówczesnego dyrektora szkoły. Przywitanie oraz rozmowa nie nosiła znamion wrogości, więc nauczyciele serbscy przekonali dowódcę konwoju (oficera sekcji CIMIC), że są tu bezpieczni i może ich pozostawić na jakiś czas. Potwierdził to również albański dyrektor szkoły. Po takich zapewnieniach dowódca konwoju udał się z pozostałymi osobami do urzędu, celem odebrania książek pracy. Po powrocie żołnierze patrolu zostali poinformowani, że w czasie rozmowy z Serbami do gabinetu wszedł nieznany mężczyzna, który zabrał nauczycieli. W tej sytuacji powiadomiono służbę operacyjną batalionu, ŻW PJW[59], MP US[60] Army oraz grupę dochodzeniowo - śledczą (CID[61]). Po wstępnym przesłuchaniu zostało zatrzymanych trzech Albańczyków pod zarzutem współudziału w porwaniu. Zaginionych nigdy nie odnaleziono, a sam incydent stał się powodem poważnego kryzysu, między siłami KFOR (polskim batalionem), a Serbami. Spowodował trwające około dwa tygodnie blokady dróg, które zakończono dopiero po licznych negocjacjach z udziałem oficerów CIMIC oraz dodatkowych przydziałach pomocy humanitarnej.

Jednocześnie z programem uruchomienia szkół, oficerowie sekcji CIMIC zorganizowali akcję pod kryptonimem: „Bezpieczna droga do szkoły". Akcja miała na

---

[59] polska Żandarmeria Wojskowa.
[60] Military Police – amerykańska Żandarmeria Wojskowa.
[61] Criminal Investigation Detachment – wydział dochodzeniowo - śledczy.

celu redukcję zagrożeń w drodze do szkoły. Rozpoczęto ją 12 października w miejscowości Gotovuša (enklawa serbska). Polegała na rozdaniu wszystkim dzieciom w klasach I – IV, znaczków odblaskowych oraz przeprowadzeniu konkursu wiedzy o bezpiecznym poruszaniu się po drogach[62]. Maskotki dla dzieci przekazała niemiecka organizacja humanitarna „Die Johanniter", a sponsorem znaczków oraz przyborów szkolnych była gazeta „Trybuna Śląska"[63], która jako pierwsza ogłosiła w Polsce zbiórkę darów dla ludności mieszkającej w prowincji. odmienną formą zapewniania bezpieczeństwa dzieciom idącym do szkoły było zwiększenie aktywności patroli w miejscach, gdzie dzieci były szczególnie narażone na wypadki. Ustawienie patroli we wszystkich tych miejscach było niemożliwe, więc szef sekcji CIMIC wystąpił z prośbą do polskiego NSE[64] o zakup progów zwalniających. W dniu 12 listopada w ramach współpracy z UNMIK przetransportowano na SD batalionu 3 700 plecaków szkolnych. Były one darem organizacji UNICEF dla dzieci zamieszkałych w rejonie odpowiedzialności PJW[65].

W enklawie serbskiej, ze względu na brak paliwa, przez około miesiąc dzieci z miejscowości Gotovuša były dowożone do szkół wojskowymi honkerami. Droga o długości około 7 km przebiegała na otwartych przestrzeni, a rodzice bali się posyłać dzieci do szkoły obawiając się snajperów[66]. Później, już po zorganizowaniu normalnej komunikacji, mieszkańcy zwrócili się z prośbą o interwencję w sprawie zbyt wysokich opłat za przejazdy dzieci i młodzieży. Po rozmowie z właścicielami autobusów, w której uczestniczył przewodniczący Rady Gminy sytuacja uległa poprawie.

---

[62] Akcje przeprowadzono również w dniach 14 października - Deneral Janković, 15 Bob, 26 - Štrpce oraz 28 - Vići. W sumie rozdano 340 maskotek, upominków i 789 znaczków odblaskowych.
[63] J. Wiśniewski, *Naszymi prezentami już cieszą się dzieci*, „Trybuna Śląska Dzień" 1999, nr 258.
[64] National Support Element – był zlokalizowany na lotnisku Kumanowo (FYROM).
[65] 3 000 dla dzieci albańskich i 700 dla serbskich - podziału takiego dokonał UNICEF.
[66] Przypadki takie zdarzyły się w innych enklawach serbskich.

3.3.3 Szczególne przypadki współpracy ze środowiskiem cywilnym

Ze względu na etniczny charakter konfliktu, pomoc świadczona Serbom miała odmienny charakter niż pomoc dla Albańczyków. Struktura urbanizacyjna miejscowości i wiosek zamieszkiwanych przez Serbów była ściśle zwarta, co stało się zalążkiem powstania jednej z pięciu enklaw serbskich w Kosowie. Serbowie zostali zamknięci w otoczonej górami enklawie, bez możliwości „swobody poruszania się" po prowincji. Nie funkcjonowały sklepy z powodu braku możliwości ich zaopatrywania. Każda próba samodzielnego przejazdu (bez eskorty wojska) z enklawy do oddalonej o 80 km Serbii kończyła się tragicznie. Pierwszym taki przypadkiem (już po przejęciu zadań przez Polaków) było zaginięcie trzech Serbów z miejscowości Gotovuša. W dniu 21 lipca wyjechali ze Štrpc do Vranie (Serbia) po towar do sklepu. Trzy dni później MP US Army przyjęło zgłoszenie o ich zaginięciu i rozpoczęło poszukiwania. Ustalono, iż utrzymywali oni kontakt radiowy z enklawą oraz najprawdopodobniej zaginęli na odcinku Štrpce - Gnjilane[67]. Incydent ten bardzo szybko potwierdził fakt, że Serbowie byli „zamknięci" w swojej enklawie, a wspomniany „freedom of movement", który miały być zapewniony przez KFOR był fikcją. Zanim jednak na prośbę przedstawicieli władz serbskich ustanowiono stały „most humanitarny" między enklawą a Serbią, wydarzył się ważny incydent potwierdzający potrzebę jego stworzenia.

W dniu 23 lipca Serbowie zwrócili się do US CA z prośbą o przewiezienie pacjenta z pękniętym wrzodem żołądka do „Bramy nr 5" na granicy Serbii[68]. Najbliższy szpital znajdował się 20 km od enklawy, ale Serbowie nawet nie

---

[67] 23 lipca szef CIMIC otrzymał meldunek, że w Urosevac (na trasie przejazdu) znaleziono trzy ciała w kontenerach na śmieci. Z niewyjaśnionych powodów MP US Army nie zezwoliła jednak na wykonanie zdjęć zwłok w celu ewentualnego potwierdzenia tożsamości.

[68] Po ustanowieniu strefy buforowej między Serbią a Kosowem ustanowiono tylko 5 przejść autoryzowano „pas ziemi niczyjej 23 lipca szef CIMIC otrzymał meldunek, że w Urosevac (na trasie przejazdu) znaleziono trzy ciała w kontenerach na śmieci. Z niewyjaśnionych powodów US MP nie zezwoliła jednak na wykonanie zdjęć zwłok w celu ewentualnego potwierdzenia tożsamości.

dopuszczali do siebie myśli o możliwości ulokowania tam chorego, ponieważ obsługę medyczną stanowił personel albański. Ze względu na brak działań ze strony amerykańskiej, dowódca polskiego batalionu wraz z szefem CIMIC podjęli decyzję o konwoju ambulansu. Gdy okazało się, że konwój będzie możliwy, serbski lekarz dołączył jeszcze jednego pacjenta. Dwa honkery i ambulans wraz z chorymi dotarły do granicy, gdzie czekał już inny ambulans serbski, który zabrał ich do najbliższego szpitala we Vranje.

Po sprecyzowaniu problemu i ustaleniu zasad pomiędzy PJW a stroną serbską, ustanowiono konwój dwa razy w tygodniu. W rzeczywistości prowadzono cztery konwoje: poranny oraz popołudniowy ze Štrpc do „Bramy nr 5" i powrotne do Štrpc. Enklawa w polskiej strefie była pierwszą w prowincji, z której zainicjowano stałe transporty do Serbii. System ten był wzorcem dla konwojów organizowanych przez nacje dla innych enklawach. Planowo konwój wyruszał o godzinie 6.00 rano ze Štrpc. Mógł zawierać dowolna ilość pojazdów, ale sami Serbowie byli uprzedzani, że im więcej pojazdów, tym trudniej prowadzić ich ochronę. Konwoje były narażone na ataki ze strony Albańczyków. Najczęściej dochodziło do obrzucania kamieniami przez dzieci, ale zdarzały się też przypadki ostrzelania kolumny samochodów z broni automatycznej oraz przeciwpancernej. Ponieważ z pięciu istniejących dużych enklaw w Kosowie pozostały tylko dwie[69], ataki na konwoje nasilały się. Zachowanie bezpieczeństwa dla ludzi było jednym z priorytetowych zadań, gdyż miało bezpośredni wpływ na stosunek ludności serbskiej do PJW. Konwój zwykle ochraniany był przez dwa pojazdy (z przodu i z tyłu), ale wraz ze wzrostem zagrożenia ochronę wzmacniano transporterami BRDM-2 w środku ugrupowania. Samochody eskortujące dojeżdżały do punktu zwanego „Bramą nr 5" i bezwzględnie musiały się zatrzymać. Pojazdy KFOR nie mogły przekroczyć granicy serbskiej. Konwój dalej jechał sam, a na granicy czekały już na niego samochody serbskie

[69] Štrpce i Kosowska Mitrovica.

gotowe do drogi powrotnej[70]. W konwoju do Serbii jechali ludzie chorzy wymagający leczenia oraz ci, którzy zamierzali tam pozostać. W drodze powrotnej do enklawy przywozili: paliwo, zapasy żywności i towar do sklepów. Była również grupa ludzi, która załatwiała sprawy prawno – finansowe dotyczące życia gminy. Z rozmów przeprowadzonych z ludnością lokalną szef CIMIC dowiedział się, że istnieje grupa Serbów, która pobiera opłaty od kierowców samochodów osobowych[71]. Po interwencji kadry CIMIC proceder ten został bardzo szybko zakończony. Innym rodzajem konwojów były ewakuacje medyczne. Najczęściej kolumna składała się z dwóch samochodów marki Honker i serbskiej sanitarki. W tym wariancie eskorta czekała na granicy, aż do powrotu sanitarki ze szpitala. Zdarzały się również przypadki, że pacjent był transportowany polskim ambulansem wojskowym, wtedy na granicy czekała już sanitarka serbska. Serbowie mieli doskonale zorganizowaną łączność i przed każdorazowym wyjazdem konwoju, powiadamiali szpital we Vranie o konieczności przyjęcia pacjenta lub o potrzebie podstawienia sanitarki[72].

Do nietypowego incydentu podczas konwoju doszło 13 sierpnia w Gnjilane (strefa amerykańska). Zatrzymania konwoju dokonał patrol US Army na podstawie oświadczenia Albańczyków, że jedna z ciężarówek jest kradziona (po wyjaśnieniach okazało się, że było to tylko pomówienie). Na wskazanej ciężarówce, która została zarekwirowana, znajdowała się trumna przeznaczona dla zmarłej kobiety w szpitalu we Vranie. Jej zwłoki miały być przetransportowane do miejscowości Štrpce, gdzie

---

[70] Przykładem rutynowego konwoju były transporty zorganizowane do Serbii w dniu 17 sierpnia. Pierwszy składał się z 2 samochodów ciężarowych, 13 osobowych i autobusu (razem 190 osób). O godzinie 6.15 konwój ruszył do „Bramy nr 5", eskortowany przez patrol w składzie dwóch honkerów. O godzinie 8.30 dojechał do miejsca przeznaczenia bez incydentów. Drugi z 4 samochodów ciężarowych, 4 osobowych i autobusu (83 osoby). O godzinie 9.15 konwój ruszył do Štrpc, gdzie dotarł o 11.30. Trzeci składał się z 2 autobusów, 2 samochodów ciężarowych i 8 osobowych (88 osób). O godzinie 14.00 ruszył do „Bramy nr 5" gdzie dotarł o 16.00. Średnio w konwojach uczestniczyło około 40 - 50 samochodów i 250 - 350 osób.

[71] Byli to głównie właściciele autobusów i samochodów ciężarowych, którzy odpłatnie przewozili ludzi oraz dostarczali zaopatrzenie do sklepów.

[72] Dla przykładu tylko we wrześniu oprócz rutynowych konwojów wykonano ewakuacji medyczne w następujących przypadkach: 4.09 - kobieta (podejrzeniem o raka krtani), 6.09 - mężczyzna (otwarte złamanie nogi), 7.09 - dwie kobiety (udar mózgu, krwotok wewnętrzny), 9.09 - kobieta (rozsiany proces nowotworowy), mężczyzna (krwawieniem z przewodu pokarmowego), 12.09 - kobieta (otwarte złamanie nogi), 20.09 - mężczyzna (raną ciętą klatki piersiowej)

w dniu następnym była zaplanowana ceremonia pogrzebowa. Na polski posterunek w Štrpcach przybył pop i zagroził blokadą dróg, jeżeli pogrzeb nie dojdzie do skutku. Ze względu na próbę wymuszenia określonej działalności, „zaproszono" duchownego na spotkanie z zastępcą dowódcy PJW oraz szefem CIMIC. W wyniku przeprowadzonych negocjacji pop zaprzeczył, że stawiał jakiekolwiek warunki, posądzając tłumacza o złe tłumaczenie. W celu utrzymania dobrych relacji ze stroną serbską w godzinach nocnych szef CIMIC wraz z patrolem US CA udał się do „Bramy nr 5" eskortując serbską ciężarówkę jadącą po zwłoki kobiety.

W enklawie serbskiej nie było prądu. Linia energetyczna przechodziła przez tereny zamieszkałe przez Albańczyków, którzy systematycznie wysadzili słupy energetyczne. Ponieważ zapewnienie dostaw energii było jednym z priorytetów działalności KFOR, linia była wielokrotnie naprawiana. Napraw dokonywali sami Serbowie ochraniani przez polsko – amerykańskie patrole. Siły KFOR wydzielały śmigłowce, które patrolowały obszar w dzień i w nocy, ale działania te były mało skuteczne. W okresie od lipca do października 1999 roku linia energetyczna nigdy nie była sprawna dłużej niż 48 godzin (najdłuższy okres bez prądu 78 dni!).

Również tylko w enklawie serbskiej mieszkańcy bardzo często zwracali się do szefa CIMIC z prośbą dotyczącą odszukania członków rodzin. Chodziło głównie o osoby, które zaginęły po zakończeniu konfliktu, ale jeszcze przed wkroczeniem sił KFOR. Problem dotyczył również Serbów, którzy pozostali w oddalonym o 24 km Uroševacu (strefa odpowiedzialności US Army), zamieszkałym po zakończonym konflikcie tylko przez Albańczyków. Z codziennych komunikatów rozpoznawczych oraz meldunków wynikało, że każdego dnia w Kosowie ginęli Serbowie, którzy pozostali na terenach zamieszkałych przez Albańczyków oraz o płonących opuszczonych serbskich domach, podpalanych przez nieznanych sprawców[73].

[73] Z. Słomkowski, *Kosowo: czystki po nowemu*, „Trybuna" 1999, nr 172.

Ewakuacja Serbów prowadzona była przez sekcję CIMIC (ad-hoc), bez żadnej koordynacji pomiędzy jednostkami. Do pierwszej doszło w dniu 18 lipca. Konwój wyjechał wcześnie rano ze Štrpc w składzie dwóch samochodów marki Honker oraz serbskiego ambulansu[74]. W Uroševacu samochody podjechał pod dom, w którym mieszkało trzech panicznie zastraszonych, starszych ludzi. W ciągu godziny spakowali tylko tyle rzeczy ile mogli zmieścić w ambulansie i konwój ruszył w drogę powrotną. Realizowano również eskorty ludzi pomiędzy enklawami serbskimi w celu łączenia rodzin.

We wrześniu 1999 roku Serbowie coraz trudniej radzili sobie z codziennymi problemami. Zapasy (głównie żywność) wyczerpały się i egzystowali, a raczej wegetowali wyłącznie dzięki pomocy humanitarnej koordynowanej przez sekcję S-5. Przewidując zagrożenie ze strony serbskiej należało brać pod uwagę możliwość wzrostu negatywnych nastrojów przeciwko siłom KFOR. Sytuacja taka mogłaby zaistnieć w przypadku braku możliwości udzielenia pomocy socjalno – bytowej oraz humanitarnej spowodowanej na przykład trudnymi warunkami jesienno – zimowymi.

Innym problemem, który dotyczył tylko i wyłącznie jednej strony konfliktu (w tym przypadku Albańczyków) były masowe groby. Według danych prezentowanych od marca do czerwca 1999 w środkach masowego przekazu oraz według UN i NATO w Kosowie miało zginąć około 100 000 Albańczyków. Wojska KFOR przygotowane były na widok setek masowych grobów i miejsc egzekucji ludności pochodzenia albańskiego. Strefa polska zajmowała około 5% powierzchni całego Kosowa. Z matematycznego punktu widzenia, według powyższych raportów w strefie zajmowanej przez PJW mogło znajdować się około pięć tysięcy pogrzebanych ofiar. W sumie do końca 1999 zlokalizowano sześć masowych grobów, a liczba ofiar wyniosła 89. Jeszcze w listopadzie według oficjalnych informacji podawanych przez

---

[74] Ambulans został wynajęty przez rodzinę ewakuowanych ludzie.

Trybunał w Hadze mówiono o 11 334 ofiar[75]. Główny prokurator Trybunału Międzynarodowego w Hadze pani Carla del Ponte, po śledztwie prowadzonym przez ekspertów z czternastu państw oświadczyła, że w Kosowie odnaleziono 2 018 ciał, a liczba ta zawiera ciała wszystkich grup etnicznych[76]. W przypadku stwierdzenia miejsca masowej egzekucji lub grobu procedury KFOR nakładały obowiązek określenia dokładnej lokalizacji geograficznej z dokładnością do 10 metrów za pomocą GPS oraz dokładny opis miejsca. Oficerowie CIMIC prowadzili rozmowy z ludnością lokalną, które mogły pomóc w wyjaśnieniu okoliczności towarzyszących zbrodniom. Meldunki z przeprowadzonych rozmów były przesyłane do dowództwa KFOR w Prištinie, gdzie informację przekazywano międzynarodowym zespołom zajmującym się ekshumacją zwłok. Działalność wojskowa od tego momentu ograniczała się tylko do monitorowania strefy, w której prowadzone były prace ekshumacyjne. Do zadań CIMIC należało również uczestniczenie w pogrzebach ofiar, choć zadanie to wynikało bardziej z potrzeb prestiżowych.

3.4 CIMIC w strukturach Wojska Polskiego

Przystąpienie Polski do NATO wymagało ujednolicenia struktur organizacyjnych sił zbrojnych w stosunku do innych państw – członków paktu. Założono tak zwane cele interoperacyjne, których osiąganie gwarantowało terminowe dostosowanie naszej armii do wymaganych standardów. Jednym z wielu było stworzenie komórek (sekcji) i wydziałów współpracy cywilno – wojskowej od szczebla brygady wzwyż. Ponieważ pewne jednostki zostały zadeklarowane do użycia w ramach sił szybkiego i natychmiastowego reagowania NATO, pierwsze komórki CIMIC zostały stworzone właśnie w tych jednostkach (6 Brygada Desantowo – Szturmowa, 4 oraz 12 Dywizja

[75] MT-O, *Liczby nie mówią całej prawdy*, „Rzeczpospolita" 1999, nr 264.
[76] Do 31 grudnia 2003 nie znaleziono w strefie PJW żadnych innych masowych grobów.

Zmechanizowana i 11 Dywizja Kawalerii Pancernej). Dodatkowo ze względu na specyfikę użycia niektórych oddziałów ustanowiono sekcje CIMIC na szczeblu wybranych batalionów wydzielonych do wspomnianych sił[77]. Wcześniej, gdyż jeszcze 1 stycznia 1999 roku powstał wydział współpracy cywilno – wojskowej w Korpusie Powietrzno – Zmechanizowanym w Krakowie.

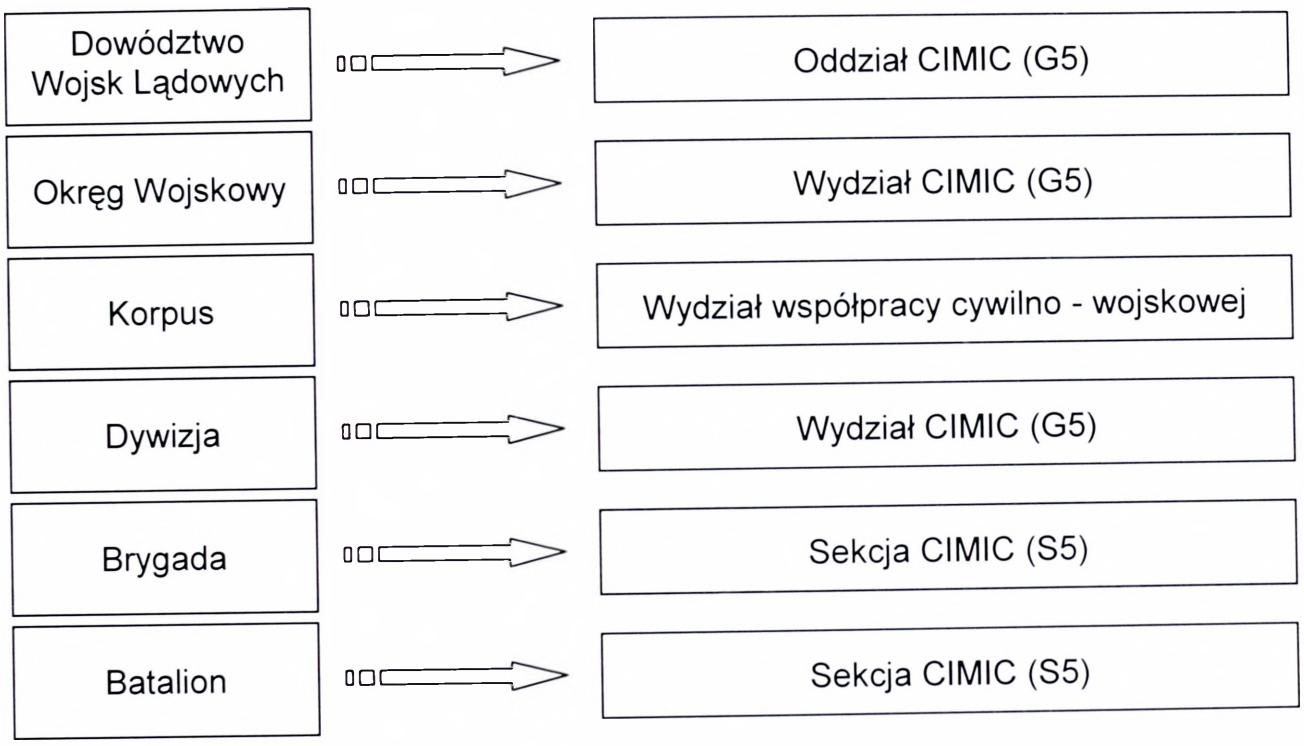

Rysunek nr 16: CIMIC w strukturach Wojska Polskiego (opracowanie własne).

Na szczeblu DWL zorganizowano oddział CIMIC, który odpowiada za realizację zadań na rzecz wsparcia działań bojowych (pokojowych, kryzysowych) wojsk lądowych oraz nawiązanie i utrzymanie kontaktów między nimi a stroną cywilną na terytorium kraju, innego członka sojuszu lub poza obszarem NATO. Kieruje on całokształtem przedsięwzięć, których celem jest ustanowienie, rozwój i utrzymanie wymaganych związków między siłami zbrojnymi a środowiskiem lokalnym (ludnością, lokalną, administracją cywilną, organizacjami i agencjami rządowymi, pozarządowymi międzynarodowymi) we wskazanym (ewentualnym) rejonie odpowiedzialności. Do zadań oddziału należy również planowanie, nadzorowanie oraz koordynowanie

[77] 18 bdsz z Bielska Białej, 6 Brygady Desantowo - Szturmowej i 10 bz ze Świętoszowa, 10 Brygady Kawalerii Pancernej.

szkolenia specjalistycznego z zakresu współpracy cywilno – wojskowej w podległych strukturach organizacyjnych. Innym zadaniem jest udział w pracach nad doktryną CIMIC i dokumentami normatywnymi wyznaczającymi ramy jej działania. Osiągnięcie minimalnych wymagań operacyjnych zaplanowano na rok 2003.

6 BDSz biorąc pod uwagę możliwości taktyczno – operacyjne i uwarunkowania (długoletnia współpraca z jednostkami sojuszu) została wyznaczona jako jeden z pierwszych oddziałów do wykonywania zadań w ramach NATO. Powstanie sekcji w 18 bdsz tej brygady i jej działania podczas operacji przedstawiono w poprzednim podrozdziale. We wrześniu 1999 roku powstała sekcja S-5 w sztabie 6 BDSz[78]. Składała się z szefa oraz dwóch oficerów, ale w roku 2001 została zredukowana o jedno stanowisko – oficera. Sekcji S-5 (merytorycznie) podlegała wspomniana sekcja CIMIC w 18 bdsz, a przełożonym wyższego szczebla był szef wydziału CIMIC w korpusie. Do głównych zadań kadry sekcji w poszczególnych kategoriach należało:

- **organizacja kontaktów zagranicznych** – obejmowała całość problematyki związanej z kontaktami zagranicznymi zarówno w stosunku do żołnierzy polskich wyjeżdżających z kraju jak i gości przyjeżdżających do brygady. Rozpoczynała się planowaniem rocznym, sporządzaniem kosztorysów, wysyłaniem zgłoszeń, rezerwacją hoteli, przesyłaniem wymaganych danych osobowych żołnierzy (wraz z ilościowymi i numerowymi wykazami zabieranej broni oraz sprzętu). W przypadku osób przyjeżdżających obejmowała wszystkie sprawy finansowo – logistyczne włącznie z opieką podczas pobytu w Polsce. Po realizacji kontaktów, pisanie sprawozdań i ich przesyłanie do przełożonych wyższego szczebla;

- **korespondencja -** tłumaczenia przychodzącej poczty obcojęzycznej (nie tylko angielskiej). Formułowanie ewentualnych odpowiedzi pisemnych lub

[78] Realizacja celu dotyczącego obsady komórek CIMIC w całym Wojsku Polskim obejmowała okres od marca 1999 do grudnia 2000.

przekazywanie informacji telefonicznie. Sama tematyka korespondencji obejmowała bardzo szeroki obszar od oficjalnych i nieoficjalnych zaproszeń do próśb dotyczących na przykład umożliwienie kupna odznak oraz emblematów spadochronowych;

- **obsługa wizyt zagranicznych** – przygotowywanie oraz przedstawianie prezentacji multimedialnych na temat 6 BDSz. Różnego rodzaju przedsięwzięcia reprezentacyjne obejmujące zakup prezentów, uczestnictwo w uroczystych spotkaniach, posiłkach, itp.;

- **traktaty CFE oraz CFE 1A** – przygotowanie dokumentacji dotyczącej obiektów podlegających weryfikacji w Krakowie oraz nadzór merytoryczny nad dokumentacją w dwóch pozostałych garnizonach. Nadzór nad prawidłowym przebiegiem inspekcji miejsc zadeklarowanych począwszy od prezentacji multimedialnych do praktycznej kontroli obiektów w składzie wizytujących zespołów weryfikacyjnych;

- **eksperyment dotyczący szkół o profilu wojskowym** – działania w tym zakresie ograniczały się tylko i wyłącznie do nadzoru podległych jednostek będących jednostkami patronackimi dla szkół z klasami o profilu wojskowym. Obejmowały one przesyłanie danych zbiorczych za wszystkie jednostki brygady lub przesyłanie informacji do nich od przełożonych;

- **ćwiczenia sztabowe** – planowanie i realizacja (na mapach) zagadnień dotyczących współpracy cywilno – wojskowej podczas prowadzonej operacji.

Na bardzo wysokim poziomie, przy pełnym zrozumieniu przełożonych, realizowane było szkolenie i samokształcenie kadry CIMIC. Miała możliwość udziału w różnego rodzaju kursach, szkoleniach, konferencjach w kraju oraz za granicą. Kadra była

uprzywilejowana w uzyskiwaniu zezwoleń na realizację studiów cywilnych (głównie podyplomowych)[79]. Inne przywileje, dzisiaj wydające się – nawet z perspektywy trzech lat – normalnym stanem rzeczy, takie jak telefon cywilny ze zwiększonym limitem impulsów, telefon służbowy z możliwością realizacji połączeń w ruchu IVSN[80] czy podłączenie komputera do internetu podnosiły rangę pracy i służby w sekcji CIMIC.

Realizacja celów interoperacyjnych zakładała również stworzenie pododdziału CIMIC, który docelowo byłby w gotowości do działania w ramach Północnej Grupy CIMIC (CGN[81]). Celem powstania takiej grupy miało być spełnienie oczekiwań Sojuszu w zakresie utworzeniem na północnym obszarze odpowiedzialności NATO sił, które wspierać będą dowódcę prowadzącego operację w zakresie realizacji współpracy cywilno – wojskowej. Czechy, Dania, Holandia, Norwegia, Niemcy oraz Polska podjęły decyzję o utworzeniu jednostki CIMIC złożonej z narodowych komponentów, posiadających standardowe wyposażenia, działających według tych samych procedur, ale podporządkowanych jednemu dowództwu. Poszczególne komponenty zwane CIMIC Support Unit (CSU), miały stacjonować na terytorium macierzystych krajów, a dowództwo CGN ustanowione zostało w Budel (Holandia). Wszystkie CSU składające się z CIMIC Support Element (CSE), zwanych również zespołami, tworzone były na szczeblu kompanii CIMIC, wyjątek stanowi niemiecki CSU występujący w sile batalionu. Podstawowe zadania przedstawiały się następująco:

- wspieranie siłami CIMIC środowiska cywilnego oraz sił militarnych;
- organizowanie centrów CIMIC;

---

[79] Zgodnie z celami interoperacyjnymi wynikającym ze zobowiązań wobec sojusz w dostosowywaniu naszych sił zbrojnych w 2001 roku rozpoczęte zostało intensywne szkolenie przyszłych kadr CIMIC.
[80] Integrated Voice Switched Network - jeden z systemów telekomunikacyjnych NATO.
[81] CIMIC Group North.

- opracowywanie oraz wprowadzanie w życie planów działania dowódcy w części dotyczącej CIMIC;
- nawiązywanie łączności, koordynowanie działań oraz współdziałanie z organizacjami cywilnymi;
- organizowanie wewnętrznych szkoleń praktycznych i podejmowanie działań o charakterze edukacyjnym;
- ustanowienie Centrum Ekspertyz CIMIC.

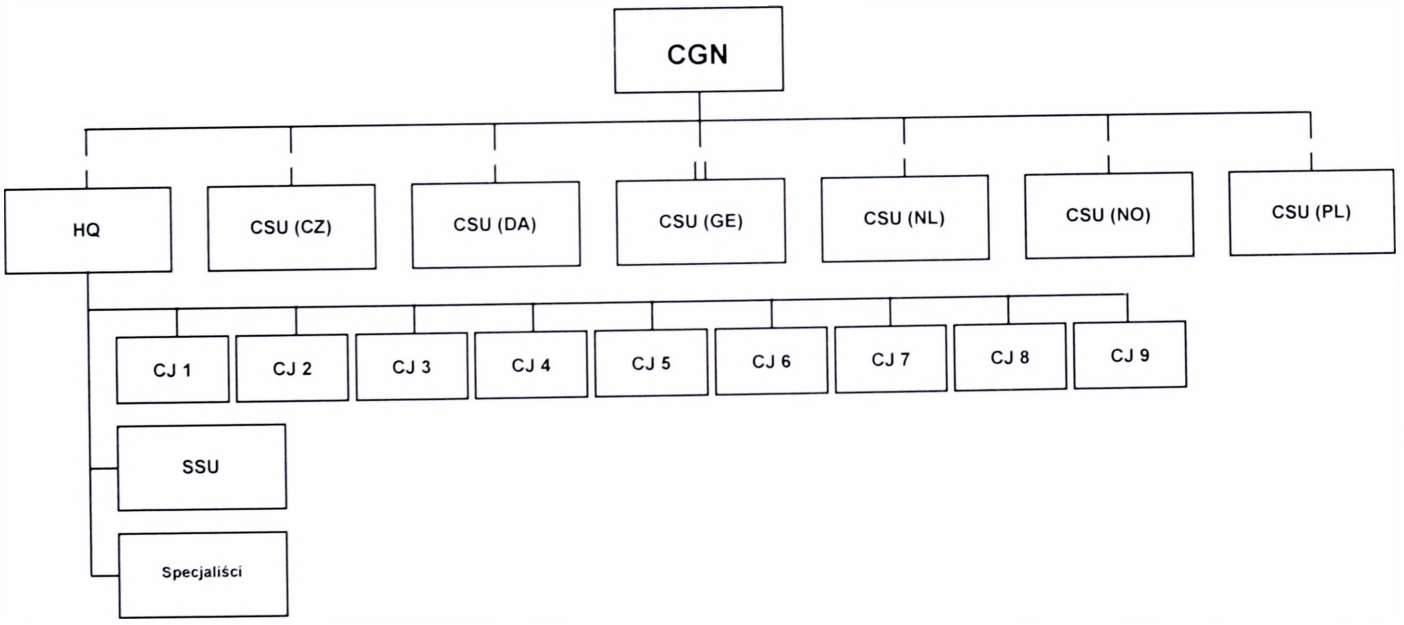

Rysunek nr 17: Struktura Północnej Grupy CIMIC (opracowanie własne).

Polski komponent CGN został stworzony jako Jednostka Ogólnego Wsparcia Współpracy Cywilno – Wojskowej (JOWWCW), a na jego lokalizację wybrano Kielce. JOWCIMIC według założeń może prowadzić działania na terenie kraju[82], Sojuszu lub poza nim. We wszystkich przypadkach celem działania jednostki będzie wsparcie dowódcy komponentu lądowego (LCC[83]) w realizacji postawionych przed nim zadań. Specjalistyczne zadania wymagają od kadry jednostki posiadania bardzo wysokich kwalifikacji merytorycznych, umiejętności językowych, kwalifikacji w zakresie

[82] Tylko w ramach operacji prowadzonej przez Sojusz Północnoatlantycki.
[83] Land Component Command.

wykształcenia (prawnicze, politologiczne, socjologiczne, dziennikarskie, itp.), umiejętności praktycznych nabytych podczas pełnienia służby poza granicami kraju i określonych cech psychofizycznych. Również wymagania dotyczące wyposażenia w sprzęt zostały zdeterminowane koniecznością działania jednostki w środowisku międzynarodowym.

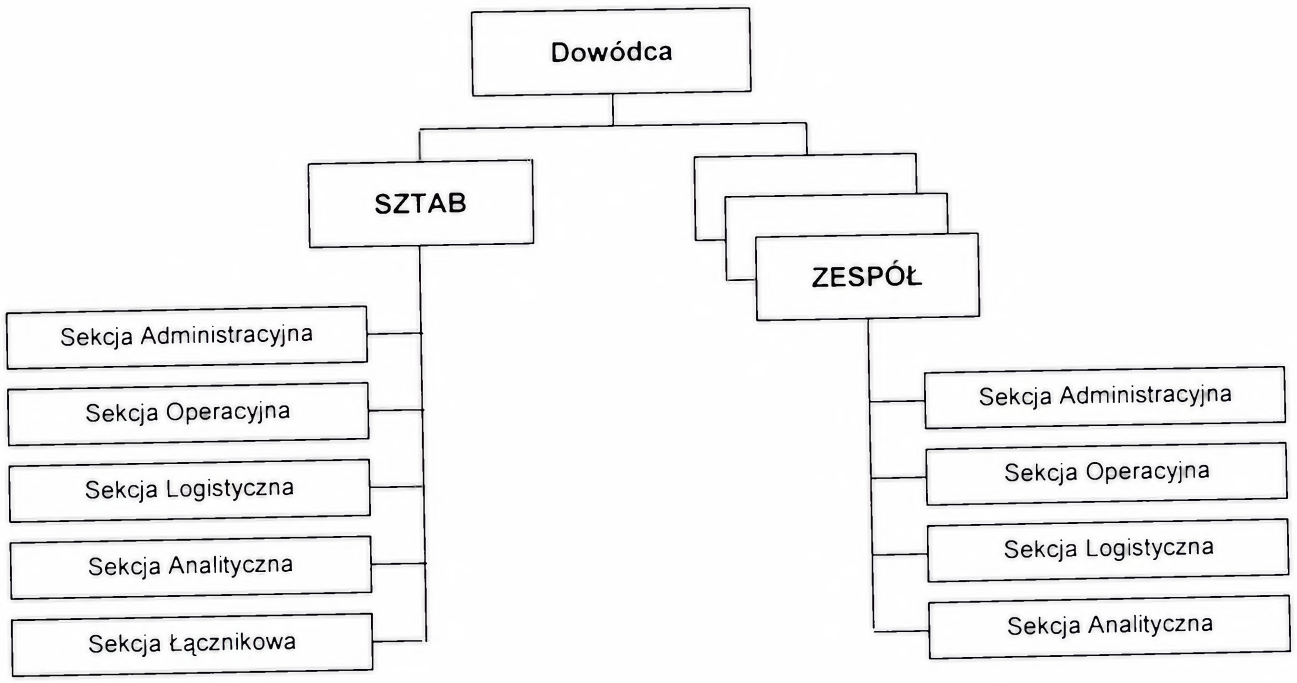

Rysunek nr 18: Struktura polskiej kompanii CIMIC (opracowanie własne).

Czas tworzenia jednostki został podzielony na trzy etapy:

- do końca roku 2000 planowano określić oraz zakończyć tworzenie struktur organizacyjnych;
- do końca roku 2001 planowano stworzenie zespołów CIMIC i obsadzenie kluczowych stanowisk w jednostce;
- do końca roku 2006 planuje się zakończenie procesu formowania jednostki oraz osiągnięcie pełnej gotowości do użycia.

3.5 Wnioski

Relacje cywilno – wojskowe mające cechy niezdefiniowanej współpracy cywilno – wojskowej w Wojsku Polskim nie pojawiły się jako nowe zjawisko pod koniec XX wieku. Sytuacja taka była i jest typowa dla każdego państwa oraz każdej armii. Jej charakter zależny był tylko od liczebności sił zbrojnych, sposobu ich mobilizacji lub sposobu zabezpieczenia logistycznego. Oczywiście jednym z podstawowych determinantów był charakter prowadzonych działań. Jednym z charakterystycznych okresów w historii relacji cywilno – wojskowych w Polsce był okres międzywojenny, kiedy w odradzającym się państwie polskim kluczową rolę w kształtowaniu postaw obywatelskich odgrywało właśnie wojsko oraz kadra Wojska Polskiego. Należy podkreślić, że były to działania świadome i zaczęły przynosić wymierne efekty w latach trzydziestych. Po pięciu latach okupacji hitlerowskiej Ludowe Wojsko Polskie brało udział w odbudowie infrastruktury kraju oraz różnego rodzaju pracach na rzecz gospodarki narodowej. Obszar tych prac ograniczał się jednak głównie do wykonywania prac ziemno – budowlanych lub prac na rzecz rolnictwa. W przypadku udziału żołnierzy polskich w misjach UN, kontakty z ludnością lokalną były raczej spektakularne i bardzo trudno definiować je jako współpracę. Według autora dysertacji[84] (w przypadku Wojska Polskiego) była to bardziej pomoc medyczna, wynikająca głównie z potrzeby chwili.

Współpraca wojska ze środowiskiem cywilnym i ludnością lokalną utożsamiana z obecną, która zawarta jest w doktrynach sojuszniczych, rozpoczęła się w styczniu 1996 roku. W tym czasie powstała sekcja CIMIC w polskim batalionie będącym częścią sił IFOR (później SFOR), a żołnierze polscy zdobywali pierwsze doświadczenia w pracy z czynnikami cywilnymi. Trzy lata później, zaraz po naszej akcesji do NATO, w rejon kolejnej misji na Bałkanach został wysłany 18 bdsz. W jego

[84] Autor dysertacji spędził rok w misji UN na Wzgórzach Golan.

strukturach znajdowała się sekcja CIMIC, której kadra mimo, że nie była w pełni przygotowana do czekających ją zadań, miała dwa miesiące czasu na przygotowanie się do udziału w operacji. Napotkane wyzwania oraz różnorodność problemów, które wymagały natychmiastowej reakcji nie wpłynęły ujemnie na jakość wykonywanych zadań. W tym miejscu należy podkreślić, że CIMIC to nie tylko zadania kadry sekcji S-5. Operacja w Kosowie udowodniła, że trzech oficerów CIMIC może spełniać tylko rolę koordynatorów przedsięwzięć związanych ze środowiskiem cywilnym. Niektóre zadania, ze względu na reżimy czasowe, musiały być realizowane bez konsultacji z szefem CIMIC. Niejednokrotnie dowiadywał się o nich dopiero podczas analizy meldunków, które przesyłano w godzinach wieczornych. Był to ogromny wysiłek dowódców kompanii, posterunków, a często dowódców małych patroli. Ich inwencja, samodzielność i poczucie odpowiedzialności za podejmowane decyzje pozwalała na realizację wielu zadań, na miarę posiadanych możliwości. Znaczący jest fakt, że PJW KFOR funkcjonowała i funkcjonuje w składzie brygady amerykańskiej, która prowadzi współpracę cywilno – wojskową zgodnie z doktrynami US CA.

Określenie celów interoperacyjnych wyznaczyło terminy stworzenia komórek organizacyjnych CIMIC oraz wyznaczenia obsad stanowisk etatowych. Ze względu na brak wykształconej (pod względem fachowym) kadry, stanowiska były obsadzane niejednokrotnie przypadkowo, bez analizy ewentualnej przydatności na zajmowanym stanowisku (wykształcenie, znajomość języka, doświadczenie, itp.). Przyczyniła się do tego również trudna sytuacja kadrowa, gdyż niejednokrotnie powstanie nowych stanowisk postrzegane było jako powstanie wolnych stanowisk etatowych dla kadry bez etatów. Powstanie nowych komórek było również kłopotliwe dla przełożonych, którzy w większości pierwszy raz spotkali się z tą problematyką. Kadra pełniąca służbę w jednostkach na stanowiskach CIMIC[85] oprócz ćwiczeń sztabowych nigdy nie zajmowała się współpracą cywilno – wojskową definiowaną w obowiązujących

[85] Autor dysertacji w okresie od maja 2000 do listopada 2002 był oficerem CIMIC w 6 BDSz.

dokumentach. Idea powstania polskiej jednostki CIMIC (miała organizacyjne, docelowe usytuowanie w strukturach CGN) i realizacja tych planów w zasadniczym stopniu miała wpływ na ewolucję problematyki cywilno – wojskowej w całym Wojsku Polskim. Powstawanie jednostki podlegającej bezpośrednio pod Dowództwo Wojsk Lądowych wymusiło rozpowszechnienie problematyki przedmiotowej współpracy na wszystkie szczeble organizacyjne WP. Równolegle z uzupełnianiem jednostki organizowano kursy, szkolenia i prezentacje nie tylko dla przyszłej kadry jednostki, czy komórek organizacyjnych CIMIC w całej Polsce, ale również dla dowódców, szefów sztabów oraz kadry odpowiedzialnej za planowanie działań. Bezsporną kwestią był i jest udział wojska w działaniach, których celem jest zwalczanie klęsk żywiołowych na terenie kraju. Działania te prowadzone są doraźnie, a kadra CIMIC nie ma znaczących doświadczeń w tym zakresie.

Z perspektywy czasu należy podkreślić, że określone w aktualnej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP zagrożenia, mimo upływu czterech lat są nadal aktualne. Dokonanie zamachów terrorystycznych w dniu 11 września 2001 roku zmieniło jednak ich percepcję. Jednym z bardzo znaczących wydarzeń był fakt, że pierwszy raz w historii Sojuszu Północnoatlantyckiego jego członkowie wypełnili zobowiązania wynikające z artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego dotyczącego obrony kolektywnej. W związku z atakiem na obiekty wojskowe i cywilne w Stanach Zjednoczonych, czyli de facto na członka NATO został uruchomiony system wczesnego ostrzegania – AWACS. Biorąc pod uwagę powyższy fakt, konieczne jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, w których z określonych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Rzeczpospolitej Polskiej – CIMIC według doktryn NATO – będzie miał zastosowanie.

ROZDZIAŁ IV

Przygotowanie i realizacja współpracy cywilno – wojskowej w warunkach militarnego oraz niemilitarnego zagrożenia bezpieczeństwa narodowego

4.1 Model „CIMIC 2000" w realiach Wojska Polskiego

Badając model „CIMIC 2000" w Wojsku Polskim istotne było oparcie analizy na założeniach określonych przez Sojusz Północnoatlantycki opisanych w podrozdziale 2.3. Celem było dysponowanie pełnymi możliwościami w zakresie CIMIC, a ich osiągnięcie (w dwóch fazach) zaplanowano do końca roku 2000. Celem pierwszej fazy było sprecyzowanie i posiadanie trzech prawidłowo funkcjonujących aspektów: koncepcyjnego, moralnego oraz fizycznego określonych w doktrynach NATO. Podczas drugiej fazy sprawdzano poprawność ich funkcjonowania, jednocześnie badając ich efektywność podczas różnego rodzaju ćwiczeń oraz prowadzonych operacji. Proces ten pozwolił na dokonanie zarówno ich weryfikacji, jak i modyfikacji doktryn oraz procesów szkolenia. Badania polskich możliwości dotyczących realizacji CIMIC przeprowadzono w układzie sprawdzenia trzech sprecyzowanych przez NATO aspektów.

Aspekt koncepcyjny

Pierwszym aspektem poddanym analizie był aspekt koncepcyjny, w którym określono wymogi dotyczące posiadania właściwych podstaw teoretycznych zawartych w doktrynach i ustalenie procedur działania, według których miało być możliwe planowanie oraz prowadzenie ewentualnych operacji. Biorąc pod uwagę harmonogram NATO w obszarze realizacji modelu „CIMIC 2000", oprócz przetłumaczenia powstających doktryn i przyjęcia ich jako obowiązujących, pozostał

problem rozwoju technik oraz procedur mających zastosowanie na szczeblu operacyjno – taktycznym. Istnienie doktryny NATO w danym obszarze nie ograniczało jednak i nie ogranicza żadnego państwa członkowskiego w rozwoju swoich własnych, narodowych doktryn CIMIC.

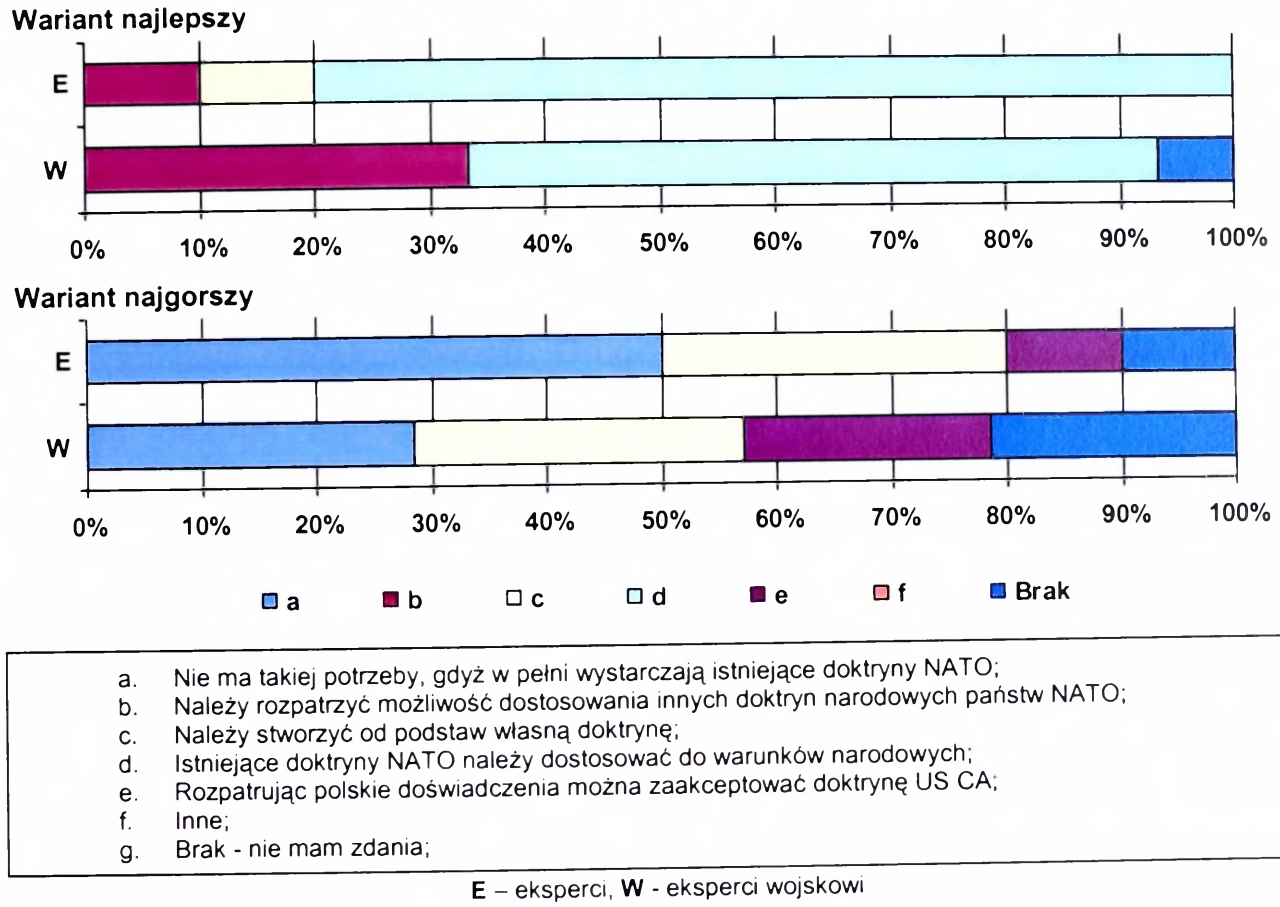

a. Nie ma takiej potrzeby, gdyż w pełni wystarczają istniejące doktryny NATO;
b. Należy rozpatrzyć możliwość dostosowania innych doktryn narodowych państw NATO;
c. Należy stworzyć od podstaw własną doktrynę;
d. Istniejące doktryny NATO należy dostosować do warunków narodowych;
e. Rozpatrując polskie doświadczenia można zaakceptować doktrynę US CA;
f. Inne;
g. Brak - nie mam zdania;

E – eksperci, **W** - eksperci wojskowi

Wykres nr 1: Opinia na temat stworzenia narodowej doktryny CIMIC (opracowanie własne).

W pytaniach zawartych w kwestionariuszach ankiet (zwanych dalej ankietami) zapytano badanych o ich stanowisko w zakresie stworzenia polskiej doktryny CIMIC. Autor rozprawy zaproponował pięć możliwych rozwiązań, prosząc o wskazanie najlepszego oraz jednocześnie najgorszego wariantu (wykres nr 1). W zakresie najlepszego rozwiązania, zdecydowana większość badanych „ekspertów" (80%) jak i duża część „ekspertów wojskowych" (64,3%) była zdania, że: *„istniejące doktryny NATO należy dostosować do warunków narodowych"*. Drugą opcją najczęściej

wybieraną przez wszystkich badanych była odpowiedź: *„należy rozpatrzyć możliwość dostosowania innych doktryn narodowych państw NATO”*.

W opiniach potwierdzających wybór najlepszego rozwiązania – odpowiedzi **„d”** najczęściej podnoszono kwestię potrzeby bazowania na doktrynie NATO w celu zachowania interoperacyjności w działaniach. Zwracano uwagę na przynależność do Sojuszu i wynikającą z niej konieczność prowadzenia wspólnych operacji. Badani podkreślali również to, że doktryna NATO określa tylko główne zasady działania. Jest uniwersalna i nie przewiduje uwarunkowań narodowych charakterystycznych dla danego państwa członkowskiego. Drugi, wybierany wariant **„b”** uzasadniany był istnieniem doktryn narodowych (opartych na doktrynie NATO) w państwach posiadających bogate oraz długoletnie doświadczenia w zakresie współpracy cywilno – wojskowej, zarówno na terenie ich krajów jak i we wspólnie prowadzonych operacjach (Niemcy, Wielka Brytania). Na uwagę zasługuje fakt, że ta opcja była częściej wskazywana przez „ekspertów wojskowych”, czyli młodszą kadrę obecnie pełniącą służbę na stanowiskach CIMIC.

W opiniach uzasadniających wybór najgorszego rozwiązania, 50% „ekspertów” wybrało odpowiedz **„a”**. Uzasadnienia wyboru korespondują z uzasadnieniami wariantu **„d”**, gdyż pytania można traktować jako dwie przeciwstawne opcje. Bardzo charakterystycznym potwierdzeniem tego jest opinia: *„doktryny NATO nie zawierają specyficznych uwarunkowań danego państwa i dotyczą działania pod auspicjami NATO. W doktrynie krajowej należy uwzględnić użycie sił w innych sytuacjach”* lub *„doktryny NATO określają tylko ramy współpracy cywilno – wojskowej, kładąc nacisk na operację w ramach Sojuszu. Nie określają współpracy pomiędzy środowiskiem cywilnym i wojskowym wewnątrz państwa”*. W opiniach „ekspertów wojskowych” wariant **„a”** wybrało tylko 28,5% badanych i tak sama liczba wariant **„c”**. Ich uzasadnienia wskazują na brak czasu i środków finansowych na realizację takiego

przedsięwzięcia, np.: *„... nie ma na to ludzi, czasu, pieniędzy, a przede wszystkim realnej potrzeby"* lub *„... wariant ten jest stratą sił i środków. Taką doktrynę tworzy się latami bazując na doświadczeniach"*.

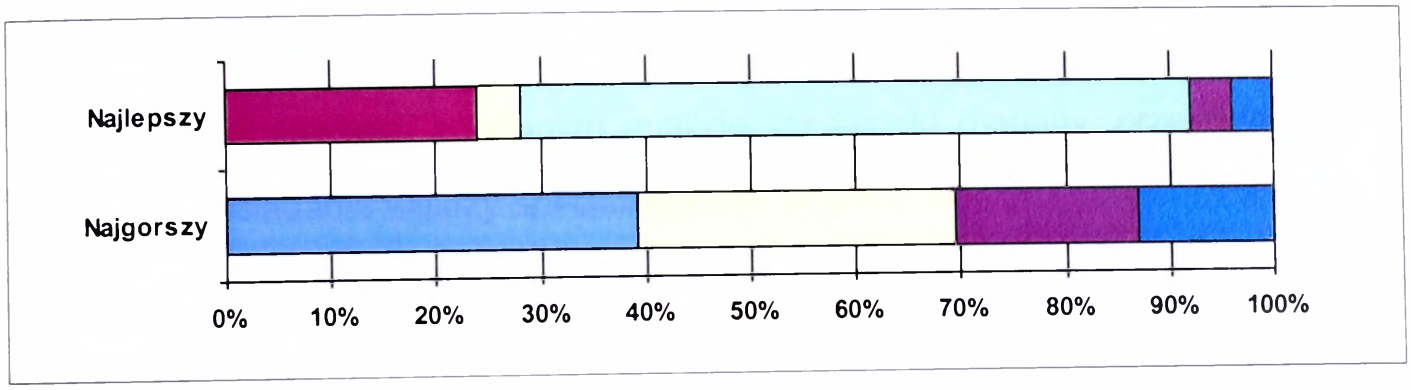

Wykres nr 2: Zestawienie opinii wszystkich badanych na temat narodowej doktryny CIMIC (opracowanie własne).

Reasumując opinie wszystkich respondentów ich zdaniem najlepszym rozwiązaniem jest: *„dostosowanie istniejącej doktryny NATO do warunków narodowych"*. Na ten wariant zdecydowało się aż 70,8% ankietowanych, a drugą opcją byłaby *„możliwość dostosowania innej doktryny narodowej"* (25%). Obydwie opcje ani razu nie zostały wskazane jako najgorsze rozwiązania. Odpowiedzi na pytaniach o najgorszą opcję były bardziej zróżnicowane. Tylko 37,4% badanych wskazuje wariant **„a"** jako najgorszy, ale 28,8% odrzuca potrzebę stworzenia własnej doktryny narodowej. Ze względu na podstawy historyczne CIMIC oraz udział Wojska Polskiego od 1995 roku w operacjach prowadzonych wspólnie z jednostkami US Army, autor dysertacji zaproponował zaadoptowanie doktryny US CA (**„e"**), ale wspomniana opcja była wskazana tylko jako wariant najgorszy. Biorąc pod uwagę liczny udział młodszej kadry CIMIC w operacjach prowadzonych wspólnie z US CA można stwierdzić, że zdanie tej grupy kadry bazuje również na doświadczeniach nabytych poza granicami kraju. Innym interesującym jest faktem, że w odróżnieniu od „ekspertów", aż 28,5% „ekspertów wojskowych" dokonało wyboru najlepszej oraz najgorszej ich zdaniem

opcji, ale bez ich uzasadnienia[1]. Godnym uwagi jest również to, że mimo stworzenia (w odpowiedziach) opcji przedstawienia własnych rozwiązań, żaden z respondentów z tej możliwości nie skorzystał.

Aspekt moralny

Drugim problemem poddanym analizie był aspekt moralny, przejawiający się w zakresie posiadania wiedzy specjalistycznej przez dowódców, kadry sztabów oraz wszystkich żołnierzy, dotyczącej prawidłowego postrzegania środowiska cywilnego oraz efektywnego wykorzystania posiadanych możliwości CIMIC. Osiągnięcie założonych celów wymagało opracowania i wdrożenia odpowiednich programów szkolenia. SHAPE zorganizował trzy kursy specjalistyczne dla przyszłych kadr CIMIC: C-37 „Civil Emergency Planning (CEP) / CIMIC Course", I-57 „CIMIC Operational – Level Planning Course" i „NATO Pre – Employment CIMIC Course" (opisane w podrozdziale 2.3). Jak wspomniano kurs I-57 jest podstawowym oraz obowiązkowym kursem dla całej kadry NATO pełniącej służbę w jednostkach CIMIC.

W ankietach skierowanych do „ekspertów" zapytano o znajomość problematyki CIMIC, zarówno w stosunku do ich własnej wiedzy jak i tej reprezentowanej przez kadrę dowódczą i kadrę sztabów. Przyjmując skalę trzy stopniową, 10% „ekspertów" określiło swoją wiedzę jako „bardzo dobrą", 80% - „dość dobrą" oraz 10% jako „dobrą". Autor dysertacji układając ankiety nie przewidział innych wariantów odpowiedzi, gdyż w założeniu ta forma ankiety miała trafić do ludzi posiadających już odpowiednią wiedzę fachową. Ocena wiedzy kadry Wojska Polskiego została oparta na bardziej szczegółowej skali pięciostopniowej. Dodatkowo respondenci zostali poproszeni o uzasadnienie swojej opinii w przypadku, gdy oceny dotyczące dowództw i sztabów będą zróżnicowane. Według opinii „ekspertów" znajomość problematyki CIMIC na poziomie „przeciętnym" prezentuje 70% kadry dowódczej

[1] Grupa, o której wspomniano pełni służbę na stanowiskach CIMIC w jednostkach operacyjnych.

oraz 30% kadry sztabów, a na poziomie „mniej niż przeciętnym" 30% kadry dowódczej w stosunku do 50% sztabów (wykres nr 3). Wiedzę 20% kadry sztabów określają na poziomie "nadal nie znajduje zrozumienia". „Eksperci" podają dwa główne powody zróżnicowania zakresu wiedzy. Pierwszym z nich jest fakt, że kadra dowódcza ma większe możliwości poznania problematyki CIMIC uczestnicząc w różnego rodzaju kursach specjalistycznych, konferencjach oraz szkoleniach organizowanych na wysokich szczeblach dowodzenia (w Polsce w Akademii Obrony Narodowej, Dowództwie Wojsk Lądowych i w Sztabie Generalnym). W drugim przypadku zwracają uwagę na szkolenie kadry sztabów, które ogranicza się tylko do ich aktualnych specjalności.

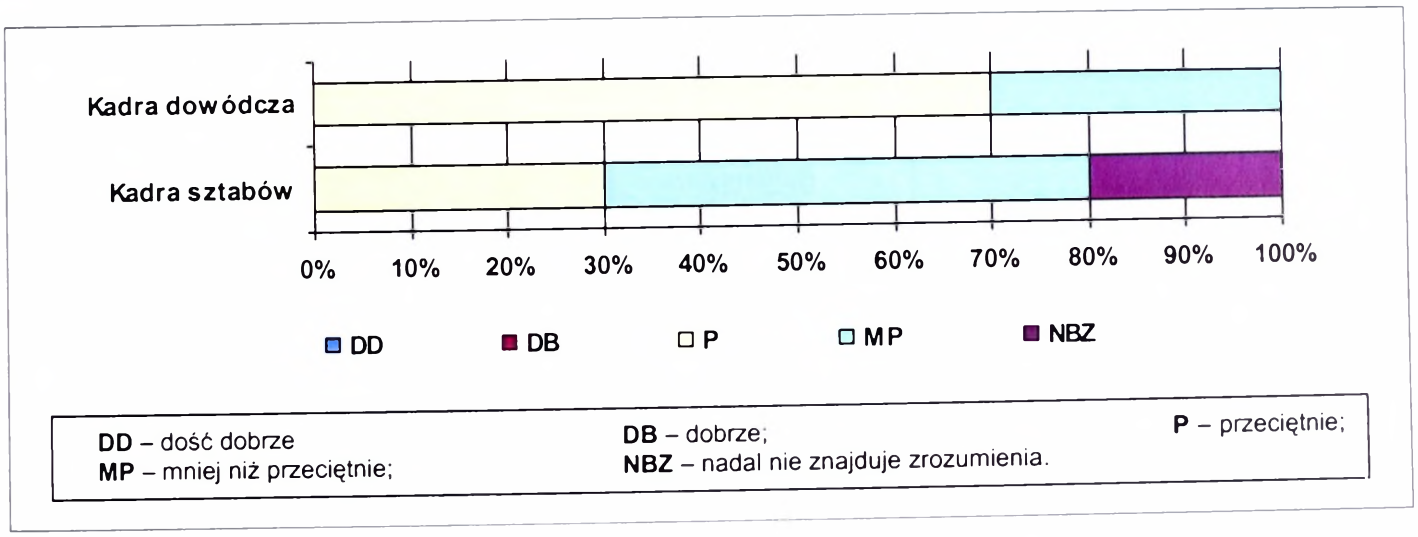

Wykres nr 3: Opinie „ekspertów" na temat znajomości problematyki współpracy cywilno – wojskowej przez kadrę dowódczą i kadrę sztabów (opracowanie własne).

W zakresie sprawdzenia wiedzy kadry CIMIC, autor rozprawy, ograniczył się w ankietach do prośby o zdefiniowanie współpracy cywilno - wojskowej oraz przedstawienie doktrynalnych dokumentów CIMIC. W pierwszym przypadku tylko 7,1% badanych przedstawiło definicję CIMIC zawartą w doktrynie AJP-09. 21,4% kadry wcale nie odpowiedziała na to pytania, a pozostałe 71,4% respondentów podało definicje błędne lub w bardzo poważnym stopni zawężone, np.: *„wsparcie dowódcy w wykonywaniu zadania wojskowego poprzez koordynację działania*

pomiędzy stroną wojskową, a stroną cywilną" lub *„wszelkie relacje zachodzące pomiędzy środowiskiem cywilnym, a wojskowym w czasie kryzysu, pokoju i wojny"*.

Na pytanie, *„Jakie zna Pan doktrynalne dokumenty CIMIC?"* kadra w 71,4% wymienia podstawowy dokument dotyczący współpracy cywilno – wojskowej czyli AJP-09, a 35,7% dokument MC 411 (lub jego aktualizację MC 411/1). W pozostałych, bardzo sporadycznych przypadkach wymieniane są inne dokumenty takie jak: AD 86-1, AD 86-2, AD 86-3, AJP-01. Należy zwrócić uwagę, że zostały wskazane również dokumenty, które dotyczą problematyki CIMIC, ale bardzo trudno zakwalifikować je jako dokumenty doktrynalne. Były to: ALP-12, JP 3.57, HNSA, US CA Doctrine (wykres nr 4).

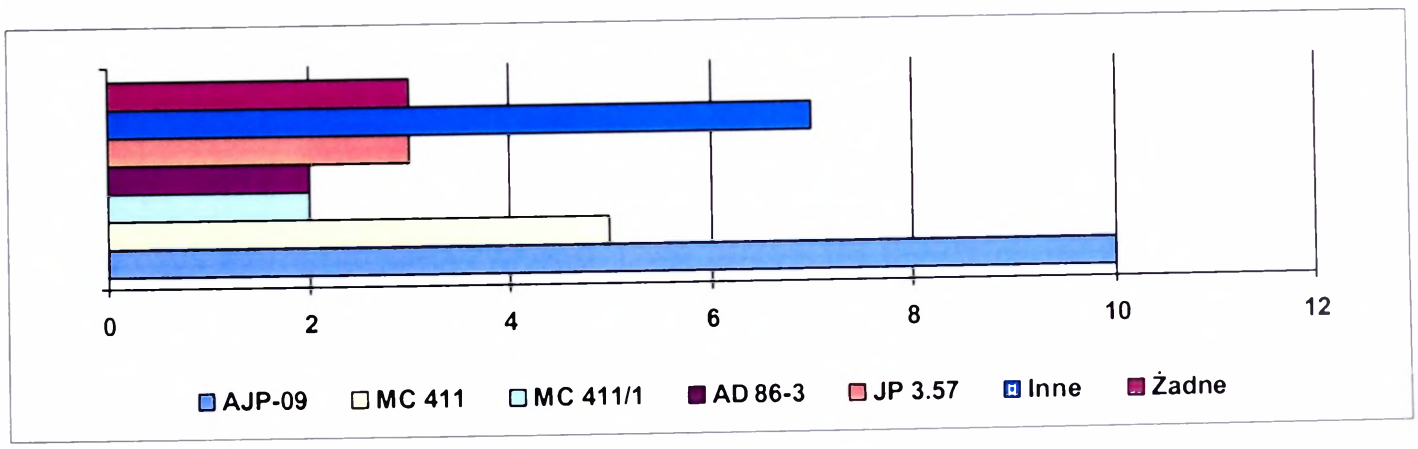

Wykres nr 4: Opinie „ekspertów wojskowych" na temat znajomości przez nich dokumentów doktrynalnych CIMIC (opracowanie własne).

Ostatnim elementem badania aspektu moralnego było rozeznanie w zakresie uczestnictwa polskiej kadry w kursach specjalistycznych określonych przez dowództwo NATO jako obowiązujące dla kadry CIMIC. Tylko 7,1% badanych brało udział w kursie C-37 oraz tyle samo w kursie I-57 określanym jako obowiązkowy dla kadry struktur CIMIC. 21,4% respondentów brało udział w „CIMIC Tactical Course" organizowanym w Budel (Holandia). Udział w innych kursach organizowanych na terenie kraju deklaruje 14,3% badanych, a we wszystkich przypadkach był to kurs

z zakresu działań US CA. Można traktować go jako pogłębianie oraz uzupełnianie wiedzy fachowej w tym zakresie, ale nie można traktować jako kursu CIMIC.

Aspekt fizyczny

Pod pojęciem „aspekt fizyczny" rozumiano kadry sztabów, sprzęt, środki finansowe i zasoby niezbędne do realizacji zadań wynikających z założonych celów współpracy cywilno – wojskowej. Składał się z trzech elementów: elementu decyzyjnego, elementu wykonawczego i zasobów. Można również stwierdzić, że jego głównym założeniem było posiadanie właściwie wyszkolonej kadry sztabów oraz jednostek CIMIC. Realizacja tych zamierzeń lub bardziej precyzyjnie próby ich osiągnięcia w Polsce zostały już opisane w podrozdziale 3.4. Obecnie w warunkach polskich bardzo trudno jest dokonać analizy stanu tego aspektu, ze względu na niezakończony proces tworzenia jednostki CIMIC w Kielcach[2]. Dla potrzeb niniejszej dysertacji, autor dokonał tylko analizy mechanizmu doboru kadry na stanowiska CIMIC, czyli elementu decyzyjnego. Dwa pozostałe elementy dotyczą wspomnianej jednostki zlokalizowanej w Kielcach.

W celu zbadania wyżej wymienionego obszaru, w ankietach skierowanych do „ekspertów wojskowych" zapytano kadrę pełniących służbę na stanowiskach CIMIC: *„Jakie były powody wyznaczenia Pana na obecne stanowisko służbowe?"* oraz *„Jak ocenia Pan znajomość problematyki współpracy cywilno – wojskowej w dniu wyznaczenia Pana na pierwsze stanowisko w strukturach* CIMIC?" (wykres nr 5). Z przeprowadzonej analizy wyników dotyczącej wyznaczenia kadry na stanowisko wynika, że wyznaczenie 21,4% respondentów zostało spowodowane zmianami wewnątrz struktur, w których pełnili i obecnie dalej pełnią służbę. Porównując wyniki badań z miejscem pełnienia służby 14,3% badanych przyznaje, że w przypadku stworzenia jednostki CIMIC w Kielcach otworzyły się przed nimi nowe możliwości

[2] Do końca roku 2006 planuje się zakończenie procesu formowania jednostki oraz osiągnięcie pełnej gotowości do użycia.

pracy i służby mimo, że wcześniej pełnili obowiązki na takich stanowiskach. Tylko 7,1% kadry przyznaje, że trafili na stanowisko w wyniku przypadku spowodowanego zmianami etatów. Również w efekcie zmian strukturalnych w Wojsku Polskim 21,4% badanych podaje, że sami znaleźli obecnie zajmowane stanowisko. Jak w przypadku „b" ta grupa obecnie pełni służbę w jednostce specjalistycznej w Kielcach, czyli stworzenie nowej jednostki spowodowało możliwość dalszego pełnienia służby. Pozostałe 35,7% ankietowanych służy obecnie poza strukturami CIMIC lub nie podaje powodu wyznaczenia na stanowisko.

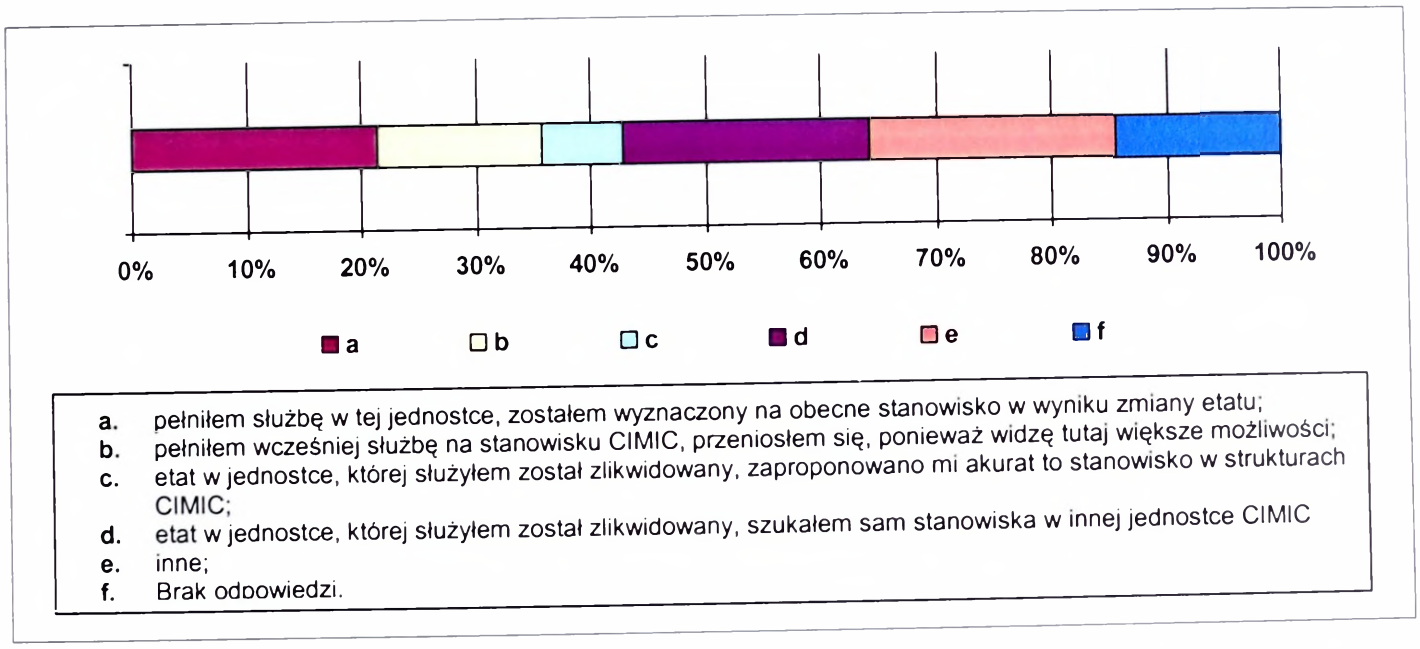

Wykres nr 5: Opinie „ekspertów wojskowych" przedstawiające powód wyznaczenia na stanowisko w strukturach CIMIC (opracowanie własne).

Badania aspektu fizycznego kończy sondaż uzupełniający analizę powodów zajęcia nowych stanowisk w strukturach CIMIC, a dotyczący wiedzy specjalistycznej wymaganej na tym stanowisku (wykres nr 6). Tylko 7,1% respondentów określa stan swojej wiedzy specjalistycznej jako „dość dobry". W badaniach nie stwierdzono odpowiedzi „dobry", a dalsze 35,7% deklaruje go na poziomie „przeciętnym". Przeciwstawnie do podanych wartości, aż 42,8% badanych przyznaje, że w dniu

wyznaczenia na stanowisko służbowe, albo słyszała tylko o współpracy cywilno – wojskowej, albo nie miała żadnego rozeznania w tym obszarze.

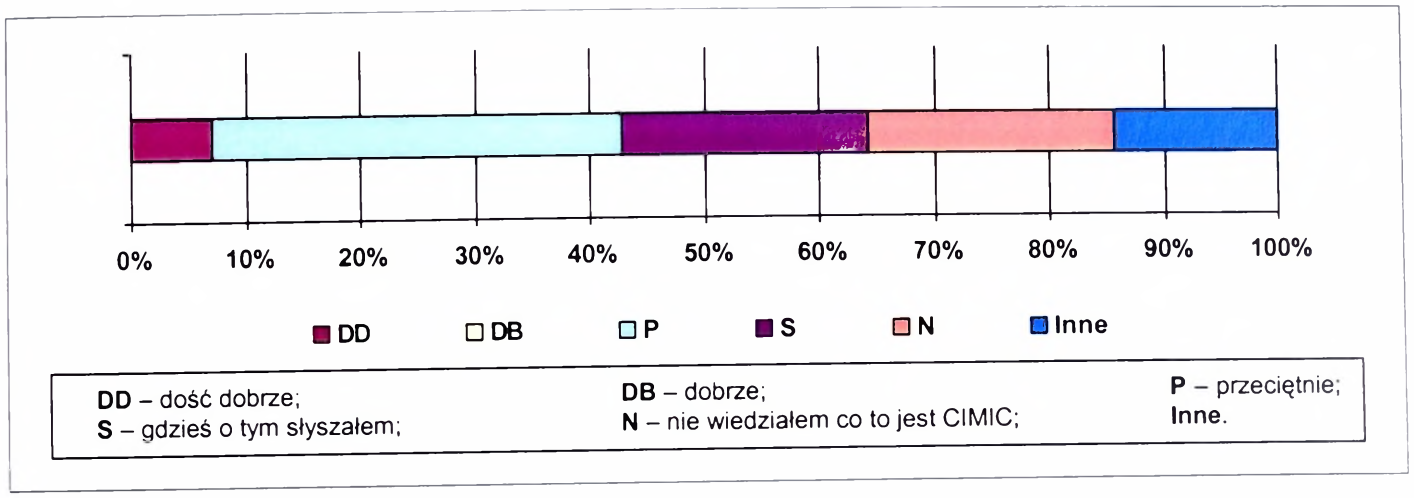

Wykres nr 6: Opinie „ekspertów wojskowych" na temat własnej wiedzy dotyczącej problematyki CIMIC w dniu wyznaczenia ich na stanowisko w tych strukturach (opracowanie własne).

Proces wyznaczania kadry Wojska Polskiego na stanowiska w komórkach CIMIC został zainicjowany w momencie utworzenia takich stanowisk w etatach struktur organizacyjnych dowództw i jednostek. W przypadku 6 BDSz z Krakowa, w sztabie brygady oraz w podległych pododdziałach pełniła służbę kadra, która wcześniej miała styczność z problematyką współpracy cywilno – wojskowej w operacjach sojuszniczych prowadzonych na terenie Bośni i Hercegowiny. Na pierwszą obsadę sekcji S-5 we wspomnianym związku taktycznym na trzech żołnierzy, dwóch miało już bardzo bogate doświadczenia w tym zakresie. Jeden z nich pełnił wcześniej służbę w strukturach CIMIC Brygady Nordycko – Polskiej w BiH, drugi – był szefem komórki współpracy cywilno – wojskowej w 1999 roku podczas operacji w Kosowie. W innych strukturach oraz jednostkach, kadra była wyznaczana na stanowiska najczęściej bez żadnych specjalnych wymagań, głównie spośród oficerów pionu wychowawczego lub rzadziej operacyjnego. Trzeba jednak zaznaczyć, że zmiany te często były podyktowane bardziej potrzebami kadrowymi wynikającymi z konieczności zmian strukturalnych oraz redukcji stanowisk w armii.

4.2 Proces przygotowania oficera CIMIC (kadry) do wykonywania zadań

Bardzo ważną kwestią jest sprecyzowanie kryteriów doboru oraz procesu przygotowania kadry CIMIC do wykonywania zadań. Punktem wyjściowym było ustalenie stanu obecnego, czyli odpowiedz na pytanie *„Jak jest?"* i *„Dlaczego jest tak, jak jest?"*. W poprzednim podrozdziale (4.1) opisano już realia dotyczące wyznaczania kadry na stanowiska CIMIC oraz poziomu prezentowanej wiedzy specjalistycznej. Ze względu na konieczność ustosunkowania się do realizacji założonego „aspektu moralnego" modelu „CIMIC 2000" przedstawiono również dane dotyczące uczestnictwa kadry w kursach specjalistycznych, organizowanych przez NATO.

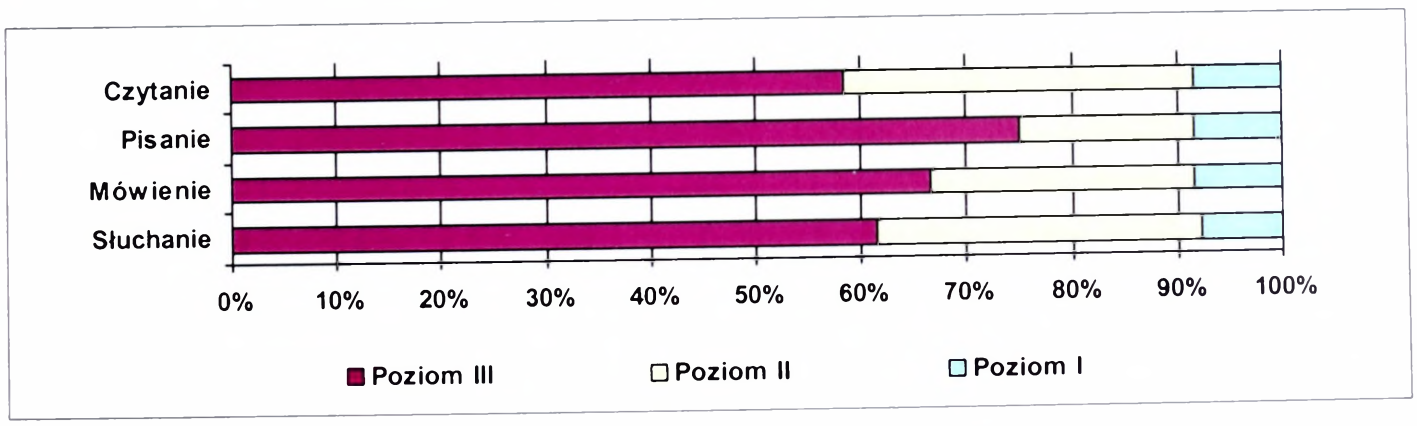

Wykres nr 7: Poziom udokumentowanej znajomości języka angielskiego (opracowanie własne).

W celu określenia stanu aktualnego przygotowania kadry do realizacji zadań CIMIC, w ankietach zapytano respondentów o poziom wykształcenia i uczestnictwo w różnego rodzaju szkoleniach i kursach organizowanych w kraju oraz za granicą. Znajomość języka obcego, w korpusie oficerskim Wojska Polskiego jest na ogólnym poziomie dobrym, aczkolwiek tylko 37,5% badanych posiada pełny, III stopień znajomości języka angielskiego (wykres nr 7). Poziom ten wynika ze zmian, które dokonano w polskim systemie edukacyjnym. Młodsza kadra Wojska Polskiego już w szkołach podstawowych i średnich miała styczność z językiem obcym (najczęściej

angielskim), aczkolwiek egzaminy językowe badanej grupy datowane są dopiero na lata 2000 – 2004.

Wszyscy ankietowani mimo, że nie było to zamierzeniem celowym byli oficerami po studiach zawodowych, z których 85,7% badanych posiada dyplom ukończenia uczelni cywilnych. Dodatkowo 42,8% ogólnej liczby wszystkich respondentów ukończyło naukę w zakresie studiów podyplomowych. Nie podlega dyskusji, że sam fakt ukończenia studiów wyższych (magisterskich czy podyplomowych) nie oznacza jednocześnie ich przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym. W przypadku takich kierunków jak: politologia, prawo i administracja, pedagogika, czy bezpieczeństwo narodowe można ocenić, że są one przydatne w obszarze współpracy cywilno – wojskowej. Bardzo trudno jednak ocenić przydatność kierunku „wychowanie fizyczne" lub „otwarte systemy komputerowe".

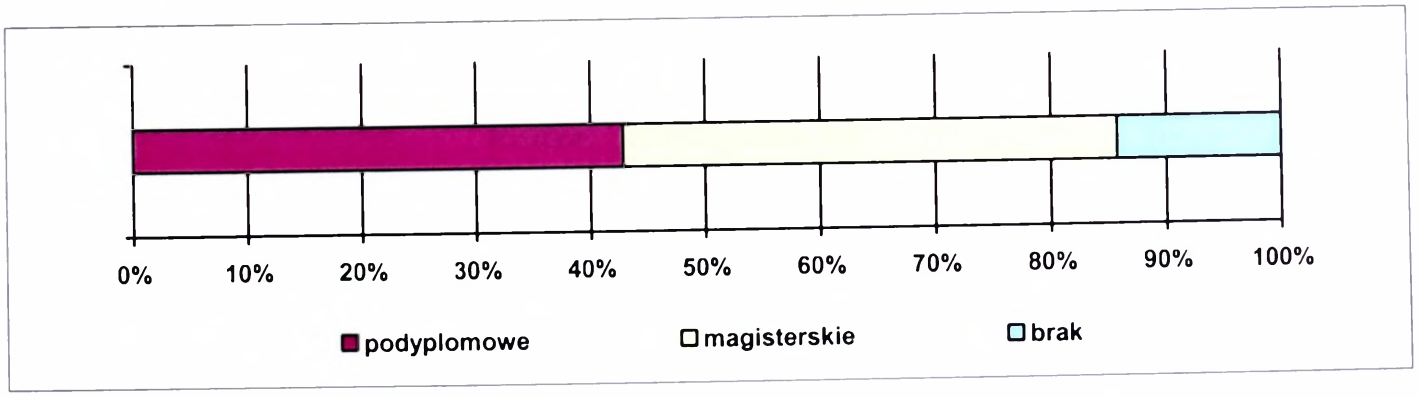

Wykres nr 8: Poziom wykształcenia badanej grup kadry CIMIC w zakresie studiów magisterskich oraz podyplomowych (opracowanie własne).

Udział badanej kadry w szkoleniu specjalistycznym organizowanym na bazie kursów krótkoterminowych (tydzień – dwa tygodnie) w ujęciu procentowym, przedstawiony jest na wykresie nr 8. Wspomniany już w rozdziale 4.1 udział kadry w szkoleniu prowadzonym zgodnie z dyrektywami SHAPE wynosi 35,7%. Jest to wartość do zaakceptowania, ale bardzo dużo zastrzeżeń budzi fakt udziału tylko 14.3% badanej

kadry w szkoleniu na terenie kraju. Skoro udział procentowy szkolonych za granicą jest dwukrotnie wyższy niż w kraju to może oznaczać, że nie mamy w Polsce systemu wykorzystania wyszkolonej kadry. Jeżeli w takim stopniu problem ten dotyczy kadry oficerskiej to można zaryzykować stwierdzenie, że w procesie szkolenia kadry podoficerskiej i żołnierzy będzie na znacznie niższym poziomie. Trudno jest również analizować znikomy udział kadry komórek współpracy cywilno – wojskowej w kursach lub szkoleniach organizowanych przez cywilne instytucje odpowiedzialne za zarządzanie kryzysowe w kraju lub ćwiczeniach organizowanych przez WSzW oraz wspomniane instytucje cywilne. Innym bardzo ważnym elementem szkolenia jest udział w kursie z zakresu „Prawa konfliktów zbrojnych". Kursu takiego nie można nawet nazwać fachowym lub specjalistycznym (tylko dla kadr CIMIC), gdyż powinien być obligatoryjny dla całego personelu sił zbrojnych. Na pewno dla kadry CIMIC, ze względu na potrzebę przykazywania tej wiedzy, udział w takim szkoleniu powinien być priorytetowy.

	Rodzaj przedsięwzięcia	%
1	Kurs specjalistyczny CIMIC organizowany poza granicami kraju	35,7
2	Kurs specjalistyczny CIMIC organizowany w kraju	14,3
3	Kurs lub szkolenie organizowane przez cywilne instytucje odpowiedzialne za zarządzanie kryzysowe w kraju	7,1
4	Kurs z zakresu Prawa Konfliktów Zbrojnych	7,1
5	Udział w ćwiczeniach organizowanych przez WSzW lub instytucje odpowiedzialne za zarządzanie kryzysowe w kraju	0,0

Tabela nr 2: Zestawienie uczestnictwa badanej grup kadry CIMIC w kursach specjalistycznych, szkoleniach i ćwiczeniach (opracowanie własne).

Jeżeli kadra CIMIC ma ograniczone możliwości dotyczące uczestnictwa w kursach specjalistycznych na terenie kraju lub poza nim, celowym było sprawdzenie dostępu do dokumentów doktrynalnych w miejscu pełnienia służby. Posiadanie takiej

możliwości w niewielkim stopniu mógłby równoważyć potrzeby dotyczące samokształcenia kadry oraz pogłębiania wiedzy specjalistycznej. Pytanie o dostęp do literatury fachowej CIMIC w tej samej formie zadano zarówno „ekspertom" jak i „ekspertom wojskowym". W wyniku analizy odpowiedzi stwierdzono, że dostęp do dokumentów doktrynalnych, anglojęzycznych jest lepszy, niż do polskojęzycznych. Procentowo dostęp do dokumentów anglojęzycznych na poziomie „dobry" - „przeciętny" jest porównywalny do dokumentów polskich na poziomie „przeciętny" - „mniej niż przeciętny".

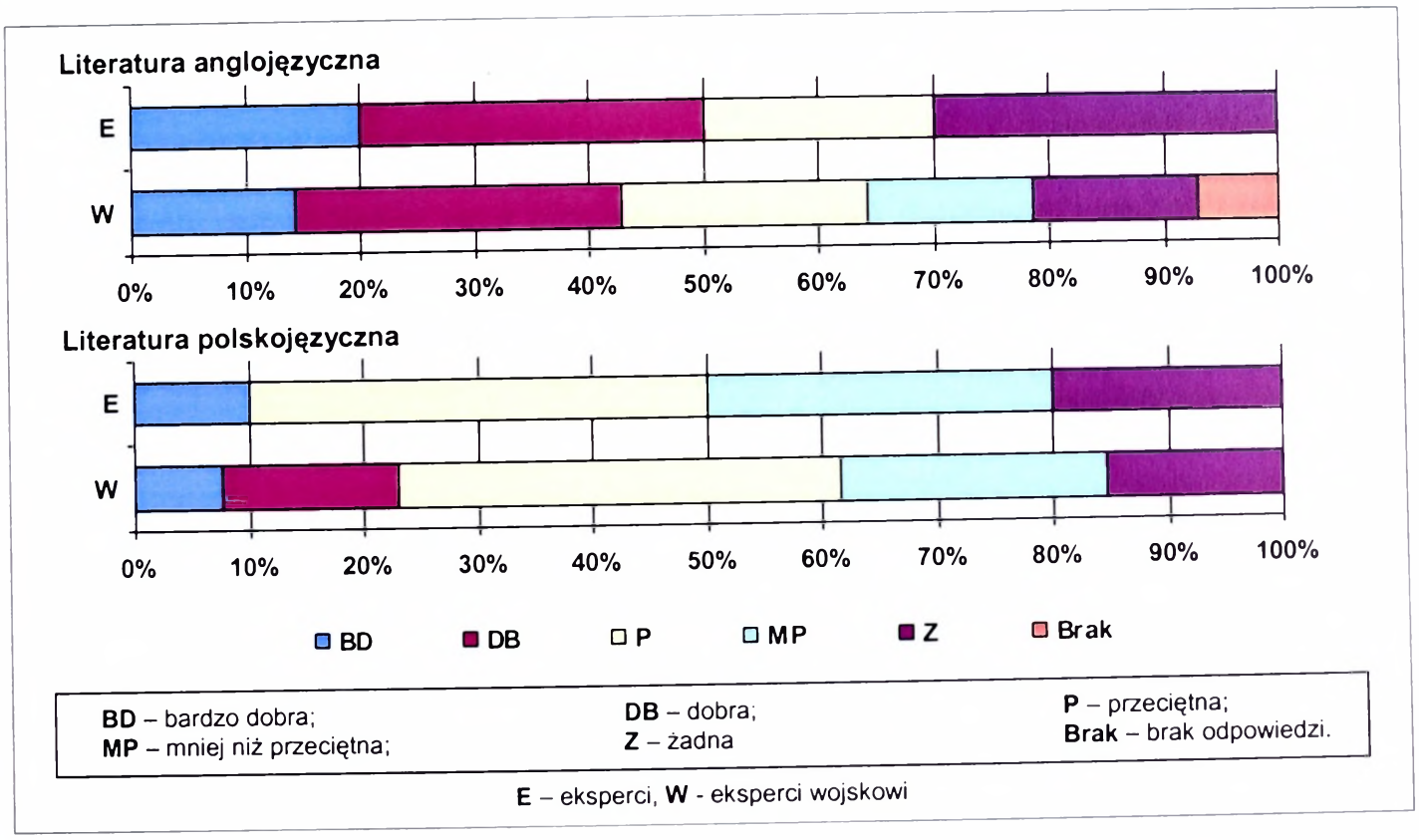

Wykres nr 9: Opinie dotyczące dostępu do dokumentów anglojęzycznych i polskojęzycznych (opracowanie własne).

Lepszy dostęp do literatury anglojęzycznej może wynikać z udziału kadry w kursach oraz szkoleniach specjalistycznych, w których organizatorzy dbają o dobre wyposażenie uczestników w materiały edukacyjne. Materiały takie w Polsce są kopiowane oraz bardzo często podlegają formalnej lub nieformalnej dystrybucji. Trzeba zaznaczyć, że opinie dotyczące dostępności dokumentów zależą od zasobów

instytucji (jednostki, struktury organizacyjnej), a przede wszystkim od obiektywnej oceny respondentów opartej na ich potrzebach i oczekiwaniach.

Ostatnim aspektem pozwalającym określić gotowość kadry do wykonywania zadań oraz jednocześnie poziom jej doświadczenia, został zawarty w pytaniu o udział badanych w operacjach poza granicami kraju (UN, NATO). Pytanie było skierowane tylko do grupy „ekspertów wojskowych". Z podanych informacji wynika, że badana grupa kadry (zajmująca aktualnie stanowiska CIMIC) generalnie posiada bardzo dobre podstawy praktyczne, wynikające z pełnienia służby poza granicami kraju. Godnym uwagi jest fakt, że aż 85,7% respondentów uczestniczyło zarówno w operacjach pod auspicjami UN jak i operacjach sojuszniczych NATO. W zakresie zdobywania doświadczeń oraz prowadzonych badań naukowych istotny jest fakt, że 42,9% kadry pełniło służbę na stanowiskach związanych bezpośrednio ze współpracą cywilno – wojskową, a znaczący procent tej grupy badanych pełnił i nadal pełni służbę w Iraku (21,4%).

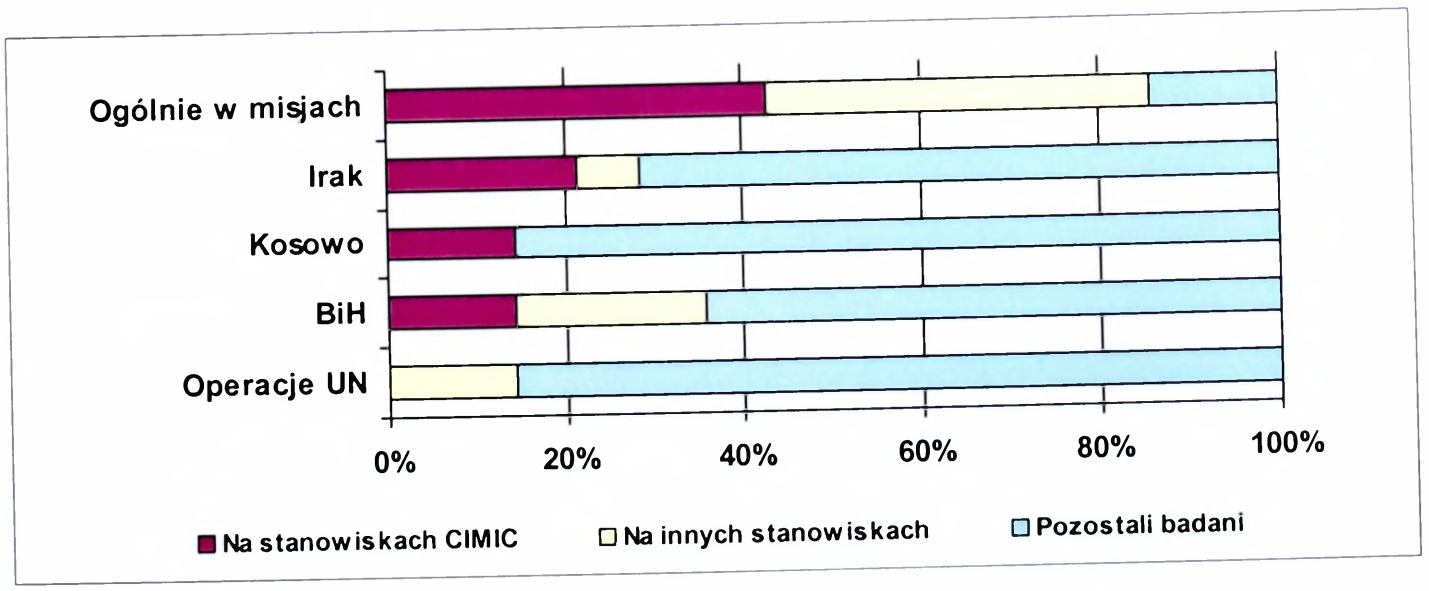

Wykres nr 10: Udział badanej grupy „ekspertów wojskowych" w misjach poza granicami kraju (opracowanie własne).

Identyfikacja stanu obecnego, dotyczącego wykształcenia i szkolenia kadry CIMIC, a także posiadanych doświadczeń pomoże zbudować uproszczony model przebiegu kształcenia oficera CIMIC i przygotowania go do wykonywania zadań w obszarze współpracy cywilno – wojskowej. Dla uzupełnienia danych wyjściowych konieczne jest sprecyzowanie kierunku ewentualnego kształcenia, sposobu realizacji oraz jego konfrontacja z nowymi zasadami wyznaczania kadry na stanowiska służbowe wprowadzonymi do sił zbrojnych od dnia 1 lipca 2004 (okresem kadencji na stanowisku).

Pierwszą kwestią jest pytanie o rodzaj wykształcenia oficera CIMIC. W ankietach skierowano je do obu badanych grup. „Ekspertów" zapytano: *„Jakie Pana zdaniem wykształcenie cywilne (kierunek studiów) jest przydatne na stanowisku oficera CIMIC?"*, a „Ekspertów wojskowych": *„Jakie wykształcenie cywilne (kierunek studiów) Pana zdaniem, byłoby przydatne na zajmowanym przez Pana stanowisku służbowym?"*. W pierwszym przypadku – autor dysertacji – podzielił odpowiedzi na dwa rodzaje wykształcenia, w stosunku do oficerów CIMIC w jednostce operacyjnej oraz jednostce specjalistycznej. Celem było sprawdzenie i określenie ewentualnej potrzeby zróżnicowania kierunku wykształcenia. Najczęściej w obu przypadkach wymienianymi kierunkami studiów były: politologia, socjologia, psychologia społeczna, administracja publiczna i kulturoznawstwo. Dla kadry jednostki specjalistycznej dodatkowo respondenci wymieniali: filologie, religioznawstwo, ekonomię, zarządzanie, finanse, prawo i prawo międzynarodowe. W odróżnieniu od „ekspertów", sami zainteresowani, czyli kadra w większości pełniąca służbę na stanowiskach CIMIC mniej precyzyjnie podejmuje to zagadnienie. Wymieniane są: socjologia, politologia, kulturoznawstwo oraz prawo. Dodatkowo w zakresie wykształcenia muszą być wzięte pod rozwagę: cel studiów, rodzaj, w jakim systemie oraz czas ich realizacji.

Czy proces kształcenia oficera CIMIC może być zakłócony przez wprowadzony okres kadencji na stanowisku służbowym? To nowa kwestia, która mimo pojawiających się wcześniej wielu projektów nowej ustawy pragmatycznej była niepewna do czasów jej usankcjonowania. Autor rozprawy uaktualnił ankiety skierowane do „ekspertów" pytając o opinię w tym temacie, a ich zdania są bardzo zróżnicowane. Respondenci uważający, że ustawa zakłóci proces szkolenia argumentują swoje stanowisko głównie potrzebą długoletniego szkolenia oficera CIMIC. Są oni gotowi dopuścić kadencyjność, ale tylko i wyłącznie w obrębie struktur współpracy cywilno – wojskowej w celu zachowania specjalności. Grupa ta nie ma wielu jednoznacznych przeciwników. Wśród nich panuje opinia, że zaletą jest fakt, że kadra będzie przygotowana wszechstronnie, a do takich stanowisk można ją dodatkowo przygotowywać na kursach specjalistycznych. Jednak około 30% respondentów nie potrafi jednoznacznie określić *„tak"* lub *„nie"*, np.: *„Trudno jednoznacznie odpowiedzieć na to pytania. Z jednej strony specjalista w każdej dziedzinie nie tylko CIMIC nie powinien podlegać kadencyjności lub taka kadencyjność powinna być zapewniona na kolejnych stanowiskach CIMIC, z drugiej strony nie można ograniczać kadry tylko do jednej specjalności wojskowej, gdyż w tym przypadku zamyka się drogę rozwoju"*. Ta odpowiedź koresponduje jednocześnie ze zwolennikami jak i przeciwnikami kadencyjności. Inną bardzo ciekawą opcją jest propozycja zaliczenia tych stanowisk do kategorii „stanowisk szczególnych", na których nie stosuje się zasady kadencyjności. Ten sam respondent uważa, że *„Jeżeli natomiast jego kadencyjność będzie wykorzystywana do przenoszenia go na kolejne stanowiska, ale związane z działalnością CIMIC, to byłby to modelowy przykład rozwoju kariery zawodowej"*.

Ze względu na konieczność sprecyzowania i uszczegółowienia procesu kształcenia, specjalistycznego zapytano badanych: *„Na co trzeba zwrócić uwagę kształcąc kadrę CIMIC, aby osiągać cele współpracy cywilno – wojskowej założone w doktrynach*

NATO?". Większość „ekspertów" podkreślała potrzebę lepszego rozumienie celów i zadań CIMIC, np.: *„Na to, że głównym zadaniem CIMIC jest wsparcie dowódcy, o czym niestety bardzo często kadra CIMIC zapomina"* lub *„znajomość procedur oraz dokumentów normatywnych ..."*. „Eksperci" zwracali również uwagę na określenie celów, dobór programów oraz treści szkolenia. Interesującą wypowiedzią jest następująca opinia: *„Zintegrować szkolenie w strukturach CIMIC Wojska Polskiego ze szczególnym uwzględnieniem przygotowania teoretycznego wynikającego z doktryn NATO. Wyodrębnić działania US CA jako amerykańską doktrynę narodową i nie mieszać tej tematyki z CIMIC w rozumieniu NATO"*. Opinia ta w pierwszej części odnosi się do aspektów już poruszanych, ale w drugiej zwraca uwagę na istotny błąd w technice prowadzenia działań. W rzeczywistości od rozpoczęcia operacji prowadzonych przez NATO na Bałkanach, Wojsko Polskie uczestniczy w operacjach głównie pod dowództwem amerykańskim. Tak było w Bośni, tak było i jest w Kosowie, tak jest obecnie w Iraku. Nawet, jeżeli dowódcy i kadra komórek CIMIC zrobi wszystko, by prowadzić działania zgodnie z procedurami obowiązującymi wewnątrz Sojuszu, w rzeczywistości będą zmuszeni realizować cele oraz politykę zawartą w doktrynach US CA.

Biorąc pod uwagę ustawę pragmatyczną i obecny system szkolenia kadr wojska polskiego ukończenie, szkoły oficerskiej jest równorzędne z ukończeniem studiów cywilnych i finalizowane zdobyciem tytułu magistra. W przypadku powołania do służby oficera kontraktowego, również on będzie posiadał dyplom ukończenia studiów wyższych. Ideałem byłoby stworzenie, jeszcze na szkole oficerskiej osobnego przedmiotu lub nawet rocznej specjalizacji pod kątem współpracy cywilno - wojskowej. W ramach takiej specjalizacji można włączyć szerszy zakres wiedzy politologicznej, socjologicznej, kulturoznawczej czy prawa międzynarodowego. Po ukończeniu szkoły oficerskiej pozostawałaby tylko możliwość lub ewentualna konieczność skierowania oficera na studia podyplomowe w konkretnej dziedzinie.

Kwestia szkolenia z zakresu prawa wojennego i prawa konfliktów zbrojnych również powinna być rozwiązana jeszcze podczas procesu nauczania na uczelniach wojskowych. Problem nauki języka obcego obecnie nie przedstawia żadnych trudności, ponieważ kadra kończąca szkoły wojskowe powinna posiadać umiejętności posługiwania się językiem minimum na poziomie II stopnia.

Nie ulega wątpliwości, że pierwszym obligatoryjnym stanowiskiem dla każdego oficera, nawet tego z ewentualną specjalizacją CIMIC powinien być dwu – trzyletni staż na stanowisku dowódcy plutonu. W czasie tego okresu oficer może doskonalić swoje umiejętności pracy z ludźmi, pogłębiać wiedzę ogólnowojskową oraz nabywać pierwsze doświadczenia w ewentualnych operacjach poza granicami kraju. Po zakończeniu służby na tym stanowisku, oficer kierowany byłby do sztabu batalionu (obecnie w większości etaty porucznikowskie). Dla przyszłego oficera CIMIC, na tym etapie idealnym rozwiązaniem byłaby służba na stanowisko oficera sekcji CIMIC w sztabie batalionu (brygady) lub stanowisko dowódcy plutonu w jednostce specjalistycznej. Również na tym etapie można uzupełniać wiedzę w oparciu o kursy specjalistyczne i studia na uczelniach cywilnych lub wojskowych. Mając na względzie system prognozowania rozwoju żołnierza, to również czas (w zależności od indywidualnych predyspozycji) kierowania na kursy specjalistyczne CIMIC. Zakończenie kadencji na tym etapie powinno być obligatoryjnie finalizowane wyznaczeniem na stanowisko dowódcy kompanii (baterii). Po odbyciu służby na stanowisku dowódcy pododdziału oficer byłyby kierowany na stanowiska specjalistyczne w strukturach komórek, jednostek współpracy cywilno – wojskowej. W zależności od przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym mógłby pełnić służbę na stanowiskach szczególnych, dłużej niż jedną kadencję w jednej jednostce lub zajmować kolejne stanowiska w strukturach CIMIC (jednostka CIMIC, dowództwo korpusu, jednostka ogólnowojskowa, Dowództwo Wojsk Lądowych, jednostka CIMIC).

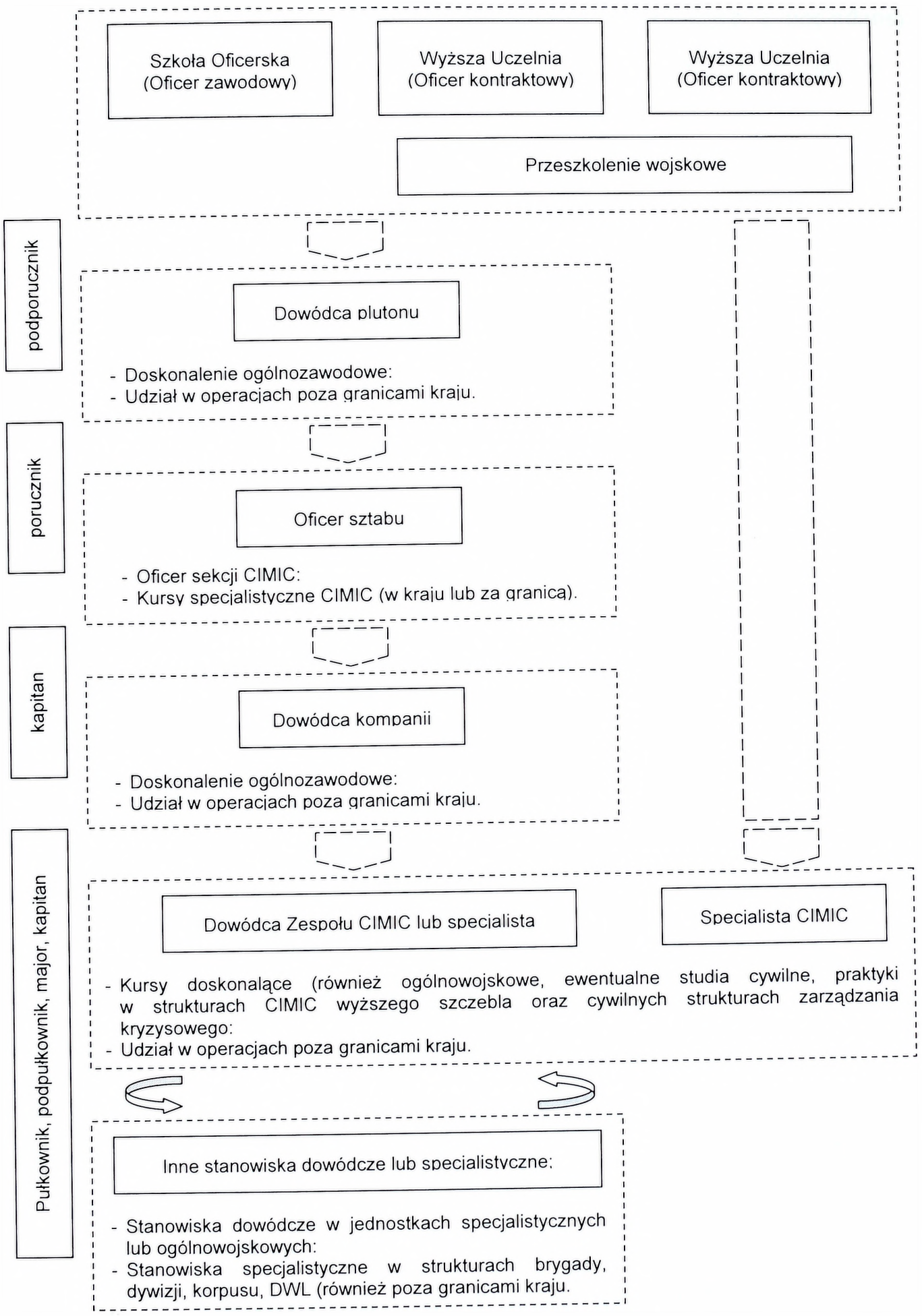

Rysunek nr 19: Model kształcenia oficera CIMIC (opracowanie własne).

W tym układzie nie wolno zlekceważyć umiejętności wynikających z posiadanej specjalizacji oraz należy wykorzystać oficera w szkoleniu przyszłych kadr CIMIC lub po prostu jako wykładowcę danego kierunku na uczelniach wojskowych. Pożądanym byłoby również kierowanie na krótkoterminowe (od tygodnia do dwóch - trzech miesięcy) praktyki w komórkach CIMIC dowództw wyższego szczebla (również za granicą) lub cywilnych struktur zarządzania kryzysowego w kraju. Udział kadry Sił Zbrojnych w kursach cywilnych jest korzystne dla wojska w zakresie nabywania wiedzy dotyczącej działania struktur antykryzysowych jak również dla tych struktur w ramach wymiany doświadczeń i przygotowywania oficerów łącznikowych.

W przedstawionym modelu rozwoju oficera CIMIC należy pamiętać o cechach psychofizycznych ewentualnego kandydata na takie stanowisko. Wszelkiego rodzaju cechy ułatwiające pracę z ludźmi powinny być standardem w zawodzie żołnierza i nie podlegają dyskusji, gdyż autor dysertacji nie widzi specjalnych różnic w tym obszarze pomiędzy specjalistami wojskowymi. Grono „ekspertów" zapytane o cechy, na które zwróciliby szczególną uwagę wyznaczając oficera na stanowisko CIMIC wśród wspomnianych cech psychofizycznych wymienia: kulturę osobistą, opanowanie, umiejętność nawiązywania kontaktów międzyludzkich, umiejętność improwizacji oraz dyplomację. Szczególnie jedna wypowiedź bardzo trafnie odzwierciedla cechy kandydata na stanowisko CIMIC: *„Posiada indywidualne predyspozycje do służby dyplomatycznej. Opanowany. Wszystkie sprawy rozpatruje w kategoriach służbowych, a nie osobistych. Humanista o szerokich zainteresowaniach, a nie typ >pruskiego służbisty<. Ma naturalną łatwość w nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich. Dla przeciwwagi nie może też być typem >naiwnego lub wyrachowanego działacza, społecznika i karierowicza<. Potrafi doskonale zorganizować pracę swoją i swojego zespołu, grupy, pododdziału, nie na zasadach >regulaminowych<, ale wynikających z prawdziwej wiedzy z teorii zarządzania i kierowania organizacjami"*. W zakresie wykształcenia „eksperci" podkreślają

znajomość języka angielskiego, wiedzę potwierdzoną ukończonymi studiami, kursami oraz doświadczenie nabyte w operacjach.

4.3 Wykorzystanie struktur CIMIC w przypadku wystąpienia zagrożeń bezpieczeństwa narodowego

Upraszczając definicję **zagrożeń bezpieczeństwa** (podaną w podrozdział 3.1) jest to taki splot zdarzeń wewnętrznych lub zewnętrznych, w konsekwencji których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju wewnętrznego państwa lub naruszenie albo utrata jego suwerenności. W „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP" autorzy wymieniają następujące, aktualne zagrożenia bezpieczeństwa RP: wojna i agresja, kryzysy oraz konflikty, regiony nadmiernej koncentracji potencjału militarnego, proliferacja broni masowego rażenia, zagrożenia ekonomiczne, niebezpieczeństwo nowych podziałów w Europie, niekontrolowane migracje transgraniczne, środowisko naturalne, terroryzm oraz przestępczość zorganizowana i aktywność obcych służb specjalnych oraz ochrona informacji.

4.3.1 Działania CIMIC w przypadku zagrożeń bezpieczeństwa na obszarze kraju (państw Sojuszu)

Przedstawione wyżej współczesne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego porównano z opiniami „ekspertów" zadając im następujące pytanie: *„Rozpatrując problematykę współpracy cywilno – wojskowej w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, w jakich zagrożeniach niemilitarnych, Pana zdaniem,*

współpraca taka znajduje najbardziej trafne zastosowanie?". Około 70% respondentów wskazuje na wykorzystanie struktur CIMIC głównie podczas katastrof naturalnych lub klęsk żywiołowych. W 40% wypowiedzi pojawiają się zagrożenia terrorystyczne, zwane również przez badanych walką z terroryzmem, np.: *„Biorąc pod uwagę zmienność i rozszerzenie zakresu działania CIMIC w ostatnim okresie: Reagowanie na skutki katastrof naturalnych i przemysłowych, specyficzne działania na wypadek zagrożenia terrorystycznego, organizacja pomocy humanitarnej"* lub *„Katastrofy ekologiczne, klęski żywiołowe, epidemie ..."*. Autor celowo w pytaniu pominął zagrożenia militarne, gdyż odpowiedź na tak zadane pytanie uważa za oczywistą. Niezależnie jednak od rodzaju zagrożeń dla bezpieczeństwa lub nawet opinii ankietowanych, we wszystkich przypadkach należy odpowiedzieć na pytania: *„Czy na terenie kraju współpraca cywilno – wojskowa według NATO będzie miała zastosowanie?"*. Z wymienionych w „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP" współczesnych zagrożeniach autor dysertacji, oprócz zagrożeń militarnych, nie znajduje zastosowania dla CIMIC definiowanego przez Sojusz. Sytuacja taka jest wynikiem wyraźnego oddzielenia w dokumentach doktrynalnych problematyki CEP, HNS oraz MAHE od współpracy cywilno – wojskowej. Potwierdzenie takiego stanowiska bez głębokich analiz można odnaleźć w definicjach CIMIC: *„... jest niczym innym jak czynnikiem wspierającym działania militarne"*, *„Zasoby oraz przedsięwzięcia, które wspierają związki pomiędzy dowódcami NATO, władzami narodowymi, cywilnymi i wojskowymi oraz populacją cywilną na obszarze, gdzie są użyte lub planuje się użycie sił militarnych Sojuszu"*. Powołując się na AD 86-2, CIMIC jest obszarem współpracy pomiędzy połączonymi siłami Sojuszu, a środowiskiem cywilnym. Według doktryn, na terenie kraju i państw NATO CIMIC będzie miał zastosowanie tylko wtedy, gdy obecne będą połączone siły wojskowe (AJF). Zgodnie z tym samym dokumentem relacje pomiędzy środowiskiem cywilnym, a wojskowym są obszarem relacji narodowych. Odwołanie się do określonych, tak zwanych funkcji rdzennych CIMIC dodatkowo potwierdza to stanowisko: *„... związki cywilno – wojskowe są utrzymywane głównie na szczeblu Dowództwa*

Strategicznego", *„wsparcia środowiska cywilnego ... będzie udzielane tylko zgodnie z celami założonymi przez dowódców prowadzących operację"*, a zakres wsparcia sił prowadzących operację celem CIMIC jest uzyskanie maksymalnego poparcia środowiska cywilnego oraz otrzymanie ewentualnej pomocy w zakresie potrzeb logistycznych. W związku z analizą założeń oraz celów CIMIC należy zadać pytanie: *„Czy współpraca cywilno – wojskowa ma zastosowania w zagrożeniach niemilitarnych bezpieczeństwa narodowego?"*.

Ministerstwo Obrony Narodowej posiada System Kierowania Reagowaniem Kryzysowym, a zadania związane z jego funkcjonowaniem realizowane będą w zależności od stopnia nasilenia zagrożeń i możliwości zaangażowania sił zbrojnych[3]. Do jego głównych zadań należy:

- rozpoznanie źródeł, kierunku rozwoju sytuacji kryzysowej;
- monitorowanie zagrożeń i informowanie kierownictwa MON o sytuacji oraz sygnalizowanie o ewentualnej potrzebie użycia sił zbrojnych;
- określenie wielkości i zakresu ewentualnej pomocy ze strony sił zbrojnych;
- koordynacja działań, przekazywanie zadań wykonawcą i nadzór nad ich realizacją.

Dodatkowo w naszym kraju użycie pododdziałów wojskowych w działaniach mających na celu pomoc w przypadku reagowania na zagrożenia o charakterze niemilitarnym podlega następującym ustaleniom:

- wydzielone jednostki sił zbrojnych (saperzy, chemicy, wojska OT, lotnictwo), stanowią element, który będzie wykorzystany (w drugiej kolejności) w sytuacji kiedy wysiłek sił niemilitarnych okaże się niewystarczający oraz

[3] Podstawą prawą funkcjonowania systemu kierowania reagowaniem kryzysowym w podsystemie militarnym jest Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 125 z dnia 31 lipca 1998 oraz Decyzja Podsekretarza stanu ds. Współpracy z zagranicą i Integracji z NATO nr 21 z dnia 12 maja 1998 roku.

wykraczający poza ich możliwości. Dopiero w trzeciej kolejności mogą być użyte wojska operacyjne;

- o użyciu sił wojskowych decyduje możliwość zagrożenia życia ludzkiego, a rozwój sytuacji ma znamiona kryzysu;

- użycie sił wojskowych koordynowane jest przez administrację wojskową, ale na wniosek organów administracji cywilnej;

- każdy dowódca ma prawo zdecydować (samodzielnie lub na prośbę potrzebującego) o użyciu żołnierzy i sprzętu wojskowego w sytuacjach szczególnych. Zalicza się do nich: bezpośrednie zagrożenie najcenniejszych wartości (życie ludzkie, dobra kultury, itp.) oraz gdy wojsko jest jedyną formacją mogącą udzielić pomocy lub znajduje się w bezpośrednim pobliżu zagrożenia.

Podsumowując, wszystkie te przedsięwzięcia nie obejmują obszaru realizacji współpracy cywilno – wojskowej, a jak wspomniano wcześniej maja zastosowanie tylko w obszarze relacji narodowych. Kierując się więc koniecznością wyjaśnienia tej kwestii i znalezienia odpowiedzi na pytania: *„Czy CIMIC ma zastosowanie na terenie kraju?”* przyjęto założenie, że struktury CIMIC jednak będą wspierać administrację cywilną w warunkach zagrożeń niemilitarnych. Pytanie: *„W przypadku konieczności wsparcia władz lokalnych RP w warunkach zagrożenia niemilitarnego, jak wykorzystałby Pan kadrę CIMIC?”* zostało skierowane do grona „ekspertów”. Analiza wypowiedzi wskazuje głównie na wykorzystanie kadry CIMIC w roli personelu komórek łącznikowych między siłami zbrojnymi, a strukturami zarządzania kryzysowego. W żadnej odpowiedzi nie pojawia potrzeba bezpośredniego wsparcia ludności tylko instytucji, które to wsparcie będą realizować. Na bardzo podobne pytanie, ale zawężone tylko do klęsk żywiołowych, „eksperci” oprócz wspomnianych funkcji łącznikowych, wyraźnie akcentują działania mające na celu ocenę zagrożeń,

monitorowanie ich rozwoju oraz działania prowadzone na rzecz innych jednostek wojskowych. Konsekwencją tak sformułowanych pytań było sprawdzenie opinii wszystkich badanych na temat możliwość wykorzystania polskiej jednostki CIMIC w warunkach zagrożeń niemilitarnych. Opinie obu badanych grup kształtowały się na poziomie porównywalnym w przypadku odpowiedzi *„tak"*. Wśród argumentów *„za"* najczęściej pojawiają się stwierdzenia *„tak, ale zgodnie z przeznaczeniem jednostki"*. W rzeczywistości jednak, zgodnie z założeniami jednostka jest przeznaczona tylko do działań poza granicami kraju jako: *„wsparcie dowódcy NATO"*. „Eksperci" cechujący się większym doświadczeniem zdecydowanie częściej mówią *„nie"* niż grupa „ekspertów wojskowych". „Eksperci wojskowi" wykazuje się większą niepewnością, ale w swoich wypowiedziach najczęściej ujmują to w następujący sposób: *„Mało prawdopodobne, gdyż charakter Jednostki CIMIC wskazuje na wykorzystanie jej poza granicami kraju jako wsparcie dla kontyngentu wojskowego ..."* lub *„Mało prawdopodobne, gdyż jej przeznaczeniem jest realizować zadania za granicą RP"*.

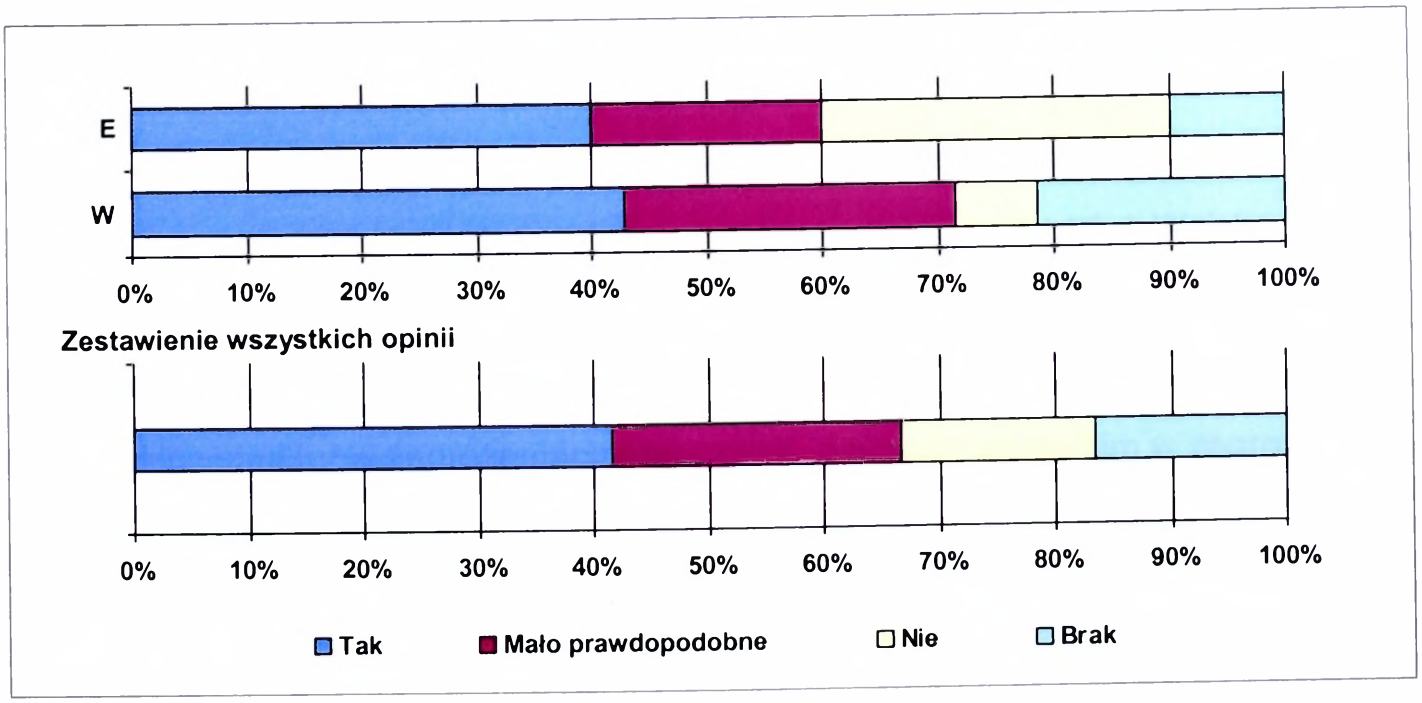

Wykres nr 11: Opinia na temat możliwości wykorzystania polskiej jednostki CIMIC podczas zagrożeń niemilitarnych (opracowanie własne).

Opinie te nie wynikają więc z nieznajomości zadań, a raczej cechuje je ostrożność i nie wykluczenie takiej opcji. Duży odsetek braku odpowiedzi (21,4%) wśród „ekspertów wojskowych" cechował ludzi którzy na stanowiska CIMIC zostali wyznaczeni stosunkowo niedawno (wykres nr 11).

Według założeń doktrynalnych Sojuszu Północnoatlantyckiego, problematyka współpracy cywilno – wojskowej znajduje zastosowanie tylko wtedy, gdy na wskutek różnych okoliczności wojska sojusznicze będą zaangażowane we wspólną operację na terenie naszego kraju (innego członka Sojuszu). Najczęściej będzie to związane z koniecznością prowadzenia operacji militarnej wynikającej ze zobowiązań sojuszniczych zawartych w Traktacie Waszyngtońskim. W przypadku wystąpienia zagrożeń niemilitarnych uruchomione zostaną systemy reagowania kryzysowego kraju, a jednostki specjalistyczne sił zbrojnych oraz oddziały i pododdziały operacyjne będą wspierać środowisko cywilne w zależności od potrzeb, a przede wszystkim zgodnie z porozumieniami międzyresortowych. Wykorzystanie struktur CIMIC w tych sytuacjach jest pożądane, a co najważniejsze możliwe, ale nie ma w tym obszarze odpowiednich porozumień. Oczywiście w każdej sytuacji, zgodnie z zasadami użycia wojsk, struktury CIMIC mogą być zaangażowane w udzielenie pomocy dla środowiska cywilnego, ale problemem pozostanie usankcjonowanie tych działań poprzez odpowiednie regulacje prawne. Jest to poważny brak, gdyż Wojsko Polskie potrzebuje podstawy prawnej właśnie w postaci narodowej doktryny CIMIC zgodnej z doktrynami NATO. Dokument określałby zasady użycia jednostki CIMIC i udział kadry takich struktur w zagrożeniach militarnych, a przede wszystkim w zagrożeniach niemilitarnych na terenie kraju.

4.3.2 Działania CIMIC w warunkach obcego środowiska cywilnego (poza obszarem Sojuszu)

Wstąpienie Polski w struktury Sojuszu Północnoatlantyckiego było jednoznaczne z przyjęciem na siebie obowiązków określonych w Traktacie Waszyngtońskim oraz aktualnej Koncepcji Strategicznej Sojuszu. Rozpatrując przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa narodowego poza granicami kraju, udział Wojska Polskiego w ewentualnie prowadzonych operacjach powinien wynikać z konieczności zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego. Wydzielenie części naszych sił zbrojnych do działań poza granicami kraju, w ramach zobowiązań sojuszniczych może wynikać z udziału w jednym z dwóch rodzajów operacji wojskowych:

- obrona kolektywna, w której udział sił zbrojnych każdego państwa - członka NATO jest obligatoryjny (operacje zgodne z artykułem V – CDO);
- operacje reagowania kryzysowego, w których zakres działania i ewentualny udział poszczególnych państw jest każdorazowo uzgadniany (inne operacje niewynikające z artykułu V – CRO).

W ramach CRO należy rozumieć cały szereg możliwych operacji obejmujących między innymi operacje wsparcia pokoju, które mogą być prowadzone we współpracy z UN, EU oraz OSCE, agencjami dyplomatycznymi i humanitarnymi oraz obejmują: zapobieganie konfliktom, misje pokojowe, budowanie pokoju, wymuszanie pokoju, utrzymanie pokoju i pomoc humanitarną. Analogicznie jak w przypadku zagrożeń militarnych na terenie kraju współpraca cywilno – wojskowa będzie realizowana zgodnie z doktryną Sojuszu. Jednostka specjalistyczna CIMIC, zlokalizowana w Kielcach z tytułu podporządkowania będzie wykonywała zadania w ramach CGN. Komórki CIMIC istniejące w strukturach jednostek operacyjnych będą brały udział w operacji wewnątrz swoich macierzystych oddziałów

i pododdziałów. Jakiekolwiek ich oddelegowanie, czy podporządkowanie będzie się odbywało zgodnie z zasadami użycia wojsk i celów operacji.

Zgodnie z etapami realizacji współpracy cywilno – wojskowej i przygotowania jej struktur do działania w operacjach poza granicami kraju, najważniejszym etapem przygotowań jest etap przedoperacyjny. W celu dokonania opisu zapytano o sposoby usprawnienia przygotowania komórki (sekcji) CIMIC po zapadnięciu decyzji o udziale w operacji. W celu jak najbardziej efektywnego sprecyzowania problemu, to samo pytanie skierowano do wszystkich respondentów. Według odpowiedzi „ekspertów", należy ukierunkować szkolenie tylko i wyłącznie pod kątem tej konkretnej (planowanej) operacji. Szkolenie powinno być prowadzone przez osoby kompetentne, które posiadają doświadczenie. Konieczne jest nawiązanie współpracy z instytucjami cywilnymi dysponujące możliwościami wsparcia w zakresie poznania sytuacji politycznej, gospodarczej oraz społecznej w rejonie przyszłych działań. Nawiązanie współpracy (na terenie kraju) z organizacjami mającymi swoich przedstawicieli w rejonie operacji oraz przydzielenie specjalistów i tłumaczy jeszcze przed rozwinięciem. Porównując wymienione propozycje z ankietami „ekspertów wojskowych" dodatkowo na szczególną uwagę zasługuje sugestia nawiązania współpracy z uczelniami wyższymi, *„... które przykazywałyby wiedzę z zakresu języka, kultury, religii, stosunków panujących w miejscu planowanej operacji"*.

Według autora dysertacji, opierając się na doświadczeniach własnych, w całym procesie realizacji współpracy cywilno – wojskowej najważniejszy etapem jest etap przedoperacyjny. Można pominąć pierwsze doświadczenia żołnierzy Wojska Polskiego w obszarze CIMIC na terenie Bośni i Hercegowiny w 1996 roku. Polska nie była krajem członkowskim Sojuszu, a dowódca batalionu dopiero w miejscu prowadzonej operacji dowiedział się o konieczności stworzenia czegoś pod nazwą „CIMIC". Zupełnie inaczej sytuacja wyglądała w przypadku operacji w Kosowie. Jako kraj byliśmy już członkami NATO. Kadra została dobrana przypadkowo, a końcowa

obsada etatowa sekcji była wynikiem rezygnacji z udziału w operacji dwóch oficerów (w tym planowanego szefa sekcji). W czasie nazywanym dziś etapem przedoperacyjnym ówczesna kadra sekcji CIMIC realizowała zadania głównie w ramach sekcji operacyjnej, przygotowując wstępne zarządzenia bojowe. Indywidualne wysiłki w kierunku poznania przyszłego rejonu działania, polegały na studiowaniu prasy oraz wyszukiwania artykułów opisujących sytuację polityczno – militarną. Do czasu wyjazdu z Polski w rejon prowadzonej operacji szef sekcji nie miał kontaktu z tłumaczami zatrudnionymi na terenie kraju.

Dzisiaj ze względu na uwarunkowania, głównie dotyczące dobrego obiegu informacji znacznie łatwiej jest przygotować kadrę do operacji. Nie bez znaczenia jest również posiadanie doświadczeń z perspektywy pięcioletniego członkostwa w Sojuszu oraz rozwoju samej doktryny CIMIC. Etap przedoperacyjny powinien rozpocząć się od ustalenia stanu faktycznego: *„Co wiadomo na temat rejonu działania?”*. W tym zakresie wszystkie działania powinny być ściśle koordynowane z sekcją rozpoznawczą oraz operacyjną. Niezbędny jest efektywny system zapewniający wymianę informacji pomiędzy wspomnianymi sekcjami. Bardzo często zbieranie danych o rejonie działania odbywa się właśnie bez koordynacji. Niedopuszczalnym, bardzo częstym zjawiskiem jest wytworzenie współzawodnictwa i informowanie zainteresowanych stron dopiero na odprawie w obecności dowódcy. W takich sytuacjach bardzo często okazuje się, że wszystkie sekcje wykazują się zdobyciem lub opracowaniem tych samych danych. Biorąc pod uwagę przyszłe zaangażowanie kadr CIMIC, to ona powinna być odpowiedzialna za ewentualne kontakty z osobami, które mogłyby zapoznać całą kadrę z sytuacją mającą miejsce w rejonie konfliktu. Dostęp do taki osób jest jednak ograniczony, ze względu na środki finansowe. Zmieniły się również czasy i trudno znaleźć kogoś kto „społecznie” przyjdzie na wykład. Przełożonym wyższego szczebla bardzo trudno jest przeznaczyć środki na ten cel. Nie wynika to jednak z ich niechęci, gdyż doskonale rozumieją potrzebę zorganizowania wykładu z danej dziedziny wiedzy, ale bardzo często muszą

wybierać między tym, co jest mniej lub bardziej potrzebne. Z drugiej strony, gdyby znalazły się wspomniane środki finansowe, nagle odezwałyby się głosy, że kadra posiada stosowne wykształcenie i może prowadzić płatne wykłady. Autor nie będzie rekomendował kontaktu z wykładowcami wyższych uczelni oraz instytucji. Znacznie taniej jest zapewnić czas na studiowanie danych zagadnień oraz przeprowadzenie szkolenia kadry przez samą kadrę. Analizując stopień i kierunki wykształcenia kadry, wojsko jest w stanie samo poradzić sobie z tym problemem. Nie może być tak, że siły zbrojne inwestują w szkolenie oficera (studia magisterskie, podyplomowe, kursy poza granicami kraju) i w konsekwencji nie ma kto zapoznać kadry z przyczynami wybuchu konfliktu. Autor rozprawy nie twierdzi, że po ukończeniu np. Podyplomowego Studium Bezpieczeństwa Narodowego oraz zdaniu egzaminów z wykładów na temat „Konflikty etniczne i regionalne w Europie a bezpieczeństwo narodowe" jest gotowy do przeprowadzenia szkolenia w tym temacie. Jeżeli jednak oficer kończy studia (nawet tylko zawodowe) nie powinien mieć żadnego problemu z przygotowaniem 45 minutowego wykładu. Jeżeli miał styczność z daną tematyką na studiach, tym bardziej będzie wiedział, gdzie szukać materiałów ten określony temat. Również kadra CIMIC powinna być odpowiedzialna za przeprowadzenie szkolenia na temat podstawowych zagadnień dotyczących prawa konfliktów zbrojnych ze wszystkimi żołnierzami. Gdy wyjazd w rejon przyszłej operacji jest kontynuacją już prowadzonych działań bardzo praktycznym rozwiązaniem jest wysłanie grupy rekonesansowej do rejonu lub oddelegowanie dwóch – trzech oficerów (kadry) w celu uaktualnienia danych oraz przeprowadzenia szkolenia. Dobrym, szybkim i tanim rozwiązaniem jest przesyłanie jawnych informacji za pomocą internetu[4].

Przyjazd do rejonu operacyjnego przeznaczenia nie oznacza zakończenia etapu przedoperacyjnego. Jak wspomniano podczas definiowania problematyki współpracy cywilno – wojskowej bardzo trudno jest wyznaczyć granice między poszczególnymi

[4] Należy zwrócić uwagę, że nawet jeżeli dokument ma nadaną klauzule „NATO Unclassifed" czyli jawne nie można przesyłać go systemami komercyjnymi.

etapami. W zależności od sposobu rotacji, czy jest to rotacja indywidualna (stanowisko), czy modułowa (cała sekcja, komórka) istnieje pilna potrzeba organizacji wspólnych rekonesansów w terenie. Rotacja sama w sobie jest czynnością, w czasie której dochodzi do wielu naruszeń oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa. Z jednej strony przybywa nowa, mniej lub bardziej doświadczona kadra, z drugiej strony środowisko cywilne będzie próbowało realizować swoje interesy, które spotkały się z odmową w kontaktach z poprzednikami oraz zakończyły się niepowodzeniem. Dobrym rozwiązaniem byłby system zostawiania kogoś z kadry CIMIC na tak zwaną „zakładkę". W pierwszej zmianie służyłby 9 miesięcy, a później jego stanowisko byłoby rotowane w normalnym trybie co 6 miesięcy. Zdaniem autora dysertacji jest to jedyna komórka, która wymaga wprowadzenia takiego systemu[5]. Istotnym problemem jest uszczegółowienie na samym początku zakresu odpowiedzialności oraz kompetencji i ustalenie wspomnianego obiegu wymiany informacji. Dla wspólnego bezpieczeństwa indywidualnego i wykonywanych zadań nie powinno być prowadzone żadne działania bez koordynacji między sekcjami. Szefowie sekcji, jak cała kadra posiadają certyfikaty bezpieczeństwa oraz powinni znać wszystkie zadania realizowane przez pododdział lub oddział. Dotyczy to głównie działalności służb specjalnych ukierowanych na środowisko cywilne i niedopuszczalne jest prowadzenie przez nich własnych działań (dotyczy to całej kadry). Nie ma również potrzeby rezerwowania stanowisk CIMIC dla kadry takich służb, gdyż obniża to przede wszystkim efektywność działania sekcji współpracy cywilno – wojskowej. Szef sekcji powinien być kompetentnym oficerem, który będzie potrafił pogodzić realizację swoich zadań z interesem działania służb specjalnych.

Cała kadra CIMIC jest jedyną sekcją sztabu w jednostce operacyjnej, która z racji wykonywanych zadań może je realizować tylko i wyłącznie w terenie. Stopień oraz rodzaj niebezpieczeństw będzie zależny od środowiska zewnętrznego i panujących w nim warunków. Częste wyjazdy, przebywanie w zamkniętych pomieszczeniach czy

[5] Dodatkowo system ten mógłby dotyczyć stanowiska zastępcy dowódcy.

zatłoczonych miejscach powoduje, że kadra CIMIC częściej narażona jest na ryzyko utraty zdrowia lub życia niż pozostała kadra sztabu. Jej bezpieczeństwo będzie zależało od znajomości środowiska cywilnego, prawidłowego postrzegania tłumaczy języka lokalnego oraz ograniczonego zaufania do ludności lokalnej. Działania, jeżeli pozwala na to czas muszą być zaplanowane i bezwzględnie realizowane zgodnie z celami operacji. W przypadku kiedy środowisko cywilne jest zdominowane trwającymi działaniami wojennymi, rola CIMIC powinna ograniczać się tylko do monitorowania sytuacji dotyczącej ludności oraz oceny środowiska cywilnego. Oficerowie CIMIC, w tym czasie merytorycznie powinni być zintegrowani z sekcją operacyjną. Kiedy sytuacja się stabilizuje szef sztabu powinien zorganizować pracę sztabu tak, aby część oficerów sekcji operacyjnej realizowała zadania wynikające normalnie z kompetencji CIMIC[6]. System ten funkcjonuje bardzo efektywnie, w przypadku posiadania doświadczonych oficerów na stanowiskach szefów tych sekcji. Nie jest to nowatorski sposób, a wynika z zależności aktywności cywilnej oraz wojskowej od czasu operacji (rysunek nr 20).

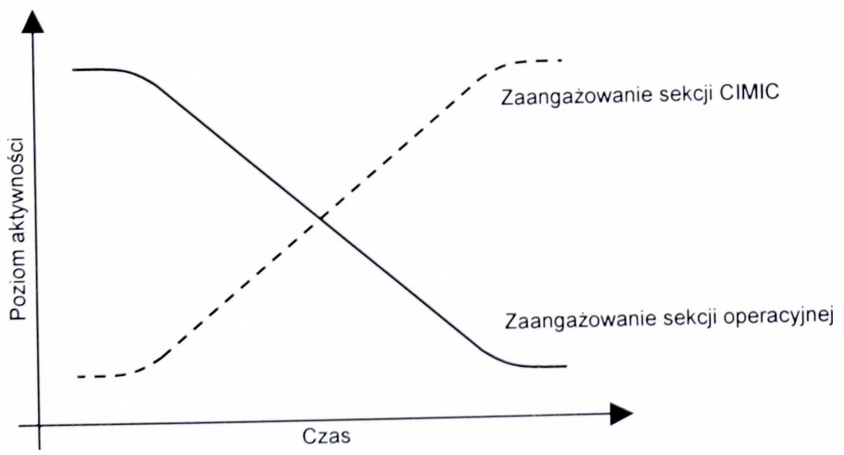

Rysunek nr 20: Aktywność sekcji operacyjnej i sekcji CIMIC od czasu operacji (opracowanie własne).

Analogicznie jak w przypadku działań na terenie kraju Wojsko Polskie, nie posiadając narodowej doktryny CIMIC regulującej zasady prowadzenia działań w operacjach innych niż sojusznicze w dalszym ciągu będzie zmuszone do działania

[6] Uwaga to dotyczy przede wszystkim oficerów komórek CIMIC w jednostkach ogólnowojskowych.

ad-hoc. W części dotyczącej zdefiniowania CIMIC na początku XX wieku (w podrozdziale 2.4) podano definicję współpracy cywilno – wojskowej w rozumieniu EU oraz UN. W przypadku tworzenia wspomnianej doktryny narodowej konieczne będzie dostosowanie działań do wszystkich trzech obszarów.

4.4 Badania wybranych aspektów współpracy cywilno - wojskowej

4.4.1 Zapewnienie komunikacji lingwistycznej ze środowiskiem lokalnym, jako element bezpieczeństwa sił zbrojnych w rejonie prowadzonej operacji

Udział sił zbrojnych w operacji, niezależnie od jej rodzaju, może mieć miejsce w każdym rejonie geograficznym świata. Związanie jest to nie tylko z koniecznością znajomości języka angielskiego (łączność z organizacjami międzynarodowymi), ale również posiadania możliwości w zakresie zapewnieniem komunikacji lingwistycznej pomiędzy wojskami, a wszystkimi elementami środowiska lokalnego (ludność, administracja cywilne, lokalne organizacje). Jest to równoznaczne z tym, że siły zbrojne biorące udział w operacji poza granicami kraju zmuszone są do angażowania w swoje struktury tłumaczy języka lokalnego[7]. Biorąc pod uwagę doświadczenia Wojska Polskiego w prowadzeniu operacji poza granicami kraju istnieją dwie możliwości pozyskania tłumacza dla sił zbrojnych: zatrudnienie tłumacza cywilnego w kraju lub zatrudnienie tłumacza na rynku lokalnym w rejonie prowadzonej operacji.

---

[7] Dla potrzeb dysertacji autor będzie używa stwierdzenia tłumacz, ale w rzeczywistości podczas prowadzonej operacji będziemy dysponować ludźmi znającymi lepiej lub gorzej język lokalny lub polski. Są to ludzi tylko zwyczajowo nazywani tłumaczami.

Kierując się potrzebą zebrania informacji na ten temat, w ankietach zapytano „ekspertów" oraz „ekspertów wojskowych" o kontakty z tłumaczami zatrudnionymi na rynku lokalnym i przedstawienie ewentualnych problemów, jeżeli były. Grono „ekspertów" zwracało najczęściej uwagę na wykraczanie tłumaczy poza swoje kompetencje, np.: *„... wychodzą poza swoje kompetencje i starają się sami być przedstawicielami wojska, a nie tylko tłumaczami"*, *„... przejmowania inicjatywy podczas tłumaczenia ..."* lub *„Próby załatwiania spraw na własną rękę ..."*. Innym ważnym aspektem było ograniczone zaufanie do zatrudnionych tłumaczy, np.: *„Brak możliwości kontroli zgodności tłumaczenia ..."*, *„... brak jednostronności wobec stron konfliktu ..."*, *„Świadomość, że bardziej >pracują dla drugiej strony< i mogą im przekazywać informacje, które pozyskali w czasie wykonywania zadań"* lub *„Przynależność klanowa powodowała nielojalność względem WP, przekazywali informacje klanom lub innym za pieniądze, brali pieniądze za załatwienie spraw z Polakami"*. Ostatnim najczęściej pojawiającym się w odpowiedziach problemem był brak regulacji prawnych dotyczących pracy tłumaczy zatrudnionych na rynku lokalnym oraz zasad działania tłumaczy w strukturach jednostki. „Eksperci wojskowi" z racji wykonywanych obowiązków służbowych na stanowiskach dodatkowo zostali poproszeni o podanie częstotliwość i określenie rodzaju kontaktów.

Według odpowiedzi respondentów, ponad 71,4% badanych posiada doświadczenia w kontaktach oraz pracy z tłumaczami zatrudnionymi na rynku lokalnym. Aż 28,6% przyznaje się do „bardzo częstych" kontaktów, czyli dokładnie taki sam ułamek kadry, który nie doświadczył takich kontaktów. Powyższe dane można przyjąć jako dobry wynik tym bardziej, że grupa kadry mająca „bardzo częste" i „częste" kontakty stanowi około 50% wszystkich badanych. W tym zestawieniu warto zwrócić uwagę na dwie wartości potwierdzające znajomość tematu przez objętą badaniami kadrę. Pierwszą jest fakt, że 25% badanej grupy posiada doświadczenia w prowadzeniu

różnego rodzaju rozmów za pośrednictwem tłumacza, a 16,4% było bezpośrednio odpowiedzialnych za ich funkcjonowanie w jednostce biorącej udział w operacji.

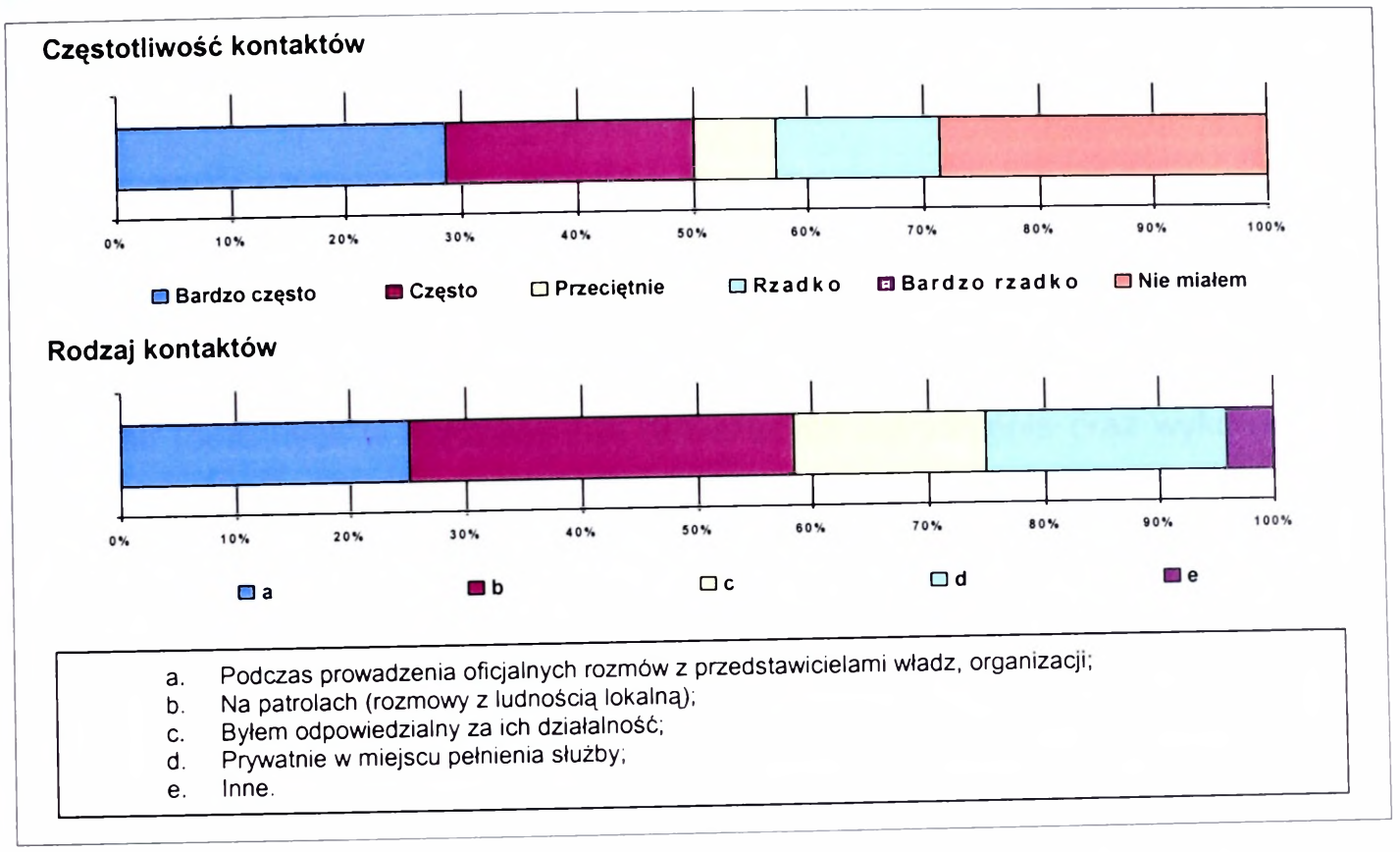

Wykres nr 12: Częstotliwość i rodzaj kontaktów z tłumaczami języka lokalnego (opracowanie własne).

W celu dokonania opisu obecnej sytuacji, a jednocześnie uzupełnienia danych potrzebnych do przedstawienia możliwego rozwiązania modelowego, należy przedstawić rozwiązania zaproponowane przez „ekspertów" w zakresie znalezienia oraz zatrudniania tłumaczy języka lokalnego. Najczęściej w odpowiedziach wskazuje się brak i potrzebę stworzenia bazy danych w tym zakresie oraz zaproponowanie odpowiedniego wynagrodzenia, np.: *„Należy stworzyć bazę danych w WSzW, WKU"*, *„Utworzenie bazy danych zawierającej dane tłumaczy, którzy zadeklarowali chęć pracy w polskich kontyngentach wojskowych. Z takiej bazy danych można selekcjonować najlepszych kandydatów do danej misji"* lub *„Można rozpocząć od standardowego stwierdzenia – barak funduszy finansowych na ten cel, ale istotną sprawą jest brak rozwiązań organizacyjnych: na przykład naboru studentów po*

filologiach i podpisywania z nim ewentualnych umów wstępnych na zatrudnienie w przypadku zaistnienia takiej konieczności". Obecnie, bardzo istotnym problemem, który w ówczesnych realiach fatalnie wpływa na możliwości prowadzenia operacji jest właśnie brak systemu umożliwiającego zatrudnienie tłumacza.

Autor dysertacji będąc szefem sekcji CIMIC podczas misji w Kosowie był odpowiedzialny za organizację pracy i funkcjonowanie 9 tłumaczy cywilnych (dwóch z nich zatrudnionych w Polsce). Na podstawie analiz wyników badań i doświadczeń własnych (opisanych w rozdziale 3.3) dotyczących zatrudnienia oraz wykorzystania tłumaczy cywilnych, najtrafniejszym rozwiązaniem jest rozpoczęcie działań w tym obszarze od budowy bazy danych. Za budowę bazy danych byłoby odpowiedzialne Ministerstwo Obrony Narodowej. WSzW[8] lub WKU[9] (według autora tylko WKU) jako organ wykonawczy poszukiwałoby tłumaczy na terenie kraju poprzez środki masowego przekazu. Attachaty przy ambasadach, w rejonach prawdopodobnie prowadzonych operacji tworzyłyby bazę danych Polonii lub ludzi znających język polski na terenie tych krajów[10]. W obu przypadkach, na tym etapie wymagana byłaby tylko zgoda na ewentualny kontakt z zainteresowanym (w razie potrzeby) w celu przedstawienia konkretnych warunków zatrudnienia. Niedopuszczalne jest wymaganie podpisywania jakichkolwiek zobowiązań przez potencjalnego kandydata, gdyż taki mechanizm najprawdopodobniej będzie uprzedzał zainteresowanych nawet przed samą rozmową. Jednak na tym etapie wymagana byłaby zgoda na sprawdzenie przydatności przez Wojskowe Służby Informacyjne (WSI). W przypadku zaistnienia potrzeby zatrudnienia tłumacza WSzW i attachaty, po ustaleniu warunków pracy oraz możliwości finansowych, kontaktowałyby się ze zgłoszonym (konkretnym) kandydatem. Dodatkowo, gdy posiadają kontakt do innych ludzi spełniających

---

[8] Wojewódzki Sztab Wojskowy.
[9] Wojskowa Komenda Uzupełnień.
[10] Autor dysertacji rozpatruje możliwość zatrudnienia ludzi znających język lokalny oraz język polski, ale nie można wykluczać również ludzi znających język lokalny i język angielski. Takie rozwiązanie może okazać sie alternatywnym w przypadku baraku innych możliwości.

określone warunki językowe będą się z nimi kontaktować już z konkretną propozycją. Personel cywilny podpisywałby umowę o pracę z Centralą Wojskowe Misje Pokojowe (CWMP), a personel zatrudniany w rejonie operacji poprzez NSE lub jeśli nie ma z dowódcą jednostki. Przyjęcie tego rozwiązania implikuje stworzenie odpowiednich regulacji prawnych dających między innymi uprawnienia dowódcy kontyngentu do podpisywania kontraktów. Musi się to odbywać bez zbędnych oraz kłopotliwych telefonów i faksów do kompetentnych przełożonych.

Ustalenie obowiązków dla tłumacza okazać się być bardzo trudne, ale jest konieczne. Ostatni punkt obowiązków służbowych na zajmowanym stanowisku, który brzmi: *„... i wykonywanie innych zadań zleconych przez dowódcę (przełożonego)"* nie ma zastosowanie do tłumacza cywilnego. Tłumacz musi mieć określone obowiązki, ale trzeba pamiętać, że nie może wykonywać ich 24 godziny na dobę (7 dni w tygodniu). Dowódcy każdego szczebla oraz oficerowie CIMIC niepamiętający o tym mogą być narażeni na poważne kłopoty prawne i to w przypadku tłumacza zatrudnionego na rynku lokalnym nawet na forum międzynarodowym. Tłumacz nie jest żołnierzem. Biorąc pod uwagę odległość zamieszkania tłumacza od miejsca stacjonowania wojsk trzeba mu umożliwić kontakt z rodziną. Jeżeli mieszka blisko miejsca dyslokacji może wykonywać swoje obowiązki w systemie zmianowym. Jeżeli jego dom jest oddalony o kilkanaście lub kilkadziesiąt kilometrów trzeba uwzględnić w miesiącu kilka dni wolnych pamiętając, że nawet wtedy nie wolno nam wykorzystywać tłumacza przez całą dobę. Jeżeli tłumacz mieszka daleko i nie opuszcza bazy należy jasno określić, w którym momencie ma czas wolny. Musi być ustalony przejrzysty system pracy, a nawet sytuacje nagłe (potrzeba użycia tłumacza w nocy podczas przeszukiwań, czy przesłuchań) skutkować powinny wolnym czasem następnego dnia. Należy również zwrócić uwagę na próby nieformalnego umawiania się tłumacza zatrudnionego na rynku lokalnym z przełożonym. W przypadku wystąpienia jakichkolwiek komplikacji, teoretycznie prawnie zawsze jesteśmy skazani

na przegraną, gdyż do takich porozumień najczęściej dochodzi ustnie i nie możemy ich udowodnić.

Poruszanie się tłumacza po bazie powinno być ściśle nadzorowane oraz określone. Trafną wydaje się lokalizacja zakwaterowania tłumaczy przy bramie, ale muszą oni przechodzić na posiłki, do toalety i mieć możliwość korzystania z innych pomieszczeń socjalnych. W praktyce niemożliwy jest ciągły nadzór nad tłumaczami (na przykład wspólny posiłek). Trudno iść z tłumaczem do toalety, czy pod prysznic. Istnieje możliwość wyznaczenia tras, po których będzie mógł się poruszać i miejsca w których będzie mógł przebywać. Należy to jednak określić bardzo taktownie, aby nie powodować niepotrzebnych urazów w postaci wytworzenia atmosfery braku zaufania. Jeżeli tłumacz potrzebny jest w innym miejscu (na terenie bazy przebywa lokalna ekipa remontowa lub u lekarza przebywa miejscowy pacjent) należy przydzielić żołnierza odpowiedzialnego za przebywanie tłumacza w tych miejscach. Niedopuszczalne jest wprowadzanie tłumaczy do pomieszczeń w których znajdują się dokumenty operacyjne, a na ścianach rozwieszone są mapy. W obecności tłumacza bezwzględnie nie wolno: poruszać tematów mających wpływ na działalność operacyjną wojsk, dokonywać oceny sytuacji politycznej w rejonie lub przedstawiać swoich osobistych opinii na temat konfliktu. Tłumaczowi nie wolno zezwalać na opuszczanie bazy w sortach mundurowych, nawet jeżeli jego miejsce zamieszkania znajduje się bardzo blisko miejsca dyslokacji jednostki. Tłumacz poruszający się samodzielnie w mundurze wojskowym znajduje się poza naszą kontrolą. W naszym imieniu (Wojska Polskiego) może popełnić wykroczenie lub przestępstwo (na przykład zarekwirować komuś samochód). Nikt z ludności cywilnej nie będzie dochodził do tego czy był to tłumacz lokalny, czy żołnierz polski. Należy również zwrócić uwagę na wynoszenie munduru pod pretekstem wyprania go w domu oraz kategorycznie tego zabronić.

W przypadku prowadzenia ważnych negocjacji, mających wpływ na bezpieczeństwo sił zbrojnych lub, w wyniku których bierzemy na siebie zobowiązania finansowo – prawne, należy pamiętać o tym, że osoba „znająca język lokalny" nie jest tłumaczem przysięgłym. „Strona" zawsze, nie tylko podczas negocjacji, może posądzić naszego tłumacza o złe tłumaczenie i wszelkie konsekwencje wynikające z tej sytuacji poniesie wojsko. W czasie działania w terenie (patrol, organizacja punktu kontrolnego na drodze) należy zwrócić uwagę, aby tłumacz nie przejawiał własnej inicjatywy w działaniu. Nie wolno mu na przykład zatrzymywać samochodów, dokonywać kontroli, prowadzić indywidualnych rozmów z kierowcą czy pasażerami, odpowiadać na ich pytania bez wiedzy dowódcy patrolu. Powinien stać obok dowódcy patrolu, przekazywać mu ewentualne informacje o rozmowach między uczestnikami zdarzenia oraz zadawać pytania tylko w imieniu dowódcy. Nie wolno dopuścić do sytuacji, w której tłumacz jest zmuszony do jednoczesnego tłumaczenia na rzecz dwóch lub więcej żołnierzy. Nie wolno używać stwierdzeń pogardliwych lub obraźliwych w stosunku do uczestników zajścia na przykład *„powiedz matołowi, aby otworzył bagażnik"*, *„powiedz temu idiocie, że ma wysiąść z samochodu"* itp. Nawet z biegiem czasu, kiedy między nami a tłumaczem zawiązuje się więź partnerska nie wolno w takich sytuacjach pozwolić sobie na żarty. Sytuacja ta jest niedopuszczalna ze względu na przynależność tłumacza do danej grupy etnicznej, duże prawdopodobieństwo znajomości języka przez osoby kontrolowane, zrozumienie tylko wybranych słów (najczęściej przekleństw) oraz odebranie ich jako obrazę przez osoby kontrolowane[11].

Należy zorganizować tłumaczom słuchanie radia, oglądanie telewizji i czytanie prasy lokalnej. Jednym z cennych źródeł informacji o środowisku cywilnym, a jednocześnie o sposobach postrzegania nas przez ludność są właśnie miejscowe media. Jeżeli

[11] W Bośni żołnierze kontrolowali grupę cywilów, wśród których stała nastoletnia dziewczyna. Prowadząc rozmowę między sobą posługiwali się słowami wulgarnymi, używając bardzo często słowo „kurwa". W pewnym momencie dziewczyna podeszła do nich ze łzami w oczach i powiedziała, że nie jest żadną kurwą.

umiejętnie podejdziemy do zagadnienia to wykorzystamy na tę działalność czas wolny tłumacza. Można zlecić wykonywanie krótkich sprawozdań, które będą przydatne do prowadzenia analiz sytuacji. Tłumacz może być wykorzystany do przedstawienia aktualnej sytuacji podczas odprawy, ale informowanie takie należy zaplanować na początku lub na końcu odprawy (tłumacz przebywa w sali odpraw tylko w czasie informowania). Dobrym zwyczajem w stosunku do tłumaczy języka lokalnego i ich najbliższych rodzin może być organizowanie cyklicznych spotkań z dowódcą jednostki lub szefem CIMIC. W miarę posiadanych środków finansowych można obdarować ich lub rodziny drobnymi upominkami. Spotkania takie integrują tłumacza ze środowiskiem wojskowym, a kontakt z jego rodziną może być dodatkowym bodźcem stymulującym go do działania na naszą korzyść. Spotkania takie powinny odbywać się bez mundurów, aby podkreślić aspekt prywatności. Przedstawienie warunków pracy rodzinom może przyczynić się do lepszego zrozumienia sytuacji oraz pozwoli im pogodzić się z tymi warunkami, w czasie kiedy tłumacz ze względów na sytuację operacyjną nie będzie mógł iść do domu nawet w wyznaczonym czasie. Podczas podziału pomocy humanitarnej należy pamiętać, że tłumacz jako członek środowiska lokalnego też jest ofiarą konfliktu. Warto przewidzieć jakąś część darów dla niego, ale jednocześnie nie wolno wytwarzać sytuacji w której tłumacz będzie brał coś bez naszej wiedzy. należałoby stworzyć atmosferę, w której tłumacz będzie się czuł uprzywilejowany z tytułu samej współpracy z nami.

W przypadku rażącego naruszenie dyscypliny, narażenia personelu sił zbrojnych, organizacji cywilnych lub ludności lokalnej na niebezpieczeństwo z tłumaczem bezwzględnie należy rozwiązać umowę o pracę. Decyzja zawsze będzie zależała od dowódcy, aczkolwiek przeszkodą w zwolnieniu tłumacza nie może być na przykład brak możliwości uzupełnienia tej straty. Ostatecznym rozwiązaniem jest zatrudnienie tłumaczy języka lokalnego znających angielski. Kontakt z takimi osobami może być

utrudniony oraz ograniczony, ale w jakiś sposób zapewni możliwość dalszego wykonywania zadań. Wszyscy zatrudnieni tłumacze powinni podlegać okresowemu opiniowaniu, a po zakończeniu lub rozwiązaniu umowy o pracę opinia powinna być przesyłana do wskazanych instytucji w celu uzupełniania baz danych.

4.4.2 Wykorzystania kadry i specjalistów CIMIC po zakończeniu służby wojskowej

Opisując US CA (w podrozdziale 2.1) wymieniono 16 umiejętności funkcjonalnych, skupionych w 4 obszarach: rządowe, ekonomiczno – gospodarcze, użyteczności publicznej i specjalistyczne. Do zabezpieczenia ich realizacji US Army zatrudnia specjalistów. Są to rezerwiści, fachowcy w danych dziedzinach, pracownicy różnego rodzaju instytucji użyteczności publicznej. Zgodnie z modelem „CIMIC 2000" powstały grupy CIMIC, w których może istnieć potrzeba obsadzenia ponad 200 stanowisk specjalistami. *„Czy w naszym kraju posiadamy specjalistów CIMIC?"* Odpowiedź jest jednoznaczna i oczywista – *„nie"*. Powtarza się sytuacja bardzo przypominająca opisywaną w poprzednim podrozdziale – nie ma systemu, który zapewniałby pełną obsadę dla grupy CIMIC oraz możliwość realizacji zadań, jeżeli pojawi się taka konieczność. Do grupy „ekspertów" skierowano następujące pytanie; *„W jaki sposób Pana zdaniem można rozwiązać problem specjalistów CIMIC, tak bardzo potrzebnych w operacjach poza granicami kraju?"*. Jak w przypadku tłumaczy, powtarzają się opinie o potrzebie budowania baz danych ludzi, którzy byliby gotowi do realizacji takich zadań, a przede wszystkim kompetentnych ludzi posiadających odpowiednie kwalifikacje. Pojawiły się propozycje zatrudniania byłych żołnierzy zawodowych lub szkolenia tych, którzy pełnią służbę w odpowiednich specjalnościach. „Eksperci" zwracają również uwagę na wynagrodzenie oraz odpowiednie regulacje prawne, które gwarantowałyby powrót do miejsca pracy po wykonaniu zadań w rejonie działania.

Poszukując rozwiązań tego problemu, zadano „ekspertom wojskowym" dwa pytania: *„Czy zdobyta wiedza, umiejętności i doświadczenie w zakresie współpracy cywilno – wojskowej mogą być przydatne w pracy zawodowej po odejściu z wojska?"* oraz *„Czy odchodząc do rezerwy byłby Pan gotowy zobowiązać się, iż biorąc pod uwagę potrzeby sił zbrojnych (autor nie ma na myśli mobilizacji) będzie Pan w dyspozycji do wykonywania zadań jako specjalista CIMIC?"*. W pierwszym przypadku mimo, że aż 64,3% ankietowanych wypowiada się pozytywnie, tylko 14,3% argumentuje to możliwością wykonywania swoich obowiązków jako specjalista, np.: „Tak, ponieważ istnieje pełne zrozumienie dla problematyki cywilno – wojskowej i mogę realizować zadania w kraju np. Wydziałach Reagowania Kryzysowego przy Urzędach Wojewódzkich i za granicą np. jako specjalista danej dziedziny". Pozostali nie dostrzegają takiej możliwości.

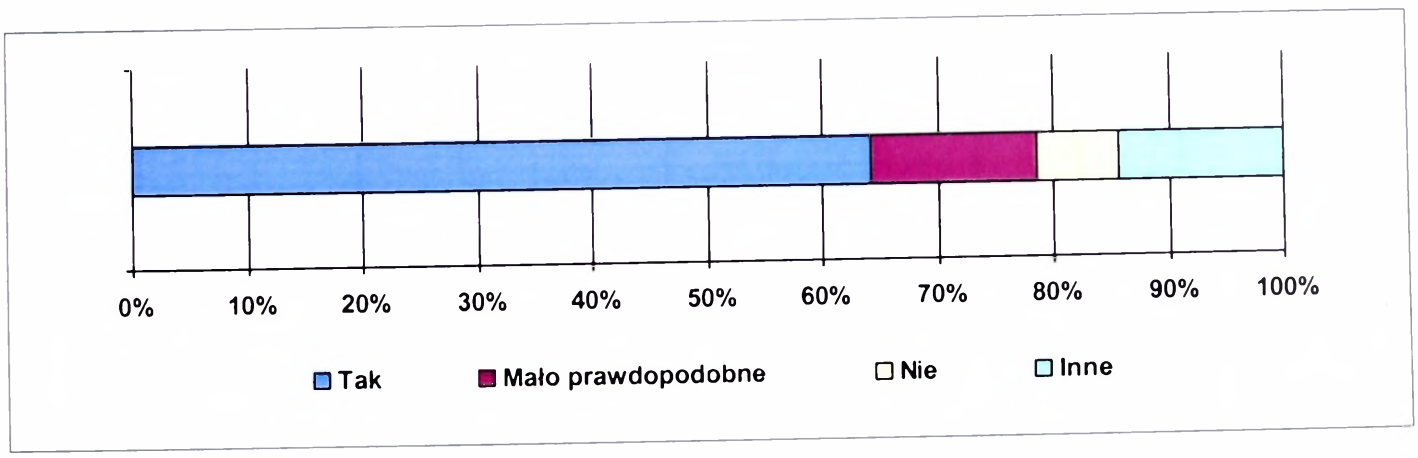

Wykres nr 13: Opinia na temat przydatności posiadanego wykształcenia po zakończeniu służby wojskowej (opracowanie własne).

W drugim pytaniu o gotowość wykonywania zadań na rzecz wojska po odejściu do rezerwy, poproszono o nadanie odpowiedziom priorytetów od 1 do 3. Jednocześnie zaproponowano pięć rozwiązań nie ujmując jednak odpowiedzi negatywnej. Badani mogli ustosunkować się negatywnie do tego pytania w odpowiedzi „f", ale żaden badany z takiej możliwości nie skorzystał. Dokładnie 50% respondentów na pierwszym miejscu wskazuje na wariant „a". To znaczy, że kadra jest gotowa do

wykonywania zadań, ale po wyjaśnieniu wszystkich okoliczności na temat jej użycia. Ponad 20% kadry w pierwszej kolejności zwraca uwagę na zapewnienie możliwość powrotu do pracy, którą wykonywali przed udziałem w operacji. Jest to zdaniem autora dysertacji główny czynnik, który będzie decydował o wzięciu ewentualnym udziale w operacji. Wynika to z obecnej kondycji finansowej państwa. Ludzie, którzy nie będą mieli pracy będą bardziej skłonni do zatrudnienia, nawet na krótki okres. Ci, posiadający pracę będą kalkulować opłacalność przedsięwzięcia. Trzeba brać pod uwagę również fakt, że sam pracodawca może utrudniać wykorzystanie specjalisty grożąc zwolnieniem z pracy. Problem ten musi być rozwiązany w stosunku do wszystkich specjalistów. Pracodawca musi mieć stworzone warunki, na podstawie których będzie „delegował" specjalistę (za jego zgodą) do zadań wykonywanych na rzecz sił zbrojnych, również na terenie kraju. Autor rozprawy nie jest ekspertem finansowym, ale najkorzystniej byłoby stworzyć system ulg podatkowych.

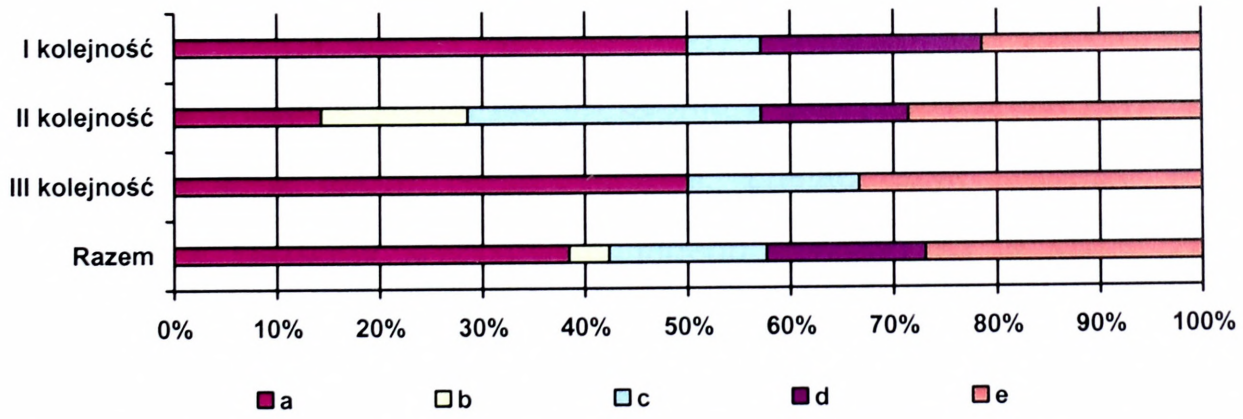

a. Tak, ale ostateczną decyzję mógłbym podjąć dopiero znając rodzaj, charakter czekających mnie zadań oraz czas ich wykonywania;
b. Tak, ale tylko jako pracownik wojska;
c. Tak, gdybym miał zapewnione odpowiednie warunki finansowe;;
d. Tak, ale bez zobowiązań z którymi związane byłyby konsekwencje administracyjno – karne, gdybym odmówił;
e. Tak, ale musiałyby istnieć odpowiednie uwarunkowania prawne gwarantujące mi powrót do mojej pracy po zakończeniu wykonywania zadań;
f. Inne.

Wykres nr 14: Opinia na temat ewentualnych zobowiązań oddania się do dyspozycji jako specjalista CIMIC po odejściu do rezerwy (opracowanie własne).

Ewentualne zatrudnienie emerytowanych żołnierzy to pokrycie około 15% zapotrzebowania na specjalistów. Przyjęta, bardzo ogólna kalkulacja została oparta na założeniach US CA dotyczących konieczności rozwiązania problemów związanych z migracjami ludności. Zaletą zatrudnienia byłych żołnierzy jest długoletnia służba w wojsku, ewentualne doświadczenie w misjach poza granicami kraju oraz wykształcenie. Nie można jednak zatrudniać kogoś tylko dlatego, że zawodowo służył w wojsku. Jak sama nazwa wskazuje wojsko potrzebuje specjalistów, a nie byłych żołnierzy. Nawet emerytowany oficer CIMIC nie jest w stanie zaprojektować sieci wodociągowej lub zaprogramować rozwoju gospodarczego regionu. Do tego potrzebni są specjaliści cywilni zarówno na terenie kraju jak i poza jego granicami. Byli oficerowie i specjaliści CIMIC powinni jednak znaleźć zatrudnienie w instytucjach zarządzania kryzysowego, w organizacjach (rządowych, pozarządowych) oraz w instytucjach współpracujących z wojskiem. To oni, w tym przypadku jako byli wojskowi, a przede wszystkim specjaliści będą znali możliwości udzielenia wsparcia środowisku cywilnemu przez siły zbrojne. Z racji pełnionej służby znacznie łatwiej jest im ocenić w jakich obszarach pomoc wojska jest niezbędna, a w jakich nieuzasadniona. Znając język angielski w czasie współdziałania z służbami kryzysowymi innego państwa są w stanie zapewnić łączność i porozumienie, a tym samym prawidłowo działać na rzecz rozwiązania sytuacji kryzysowej lub łagodzenia jej ewentualnych skutków.

4.5 Wnioski

W przygotowaniach Wojska Polskiego do akcesji w struktury Sojuszu tematyka współpracy cywilno – wojskowa była jednym z niewielu zupełnie nowych zagadnień. Podczas, gdy w innych dziedzinach kraj był zobligowany do wdrożenia procedur oraz standardowego doposażenia, w obszarze CIMIC – Wojsko Polskie – zaczynało od

podstaw. Nieliczne jednostki wojskowe posiadały swoje doświadczenia w realizacji CIMIC, ale doświadczenia te nie opierały się na żadnych podstawach teoretycznych. Ich brak uniemożliwiał przede wszystkim wyciąganie wniosków i konieczność unikania błędów. Dodatkowym utrudnieniem był fakt, że z perspektywy minionego czasu można powiedzieć o realizowaniu współpracy ze środowiskiem cywilnym zawartej w doktrynach US CA. Wynikało to i do dnia dzisiejszego wynika (Bośnia i Hercegowina, Kosowo) z podporządkowania w prowadzonych operacjach. Osiąganie kolejnych celów interoperacyjnych w obszarze CIMIC, których celem było dostosowanie naszej armii do współdziałania, według autora dysertacji nie zostało zakończone sukcesem. Mimo naszego pięcioletniego członkostwa w strukturach Sojuszu założenia doktrynalne dotyczące modelu „CIMIC 2000" nie zostały osiągnięte. Składające się na niego aspekty obecnie znajdują się w różnych etapach realizacji. Aspekt koncepcyjny został osiągnięty w zakresie przetłumaczenia doktryn obowiązujących w strukturach NATO. Do grudnia 2004 roku Wojsko Polskie nie posiadało narodowej doktryny CIMIC[12]. Publikacja wydana przez Sztab Generalny pod tytułem *„Doktryna współpracy cywilno – wojskowej Sił Zbrojnych RP"* nie jest doktryną narodową. W akapicie 1000 jest napisane: *„Doktryna współpracy cywilno – wojskowej w Siłach Zbrojnych RP (DD/9) jest narodowym odpowiednikiem dokumentu Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO): NATO Civil – Military Cooperation (CIMIC) Doctrine – AJP-9 z uwzględnieniem uwarunkowań narodowych Rzeczypospolitej Polskiej (RP)"*, ale nie zawiera ona jednak tych uwarunkowań oprócz odnośników do struktur Sił Zbrojnych. W swoich treściach nie zawiera możliwości wsparcia sektora narodowego w przypadku zagrożeń niemilitarnych na terenie kraju. Opierając się na analizach dotyczących zarówno pytań o poziom wiedzy kadry Wojska Polskiego na temat CIMIC, jak również poziom wiedzy kadry pełniącej służbę na tych stanowiskach nie można stwierdzić, że jest on

---

[12] Rozkaz Szef Sztabu Generalnego nr 470/Szkol/P3 z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie wprowadzenia do użytku w resorcie Obrony Narodowej dokument pod tytułem: „Doktryna współpracy cywilno – wojskowej Sił Zbrojnych RP", oznaczoną DD/9.

zadawalający. Na terenie kraju, problematyka współpracy cywilno – wojskowej nadal traktowana jest jako element konieczny, ale małoznaczący. Znajduje większe zrozumienie wśród kadry, która mogła się przekonać o jej powadze w czasie operacji prowadzonych poza granicami kraju. Jeżeli sprawdzimy jeszcze raz udział procentowy badanej grupy kadry w kursach to można stwierdzić, że aspekt moralny również pozostawia wiele do uzupełnienia. Aspekt fizyczny może być rozpatrywany tylko w kategoriach osiągnięcia sprecyzowanego przez NATO elementu decyzyjnego, który dotyczył wyznaczenia kadry na stanowiska. Jednostka ogólnego wsparcia CIMIC powstająca w ramach CGN jeszcze nie zdążyła osiągnąć pełnej gotowości do wykonywania zadań, a już założenia dotyczące jest struktur organizacyjnych zostały zmienione. Pozostałe, element wykonawczy oraz zasoby według założeń Sojuszu mają być osiągnięte do 2006 roku.

Jednym z priorytetów w obszarze współpracy cywilno – wojskowej powinna stać się realizacja procesu szkolenia kadry, czyli doskonalenie aspektu moralnego. Podstawową przeszkodą może okazać się „Ustawa pragmatyczna" obowiązująca od lipca 2004 roku zakłócająca ten proces. Autor rozprawy nie krytykuje ustawodawców, ale taki stan jest bardzo prawdopodobny do czasu samego unormowania się przepisów. Trudno wyobrazić sobie dzisiaj kadrę komórek personalnych gotową prognozować drogę rozwoju każdego żołnierza, któremu według ustawy trzeba przedstawić trzy kolejne stanowiska. Obecnie stanowiska CIMIC są zajęte przez młodą kadrę, która w większości zakończyła dowodzenie na szczeblu plutonu. Kadra ta uczestniczy w procesie szkolenia specjalistycznego na różnego rodzaju kursach, zdobywa doświadczenia w operacjach (głównie w Iraku) i jest „skazana" na służbę jako specjaliści CIMIC. Kształtuje się bardzo dobre środowisko przyszłych specjalistów współpracy cywilno - wojskowej, ludzi kompetentnych, posiadających wiedzę specjalistyczną, bardzo bogate doświadczenia nabyte w operacjach, ale bez doświadczenia wojskowego. Trudno wyobrazić sobie, że ta kadra będzie gotowa

wrócić do pododdziałów ogólnowojskowych na stanowiska dowódcze lub sztabów na stanowiska oficerów operacyjnych, którzy będą świadomi wagi problematyki CIMIC.

Mając na względzie temat rozprawy, zagrożenia bezpieczeństwa należy podzielić na zagrożenia o charakterze militarnym i niemilitarnym. W przypadku agresji zbrojnej na nasz kraj, zgodnie z artykułem V Traktatu Waszyngtońskiego państwa sojusznicze zobowiązane są do udzielenia nam pomocy militarnej. W tej sytuacji siły zbrojne będą użyte do działań obronnych, a cywilne służby reagowania kryzysowego będą odpowiedzialne za ewakuację ludności z terenów zagrożonych oraz udzielenie im pomocy. Nawet jeżeli w te działania będzie zaangażowana duża część sił zbrojnych to działania komórek CIMIC będą bardzo spektakularne oraz ograniczone do monitorowania sytuacji i uzupełniania rozkazów aneksami. Taka sama sytuacja będzie miała miejsce w przypadku agresji na inne państwo członkowskie NATO. Współpraca cywilno – wojskowa w warunkach zagrożeń militarnych nie wymaga więc głębszej analizy, gdyż ta została już przeprowadzona oraz zawarta w założeniach doktrynalnych. Analogicznie w przypadku operacji reagowania kryzysowego realizowanych w ramach Sojuszu pod przewodnictwem Rady Północnoatlantyckiej. Problemem pozostaję udział w operacjach koalicyjnych, a trudno obecnie wyobrazić sobie operację pod dowództwem innym niż dowództwo Stanów Zjednoczonych Ameryki. Różnice pomiędzy doktrynami w obszarze współpracy cywilno – wojskowej Sojuszu i mocarstwa są bardzo oczywiste. Powraca więc wspomniany problem brak doktryny narodowej, która określałaby współpracę cywilno – wojskową na terenie kraju, a przede wszystkim zakres zaangażowania tych struktur w przypadku zagrożeń niemilitarnych (np. klęski żywiołowe) i to zarówno w stosunku do naszego kraju oraz innych państw.

Zakończenie

Z historycznego punktu widzenia, armia amerykańska swoją doktryną działań Civil Affairs stworzyła podstawy dla współcześnie pojmowanej problematyki współpracy cywilno – wojskowej w NATO. Jej analiza, nie tylko pozwoliła dostrzec problem w nowym świetle, ale zainicjowała również konieczność poszukiwania przez Sojusz własnych rozwiązań w tym obszarze. Pomimo, że doktryna amerykańska wniosła znaczące treści do współpracy cywilno – wojskowej, doktryna US CA nie jest doktryną CIMIC. Na jej podstawie powstały pierwsze doktryny NATO zatwierdzone przez Komitet Wojskowy, a następnie przez Radę Północnoatlantycką. Rozpatrując jednak realia obecnie prowadzonych i ewentualnych przyszłych operacji w ramach NATO lub różnych koalicji, założenia Civil Affairs powinny być brane pod uwagę w przypadku konieczności współdziałania z Siłami Zbrojnymi US Army. Taka potrzeba została podkreślona w dokumentach doktrynalnych CIMIC. Pierwszy dokument doktrynalny NATO ukazał się w kwietniu 1991 roku, ale zawarte w nim definicje i cele współpracy cywilno – wojskowej zostały bardzo szybko zweryfikowane przez operacje militarne prowadzone na Półwyspie Bałkańskim w połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Przełomowym momentem w rozwoju doktryny było ogłoszenie nowej „Koncepcji Strategicznej Sojuszu" w 1999 roku.

Współpraca cywilno – wojskowa ma zastosowanie we wszystkich rodzajach operacji prowadzonych przez NATO, a ponieważ jej przeznaczeniem jest wsparcie prowadzonych działań, podlega tym samym zasadom co każdy element wsparcia bojowego. Funkcje podstawowe współpracy cywilno – wojskowej zostały określone w trzech obszarach: wsparcia sił militarnych, wsparcia środowiska cywilnego oraz zapewnienia łączności pomiędzy nimi. Współpraca cywilno – wojskowa jest tylko jednym z rodzajów relacji cywilno – wojskowych, do których dodatkowo należą Cywilne Planowanie Kryzysowe (CEP), Wsparcie Kraju Gospodarza (HNS) i Pomoc Wojskowa w Sytuacjach Kryzysowych (MAHE). W dysertacji – autor – celowo za wyjątkiem podania definicji wspomnianych relacji, nie analizował związanej z nimi problematyki, aby nie polemizować nad ewentualnymi różnicami między nimi. Powodem jest fakt, że w wielu publikacjach, referatach i prezentacjach na temat współpracy cywilno – wojskowej jest ona nadal bardzo często utożsamiana z każdym kontaktem między środowiskiem cywilnym a wojskowym. Opinia ta jest błędna oraz niezgodna z założeniami doktrynalnymi CIMIC w NATO.

Współpraca Wojska Polskiego ze środowiskiem cywilnym i ludnością lokalną utożsamiana z obecną doktryną CIMIC rozpoczęła się w styczniu 1996 roku poza granicami kraju. W tym czasie powstała pierwsza nieetatowa sekcja CIMIC Wojska Polskiego w składzie sił IFOR (później SFOR). Trzy miesiące po akcesji Rzeczypospolitej Polski w struktury NATO, do udziału w operacji „Joint Guardian" został wyasygnowany 18 bdsz, a w jego strukturach znajdowała się pierwsza etatowa sekcja CIMIC. Doświadczenia wynikające z operacji w Kosowie wykazały, że sukces w realizacji współpracy cywilno – wojskowej zależy od wysiłku wszystkich żołnierzy, a kadra sekcji S-5 może spełniać przede wszystkim rolę koordynatorów przedsięwzięć związanych ze środowiskiem cywilnym. W prowadzonej operacji jest to wspólny wysiłek dowódców kompanii, plutonów, posterunków, dowódców patroli, a bardzo często pojedynczych żołnierzy.

Na terenie kraju, ze względu na brak wykształconej kadry, pierwsze stanowiska w Siłach Zbrojnych RP obsadzane były bez analizy przydatności na zajmowanym stanowisku (najczęściej brano pod uwagę tylko znajomość języka angielskiego). Wprowadzenie nowej problematyki do ćwiczeń oraz treningów sztabowych również stało się kłopotliwe dla wielu przełożonych, którzy postrzegali kadrę CIMIC głównie jako oficerów zajmujących się przede wszystkim kontaktami zagranicznymi. Sytuację taką zmienił fakt powstania polskiej Jednostki Ogólnego Wsparcia CIMIC. Proces jej organizacji i tworzenia wymusił rozpowszechnienie problematyki współpracy cywilno – wojskowej na wszystkie szczeble organizacyjne WP oraz konieczność kształcenia kadry w tym zakresie.

Przeprowadzone badania naukowe tylko w ogólnym zarysie pozwoliły ocenić stan realizacji współpracy cywilno – wojskowej w całym Wojsku Polskim w stosunku do założeń NATO. W grupach respondentów, z wielu względów nie znalazło się wielu oficerów pełniących służbę na kluczowych stanowiskach CIMIC w kraju (zarówno w Dowództwie Wojsk Lądowych jak i w Kielcach). Jednak wywiady przeprowadzone w Jednostce Ogólnego Wsparcia CIMIC oraz w garnizonie Kraków umożliwiły dokonanie diagnostyki kadry obecnie pełniącej służbę na tych stanowiskach w jednostkach i strukturach dowodzenia korpusu. Poprzez określenie aktualnej sytuacji w tym obszarze, możliwe było sprecyzowanie potrzeb oraz oczekiwań w stosunku do ogólnego procesu kształcenia kadry i jej doskonalenia specjalistycznego. Wyniki badań w zestawieniu z doświadczeniami autora pracy jako byłego oficera i szefa sekcji CIMIC pozwoliły na budowę modelu rozwoju oficera – specjalisty oraz określenie propozycji rozwiązań dotyczących zarówno zatrudniania tłumaczy języka lokalnego jak i oraz wykorzystania kadry CIMIC po zakończeniu służby wojskowej.

Cel pracy został osiągnięty zarówno w zakresie zdefiniowania podstawowych problemów, jakie niesie dla dowódców prawidłowa realizowana współpraca ze środowiskiem cywilnym, jak i w zakresie założonych rozstrzygnięć modelowych. Szczegółowo przeprowadzone analizy założeń doktrynalnych wykazały znaczące różnice w problematyce współpracy cywilno – wojskowej podczas wystąpienia zagrożeń militarnych i niemilitarnych na terytorium kraju oraz Sojuszu. Osiągnięcie założonego celu umożliwiło wzbogacenie teorii sztuki wojennej o treści zarówno identyfikacyjne, jak i koncepcyjne w badanym obszarze oraz stworzyło możliwości do dalszego prowadzenia badań w tym kierunku. Badania te mogą być prowadzone zarówno w zakresie doskonalenia rozwiązań planistycznych jak i zamierzeń funkcjonalnych w obszarze współpracy cywilno – wojskowej, przyczyniając się do podwyższanie poziomu bezpieczeństwa narodowego.

Rozwiązanie głównego problemu badawczego pozwoliło przede wszystkim na zidentyfikowanie istoty współpracy cywilno – wojskowej w warunkach zagrożeń militarnych na terenie kraju i poza jego granicami. Według założeń doktrynalnych, w przypadku niemilitarnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej użycie struktur współpracy cywilno – wojskowej bez usankcjonowania zasad w narodowej doktrynie CIMIC jest mało prawdopodobne. Tworząc taka doktrynę należy pamiętać, że treści w niej zawarte muszą być zgodne z założeniami Sojuszu Północnoatlantyckiego w obszarze współpracy cywilno – wojskowej i uzgodnieniami międzyresortowymi administracji państwowej. Dodatkowo nieustannie zmieniające się środowisko polityczno – militarne na świecie już dzisiaj wymaga uwzględnienia definicji współpracy cywilno – wojskowej zarówno według założeń UN, jak i EU.

Założona w rozprawie hipoteza, że Rzeczpospolita Polska jako sojusznik oraz partner dąży do zachowania bezpieczeństwa narodowego, jednocześnie wywiązując się z przyjętych zobowiązań w ramach Sojuszu państw – stron Traktatu

Północnoatlantyckiego została potwierdzona. Stanowisko to zostało odzwierciedlone zarówno podczas operacji militarnej w Kosowie jak i w aktualnym udziale Sił Zbrojnych RP w operacji „Iracka Wolność". Wieloletnie starania o członkostwo w Unii Europejskiej oraz akcesja w maju 2004 roku w jej struktury stanowi dobrą podstawę do dalszego integrowania struktur zarządzania kryzysowego i budowy europejskiego systemu w zakresie wsparcia antykryzysowego oraz humanitarnego innych państw. Właśnie w tym tle warto przypomnieć, że w założeniach doktrynalnych Sojuszu Północnoatlantyckiego z 1991 roku, czyli zaledwie 13 lat temu, definiując współpracę cywilno – wojskową brano pod uwagę tylko i wyłącznie działania wojenne. W ciągu tego czasu zmieniły się nie tylko definicje oraz cele, ale przede wszystkim środowisko międzynarodowe, które wymusiło te zmiany.

W przypadku Polski współpraca cywilno – wojskowa w niedalekiej przyszłości powinna zmienić punkt ciężkości w zakresie reagowania na zagrożenia niemilitarne oraz na pewno będzie ewaluować w kierunku integracji z układem pozamilitarnym państwa. Taką sytuację może przyspieszyć opracowanie i wprowadzenie narodowej doktryny CIMIC. Dla aktualnej problematyki współpracy cywilno – wojskowej na terenie kraju jest to poważne wyzwanie na przyszłość, które stwarza konieczność prowadzenia dalszych badań w poszukiwaniu rozwiązań w tym obszarze. Z dokonanej analizy problemu, analizy dokumentów doktrynalnych jak i rezultatów przeprowadzonych badań wynikają więc następujące, zasadnicze wnioski:

- **w zakresie realizacji współpracy cywilno – wojskowej zgodnej z doktrynami NATO;**

    - należy dokładnie zweryfikować stan osiągniętych założeń doktrynalnych NATO w zakresie współpracy cywilno – wojskowej przez Siły Zbrojne RP oraz dążyć do uzupełnienia ewentualnych braków w tym obszarze;

- należy sprecyzować drogę rozwoju kadry zawodowej WP ze szczególnym uwzględnieniem specjalności wojskowych i kierunków kształcenia zarówno ogólnego jak i specjalistycznego;

- należy jak najszybciej rozwiązać problem tłumaczy języka lokalnego dla Sił Zbrojnych WP w przyszłych, ewentualnie prowadzonych operacjach poza granicami kraju;

- należy rozwiązać problem zatrudnienia specjalistów CIMIC, którzy już dzisiaj powinni zajmować stanowiska w strukturach Jednostki Ogólnego Wsparcia.

- **w zakresie realizacji współpracy cywilno – wojskowej w kraju;**

  - należy stworzyć narodową doktrynę CIMIC. Dokument oparty na doktrynie Sojuszu Północnoatlantyckiego musi opisywać zasady użycia Jednostki Ogólnego Wsparcia Współpracy Cywilno – Wojskowej oraz samej kadry CIMIC ze szczególnym uwzględnieniem ich wykorzystania w przypadku wystąpienia zagrożeń niemilitarnych dla bezpieczeństwa narodowego na terenie kraju;

  - należy zintegrować kadry CIMIC w system zarządzania kryzysowego kraju oraz stworzyć możliwości wykorzystania części kadry Wojska Polskiego w tych strukturach po zakończeniu służby wojskowej.

Rozwiązanie problemów wynikających z powyższych wniosków, poprzez wdrożenie proponowanych (przez autora pracy) lub innych rozwiązań jest niezbędne dla stworzenia systemu efektywnego przeciwdziałania zagrożeniom militarnym oraz niemilitarnym dla bezpieczeństwa narodowego RP zarówno na terenie kraju jak i poza jego granicami.

Bibliografia

Dokumenty źródłowe

1. 96th Civil Affairs Battalion (Airborne), Leader's Reference Book, II Edition, 14 July 1994.
2. AAP-6 (2004), NATO Glossary of Terms and Definitions, December 2004.
3. AAP-6(U), NATO Glossary of Terms and Definitions, Version 2, November 1997.
4. AD 86-1, SACEUR's Policy and Guidance on Civil Military Cooperation (CIMIC), 17 April 1991.
5. AD 86-2, CIMIC 2000: Establishment of an Allied Command Europe (ACE) Civil Military Co-operation (CIMIC) Capability, 13 January 1998.
6. AJP-01(A), Allied Joint Publication Doctrine, December 2000.
7. AJP-9, NATO Civil - Military Co-operation (CIMIC) Doctrine, June 2003.
8. ALP-12, Guidance for the Planning and Preparation of Host Nation Support Agreements / Arrangements (HNSA), 06.1993.
9. Bi-SC Functional Planning Guide CIMIC, February 2002. Przewodnik dotyczy planowania CIMIC na rzecz wsparcia operacji prowadzonej przez Sojusz.
10. BI-SC Directive 86-3, Establishment of a Bi-SC CIMIC Operational Capability
11. CIMIC Concept – EUMC doc 06/02, March 2002.
12. Civil Affairs Studies. Illustrative Cases from Military Occupations. Training Packet No 8, 10 June 1944.
13. Deklaracja Szczytu Praskiego, 21 Listopada 2002.
14. FM 27-5, United States Army and Navy Manual of Military Government and Civil Affairs, 22 December 1943.
15. FM 41-5, Joint Manual for Civil Affairs, 18 November 1966.
16. FM 41-10, Civil Affairs Operations, 11 January 1993.
17. FM 41-10, Civil Affairs Operations, February 2000.
18. General Order No 20 z 1847 roku.
19. JP 3-57, Joint Doctrine for Civil Affairs Operations, 8 luty 2001.
20. MC 334/1 (Final), NATO Principles and Policy for Host Nation Support (HNS), 4 September 2002.
21. MC 343/1 (Final), NATO Military Assistance to International Disaster Relief Operation (IDRO), 25 May 2002.
22. MC 389/2 (MD), MC Policy on NATO's Combined Joint Task Force (CJTF), 4 May 2004.
23. MC 400 (Final), MC Directive for Military Implementation of the Alliance's Strategic Concept, 12 December 1991.

24. MC 400/2 (Final), MC Guidance for the Military Implementation of Alliance Strategy, 23 May 2000.
25. MC 411 (MD), NATO Civil – Military Cooperation (CIMIC) Policy, 22 September 1997.
26. MC 411/1, (Final) NATO Military Policy for CIMIC, 17 July 2001.
27. MCM-102-99, Cancellation of Plans from the Cold War Era, 30 May 1999.
28. Ministerial Guidance 1997, DPC(D) 1997 (revised).
29. National Security Action Memo no 124 (NSAM 124) 18 January 1962.
30. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 04.01.2000).
31. The Lieber Code of 1863.
32. Wytyczne dla Sił Sojuszu, podrozdział, Charakterystyka Sił Konwencjonalnych, tłumaczenie M. Kazimierski DBM MON, konsultacja cz. IV - ppłk K. Konopka DIzOTP MON.

Literatura

1. Balcerowicz B., Wybrane problemy obronności państwa. Materiał studyjny, AON, Warszawa 2002.
2. Bańka W., Wstęp do metodologii badań społecznych w wojsku, Warszawa 1986.
3. Cieślarczyk W. (red.), Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich, AON, Warszawa 2003.
4. Czaputowicz J., System czy nieład? Bezpieczeństwo europejskie u progu XXI wieku, Warszawa 1998.
5. Dictionary of Contemporary English, Longman, 1995.
6. Dworecki S., Zagrożenia bezpieczeństwa państwa, Warszawa 1994.
7. Eisenhower D., Krucjata w Europie, .
8. Frankfort - Nachmias Ch., Nachmias D., Metody badawcze w naukach społecznych, Poznań 2001.
9. Gnitecki J., Zarys metodologii badań w pedagogice empirycznej, Zielona Góra 1993.
10. Grocki R., Vademecum zagrożeń, Warszawa 2003.
11. Jakubczak R. (red.), Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa państwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów, Warszawa 2003.
12. Kamiński A., Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej, [w:] Metodologia pedagogiki społecznej, red. R. Wroczyński, T. Pilch, Wrocław 1974.
13. Kolman R., Poradnik dla doktorantów i habilitantów, Bydgoszcz 1996.
14. Kopaliński W., Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa 1990.
15. Korycki S., System bezpieczeństwa Polski, Warszawa 1994.
16. Łobodzki M., Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1984.

17. Majewski T., Miejsce celów, problemów i hipotez w procesie badań naukowych, AON, Warszawa 2003.
18. Majkut J., O teorii i praktyce badań naukowych, Toruń 1992.
19. Maslow A., Cofer Ch. N., Appley M. N., Motywacja, teoria, badania, Warszawa 1972.
20. Muszyński H., Jak pisać pracę magisterską z pedagogiki. Formułowanie problemów i hipotez badawczych, z. III, na prawach rękopisu, Poznań 1996.
21. Nowak S., Metodologia badań socjologicznych, Warszawa 1970.
22. Nowak S., Metodologia badań społecznych, Warszawa 1985.
23. Odziemkowski J., Armia i społeczeństwo II Rzeczypospolitej, Warszawa 1996.
24. Osmańczyk E., Encyklopedia spraw międzynarodowych i ONZ, Warszawa 1974, s. 627.
25. Pieter J., Ogólna metodologia pracy naukowej, Warszawa 1967.
26. Pieter J., Zarys metodologii pracy naukowej, Warszawa 1975.
27. Pilch T., Zasady badań pedagogicznych, Warszawa 1995.
28. Polityka zagraniczna państwa, Warszawa 1992.
29. Rutkowski C., Bezpieczeństwo i obronność. Strategie – koncepcje – doktryny, Warszawa 1995.
30. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002.
31. Słownik terminów z zakresu psychologii dowodzenia i zarządzania, AON, Warszawa 2000.
32. Słownik współczesnego języka polskiego, red. B. Dunaj, Warszawa 2000.
33. Słownik wyrazów obcych, red. Szkiłądź H., Warszawa 1980.
34. Słownik wyrazów obcych, red. Tokarski J., Warszawa 1980.
35. Sołoma L., Metody i techniki badań socjologicznych, Olsztyn 1995.
36. Stachak S., Wstęp do metodologii nauk ekonomicznych, Warszawa 1997.
37. Stachowiak Z., Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych, AON, Warszawa 2001.
38. Stankiewicz W., Bezpieczeństwo narodowe a walki niezbrojne, Studium, Warszawa 1991.
39. Wielka encyklopedia powszechna, Warszawa 1966.
40. Wiśniewski E., Metodyka wojskowych badań naukowych, Warszawa 1990.
41. Wroczyński W., Pilch T., Metodologia środowiskowych badań pedagogicznych, Kraków 1970.
42. Wyszczelski L., Działalność oświatowo – wychowawcza w Wojsku Polskim w latach 1918 - 1939, Warszawa 1995.
43. Zaczyński W., Praca badawcza nauczyciela, Warszawa 1995.
44. Zapałowski L., Operacje pokojowe ONZ, Kraków 1989.

Artykuły

1. Kukułka J., Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależność i sprzeczność interesów, „Sprawy Międzynarodowe" 7/1982.
2. MT-O, Liczby nie mówią całej prawdy, „Rzeczpospolita" 1999, nr 264.

3. Słomkowski Z., Kosowo: czystki po nowemu, „Trybuna" 1999, nr 172.

4. Wiśniewski J., Naszymi prezentami już cieszą się dzieci, „Trybuna Śląska Dzień" 1999, nr 258.

Spis rysunków, tabel i wykresów

Rysunki

- Rysunek nr 1, Układ procesu badawczego przyjęty w dysertacji, s. 10;
- Rysunek nr 2, Podział metod badawczych, s. 17;
- Rysunek nr 3: Trójkąt idealny G. Nadlera, s. 26;
- Rysunek nr 4: Podział operacji CA (1999), s. 36;
- Rysunek nr 5: Podział operacji CA (2000), s. 41;
- Rysunek nr 6: Rola CIMIC według definicji 1990 roku, s. 44;
- Rysunek nr 7: Zależność aktywności cywilnej i wojskowej od czasu operacji, s. 48;
- Rysunek nr 8: Interfejs CIMIC, s. 55;
- Rysunek nr 9: Aktywność CIMIC w fazach konfliktu, s. 56;
- Rysunek nr 10: Implementacja CIMIC, s. 57;
- Rysunek nr 11: Etapy realizacji współpracy cywilno – wojskowej, s. 65;
- Rysunek nr 12: Etapy realizacji współpracy cywilno – wojskowej, s. 67;
- Rysunek nr 13: Struktura obiegu informacji CIMIC w sztabie, s. 73;
- Rysunek nr 14: Grupa CIMIC, s. 73;
- Rysunek nr 15: Hierarchiczna teoria potrzeb A. H. Maslowa, s. 81;
- Rysunek nr 16: CIMIC w strukturach Wojska Polskiego, s. 119;
- Rysunek nr 17: Struktura Północnej Grupy CIMIC, s. 123;
- Rysunek nr 18: Struktura polskiej kompanii CIMIC, s. 124;
- Rysunek nr 19: Model kształcenia oficera CIMIC, s. 147;
- Rysunek nr 20: Aktywność sekcji operacyjnej i sekcji CIMIC od czasu operacji, s. 160.

Tabele

- Tabela nr 1: Miejsce działań CA w operacji wojskowej, s. 41;
- Tabela nr 2: Zestawienie uczestnictwa badanej grup kadry CIMIC w kursach specjalistycznych, szkoleniach i ćwiczeniach, s. 140.

Wykresy

- Wykres nr 1: Opinia na temat stworzenia narodowej doktryny CIMIC, s. 129;
- Wykres nr 2: Zestawienie opinii wszystkich badanych na temat narodowej doktryny CIMIC, s. 131;
- Wykres nr 3: Opinie „ekspertów" na temat znajomości problematyki współpracy cywilno – wojskowej przez kadrę dowódczą i kadrę sztabów, s. 133;

- Wykres nr 4: Opinie „ekspertów wojskowych" na temat znajomości przez nich dokumentów doktrynalnych CIMIC, s. 134;
- Wykres nr 5: Opinie „ekspertów wojskowych" przedstawiające powód wyznaczenia na stanowisko w strukturach CIMIC, s. 136;
- Wykres nr 6: Opinie „ekspertów wojskowych" na temat własnej wiedzy dotyczącej problematyki CIMIC w dniu wyznaczenia ich na stanowisko w tych strukturach, s. 137;
- Wykres nr 7: Poziom udokumentowanej znajomości języka angielskiego, s. 138;
- Wykres nr 8: Poziom wykształcenia badanej grup kadry CIMIC w zakresie studiów magisterskich oraz podyplomowych, s. 139;
- Wykres nr 9: Opinie dotyczące dostępu do dokumentów anglojęzycznych i polskojęzycznych, s. 141;
- Wykres nr 10: Udział badanej grupy „ekspertów wojskowych" w misjach poza granicami kraju, s. 142.
- Wykres nr 11: Opinia na temat możliwości wykorzystania polskiej jednostki CIMIC podczas zagrożeń niemilitarnych, s. 153.
- Wykres nr 12: Częstotliwość i rodzaj kontaktów z tłumaczami języka lokalnego, s. 163;
- Wykres nr 13: Opinia na temat przydatności posiadanego wykształcenia po zakończeniu służby wojskowej, s. 170;
- Wykres nr 14: Opinia na temat ewentualnych zobowiązań oddania się do dyspozycji jako specjalista CIMIC po odejściu do rezerwy, s. 171.

Wykaz skrótów użytych w dysertacji

AON	Akademia Obrony Narodowej;
AAP	**Allied Administrative Publication** – publikacja NATO dotycząca spraw administracyjnych;
ACE	**Allied Command Europe** – Połączone Dowództwo Sił NATO w Europie;
AD	**ACE** (Allied Command Europe) **Directive** – publikowane wytyczne NATO;
AJF	**Allied Joint Forces** – siły połączone;
AJP	**Allied Joint Publication** – publikacja NATO dotycząca spraw operacyjno - taktycznych;
ALP	**Allied Logistic Publication** – publikacja NATO dotycząca spraw logistycznych;
ARRC	**ACE Rapid Reaction Corps** – Dowództwo Korpusu Sił Szybkiego Reagowania będącego ówcześnie w dyspozycji ACE;
AWACS	**Airborne Warning and Control System** – system wczesnego ostrzegania;
BDSz	Brygada desantowo – szturmowa;
bdsz	batalion desantowo – szturmowy;
BiH	Bośnia i Hercegowina;
bpd	batalion powietrzno – desantowy;
CA	**Civil Affairs** – Sprawy cywilne;
CAA	**Civil Affairs Association** – Związek Civil Affairs;
CDP	**Civil Defence Planning** – cywilne planowanie obrony;
CDO	**Colective Defence Operation** – obrona kolektywna (operacja wojskowa zgodna z artykułem V Traktatu Waszyngtonskiego);
CEP	**Civil Emergency Planning** – cywilne planowanie kryzysowe;
CGN	**Central Group North** – Północna Grupa CIMIC;
CID	**Criminal Investigation Detachment** – amerykański wydział dochodzeniowo - śledczy;
CIMIC	**Civil Military Cooperation** – współpraca cywilno – wojskowa (polski skrót WCW);
CJTF	**Combine Joint Task Force** – połączone siły zadaniowe;
CMO	**Civil Military Operation** – operacja cywilno – wojskowa;
CMCoord	**Civil Military Coordination** – koordynacja cywilno – wojskowa;
CMRC	**Civil – Military Resource Coordination** – Koordynacja Zasobów Cywilno - Wojskowych;
CRO	**Crisis Response Operation** – operacja reagowania kryzysowe (operacja wojskowa niewynikająca z artykułu V Traktatu Waszyngtonskiego);
CSE	**CIMIC Support Element** – Północna Grupa CIMIC;
CSU	**CIMIC Support Unit** – Misja ONZ w Kosowie;

DCO	**Dislocated Civilian Operations** – operacja mająca na celu przemieszczenie ludności cywilnej;
DPC	**Defence Planning Committee** – Komitet Planowania Obronnego NATO;
DWL	Dowództwo Wojsk Lądowych;
ES	**Emergency Service** – Wsparcie kryzysowe;
EU	**European Union** – Unia Europejska (polski skrót UE);
FM	**Field Manual** – Instrukcja polowa;
FNC	**Foreign Nation Support** – Wsparcie kraju obcego;
FPG	**Functional Planning Guide** – przewodnik dotyczący planowania ;
GO	**Government Organization** – Organizacja rządowa;
GPS	**Global Position System**;
HA	**Humanitarian Assistance** – Pomoc humanitarna;
HN	**Hoist Nation** – państwo gospodarza;
HNS	**Host Nation Support** – Wsparcie Kraju Gospodarza;
HNSA	**Host Nation Support Agreement (Arrengment)** – porozumienie (uzgodnienie) dotyczące Wsparcia Kraju Gospodarza;
HQ MBNE	**HQ Multinational Brigade North-East** – Stanowisko Dowodzenia Międzynarodowej Brygady Północ – Wschód
IFOR	**Implemantation Forces** – Siły Implementacyjne NATO w Bośni i Hercegowinie;
IO	**International Organization** – Organizacja międzynarodowa;
IOWG	**Information Operation Working Group** – grupa robocza ds. informacji;
JOWCIMIC	Jednostka Ogólnego Wsparcia CIMIC;
JOWWCW	Jednostka Ogólnego Wsparcia Współpracy Cywilno - Wojskowej;
KFOR	**Kosovo Forces** – Siły NATO w Kosowie;
JP	**Joint Publication** – Amerykańska publikowana instrukcja wojskowa;
LCC	**Land Component Command** – Komponent lądowy;
MAHE	**Military Assistance to Humanitarian Emergencies** – pomoc wojskowa w sytuacjach kryzysowych;
MCA	**Military Civic Action** – Akcja cywilno - wojskowa;
MC	**Military Committee** – Komitet Wojskowy NATO;
MCM	**Military Commitee Manual** – publikacja Komitetu Wojskowego NATO;
MD	**Mediterranean Dialogue** – program wojskowej skupiający państwa basenu Morza Śródziemnego współpracujące z NATO;
MMR	**Minimum Military Requirement** – minimalne wymagania wojskowe;
MOU	**Memorandum of Understanding** – porozumienie o uzgodnieniach;

MP US Army	**Military Police of United States Army** – amerykańska żandarmeria wojskowa;
NAC	**North Atlantic Council** – Rada Północnoatlantycka;
NATO	**North Atlantic Treaty Organization** – Sojuszu Północnoatlantycki;
NEO	**Non-combatant Evacuation Operations** – Operacja mająca na celu ewakuacje ludności cywilnej;
NGO	**Non Government Organization** – Organizacja pozarządowa;
NRDC-T	**NATO Rapid Deployable Corps - Turkey** – Korpus Szybkigo Reagowania NATO w Turcji;
NSE	**National Support Element** – narodowy element wsparcia logistycznego;
OPCON	**Operational Control** – podległość operacyjna;
OSCE	**Organization for Security and Coordination in Europe** – Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (polski skrót OBWE);
PAH	Polska Akcja Humanitarna;
PfP	**Partnership for Peace** – Partnerstwo dla Pokoju, (polski skrót PdP);
PJW KFOR	Polska Jednostka Wojskowa w siłach KFOR;
PKW	Polski Kontyngent Wojskowy;
PSYOPS	**Psychological Operations** – Operacje Psychologiczne;
PRC	**Populace and Resources Control** – Kontrola ludnosci i zasobów;
RHQ	**Regional Headquarters** – dowództwo regionalne NATO;
S, G, J, CJ, P 1/2/3/4/5/6/7/8/9	W nomenklaturze wojskowej oznaczenie szczebla dowodzenia i rodzaju komórki. **Litery** oznaczają szczebel: S – batalion, brygada, G - dywizja, korpus, J – połączone dowództwa, CJ – połączone siły, P – Sztab Generalny. **Cyfry** oznaczaja rodzaj: 1 – personalny, 2 – rozpoznawczy, 3 - operacyjny, 4 - logistyczny, 5 - planowania, 6 - dowodzenia, 7 – szkolenia, 8 – finansowy, 9 – CIMIC. Należy zwrócic uwagę, że na szczeblu batalionu, brygady, dywizji komórka CIMIC ma oznaczenie S-5, G-5. Na wyższych szczeblach G-9, J-9, CJ-9.
SACEUR	**Supreme Allied Commander Europe** – Dowódca połączonych sił w Europie;
SC	**Strategic Command** – dowództwo strategiczne;
SCA	**Support Civil Administration** – Wsparcie administracja cywilnej;
SD	Stanowisko dowodzenia;
SFOR	**Stabilization Forces** – Siły Stabilizujace NATO w Bośni i Hercegowinie;
SHAPE	**Supreme Headquarters Allied Powers in Europe** – Kwatera Główna Sił NATO w Europie;
SOFA	**Status of Force Agreement** – porozumienie o statusie sił;
TA	**Technical Agreement (Arrangement)** – porozumienie techniczne;
UN	**United Nation** – Organizacja Narodów Zjednoczonych (polski skrót ONZ);
UNCEF	**United Nation Children Fund** – Komórka ONZ ds. pomocy dzieciom;
UNDOF	**United Nation Disengagement Observer Force** – Siły ONZ na Wzgórzach Golan;

UNEF	**United Emergency Force in the Middle East** – Siły ONZ na Bliskim Wschodzie;
UNHCR	**United Nation High Commissioner for Refugees** – Wysoki komisarz ONZ ds. uchodźców;
UNMIK	**United Nation Mission in Kosova** – Misja ONZ w Kosowie;
UNPROFOR	**United Nation Protection Force** – Siły ONZ w Bośni i Hercegowinie;
US CA	**United States Civil Affairs** – Amerykańskie jednostki ds. cywilnych;
WKU	Wojskowa Komisja Uzupełnień;
WSI	Wojskowe Służby Informacyjne;
WSzW	Wojewódzki Sztab Wojskowy;
ŻW PJW	Żandarmeria Wojskowa Polskiej Jednostki Wojskowej;

Załączniki

a. Kwestionariusz ankiety „Typ 1 - Ekspert";

b. Kwestionariusz ankiety „Typ 2 - Ekspert wojskowy";

a. Kwestionariusz ankiety „Typ 3 - Specjalista cywilny".

Akademia Obrony Narodowej
Wydział Strategiczno - Obronny

E		
Data		

Kwestionariusz Ankiety

„Typ 1 - Ekspert"

Problematyka współpracy cywilno – wojskowej (CIMIC) w Wojsku Polskim, mimo 5 – letniej obecności Rzeczpospolitej Polskiej w Sojuszu Północnoatlantyckiego, nadal budzi wiele kontrowersji. Powstanie nowych struktur organizacyjnych i ustalonych dla nich form działania według doktryn NATO wymaga (zdaniem autora) rewizji, poprzez uszczegółowienie oraz dostosowania do warunków narodowych.

W związku z powyższym, biorąc pod uwagę pańską wiedzę i doświadczenie, zwracam się do Pana jako eksperta w tej dziedzinie z prośbą o przedstawienie pańskiego stanowiska dotyczącego obszaru moich osobistych zainteresowań i prowadzonych badań naukowych. Pana szczerość oraz otwartość wypowiedzi - poprzez wypełnienie niniejszego kwestionariusza ankiety - w znaczący sposób przyczyni się do osiągnięcia założonych w mojej dysertacji celów.

Ankieta jest anonimowa. Pragnę Pana szczerze zapewnić, iż jej wyniki będą wykorzystane tylko i wyłącznie do celów badawczych zawartych w dysertacji.

Serdecznie dziękuję za okazaną pomoc

mjr Andrzej DYLONG

Istanbul 2004

Instrukcje do pytań odnajdzie Pan poniżej treści każdego pytania.

Jeżeli otrzymał Pan kwestionariusz ankiety w formie elektronicznej:

- proszę odpowiadać na pytania wpisując treść w rubryki oraz nie zwracać uwagi na ewentualne przestawianie się tekstu i tabel. Autor dokona korekty edytorskiej przed wydrukowaniem ankiety dla potrzeb własnych.

Jeżeli otrzymał Pan kwestionariusz ankiety fizycznie:

- oraz uważa Pan, iż jakieś pytanie wymaga bardziej obszernej formy wypowiedzi, a tym samym wykracza poza zaplanowane dla niej miejsce w kwestionariuszu ankiety, proszę do tego celu wykorzystać drugą stronę każdej kartki lub dodatkową kartkę dołączoną na końcu – zaznaczając numer pytania, którego dotyczy.

- Część I -

1. Jak ocenia Pan swoją znajomość problematyki współpracy cywilno – wojskowej?

Proszę zaznaczyć „x".

Bardzo dobrze	Dość dobrze	Dobrze

2. Jak ocenia Pan znajomość problematyki współpracy cywilno – wojskowej przez kadrę Wojska Polskiego?

Proszę zaznaczyć „x".

a. kadrę dowódczą

Dość dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Mniej niż przeciętnie	Nadal nie znajduje zrozumienia

b. kadrę sztabów

Dość dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Mniej niż przeciętnie	Nadal nie znajduje zrozumienia

Jeśli są to dwie różne oceny proszę krótko uzasadnić zróżnicowanie

3. Jak ocenia Pan dostęp do literatury fachowej CIMIC w podległej Panu strukturze organizacyjnej (instytucji)?

Proszę zaznaczyć „x".

a. anglojęzycznej (instrukcje NATO)

Bardzo dobry	Dobry	Przeciętny	Mniej niż przeciętny	Zły

b. polskojęzycznej

Bardzo dobry	Dobry	Przeciętny	Mniej niż przeciętny	Zły

4. **Jakie Pana zdaniem wykształcenie cywilne (kierunek studiów) jest przydatne na stanowisku oficera CIMIC?**
Jeśli trudno Panu sprecyzować proszę zaznaczyć „x".

a. w jednostce operacyjnej

Trudno określić	

Jakie, (proszę krótko uzasadnić).

b. w jednostce specjalistycznej CIMIC oraz w strukturach Dowództwa Wojsk Lądowych

Trudno określić	

Jakie, (proszę krótko uzasadnić).

5. **Czy uważa Pan, że proces szkolenia kadr CIMIC może zostać zakłócony przez wprowadzony od lipca 2004 roku okres kadencji na stanowisku służbowym? Dlaczego?**

6. **Biorąc pod uwagę własne doświadczenia wynikające ze służby poza granicami kraju na co zwróciłby Pan szczególną uwagę wyznaczając oficera CIMIC na stanowisko?**

7. **Na co trzeba zwrócić uwagę kształcąc kadrę CIMIC, aby osiągać cele współpracy cywilno – wojskowej założone w doktrynach NATO?**

8. **Podczas służby poza granicami kraju miał Pan styczność z tłumaczami zatrudnionymi na rynku lokalnym w rejonie operacji. Czy mógłby Pan krótko przedstawić co ewentualnie przysparzało najwięcej problemów podczas współpracy z nimi?**

9. **Jak Pana zdaniem można rozwiązać problem znalezienia i zatrudniania tłumaczy języka lokalnego jeszcze w Polsce, przed rozwinięciem danej jednostki w rejonie działania?**

10. **W jaki sposób Pana zdaniem można rozwiązać problem specjalistów CIMIC, tak bardzo potrzebnych w operacjach poza granicami kraju?**

11. **Czy uważa Pan, że zdobyta wiedza, umiejętności i doświadczenie w zakresie współpracy cywilno – wojskowej przez kadrę pełniącą służbę na stanowiskach CIMIC może być wykorzystana przez administrację cywilną po odejściu z wojska? W jaki sposób?**

12. **W przypadku konieczności wsparcia władz lokalnych RP w warunkach zagrożenia niemilitarnego, jak wykorzystałby Pan kadrę CIMIC?**

13. Jakie jest Pana zdanie na temat stworzenia narodowej (polskiej) doktryny CIMIC?

Proszę wybrać Pana zdaniem najlepszy (+) i najgorszy (–) wariant. Proszę krótko uzasadnić swój wybór.

Nie ma takiej potrzeby, gdyż w pełni wystarczają istniejące doktryny NATO.		Istniejące doktryny NATO należy dostosować do warunków narodowych.	
Należy rozpatrzyć możliwość dostosowania innych doktryn narodowych państw NATO.		Rozpatrując polskie doświadczenia można zaadoptować doktrynę US CA.	
Należy stworzyć od podstaw własną doktrynę narodową.		Inne	

Najlepszy -

Najgorszy -

14. Czy Pana zdaniem, polska Jednostka Ogólnego Wsparcia CIMIC w warunkach zagrożeń niemilitarnych na terenie RP, może być wykorzystana do wykonywania zadań mających na celu ich likwidację?

Proszę przedstawić w jaki sposób lub dlaczego nie?

15. **Czy Pana zdaniem władze lokalne w Polsce, instytucje zarządzania kryzysowego różnego szczebla, mogą usprawnić proces kształcenia kadr CIMIC lub sztabów jednostek Wojska Polskiego w zakresie współpracy cywilno - wojskowej? W jaki sposób?**

16. **Jakie korzyści Pana zdaniem mogłyby osiągnąć władze lokalne w Polsce (instytucje zarządzania kryzysowego) prowadząć wspólne szkolenie z kadrą CIMIC?**

17. **Rozpatrując problematykę współpracy cywilno – wojskowej w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, w jakich zagrożeniach niemilitarnych, Pana zdaniem, współpraca taka znajduje najbardziej trafne zastosowanie?**

18. **W jaki sposób Pana zdaniem można usprawnić przygotowywanie komórki (sekcji) CIMIC po zapadnięciu decyzji o udziale w operacji?**

19. **Jak Pana zadaniem powinno wyglądać wsparcie administracji cywilnej przez komórki CIMIC podczas klęski żywiołowej?**

Nie	

- Część II -

20. Jeśli jest Pan żołnierzem zawodowym, proszę określić pański stopień wojskowy.

W odpowiedniej rubryce proszę zaznaczyć „x".

Generał	Oficer starszy	Oficer młodszy	Chorąży	Podoficer

21. Jeśli był Pan żołnierzem zawodowym, proszę określić pański ostatni stopień wojskowy.

W odpowiedniej rubryce proszę podać rok odejścia do rezerwy.

Generał	Oficer starszy	Oficer młodszy	Chorąży	Podoficer

22. Proszę podać czasookres pełnienia zawodowej służby – łącznie ze szkołą wojskową.

Proszę wpisać liczbę pełnych lat.

23. Miejsce pracy lub pełnienia służby.

Miejscowość	Nazwa jednostki wojskowej (organizacyjnej) lub instytucji

Nazwa stanowiska służbowego	

24. Kwestionariusz ankiety otrzymałem w formie ...

W odpowiedniej rubryce proszę zaznaczyć „x".

... elektronicznej	... korespondencyjnej	... fizycznej

Dodatkowa strona

Akademia Obrony Narodowej
Wydział Strategiczno - Obronny

W		
Data		

Kwestionariusz Ankiety

„Typ 2 – Ekspert wojskowy"

Problematyka współpracy cywilno – wojskowej (CIMIC) w Wojsku Polskim, mimo 5 – letniej obecności Rzeczpospolitej Polskiej w Sojuszu Północnoatlantyckiego, nadal budzi wiele kontrowersji. Powstanie nowych struktur organizacyjnych i ustalonych dla nich form działania według doktryn NATO wymaga (zdaniem autora) rewizji, poprzez uszczegółowienie oraz dostosowania do warunków narodowych.

W związku z powyższym, biorąc pod uwagę pańską wiedzę i doświadczenie, zwracam się do Pana jako specjalisty w tej dziedzinie z prośbą o przedstawienie pańskiego stanowiska dotyczącego obszaru moich osobistych zainteresowań i prowadzonych badań naukowych. Pana szczerość oraz otwartość wypowiedzi – poprzez wypełnienie niniejszego kwestionariusza ankiety – w znaczący sposób przyczyni się do osiągnięcia założonych w mojej dysertacji celów.

Ankieta jest anonimowa. Pragnę Pana szczerze zapewnić, iż jej wyniki będą wykorzystane tylko i wyłącznie do celów badawczych zawartych w dysertacji.

Serdecznie dziękuję za okazaną pomoc

mjr Andrzej DYLONG

Istanbul 2004

Instrukcje do pytań odnajdzie Pan poniżej treści każdego pytania.

Jeżeli otrzymał Pan kwestionariusz ankiety w formie elektronicznej:

- proszę odpowiadać na pytania wpisując treść w rubryki oraz nie zwracać uwagi na ewentualne przestawianie się tekstu i tabel. Autor dokona korekty edytorskiej przed wydrukowaniem ankiety dla potrzeb własnych.

Jeżeli otrzymał Pan kwestionariusz ankiety fizycznie:

- oraz uważa Pan, iż jakieś pytanie wymaga bardziej obszernej formy odpowiedzi, a tym samym wykracza poza zaplanowane dla niej miejsce w kwestionariuszu ankiety, proszę do tego celu wykorzystać wolną kartkę (dołączoną na końcu) – zaznaczając numer pytania, którego dotyczy.

- Część I -

1. Proszę zdefiniować pojęcie współpracy cywilno - wojskowej?

W dwóch, trzech zdaniach.

2. Jakie zna Pan doktrynalne dokumenty CIMIC?

Wystarczy wpisać skróty.

3. Jakie były powody wyznaczenia Pana na obecne stanowisko służbowe?

Proszę zaznaczyć „x" lub wpisać swoją odpowiedź.

Pełniłem służbę w tej jednostce, zostałem wyznaczony na obecne stanowisko w wyniku zmiany etatu.		Etat w jednostce której służyłem został zlikwidowany, szukałem sam stanowiska w innej jednostce.	
Pełniłem wcześniej służbę na stanowisku CIMIC, przeniosłem się ponieważ widzę tutaj przed sobą większe możliwości.		Inne	
Etat w jednostce której służyłem został zlikwidowany, zaproponowano mi akurat to stanowisko w strukturach CIMIC.			

4. Jak ocenia Pan znajomość problematyki współpracy cywilno – wojskowej w dniu wyznaczenia Pana na pierwsze stanowisko w strukturach CIMIC?

Proszę zaznaczyć „x".

Dość dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Gdzieś o tym słyszałem i czytałem	Nie wiedziałem co to jest CIMIC

5. Proszę podać udokumentowany stopień znajomości języka obcego?

Proszę zaznaczyć posiadaną sprawność, rok złożenia egzaminu i ewentualnie dopisać inne języki.

angielski	Czytanie		Pisanie		Mówienie		Słuchanie		Kiedy (rok)
	Czytanie		Pisanie		Mówienie		Słuchanie		

6. Jak ocenia Pan dostęp do literatury fachowej CIMIC na zajmowanym stanowisku?

Proszę zaznaczyć „x".

a. anglojęzycznej (instrukcje NATO)

Bardzo dobry	Dobry	Przeciętny	Mniej niż przeciętny	Zły

b. polskojęzycznej

Bardzo dobry	Dobry	Przeciętny	Mniej niż przeciętny	Zły

7. Czy uczestniczył Pan w kursie z zakresu Prawa Konfliktów Zbrojnych?

Proszę zaznaczyć „x" lub wpisać nazwę kursu.

Nie			
Tak	Nazwa kursu, kto organizował, ilu dniowy	Gdzie	Kiedy (rok, miesiąc)

8. Czy brał Pan udział w kursach specjalistycznych CIMIC organizowanych poza granicami kraju?

Proszę zaznaczyć „x" w linijce przed wypisanym kursem. W przypadku innych kursów proszę wpisać ich nazwy.

Nie brałem udziału w żadnym kursem			
Jeśli tak,		Gdzie	Kiedy (rok, miesiąc)
	C-37, „Civil Emergency Planning (CEP) / CIMIC Course"		
	I-57, „CIMIC Operational – Level Planning Course"		
	„NATO Pre – Employment CIMIC Course"		
Inne, jakie?			

9. Czy brał Pan udział w kursów specjalistycznych CIMIC organizowanych w kraju?

Proszę zaznaczyć „x" lub wypisać nazwy kursów. Jeżeli jest było ich więcej niż trzy, proszę je wypisać na dodatkowej stronie.

Nie brałem udziału w żadnych kursach		
Nazwa kursu	Gdzie	Kiedy (rok, miesiąc)

10. Czy uczestniczył Pan w kursach lub szkoleniach organizowanych przez cywilne instytucje odpowiedzialne za zarządzanie kryzysowe w kraju?

Proszę zaznaczyć „x" lub wypisać nazwy kursów.

Nie brałem udziału w żadnych kursach	

Nazwa kursu, szkolenia, przez kogo organizowany	Gdzie	Kiedy (rok, miesiąc)

11. Czy uczestniczył Pan w ćwiczeniach organizowanych przez WSzW lub instytucje odpowiedzialne za zarządzanie kryzysowe w kraju?

Proszę zaznaczyć „x" lub wpisać nazwy ćwiczeń.

Nie	

Nazwa ćwiczeń	Gdzie	Kiedy (rok, miesiąc)

12. Czy ukończył Pan studia (cywilne) wyższe lub podyplomowe?

Jeśli nie proszę zaznaczyć „x". Jeśli tak, proszę podać nazwę uczelni, kierunek studiów, ilość lat nauki i rok ukończenia. W przypadku kontynuacji nauki proszę zamiast roku ukończenia podać aktualny rok studiów.

Nie	

13. Jakie wykształcenie cywilne (kierunek studiów) Pana zdaniem, byłoby przydatne na zajmowanym przez Pana stanowisku służbowym?

Jeśli trudno Panu określić proszę zaznaczyć „x". Jeśli tak, proszę podać kierunek studiów, ilość lat nauki i uzasadnić swój wybór.

Trudno określić	
Jakie, (proszę krętku uzasadnić).	

14. Czy brał Pan udział w misjach Organizacji Narodów Zjednoczonych, NATO lub innych?

Jeśli nie proszę zaznaczyć „x". Jeśli tak, proszę podać nazwę, stanowisko służbowe, miejsce i czas. Jeśli uczestniczył Pan w więcej niż trzech misjach proszę podać ostatnie trzy, ale zaznaczyć cyfrą ilość misji.

Nie		Gdzie	Ile miesięcy

15. Czy podczas służby poza granicami kraju miał Pan styczność z tłumaczami zatrudnionymi na rynku lokalnym?

Jeśli nie proszę zaznaczyć „x". Jeśli tak, proszę udzielić odpowiedzi na poniższe pytania: a, b, również zaznaczając „x".

Nie	

a. częstotliwość kontaktów

Bardzo często	Często	Przeciętnie	Rzadko	Bardzo rzadko

b. charakter kontaktów (może Pan zaznaczyć więcej odpowiedzi).

Podczas prowadzenia oficjalnych rozmów z przedstawicielami władz, organizacji .		Byłem odpowiedzialny za ich działalność (podaj liczbę tłumaczy).	Liczba	
Na patrolach (rozmowy z ludnością lokalną).		Prywatnie w miejscu pełnienia służby.		
Inne				

c. ewentualne konflikty, problemy jeśli były (jakie?)

16. Czy Pana zdaniem, polska Jednostka Ogólnego Wsparcia CIMIC w przypadku wystąpienia zagrożeń niemilitarnych na terenie RP, może być wykorzystana do wykonywania zadań mających na celu ich likwidację?

Proszę o rozpoczęcie wypowiedzi od „tak ponieważ ...", „nie ponieważ ..." lub „mało prawdopodobne, gdyż ..."

17. Jakie jest Pana zdanie na temat stworzenia narodowej (polskiej) doktryny CIMIC?

Proszę wybrać Pana zdaniem najlepszy (+) i najgorszy (–) wariant. Proszę krótko uzasadnić swój wybór.

Nie ma takiej potrzeby, gdyż w pełni wystarczają istniejące doktryny NATO.		Istniejące doktryny NATO należy dostosować do warunków narodowych.	
Należy rozpatrzyć możliwość dostosowania innych doktryn narodowych państw NATO.		Rozpatrując polskie doświadczenia można zaadoptować doktrynę US CA.	
Należy stworzyć od podstaw własną doktrynę narodową.		Inne	

Najlepszy -

Najgorszy -

18. Czy był Pan oddelegowany do udziału w działaniach mających na celu pomoc podczas klęski żywiołowej?

Jeśli nie proszę zaznaczyć „x". Jeśli tak, proszę określić charakter pomocy, pełnioną funkcję i rodzaj wykonywanych zadań, miejsce oraz datę (rok).

Nie	

19. Czy sądzi Pan, iż służba na obecnie zajmowanym stanowisku w strukturach CIMIC będzie miała wpływ na wyznaczenie Pana na inne stanowisko związane z tą problematyką?

Proszę o rozpoczęcie wypowiedzi od „tak ponieważ ...", „nie ponieważ ..." lub „mało prawdopodobne, gdyż ..."

20. **Na co trzeba zwrócić uwagę kształcąc kadrę CIMIC, aby osiągać cele współpracy cywilno – wojskowej założone w doktrynach NATO?**

21. **Czy uważa Pan, iż zdobyta wiedza, umiejętności i doświadczenie w zakresie współpracy cywilno – wojskowej mogą być przydatne w pracy zawodowej po odejściu z wojska?**
Proszę o rozpoczęcie wypowiedzi od „tak ponieważ ...", „nie ponieważ ..." lub „mało prawdopodobne, gdyż ..."

22. **Czy odchodząc do rezerwy byłby Pan gotowy zobowiązać się, iż biorąc pod uwagę potrzeby sił zbrojnych (autor nie ma na myśli mobilizacji) będzie Pan w dyspozycji do wykonywania zadań jako specjalista CIMIC?**
Jeśli nie proszę zaznaczyć „x". Jeśli tak, proszę wybrać trzy odpowiedzi, lub dwie i trzecią własną określając dla nich priorytet: 1, 2, 3.

Nie			
Tak, ale ostateczną decyzję mógłbym podjąć dopiero znając rodzaj, charakter czekających mnie zadań oraz czas ich wykonywania.		Tak, ale bez zobowiązań, z którymi związane byłyby konsekwencje administracyjno – karne gdybym odmówił.	
Tak, ale tylko jako pracownik cywilny wojska.		Tak, ale musiałyby istnieć uwarunkowania prawne gwarantujące mi powrotu do mojej pracy po zakończenie wykonywania zadań.	
Tak, gdybym miał zapewnione odpowiednie warunki finansowe.		Inne	

23. **Jakie korzyści Pana zdaniem mogłyby osiągnąć władze lokalne w Polsce (instytucje zarządzania kryzysowego) prowadząc wspólne szkolenie z kadrą CIMIC? W jaki sposób?**

24. **W jaki sposób usprawniłby Pan proces przygotowań kadry CIMIC do udziału w operacji już po zapadnięciu decyzji o jej użyciu w planowanych działaniach?**

- Część II -

25. Określ swój stopień wojskowy.

W odpowiedniej rubryce proszę zaznaczyć „x".

Generał	Oficer starszy	Oficer młodszy	Chorąży	Podoficer

26. Podaj czasookres pełnienia zawodowej służby – łącznie ze szkołą wojskową.

Proszę wpisać liczbę pełnych lat.

27. Miejsce pełnienia służby.

Miejscowość	Nazwa jednostki wojskowej (organizacyjnej)

Nazwa stanowiska służbowego (data wyznaczenia)	
Kiedy upływa kadencja (dalsza prognoza)	

28. Czy był pan dowódcą pododdziału?

Jeśli nie proszę wpisać „x", jeśli tak w odpowiedniej rubryce proszę wpisać ilość pełnych lat.

nie byłem	pluton	kompania (bateria)	batalion (dywizjon)

29. Kwestionariusz ankiety otrzymałem w formie ...

W odpowiedniej rubryce proszę zaznaczyć „x".

... elektronicznej	... korespondencyjnej	... fizycznej

Dodatkowa strona

Akademia Obrony Narodowej
Wydział Strategiczno - Obronny

C		
Data		

Kwestionariusz Ankiety

„Typ 3 - specjalista cywilny"

Problematyka współpracy cywilno – wojskowej (CIMIC) w Wojsku Polskim, mimo 5 – letniej obecności Rzeczpospolitej Polskiej w Sojuszu Północnoatlantyckiego, nadal budzi wiele kontrowersji. Powstanie nowych struktur organizacyjnych i ustalonych dla nich form działania według doktryn NATO wymaga (zdaniem autora) rewizji, poprzez uszczegółowienie oraz dostosowania do warunków narodowych.

W związku z powyższym, biorąc pod uwagę pańską wiedzę i doświadczenie, zwracam się do Pana jako specjalisty w tej dziedzinie z prośbą o przedstawienie pańskiego stanowiska dotyczącego obszaru moich osobistych zainteresowań i prowadzonych badań naukowych. Pana szczerość oraz otwartość wypowiedzi – poprzez wypełnienie niniejszego kwestionariusza ankiety – w znaczący sposób przyczyni się do osiągnięcia założonych w mojej dysertacji celów.

Ankieta jest anonimowa. Pragnę Pana szczerze zapewnić, iż jej wyniki będą wykorzystane tylko i wyłącznie do celów badawczych zawartych w dysertacji.

Serdecznie dziękuję za okazaną pomoc

mjr Andrzej DYLONG

Instrukcje do pytań odnajdzie Pan poniżej treści każdego pytania.

Jeżeli otrzymał Pan kwestionariusz ankiety w formie elektronicznej:

- proszę odpowiadać na pytania wpisując treść w rubryki oraz nie zwracać uwagi na ewentualne przestawianie się tekstu i tabel. Autor dokona korekty edytorskiej przed wydrukowaniem ankiety dla potrzeb własnych.

Jeżeli otrzymał Pan kwestionariusz ankiety fizycznie:

- oraz uważa Pan, iż jakieś pytanie wymaga bardziej obszernej formy odpowiedzi, a tym samym wykracza poza zaplanowane dla niej miejsce w kwestionariuszu ankiety proszę do tego celu wykorzystać wolną kartkę (dołączoną na końcu) – zaznaczając numer pytania, którego dotyczy.

- Część I -

1. **Proszę przedstawić co Pan rozumie pod pojęciem współpraca cywilno - wojskowa?**

2. **W Wojsku Polskim, zgodnie ze standardami NATO powstały i funkcjonują komórki (sekcje, wydziały) współpracy cywilno – wojskowej. Czym Pana zdaniem zajmuje się kadra pełniąca w nich służbę?**

3. **Czy spotkał się Pan z dokumentami doktrynalnymi dotyczącymi współpracy cywilno – wojskowej NATO?**

W odpowiedniej rubryce proszę zaznaczyć „x".

Nie		Tak	

Jeśli tak, czy może Pan wymienić ich tytuły?

4. **Czy spotkał się Pan kiedykolwiek ze skrótami Host Nation Support (HNS) lub Civil Emergency Planning (CEP)?**

Jeśli nie proszę zaznaczyć „x". Jeśli spotkał się Pan, proszę krótko opisać co oznaczają te pojęcia.

Nie	

5. **Czy kiedykolwiek brał Pan udział w ćwiczeniach wojskowych, w których działania militarne były koordynowane z władzami lokalnymi?**

W odpowiedniej rubryce proszę zaznaczyć „x".

Nie		Tak	

Jeśli tak, czy może wymienić nazwy ćwiczeń, datę oraz Pana funkcję jako uczestnika.

6. **Czy brał Pan udział w kursach lub szkoleniach organizowanych przez instytucje odpowiedzialne za zarządzanie kryzysowe w kraju?**

Proszę zaznaczyć „x" lub wpisać nazwy kursów.

Nie brałem udziału w żadnych kursach	

Nazwa kursów, szkoleń, przez kogo organizowany	Gdzie	Kiedy (rok, miesiąc)

7. **Czy brał Pan udział w kursach lub szkoleniach na temat współpracy cywilno - wojskowej organizowanych przez Wojsko Polskie?**

Proszę zaznaczyć „x" lub wpisać nazwy kursów.

Nie brałem udziału w żadnych kursach	

Nazwa kursów, szkoleń, przez kogo organizowany	Gdzie	Kiedy (rok, miesiąc)

8. **Czego Pana zdaniem brakuje w prawidłowej współpracy z WSzW w zakresie zarządzania kryzysowego?**

9. **Rozpatrując problematykę współpracy cywilno – wojskowej w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, w jakich zagrożeniach niemilitarnych, Pana zdaniem, współpraca taka znalazłaby najbardziej trafne zastosowanie?**

10. **Czy uważa Pan, że zdobyta wiedza, umiejętności i doświadczenie w zakresie współpracy cywilno – wojskowej przez kadrę pełniącą służbę na stanowiskach CIMIC mogą być wykorzystana przez administrację cywilną po odejściu z wojska? W jaki sposób?**

11. **Czy Pana zdaniem władze lokalne w Polsce, instytucje zarządzania kryzysowego różnego szczebla, mogą usprawnić proces kształcenia kadr CIMIC lub sztabów jednostek Wojska Polskiego w zakresie współpracy cywilno - wojskowej? W jaki sposób?**

12. **W przypadku konieczności wsparcia władz lokalnych przez Wojsko Polskie w warunkach zagrożenia niemilitarnego, jak Pana zdaniem można wykorzystać kadrę WP zajmującą się problematyką cywilno - wojskową?**

13. **Jakie korzyści Pana zdaniem mogą osiągnąć władze lokalne w Polsce (instytucje zarządzania kryzysowego) prowadząć wspólne szkolenie z kadrą CIMIC?**

14. **Rozpatrując problematykę współpracy cywilno – wojskowej w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, w jakich zagrożeniach niemilitarnych, Pana zdaniem, współpraca taka znalazłaby najbardziej trafne zastosowanie?**

15. **Jak ocenia Pan swoją znajomości języka obcego?**

Proszę przyjąć skalę a, b, c, d, dla każdej sprawności (np. czytanie – b. Jeśli posiada Pan udokumentowaną znajomość języka proszę wpisać nazwę i rok złożenia egzaminu. Jeśli zna Pan inne języki proszę dopisać.

angielski	Czytanie		Pisanie		Mówienie		Słuchanie		Kiedy (rok)
	Czytanie		Pisanie		Mówienie		Słuchanie		

- Część II -

16. Jeśli był Pan żołnierzem zawodowym, proszę określić pański ostatni stopień wojskowy.

W odpowiedniej rubryce proszę podać rok odejścia do rezerwy.

Generał	Oficer starszy	Oficer młodszy	Chorąży	Podoficer

17. Jeżeli jest Pan lub był odpowiedzialny za problematykę zarządzania kryzysowego, proszę podać czasookres pracy w tym obszarze.

Proszę wpisać liczbę pełnych lat.

Jestem	
Byłem	

Jeśli był Pan, proszę podać na jakim stanowisku i czy się Pan zajmował

18. Miejsce pracy.

Miejscowość	Nazwa instytucji

Nazwa stanowiska służbowego	

19. Kwestionariusz ankiety otrzymałem w formie ...

W odpowiedniej rubryce proszę zaznaczyć „x".

... elektronicznej	... korespondencyjnej	... fizycznej

Dodatkowa strona

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
I 57937